This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

616.925 G172

FASCIS
DE PESTE,

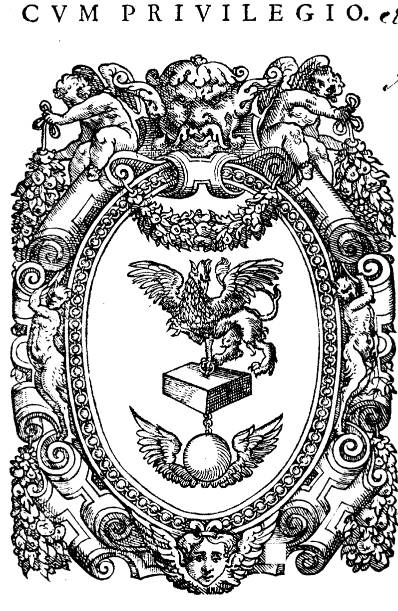
PERIPNEVMONIA PESTILENTIALI CVM SPVTO SANGVINIS, FEBRE PESTILENTIALI,
ac de quibuſdam Symptomatibus, in quinque faſciculos digeſtus.

AVTHORE ANDREA GALLO TRIDENTINO,
Inuictiſs. Rom. Imperatoris &c. fœlicis memoriæ FERDINANDI Phyſico, & Conſiliario, ac Sereniſs. Archiducis Auſtriæ &c. FERDINANDI Archiatro.

No tiene q̃ expurgar segun el Indice de 1747

Thi Juo Bap.ta de Iriarte

CVM PRIVILEGIO.

BRIXIAE,
EX OFFICINA IO. BAPTISTAE
BOZOLAE. M. D. LXV.

de la casa de aprobacion de Villag

SERENISSIMO FERDINANDO,

ARCHIDVCI AVSTRIAE, DVCI

BVRGVNDIAE, ET COMITI

TIROLIS. &c.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA FACULTAD DE MEDICINA

IVLIVS, GVILIELMVS, ET LVDOVICVS

GALLI, FRATRES. S. D.

DVM TIBI PATER OLIM NOSTER SERENISS. Princeps medici præſtaret officium, quædam de peſtę collegit: quæ quidem ille accuratius elaborata deinceps erat in manus hominum emiſſurus, vt aliqua in re poſteritatem ſua iuuaret induſtria, ſed importuna morte ereptus, quod habebat in animo, perficere non potuit. Nos uero, quamuis expectandum iudicaremus, ſi cuiuſpiam longiore ſtudio fieri poſſent meliora, tamen vrgente hac tam late diffuſa peſtilentia, mutato conſilio, decreuimus ea quamprimum edere, & impolita potius cum hominibus noſtri ſæculi communicare, quam permittere, ut ijs calamitoſis temporibus qualiſcunque lumen auxilij lateret in tenebris. Itaque cogitantibus nobis cui potiſsimum illa mitteremus inſcripta, tu ante omnęs præſtantiſsime FERDINANDE vnus occurriſti, cui duabus maxime de cauſis fructus ingenij paterni deberemus offerre, primum quòd, ſicut, ij ſunt domi tuæ nati, tuiſq; opibus, nec non adhortationibus adiuti (ſicut par eſt) & conſentaneum fuit, ut etiam tanto abs te honore adornarentur, nempe ut ſplendore tui nominis prodirent conſpicui, ſimulq; abs te beneficium noſtra ætas agnoſceret, cuius tu prima cauſa, & tantus auctor extitiſti: Deinde cum hic liber imprimis ad communem hominum ſpectet vtilitatem, cui potius nos dicare illum æquum fuit, quam ei, qui cum ſummam iuuandi generis humani voluntatem præ ſe ſemper tulit, tum nos pręcipua quadam benignitate ſemper eſt complexus? Quæ ſanè virtus cum inter alias tuas clariſſimas dotes tam domeſtica laude, quam gloria militari fulgentes ſit pulcherrima, cumq; tu ex illius ampliſsimo ſinu, & antea ſingularia nobis contuleris vitæ præſidia, & ornamenta, & poſtea deiectos ab auxilio paterno incredibili fouendos pietate ſuſceperis, non ne nos contra ingrati nimium ſimus, niſi tot merita, tantaq; laudem, quando ampliori monimento non poſſumus, hac ſaltem, quam prima obtulit

occaſio, tenui commemoratione colamus? Te vero, qua bonitate, & manſuetudine dediſti nobis cauſas, & animos tantulæ rei ad te mittendę, eadem confidimus perſuaſurum tibi, ut noſtrum munuſculum, latentemq; ſub illo non exiguam obſeruantiam in te noſtram alacri, & libenti animo accipias.

Dum mala per trepidas volitant contagia terras,
  Iamq; heu tam late regnat acerba lues,
En vt cœleſti moribundum vulnere ſeclum,
  Ad vitam Patria Iulius arte vocat,
Sed Pater, ægroto dum maxima colligit orbi,
  Auxilia, it magnum proxime ad Hyppocratem.
At pius ad ſuperos accedit filius, hoc qui
  Tam miſero tantam tempore promit opem.

INDEX PER CAPITA EARVM RERVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

FASCICVLI PRIMI.

DE dignotione ex aſtris,& cauſa ex Sole aſcendente aeris aſſuetæ mutationis. folio 2
De aſſueta mutatione aeris ambientis,deſcendente Sole. 3
De aere equinoctiali. 3
De aſſueta aeris ambientis mutatione ex Luna. 3
De aſſueta aeris mutatione ex Syderibus. 3
De aſſueta aeris mutatione ex Syderum quorundam coitu. 3
De aſſueta aeris mutatione ex Syderibus octauæ ſpheræ. 3
De aſſueta aeris mutatione in eodem die. 4
De aſſueta aeris mutationibus, ex quatuor anni tẽporibus contingentibus,et de Aſtris in quatuor temporibus annum diuidentibus. 4
De uere & eius aeris ſtatu. 4
De autumno & eius aeris ſtatu. 5
De æſtate & eius aeris ſtatu. 5
De hyeme & eius aeris ſtatu. 5
De aſſuetis aeris mutationibus ex uentis. 6
De aſſueta aeris mutatione ex uentis meridionalibus. 6
De aſſueta aeris mutatione ex uentis Septentrionalibus. 6
De aſſueta aeris mutatione ex uentis Orientalibus. 9
De aſſueta aeris mutatione ex uentis Occidentalibus. 6
De aſſueta aeris mutatione ex regionibus. 7
De aſſueta aeris mutatione ex regione æquinoctiali. 7
De aſſueta aeris mutatione ex regione Septentrionali. 7
De aſſueta aeris mutatione ex regione auſtrali. 7
De aſſueta aeris mutatione ex locorum altitudine,& profunditate. 7
De aſſueta aeris mutatione ex loco ſublimi. 8
De aſſueta aeris mutatione ex planitiæ. 8
De aſſueta aeris mutatione ex montibus. 8
De aſſueta aeris mutatione ex mari. 8
De inaſſuetæ aeris qualitatis mutationis cauſæ dignotione,& præſagiatione. 9
De inaſſueta aeris mutatione qualitatis cauſa ex ſyderibus. 9
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex anni temporis conuariatione. 9
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex uiris inconſtantia. 9
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex æſtatis inconſtantia. 10
De inaſſueta aeris mutatione ex autumni inconſtantia. 11
De inaſſueta aeris mutatione ex hyemis inconſtantia. 11
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex inconſtantia anni ſicci. 12
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex inconſtantia anni pluuioſi humidi. 12
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex inconſtantia anni pluuioſi Auſtrini. 12
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex anni inconſtantia calidi & humidi. 12
De inaſſueta aeris qualitatis mutatione ex uentis. 12

FASCICVLI SECVNDI.

DE aere conuariatione & putredine 13
De putredine quam conſiderant medici. 14
De ſpeciebus putredinis. 14
De cauſis putredinis. 14
De corruptione uiolenta. 15
De elementorum non ſimplicium generatione, & corruptione, & eorum ſubſtantiæ ſquallore, quibus peſtis quandoque ortum habet. 16
De eius aquei ſubterranei ortu ex aere. 18
De ortu aquei ſubterranei ex mari 18
De aquei ſubterranei ortu ex fluminibus. 18
De aquei ſubterranei ortu ex halitibus. 18
De aere elemento. 19
De nubibus. 22
De uentis. 22
Venti ſi ab inquinatis exhalationibus ortum habuerint,aeris ſubſtantiam inficiunt. 22
De tonitruo,& coruſcatione,& fulgore. 23
De meteorologicis impreſſionibus. 23
De cometis. 24
De terræmotu. 24
De ſonis ſiue mugitibus in aere,& terræmotu. 24

De ignibus in aere ex terręmotu. 25
De ruinis & hauſtu ex terręmotu. 25
De reiteratione in hora una terræmotus. 25
De ſpeciebus terræmotus. 25
De præſagitione futuri terræmotus. 25
De regionibus, in quibus peſtis non graſſatur. 26
De aere ambiēte, qui facile peſte corripi aſentit. 26

FASCICVLI TERTII.

DE præparatione corporum ad peſtem. 27
De corporibus obnoxiis ad peſtem concipiendam per accidens. 28
Ex rerum indigentia. 29
Ex caſtris. 29
Ex cœli intemperie. 29
De obnoxijs corporibus ex gulæ uortice. 30
Quomodo corporum uitiati, humores peſtem quãdoque afficiunt. 30
De corporibus minus aptis ad cõcipiēdã peſtē. 31
Auguria futuræ peſtis, ex meteorologicis impreſſionibus. 31
De lampadibus nocturnis propè terram. 32
De pluuijs meteorologicis horrendis. 32
De horrendis ſtrepitus aeris generibus. 32
De queruli nocturnis uocibus ex aeris uitio peſtem futuram præſagientibus. 33
De imaginibus, quæ ſolent apparere præſagientibus peſtem. 33
Auguria futuræ peſtis ex uitio terræ. 34
Auguria futuri peſtis ex uitio aquæ. 35

FASCICVLI QVARTI.

DE quiditate peſtis. 37
De peripneumonia peſtifera cũ ſputo ſanguinis. 37
De cauſa huius peſtis. 38
De cauſis febribus in hac peripneu. peſtifera. 38
De cauſis difficultatis anhelitus in hac peripneumonia. 38
De cauſis tuſſis. 38
De præſagio futuræ criſis ĩ hac peripneumonia. 39
An peſtis ſuboriri poſſit ex cauſa frigida. 39
De cauſis febris peſtis, & hecticæ & ephemerinæ peſtilentialium. 39
An peſtis ſit febris. 39
De dignotione febris peſtis. 43
De dignotione peſtis ex urina peſtilentem affectum indicante. 43
De dignotione peſtis per ea, quæ per aluum excernuntur. 44
De dignotione peſtis ex ſudore 44
De dignotione ex pullicaribus maculis cutem commaculantibus 44
De dignotione peſtis ex abſceſſibus. 44
De dignotione peſtis ex pulſu 44
De dignot. peſtis ex febris caloris qualitate. 45
De dignotione febris peſtis ex ſymptomatibus mēbrorum principalium. 45
Ex capitis ſymptomatibus. 45
Ex præcordiorum ſymptomatibus. 45
Ex uentriculi ſymptomatibus. 45
Ex iocinoris ſymptomatibus 46
Ex lienis ſymptomatibus. 46
Dignotio membrorum affectorum. 46
De iocinore affecto 46
De præcordiorum affectu 46
De cerebro affecto 46
De præſagio peſte, affecti morituri 46
De præſagientibus peſte affectis ſalutem 47

FASCICVLI QVINTI.

DE prouidentia nequis peſte corripiatur 48
Methodi præſeruatiuæ. 48
De ſyrupis. 53
Syrupus de blaptiſecula, aut de cyano 54
Sy. de zedoaria. 54
De purgatorijs medicinis 54
De pillulis. 54
Pillulæ Ioannis Damaſceni de tribus herbis. 55
Trochiſci pro ſuffitu 58
De pilis manu geſtandis. 59
De pulueribus. 72
Pro pauperibus 76
Tragea contra peſtem. 77
De confectionibus 77
Pro pauperibus 77
De pillulis non purgantibus. 79
De trochiſcis. 79 De aquis. 80
De Iuleb. 82 De oleis. 83
Oleum ad attrahendum antracem ad locum quem uolueris. 84
De ſaculis cordialibus 84
De epithematibus. 84
De unguentis 85
De fuga 85 Tarde. 87
Dignotiones cum peſtis iam uires ſua remittit. 87
Dignotio ex aere an effectus ſit ſalubris. 87
Longe & delectu aeris 88
Dignotio regionis ad quam petendum eſt tempore peſtis. 88
De delectu ſitus, et loci, et aquæ p̃ſcriptæ regio. 88
De delectu loci, & ſitus cũ peſtis ſit ex ſyderib. 89
De delectu loci, aut ſitus cum peſtis ex cauſis inferioribus. 89
De delectu loci, & ſitus cum peſtis ſit ex ſuperioribus, & inferioribus. 89
De conditionibus domus, habitandæ tempore peſtis. 89

FINIS.

FASCIS DE PESTE,

PERIPLEVMONIA PESTILENTIALI CVM SPVTO SANGVINIS, FEBRE PESTILENTIALI, AC DE quibuſdam Symptomatibus, in quinque faſciculos digeſtus.

AVTHORE ANDREA GALLO TRIDENTINO,
Inuictiſſimi Rom. Imperatoris &c. fœlicis memoriæ, FERDINANDI, *Ph...*
& Conſiliario, ac Sereniſsimi Archiducis Auſtriæ &c.
FERDINANDI *Archiatro.*

UNIVERSIDAD CENTRAL * BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE MEDICINA *

FASCICVLVS PRIMVS.

VLGARIVM morborum genera, quibus vna, & eadem tempeſtate mortales, quàm plurimi quandoque corripi ſolent, à veteribus tria enumerantur, Quorum ſiquis ex eis pernicioſus fuerit, eum peſtem appellant, ſin vero eorum, qui mitior extiterit, ac quodam anni tempore in aliqua exuberans inoleſcat regione, hunc epidemium dicunt. Tertium vero genus, quod multis comune in regione ſuperuenit, endemium quaſi patrium, aut vernaculum ferunt eſſe morbum. Quorũ varietate diſsimilibus affectibus animalia quandoque ęgre afficiuntur. Nam Epidemius eius acuto, & repentino, indifferenteq; affectu cuicunque patriæ comune vitiata aeris qualitate, tum putridis inquinamentis apta habentes corpora, tum ex contagio rapiens inuadit, Qualis lepra, elephantiaſis, morbus coſtalis, Ileon, dyſenteria, albaras, phtiſis, ſcabies, morbili, variolę, carbunculi cum febre, glandulę. Endemius autem vni dumtaxat patriæ, aquæ, & locorum humidorum ratione, non acutos, ſed diuturnos morbos, & proprios paulatim efficit, quemadmodum Aegiptijs elephantiaſis, Atticis podagra, in agro Tridentino Pleureſis, Romanis ſemitertiana, in valle Camonica Botium. Quamuis hi morbi etiam in alijs Regionibus ſuboriantur, in iſtis tum frequentiores ſunt omnibus comunes, vel ob loci naturam comunes, vel ob aquam, vel aerem, vel viuendi conſuetudinẽ. Peſtis vero inaſſueta, ac inquinati aeris, vel qualitate, vel ſubſtantia tanquam lues comunis vitæ principijs inimica, vno tempore paſsim in viuẽtium corpora graſſans ceu bellua, cęca, vaga, inexorabilis, ſine lege furens, ſuaui venenata quoſcunque obuios rapiens, nullo nobilitatis, plebisúe diſcrimine. Nobiliſſimas vrbes permeãs, deuaſtans, eaſq; exhauriens, Regioneſq; potentiſsimas, prouincias & regna ſubuertens, terręq; fruges, germina, ac arborum fructus, animantia tandem cuncta trepido metu fatigans inficit, depaſcit, auertit, exitialiter diſſoluit, necat, exercitus præliantis inſtar ſtrages horribiles facit, ſed pręlijs decertantes in interitum voluntarium ruunt, aliquo autem peſtis genere cõflictari contra voluntatem, dolorũ cruciatu pereunt. Non admirandum ergo erit, Si viri prudentes omnes (cum morbus iſte tam exitialis ſit) illa perterreantur. Siquis anxius ſibi timeat, ſi alios conterat metus, ſi in ſæuam omnis clementia, pietaſq; tranſferantur impietatem, cum præſertim natura ipſa, ut eos, quos genuerimus, amemus, deſtituere impellimur, & cũ nihil dulcius, nihil carius hominum generi à natura datum ſit, quam ſui cuique liberi.

magnam nempe vim,magnamq́; neceſſitatem, magnamq́; poſſidet religionem paternus, maternusq́; in liberos ſanguis. Nam quotidiana quidem experientia in dies inſinuat,quam beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, ut vulnera recipiant,quam nullos impetus,nullos caſus reformident,cum in foueam pullum ſuum elephantorum mater venatorum inſidijs incidiſſe perſpicit, ne minimam quidem moram interponit,nec eius curſum vlla ad pullum conſequendum ſegnitia tardat, quin vehementi dolore affecta quanto maximo poteſt incitato incurſu in delapſum filium præceps agitur,amboq́; eodem caſu morte occumbunt,ille materno pondere preſſus conterritur,illa præcipitata caput diffringit,prius animam amittunt, quam ſuos catulos deſerant,pariter cum natura etiam parentes liberi habeant chariſsimos, cũ ab ijs vita,patrimonium, libertas illis tradita ſint, tunc tamen citra ſanguinis, & amoris vires parentes,liberos,liberiq́; parentes, tuncq́; mariti vxores, maritosque vxores,tunc fratres ſorores,ſororesq́; fratres, ac ſi inter eos mortales graſſarentur inimicitię,ne tam miſerabili,& nephando contagio labefiant,ſeſe mutuo deſerunt, tripliciter conſideratur peſtis cauſa,in genere,an ortum habeat,ab ipſo fatali numine indignata prouidentia diuina,an ex corporibus cęleſtibus, an à curſis inferioribus. Cæterum cum indignata prouidentia diuina dirum illud peſtis genus in mortales paſſim graſſetur,tunc nullus ſtellarum cætus, aut nullus ſyderum affectus minans,nullaq́; cauſa inferior eſt conſocia, Sed diuino dumtaxat fatali numine mortales hilares,iucundi nullo morbo correpti inter domeſticas,aut forenſes actiones, aut publica negotia breui ſpatio,aut ſubito in inſtanti,aut ſine lotij, aut arteriarum certa cognitione in templis,in vijs publicis, officijs ex inſperato pereunt, ac eo inſuper magis cum tunc nec vlla medica ſcientia illis opem præſtare poteſt, nec ex fuga ſalus tuta. Affectus nempe is mirabilis, & admirandus merito appellari poteſt,cum ab intellectu humano eius cauſa percipi minime poſſit, cum diuina ſit. Vnde Ariſt. primo de partibus Animalium. Cap. primo inquit, quod partem æternam, & perinde nobilem, ac diuinam minuſquam humanam contemplari poſſumus. Vbi etiam,Gal. in primo prognoſticorum. Non enim ſimpliciter, quæcunq; cauſas habent incognitas,aut inopinabiles diuina vocamus, ſed vbi dumtaxat admirabilia habentur,& in primo de vulgaribus morbis ſcribit,& uero etiam ad deos referunt de curatione peſtis conſulentes,cui ſententiæ ſubſcribunt Zoar. primo Teſir. Auic. xi. metaph. Cæterum Empedocles admonet litem eſſe cauſæ peſtilentiæ. Alij quidem fata,alij,quod terra non ſufficeret multiplicationi animantium, niſi graſſarentur peſtilentiæ.

CAVSA EX CORPORIBVS CAELESTIBVS.

Alii, quia cælum quandoq; deuiat à proprio curſu, Alij Planetæ. Quamuis omnia in incerta ratione,& in naturæ maieſtate abdita ſint, tamen huius tam diri mali cognitionis fores ex alto nobis aperuit deus, cum humano generi, ex prophetico ſpiritu huiuſmodi dirę peſtis cauſa lucidius reuelata ſit, & eam hanc eſſe teſtati ſunt prophetę,cum ſcilicet prępotẽs Deus in trãſgreſſores ſæuire vlciſciq́; voluerit, eos gladio,fame vexabit,peſte indiſcriminatim conſumet, ac deſtruet,ſcelera itaq; mortaliũ,ac nephãda corũ crimina huius tã lętiferę diuini numinis peſtis,quę nullo alio modo cognoſci poteſt,erũt in cauſa. Nã quẽadmodũ ſcribit diuus Paulus, ipſis nõ eſt viſum Deũ cognitum cognoſcere,præq́; oculis eũ habere. Ita viciſſim paſſus eſt Deus ſuis tenebris obcęcatos homines in mentẽ reprobã obire, id quouſq;, vt

eiuſmodi

eiuſmodi viris indigna patrarent flagitia,quamquam, & alias omni genere operti ſcortatione,auaritia,verſutia, Vndiq; contaminati liuore, cęde,contentione,dolo, malitia,malis ꝑditi moribus. In quibus ſuſurones, obtrectatores,numinis o ſores, feroces,ſuperbi,faſtuoſi, ſcelerum inuentores. Parentibus immorigeri,expertes in telligentię. Incompoſiti,vacantes omni pietatis affectu,neſcij fęderis inuidi, immi ſericordes degunt,hi cum Deum eſſe ſciant, eundemq; ſumme iuſtum eſſe ſciant, neceſſe eſt huiuſmodi eos patrantes flagitia,hac dira,& repentina, & peſtifera mor te dignos eſſe. Quare exclamant Hieremias, perſequar eos gladio, & peſtilentia, & dabo eos in uexationem,vulnerabo,eoſq; peſte conſumam. Pliniuſq; in libro 2. cap. 5. admonet. ꝙ pœnas maleficijs aliquando ſeras occupato Deo in tāta mole nunquam irritas eſſe. Quamobrem cum in primordio huius ſęculi prępotēs Deus, ęternum in hoc ſeculo,ne quicquam eſſet,hanc arduam,ratam,& inexorabilem ſan xit legem, qua hoc diſſimili legis naturæ ordine, ſilicet ex ętatis curſu, ſubſtantiæ fluore,ex potionis, eſuſq; excrementorum prouentu ad interitum cuncta animalia tendere compellerentur, & cum illis hæc neceſſario haud quaquam accedant, his vnum aliud,magis certum, quod illis perpetuo vti cōnatum,adhæreret, ab eis ſepa-rari minime poſſet,adiunxit,ambientem ſilicet aerem,cum ſit ſpiritus vitalis cuncta permeans entia,cum omnium cęleſtium influxus in ſe concipiat,alijſq; cum elemen tis,tum miſtis ſingulis communicet, non minus etiam rerum omnium cum natura-lium,tum artificialiū quorumcunq; ſpecies in ſe ſuſcipiat, & retineat,illaſq; ſecum ferens,corporaq; cunctorum animaliū per cutanea ſpiramenta ingrediens, tum in ſomno,quam in vigilia illis variorum mirabilium ſomniorum,præſagiorū,& auſpi-ciorum materiam imprimens præbeat,liget,moneat,omnia impleat,omnibus con-ſiſtentiam,vitam,mortemq; exhibeat. Vitę quidem,vt tunc fomes ſit,cum immenſe frigida (habita ad natiuā ſpiritus vitalis calidam in temperiem comparatione) ſpi-ritus calorē aeris inſpirati qualitas,cum aeris ſubſtātia animantia non egeant, tem perat,æquat, ac euentilat, qui ſpiritus calor cum in corde & arteriarum anguſtijs, meatibuſúe coartatur,calidior euadit,& feruet,ac æſtuat. Quemadmodum in for-nacibus coactus calor augetur,ob eius quo ad iuſtitiam, temperamentum,in corpo re vero nil ſpiritu,ipſoq; corde calidius eſt,in incendium ergo, quod vti ex igne in fornace coacto contingit,ſpiritum inſpiratus aer verti prohibet, & illi æquam exhi bet temperiem. Ita ſpiritus humida corporalis ſubſtantia non abſumitur,quemad-modum aer ignitus ſe ipſum,ac flamma ſe ipſam conſumit. Ita aer inſpiratus,& dia ſtolæ impulſus ſpiritum impellit ceu ventus nubem,ac ſicuti nubi ventus immiſce-tur, poſtquam longam moram cum ſpiritu aer traxerit, & mixtus fuerit, ac ſimilis in corde ſpiritui effectus extiterit, refrigerij in primis iuuamen illud amittit, cum iſto ſpiritus amplius haud indigeat, neceſſum tunc eſt, vt nouus, qui in alterando ſpiritum illius vices ſuppeditaret,aer inſpiretur. Expedit tunc, vt iam prior aer vti in refrigerando inutilis exeat, & frigido aeri ſuperexcedenti locum cedat, interim,dum exit,in eius reſpiratione ob aeris vaporem comitem ſpiritum mundi ficet, quoniam expiratio, & ſiſtolæ pulſus reuerti faciant illud, quod ei de fumeo vapore (cum aer expellitur) concoctrix facultas tribuit. Aer nempe fumens ad ſpiritum ſic ſe habet, quemadmodum exuperans ad corpus humor, ſpiritui porrò noxius eſſet, ſi ſecum maneret, ipſum enim ſupercalefaceret, ac contur-baret, atque ab ipſo per vacuitatem tolleret, quemadmodum cæteri exuperantes humores,niſi ex corpore educantur,ledunt, obruunt,inficiunt,ambiens is ergo aer

pro conſeruanda ita animantium vita ex ſancita naturæ lege conſtitutus fuit. Cæterum ex rato poſtmodum mortalium vicio indignata prouidentia diuina pro conſeruatione hac non dumtaxat vitæ, verum etiam pro inducenda inde mortalibus morte facultatem aeri conceſſit. Qua ambiens nos aer tunc animantia occidit, cum diuerſimode conuarietur, mutetur, & polluatur, ideſt cum mutetur aſſueta mutatione, tunc morbis, qui ſunt comites prauæ victus rationis, animantia occidit, cum vero mutetur inaſſueta mutatione, vel intemperie interimit animantia morbis illis epidimialibus, tunc ſi febre huiuſmodi laborant, conflictantur, ſoporantur, angoribus afficiuntur, horroribus perfunduntur, dorſi dolore capiuntur, non eſuriunt, non multum delirant, non valde ſitiunt, vox vitiatur, quandoq; ſopore vigilante detinẽtur, verumtamen nonnulli quandoq; vigilia cum dolore capitis vexantur, quandoq; multa, quæ cruda, & tenuia ſunt, excernunt, quandoq; vrinas multas, & tenues reddunt quandoq; ſudant, vitam, & ſpiritum longius, quam cæteri ducũt, quandoq; nares pauco ſanguine ſtillant, nullus abſceſſus decretorius fit, incerto ordine moriuntur, fore tamen circa dies decretorios, quandoq; non diſſimilia phreneticis accidunt. Eriſipelas, cum humor putridus in viſceribus ſe non recondat, ſed erumpat è corpore qualis ſacer ignis carbunculi, lippitudines, palpebrarum ficus, ita ad interitum tendunt animantia, inſuper cum aeris coinquinetur, vel ſubſtantia, vel qualitas, tunc ſuboritur peſtis, quæ cuncta ferè animantia ſuaui venenata occidit quemadmodum lucidius in ſequenti oratione declarabitur. Itaque, vt hæc omnia apertius intelligantur. Exordine erit, de aſſueta aeris qualitatis mutatione, & ex quibus fiat dicendum.

Aſſueta ergo mutatione aeris qualitas conuariatur, cum aeri ex aſtris, & anni temporibus, ventis, regionibus locorum altitudine, profunditate, montibus, mari, nemoribus, fontibus, fluuijs, lacubus, paludibus, vaporibus aſſuetę huiuſmodi accedant viciſſitudines, quibus aer, vel calidus, quandoq; frigidus, interdum humidus, interdum ſiccus fit.

DE DIGNOTIONE EX ASTRIS, ET CAVSA EX SOLE ASCENDENTE aeris aſſuetæ mutationis.

In Primis cum pluribus, ac diuerſis ſideribus corpus cœleſte mobile, ac contrarietatis immune, vti quoddam & ſuperiorum, & inferiorum ligamentum diuina ſollicitudo excoluit, illiq; non formæ ratione, ſed virtutis actione, tum etiam eorum motu, ac lumine poteſtates, ac diſſimiles attribuit qualitates. Vnde cum ſuper noſtrum hemiſphęrium eius circulari motu ſolem, planetas, aſtra obducit, quæ eorum præſentia ambientem calidum, abſentia frigidum efficiunt, quandoquidem tota rerum ſenſibilium qualitas caliditatem, frigiditatem, humiditatem, ſiccitatem ſuſcipere materia obnoxia fit. Idq; cum ſol mundi totius animus, mens, & oculus ſit principale naturæ regimen, ac numen, dator vitæ rebus lucem miniſtret, vices temporum, animumq; ſemper renaſcentem ex naturæ vſu temperet, in cancri tropico in maxima ceu ſuper noſtrum hemiſphęrium altitudine, ſi diu moretur, ſine manifeſto aſcenſu, uel deſcenſu terram, è, regione ſibi oppoſitam ceu aſtans calefacit. Radius tunc eius, cum perpendicularis, vel ei proximus vti caſus axis ſimilis rectę lineę columnæ pyramidalis, quæ à lato incipit, & in acutum, ceu ignis flamma, tendit ve

dit, veluti linea recta à ſolis centro, ad id, quod in ſolo ei oppoſitum eſt, protēditur, ac in ſemetipſum in angulum valde acutum reflectens flagrantiorem aerem reddit eo tunc magis ſole a primo cancri gradu ad aliquem Zodiaci minoris declinationis punctum deſcendente, quam à puncto ipſo ſimilis ad primum cancri gradum declinationis aſcendente, quemadmodum à primo cancri gradu ſole vſq; ad primum Leonis gradum deſcendente, quam ipſo à primo geminorum puncto, uſq; ad cancri punctum aſcendente, magis aer æſtuat, quoniam propinquitatis ad rectū radiorum aſpectum perſeuerantia magis, quam non perſeuerantis recti aſpectus impreſſio aerem ambientem feruere operatur.

DE ASSVETA MVTATIONE AERIS AMBIENTIS deſcendente ſole.

CAETERVM cum ad Capricorni Tropicum verſus noſtrum Hemiſphærium ſol tendit ab oppoſitione, & capitum noſtrorum directo aſpectu valde elongatur, terram radij tunc etiam ſuperficialiter radiant, ac uti diſperſi, & in ſe, vel prope ſe reflexi, & à perpendiculari ſecundum obtuſos angulos fracti, ad calefaciendum aerem impotentes fiunt. Quare noſtri Hemiſphęrij circumfuſa aura ſecundum angulorum diuerſitatem alget.

DE AERE AEQVINOCTIALI.

SVB æquinoctiali vero per paucos dies directo e, perpendiculari aſpectu habitantium capitibus ſolares radij opponuntur à directo immo aſpectu cito elongatur. Nam prope librę, & Arietis punctum in æquali tempore, quaſi propè tropicos ſolis declinatio multo maior fit, ideo ſub æquinoctiali habitantes in aere tēperatiore degunt, ac binum ver, binamq; æſtatem poſſident.

ita docet Aui. 1. 1. de A. 3. c. et Magister sp... ... de sphera c. 1.

DE ASSVETA AERIS AMBIENTIS MVTATIONE EX LVNA.

SVCCVRRIT Luna molle, atq; nocturnum ſydus, ſpiritum eſſe exiſtimatur, cum terras ſaturet accedens corpora impleat, abſcedens inaniat, ſoluit humorem, trahit, non aufert, glaciem refundit, cuncta humifico ſpiritu laxat, quę modo creſcit, modo ſeneſcit, modo curuata in cornua, modo æqua proportione diuiditur, modo ſinuatur in orbem maculoſa, eodemq; ſubito pręnitens immenſa orbe pleno, ac repēte, aliàs nulla, aliàs pernox, aliàs ſera, & parte diei ſolis lucē adiuuans, deficiēs, & in defectu, tum conſpicua, nunc ad Aquilonem elata, nunc Auſtros deiecta, remorata in coitu ſolis biduo, ſol interuentu Lunæ occultatur, luna terræ obiectu vices reddit, maculatur terræ cum humore raptis ſordibus, ita luna ſecundum menſem quatuor differentias in aeris mutatione operatur. Primus ſeptenarius à nouilunio, vſque ad ſeptimum diem ambientem aerem calidum, & humidum veri ſimilem ſuppeditat. Secundus vero ſeptenarius, vſq; ad plenilunium ambientem æſtati ſimilem efficit. Tertius Septenarius decreſcente luna Autumno ſimilem. Quartus, & vltimus hyemi.

FASCICVLVS
DE ASSVETA AERIS MVTATIONE
EX SYDERIBVS

Conuersatio, & actiones naturæ,tam à Sole & à Luna, quam ab alijs Planetis reguntur,quæ à qualitatibus cognomina quædam ſortiuntur,non quaſi eas habeant,ſed quod efficiant eas,& ſuppeditent,ſed qualitates,quas habent nō quidem in ſe tanquam formas accidentarias habent,ſed tanquam affectus,& virtutes in corpora compoſita. Itaq; Saturnus pallidus, frigidus, & ſiccus eſt, aerem frigidum, congelatum,lætalemq; diſponit.

Iuppiter clarus,calidus,& humidus,temperatus,calidum, & humidum efficit aerem. Mars,rubeus,calidus,& ſiccus,calidum & ſiccum aerem gignit, eius enim ardorem,& nimio Saturni rigore interiectus ambobus ex vtroq; temperatur Iupiter, & ſalutaris efficitur. Venus frigidum, & humidum efficit aerem, menſuratè quidem Mercurius communicabilitatem,ac paſsibilitatem ens indifferens tribuit, varians,& eius planetæ naturæ ſe inſinuans,cui coniungitur, ſuppeditat vim commiſcendi facultates,& qualitates admonendi.

Aries,Taurus,Gemini,Veris aerem calidiorem & humidiorem efficiunt,
Cancer, Leo, Virgo, æſtatis aerem calidiorem, & ſicciorem conſtruunt,
Libra, Scorpius,Sagittarius,Autumni aerem frigidiorem,& ſicciorē diſponunt,
Capricornus,Aquarius, Piſces, Hiemis aerem frigidiorē, & humidiorē faciunt.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE ex Syderum quorundam coitu.

Si Iupiter,& Sol conueniant,ac Mars & Venus coeant, & quæ in prima & ſecūda magnitudine exiſtunt, qualis Tauri Oculus,Canis auſtralis, & Leonis cor, & huiuſmodi aſtra Zodiaco proxima; hęc nempe aſtra ſi nuper noſtro Hemiſphęrio die conueniant,nec illis ſol propinquus ſit,ſuo enim motu aerem quoq; calefaciunt,eo tunc magis,ſi huic aſtrorum motui conuenientium, ſolis motus addatur. At ſi à Sole huiuſcemodi aſtra diſtent,nec aliquod aſtrum in die noſtrum aſcendat Hemiſphærium, Sol minus calefacit,ſic hyemis aer frigidior erit, ſic æſtatis minus æſtuabit,aerē inſuper aſtrorum,vel à Sole, vel à terra longa, aut breuis diſtantia coitusq; conuariant.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX Syderibus octauæ Spheræ.

Insvper aeris ſtatus in omni menſe ex quorundam ſyderum ortu,& occaſu alteratur,cum ſcilicet equus oriatur,aut cum æquinoctium vernum fit. Pleiades cū Sole oriuntur, & cum Sole occidunt, pridie maxima tunc circa aerem mutatio fit, hyades cum mane, & veſpere apparent, aer valde alteratur, & cum mane occidunt, ſequenti die conuariatur, lyra cum veſperi,& capra mane oritur, aer valde alteratur, quæ cum occultatur, nudius tertius eius diei aer mutatur. Solſticia æſtiua, cum adſint, tribus diebus antea aer alterari ſolet. Cumq; canis oritur,aeri maxima turbatio euenit,aliquando & nudius tertius eius diei, tunc feruent maria,fluctuant in cęllis vina,mouentur ſtagna, Canes eo ſpacio maxime in rabiē aguntur,cū lyra,

& del

& delphin occidunt, mutatur aer ad frigidum. Arcturus cũ oritur, die ſequente aerẽ conuariat, non fermè ſine procelloſa grandine emergit, ſpica cũ oritur, duobus diebus antea alteratur. Aequinoctiũ autumnale tribus diebus antea aerẽ maxime conturbat. Coronę ortus aerem vehementer conuariat virgiliarum ſydus inſtitor veſtis dicitur, quod menſe Nouembri cum earum occaſus eſt, ex hoc ſydere conjecturam faciunt hyemis. Nam ſi nubilus fuerit earum occaſus, pluuioſam hyemem denuntiant. Ideoq; negotiatorum ſtatim augent lucernarum prę ſentia, quibus tempore vtimur. Si vero ſereno tempore occiderint, hyemis aſperitas denuntiatur. Obſeruatum enim eſt à multis, ſi prima Decembris dies tempeſtuoſa fuerit ad dies xxxvij. aeris turbatio plerunque perſeuerare ſolet. Si vero ſerena extiterit per tot dies ſerenitatem fore ſignificat, noſtra ętate occidunt Pleiades matutino cum 27. gradu tauri, quod fit circiter 9. diem Nouembris. Aquilæ veſpere occaſus aerem poſt duos dies maxime conuariat. Malus nauis cum veſperi occidit, in aere turbationem valde gignit.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE IN EODEM DIE.

Solis diſtantia, & propinquitas in die quolibet aerem conuariat. Matutini temporis aer veri ſimilis, calidus & humidus efficitur. Meridiei hora æſtati ſimilis fit, crepuſculi hora autumno aſſimilatur, veſpera hyemi, quin & noctis prima pars veri media ęſtati, & reliqua conſequentur,

DE ASSVETIS AERIS MVTATIONIBVS, EX QVATVOR ANNI TEMPORIBVS CONtingentibus, & de Aſtris in quatuor Temporibus annum diuidentibus.

Ex Anni temporibus aeri ambienti, nec non aſſuetę verſiones quędã eueniunt. Cum enim Stellæ Pleiades, ſiue Vergilię nuncupatæ ante tauri genua locatæ ab æquinoctio verno diſtantes, vnde quinquageſima die circa idus Maias oriantur, earum ortu Veris finem abſoluunt, ac æſtati initium exhibent, poſt quod canis ortus operam, quæ eſt æſtatis pars ſecunda appellata, in quo atq; inde poſt æquinoctium autumnale occidunt, quarum occaſus hyems exordium ſumit, quod eſt in Nouembris primordijs, ſcilicet cum ſol oritur, ipſę ſtatim occumbunt. Inſuper cum in ſigno Bootæ poſt maioris vrſæ caudam Arcturus, ac canicula ferè poſt diem quinquageſimum diebus ferè duodecim ante Autumnale ęquinoctium, Autumno initium pręſtat, ęquinoctium vero quod hyemem claudit. Veris exordium erit, Ex his ergo ſyderum ortibus, & occaſibus, tũ ex ſolis motu proprio, tum eius longinquitate, ac propinquitate, & media diſtantia pro æquinoctiorum, & ſolſtitiorum ratione anni quatuor diſſimilia conſtituuntur tempora, quę diuerſimode ita aerem conuariant. Nam ſolis longinquitas frigiditatis, & humiditatis. Propinquitas vero caliditatis, & ſiccitatis aeris eſt in cauſa, Media autem diſtantia, medias inter has aeri attribuit qualitates.

DE VERE ET EIVS AERIS STATV.

Nam ver in primis exorditur, cum ex æquinoctij vernalis tempore, uti in vtri-

uſq; ſcilicet hyemis,& ęſtatis medium conficitur,ac in vtraq; oppoſitione,neutrum alteri illic prętat,nec ſicco humidum,nec calido frigidum. Ver eſt quaſi ambarum æquilibrium oppoſitionum æqualitas,horarum omnium totius prope diei, ac noctis,atq; nulla in illis fit magna immutatio,aut exuperantia, cuiuſmodi in autumno conſpicitur,cum veris tempore ſol in æqualitatis linea ſit, cuius longinquitas ab vtriſq; æqualis eſt polis, & ex hoc inter omnes temporum qualitates medium efficitur,in hoc non calorem (ſicuti hyeme contingit) frigus,neq; calor ſicuti æſtate frigus vincit,ita ſiccitatis,& humiditatis qualitas tunc æqualis eſt, ac non in eo ſicuti in æſtate ſiccitas dominatur,neq; in hyeme humiditas ſuperexcedit, neq; ceu æſtatis ſiccitatem autumnus hyemis humiditatem conſeruat cum quodlibet calor exiccet,ſed non quodlibet frigus humectat, immo in humectando ipſa frigiditate caliditas ſæpe valentior eſt,eo,maxime,cum euaporabilem, cuius vapores cum aere miſceat,quos digerere nequit, materiam reperiat, frigus vero condenſat, conſtringit,niſi fuerit,quale eſt hyemis intenſius,vnde quælibet veris caliditas ob ſolis propinquitatem ad directum aſpectum, quamlibet exuberantem hyemis humiditatem minuere ſufficit,ſed in æſtate aerem ſiccum non quælibet Autumnalis frigiditas humectare valet,in aere enim calido res humidæ ſuſpenſæ citius deſiccantur,quã in aere frigido res ſiccę ſuſpenſæ humectentur, ſuppoſito hoc tamen, quod æqualiter frigus,& calor ſint intenſi. Præterea aeri tam frigido,quam calido humi ditates vaporoſæ immixtæ in aere haudquaquam remanent,niſi reſolutarum loco, per emanationis viam,ceu aquæ fluminis aliæ ſubſtituantur. Sed aliquam emanationem ſiccitas ad hoc,quod in aere reſideat,minime requirit, cum ſola humiditatis vaporoſæ priuatio ſit,quæ vligines in aere,neq; calido,neq; frigido diu commorantur,cum tantæ,ac valentioris frigidæ facultatis,niſi ad nos æquiparatus aer ambiens nunquam exiſtat,quin ex eo,quod ſolis,& ſtellarũm facultatis in eo ſe continet,aliquo ſemper modo digerat.

Cum ergo emanatio deſinat,digeſtioq́; perduret, breui ſiccitas ſuboritur, quod ex pannis lotis conſtat,qui hybernali tempore in aere ſuſpenſi exiccantur. Veris inſuper tempore euaporatione maior efficitur digeſtio. Nam vernali tempore in terra calor abditus per quam maxime diminutus eſt,qui hybernali tempore roboratus vapores coaceruabat,ideo à ſolis & ſtellarum vicinitate roborata paucam vaporationem inueniens,aeris ambientis concoctricis tunc facultas complete attenuat,eam reſoluit,ac digerit,eo maxime cum in aere humiditates, quæ attenuatos, ac digeſtos vapores reſtaurarent,haud quaquam accumulabantur. Quamobrem vernali tempore,hyeme acquiſita aeris humiditate ob calorem citius, quam tempore Autumnali, ob imbecille frigus æſtatis ſiccitas,corrigitur, cum præſertim priuatio facilius,quam habitus naturæ ordine introducetur.

Ex his igitur concludendum erit,ver omnis exceſſus planè in medio eſſe, cum pręſertim eius dies non ſint æſtiui,neq; noctes,quales Autumnales, hyemales exiſtunt,cumq; facilis infrigidationis,& caloris eius aer cauſam non habeat, & cum (cuius eſt Autumnus) tenuis, perſpicuæq́; ſubſtantiæ minime ſit, in duabus ergo actiuis qualitatibus Autumno temperatius exiſtit. Quamobrem in omnium qualitatum exceſſu circumfuſa veris aura, media ac temperata iudicabitur, quod effectu nos teſtari poſſumus,cum omni vitio carentia noſtra corpora in eo ſaluberrima conſeruentur,infrigidatos quippe calefacit,æſtuantes refrigerat, ceu aqua tepida, temperata in eorum temperie cuſtodiuntur,neq; etiam ob ueris æſtum euentationibus,

nibus,neq; ob eius frigus ex ea neceſſitate,qua curandum ſit,indigemus, hoc enim quoq; tempore arbores frondeſcere, vireſcere, terraq; germinare incipiunt, licet ſtabilem terminum omnia tempora haudquaq; habeant, cum in climatibus diuerſificantur,quia circa vernale æquinoctium ver vbiq; non eſt,in duobus enim primis climatibus citius & in duobus vltimis multo tardius exorditur,ex hoc non in omni vere arbores pullulant,hæc tamen intelligantur vbi loca, qualia ſunt quarti climatis temperata ſint.

DE AVTVMNO ET EIVS AERIS STATV.

Opponitvr huic veri Autumnus,cuius ſtatus,vel ante parum ipſum,vel parũ poſt ipſum in Autumnale,quod vernali directe oppoſitũ eſt,æquinoctio exiſtit. Qui cum inter directũ,& obliquum in longitudinis exiſtentis medio contineatur,ſecundum quẽ terram ſol ceu ſuperficialiter radiat,illi circa medias diſtãtias, ob breuem ſolis moram aeris intemperies plures accedunt, idcirco in æquale eſt tempus,ac in paſſiuis qualitatibus intemperatum exiſtit. Nam æſtate aerem ſol vehementer ſiccum efficit,& ſuperueniente Autumno exiccanti cauſæ, quę aeris ſiccitatem tollere, vel humiditatem, vel temperiẽ introducere valeat, à qua oppoſita cauſa non concurrit, cum Autumni ſtatus natura frigida,& ſicca ſit,calidum enim facilius eſt infrigidare,quam ſiccum humectare,ac quodlibet calor citius exſiccat,quam quodlibet frigus humectat, & cum ad infrigidandum qualitates actiuæ validiores ſint, ſola qualitatiua alteratio à contrario ſufficit, ad humectandum autem in aere humidæ habilitas ſubſtantiæ requiritur. Quamuis Autumnus æſtatis calorem temperare valeat, ſiccitatem tamen moderari nequit, immò æſtatis ſiccitatem potius conſeruat. Autumnus inſuper, licet temperatus vere non ſit, in actiuis tamen qualitatibus temperamento vicinus eſt, in eo enim æſtiuus calor diminutus eſt, & eius loco frigiditas non dum ſicuti hyeme completa introducitur compenſando quoque cum noctis frigiditate diei calorem, quemadmodum cum frigidis calidorum compenſatione membrorum homo dicitur temperatus. Nam autumni meridies,& parum poſt, & ante ipſum, eiuſq; partes actiuę ſunt, quia ipſius aer ab æſtate faciliter inflammari poteſt,diſpoſitus, valde ſiccus,& vehementer attenuatus eſt, noctes vero, & ipſius aurorę ob ſolis ſuper capita noſtra,à directo aſpectu elongationem,ceu hyemales frigidę ſunt. Qua propter Autumnali tempore aer ambiens tenuis,reſolutus à vaporibus,denudatus euadit, quo affectu à refrigidante, & calefaciente, frigus, & calorem faciliter,ac vehementer ſuſcipit. Idcirco eius dies calida, noxq; frigida efficitur. Quemadmodum á calore vehementer attenuata, fortis aqua reſolutionis facillime infrigidatur,vti aqua calida facilius & citius frigida congelatur, ob eius enim reſolutionem,& tenuitatem, ac perſpicuitatem, frigus faciliter penetrat,vnde Autumno in diei crepuſculo aer frigidus viget,circa meridiẽ ęſtuat, qui rurſus ad crepuſculum veſpertinum tendens in algorem, qui nocte conſeruatur,tranſit humido tamen ſiccitas, & calido frigiditas dominatur, ſed omnibus ſiccitas eſt amplior,quoniam corporum humiditas æſtatis, & ſolis æſtu exaruit, cum inęqualis ergo ſit Autumnus, nocte nobis opus eſt cooperimentis, foliaq; arborũ ſquallida ex ipſis cadunt. Quamuis in vltimis climatibus citius in primis autem exordium tardius ſuſcipit,horum autem duorum temporum,quæ vti inter ęſtatem, & hyemem media dicuntur,ita,ac æſtas,& hyems media exiſtunt.

FASCICVLVS
DE AESTATE ET EIVS AERIS STATV.

Aestate quodam incendio aer ambiens feruet, quia capitum noſtrorum opo ſitioni, ſol tunc propinquus, ceu directe ferè capitibus noſtris ſuperpoſitus eſt, ab ea verſus ſe tendens radius potentior redire videtur, vel propè perpendicularem radium ſuper angulos valde acutos à ſole directe emiſſum, vel in ſemetipſum perpendiculariter ſecundum rectas reflexas lineas, ſecundum quas ob radij in ſemetipſum reflexum ad nos penetrauit, vel in aerem æſtuando prope ipſum eius facultas vnitur, ac roboratur, qua de re humiditates magnopere digeruntur, ac aeris ſubſtantia vehemente quadam exiccatione, quæ ad ſimilem ignis naturam conuertitur, attenuatur, & pauci rores, & paucæ pluuiæ, quibus aer humidus effici ſolet, decidunt, quo fit, ut aer calidus, & ſiccus æſtuet, qui tantum ſecundum climata, quæ inter cancri tropicum, & arctici polaris circulum exiſtunt, magis & minus flagrat, nam quæ cancri tropico ſunt propinquiora, ęſtatem habent calidiorem, & è contra, quæ plus diſtant, & quę ſunt media, mediocriter ſe habent.

DE HYEME ET EIVS AERIS STATV.

Hyems æſtati ſe opponit effectu, & ſolis & Zodiaci lumine, & influentia, ac eius temperamento, cuius frigiditate, & humiditate calido & ſicco aduerſatur, terræ poros adſtringit, herbas occidit, earum vires radices verſus trahit, compellit, cũ contrarium æſtas operetur, & hoc ob ſolis diſtantiam euenit, vnde hyberno tempore in terræ viſceribus vehemens aeris caliditas reconditur, quæ ibi decumbens vligines, quæ in terra obditæ ſunt, attenuat, & eas ad telluris ſuperficiem ducit, quæ inde à calida, & ſolis, & ſtellarum facultate in aerem ambientem attractæ, ibi relictæ in vaporem attenuantur, & cum aere immiſcentur, & cum caliditatis facultas tunc modica, ac imbecillis ſit, digeri, ac reſolui minime queunt, neceſſario ſequitur quadam humiditate, ac ad ſimilem atq; naturam ambientis craſſam ſubſtantiam effici, ac conuerti, quo fit, vt ſi modicæ & tenues fuerint vligines, vapor nubiloſus generetur, ſi amplior, & craſſior, caliginoſus. Si vero adhuc craſsior, tenebricoſus, plurima vero ac craſſiſsima humiditate exhalante, vapor diffunditur in ambientem roſcidus, Ex his quatuor exalationibus concretis, cum ſegnes ſint, & impetu careant in ſublime allatæ, ex frigore concretæ, venti non generantur, ſed in rores multas pluuias, grandines plurimas, pruinas, frequẽtes niues, quibus aer humectatur, ambiunt, & ob grauitatem in imum rurſus delabũtur, id quod cucurbitulæ eſt iniectum, concaluerit expirat, qui halitus ſublatus in operculum à frigore conuertitur in aquam, qua naris ſtillat, vnde ex numeroſa vaporum, qui aeri commiſcentur à terra euaporatione, ac ex conſtante aeris frigiditate, dictorumq; vaporum iam aeri commixtorum craſſitie, & ex frigida craſſataq; aeris ſubſtantia, & ad vaporandum aeris conuerſionem, ut vapori ſimilis fiat. Expedit tunc ambientem aerem frigidum, & humidum reddi, & eo craſſiori corio ſpiſſari, quo tunc ſolaris in inferiora delapſa caliditas imbecillis efficitur, & huic plus, & minus ſecundum climata huiuſmodi qualitas contingit. Nam hyems in eadem regione, quæ in primis tribus climatibus ſita eſt, æſtate minor exiſtit, & in tribus vltimis, maior, & in regionibus temperatis.

De

DE ASSVETIS AERIS MVTATIONIBVS EX VENTIS.

Aeris inſuper ambientis temperamentum, uenti quoque illud commutant. Nam generi humano locum electum, in quo genitum eſt in colendam diuina delegit prouidentia terram, cui propter eximia merita indidimus materne venerationis cognomen, ſic hominum illa, ut Cœlum Dei, quę nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelq; editos ſuſtinet, ſemper nouiſsime complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos maxime, ut mater operiens, nullo magis ſacramento, quã quo nos quoq; ſacros facit, nunquam iraſcitur homini, aquæ ſubeunt in hymbres, rigeſcunt in grãdines, tnmeſcunt in fluctus, pręcipitantur in torrentes, aer denſatur in nubibus, furit procellis. At hæc benigna mitis, indulgens, vſusq; mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat, quæ ſponte fundit odores, ſapores, ſuccos, colores, ferrum noſtri cauſa fundit, elui aquis, ferro, ligno, igne, lapide, ſinit ſe omnibus cruciari horis, in viſcera penetrari, auri, argenti venas, & ęris, & plumbi metalla fodientes admittit. Ventos quidem parturit terra, parit autem fuliginoſas exhalationes. Nam caliditas humiditati inuoluta ſicciores exhalationes, & velut fuliginoſas faciens, uẽtos generat, humidę exhalationes, imbres, & rores efficiunt, hanc uero circulus terrę directæ ęquinoctiali ſuppoſitus, ac circulus in terræ ſuperficie per orientem, & occidentem, ac per mundi polos tranſiens, qui ad angulos rectos ſphęrales in duobus locis ſe interſecant, in quatuor diuidunt partes, quæ ſecundum eorundem angulorum ad ſolem aſpectum appellantur, ſcilicet ſolis ortus, Meridies, occaſus, & ſeptentrio, quibus diſſimiles ſingulis intemperies. Solis tranſitus, diſtantia, propinquitas, exhibent, cum in primis à terra ſiccę, ac numeroſæ fuligines, ac circa terram motæ ortum habeant, earumq; motum, exordiumq; à ſyderibus contrahant, ſol enim ſuper orizontis partem fortius irradians ſpiritales eas fuligines mouet, quarum motu venti progignuntur, quos motus quieſcere etiam facit. Cum venti ergo ceu terræ vapores ſicci, ac à terræ compagine diuulſi ſint à ſingulo terræ angulo diuerſi, & proprij flantes illius, à qua progignuntur, partis temperamentum retinent. Dicit Aetius lib. 3. cap. 164. Locales uenti ſimiles ſunt locis, ex quibus ſpirant à ſalubribus locis ſalubres, à morboſis morboſi.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX VENTIS MERIDIONALIBVS.

Pars itaq; meridionalis anguli, qui à dextris ſolis ortus iacet, ſi orientem verſus faciem tuam referas, illius aerem ambientem ad calidum, & humidum temperamentum vertit, calidum quidem ob ſolis ſuper eam deſcenſum, cum à ſeptentrionali mouetur Polo, humidum vero ob eum, qui à mari diſſoluitur, vaporem humidum, ſiccoq; immiſcetur vapori, cum huius quoq; partis mare magnum ſit, aliquando ſiccus ſit, quem vulgus Leuconotum, Latini Caurum appellant. Venti ergo, qui ab hac ſpirant parte, calidum, & humidum ambientem aerem efficiunt, tresq; ab hoc angulo ſpirant venti, vnus cardinalis, qui uocatur Auſter, duoq; Laterales, quorum vnus Euroauſter appellatus Orientem verſus ſpirat, alter Auſtroaffricanus appellatus partem Occidentalem flat, hij à locis calefactis, & ex maribus mediterraneis, quæ caleſiunt, & euaporant, ſpirant aerem ambientem, cum eo immiſcentes, calidum, & humidum reddunt, niſi ad tempora anni tranſmutentur, ſiunt calidi, & ſicci, aut ſi per loca frigida ceu per montes niue oneratos diſcurrant, eum infrigidant.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX VENTIS SEPTENTRIONALIBVS.

SEPTENTRIONIS angulus à ſolis ortus ſiniſtris huic opponitur, cuius temperies ob ſolis ab hoc angulo remoti curſum, frigida & ſicca exiſtit, cum etiam ſol ad hunc angulum tendat, & ab huius partis polo terra ſit remotior. Ex hoc angulo ſpirant uenti omnium ſaluberrimi, quorum unus Cardinalis, Boreas dictus, & duo laterales, quorum, vnus chorus appellatus Orientalem plagam uerſus ſpirat. Alter Aquilo nuncupatus Occidentalem ſtatum tendit. Iſti uero venti temperamenti frigidi & ſicci ſunt, frigidi, quia per montes frigidos, & plagas frigidas, niuibusque tectas tranſeunt; ſicci enim multos vapores minime ducunt, cum in ea prçſertim ſeptentrionis plaga, polo arctico ſubiecta, qua Boreas ſpirat, ex maxima ſolis diſtantia præ nimia loci illius frigiditate nulla quaſi contingit euaporatio, tum etiam quia ſuper maris aqua ſolutas liquidas, fluuidas à ſole euaporatas, minime tranſeunt, ſed ſuper aquas potius congelatas, per locaq; deſerta, ex vehemente, vrgenteq; frigore diſcurrunt, hi uero ambientem aerem frigidum, & ſiccum conficiunt, ſi per loca tamen calida ijs tranſire contingat, ambientem aerem calefaciunt.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX VENTIS ORIENTALIBVS.

ORTVS vero Angulus ille, in quo ſol oritur, eſt moderatæ temperaturæ, ſuper eum enim ſingulis diebus ſol oritur, & ab eo ſeparatur, in eo ergo eius calor calefacere nequit, quoniam ibi ſol diu non quieſcit, frigus minus, cum ſuper eo ſol quottidie oriatur, & paululum calefaciat, ab hoc etiam angulo tres ſpirant venti vehementiſsimi; quorum unus Cardinalis, Subſolanus nuncupatus, duos laterales, quorum unus Eurus dictus, Auſtrum verſus ſpirat, & eſt in hyemis ortu, alter vulturnus, ſiue cæcias appellatus, Septentrionem verſus flat, & eſt in æſtatis ortu. Iſtiq; venti, cum ſint temperati moderatum ambientem reddunt aerem, licet in caliditate, & ſiccitate eorum temperamentum exiſtat. Occidentalium tamen ſiccus eſt. Angulus autem orientis ad ſeptentrionem declinans tot nõ habet maria, quot ad Septẽtrionem declinans angulus occidentis poſſidet. Tum poſt ſolis ortum, ac in diei crepuſculo orientales venti ſpirant, & ſic à ſole aſcendente digeruntur, ac purificãtur. Occidentales vero tunc erunt ſicciores, & tenuiores. Quia iam ex aere temperato attenuato, & exiccato ſole ſpirãt in crepuſculo noctis, illi poſt ſolis occaſum à ſole non digeruntur. Ex hoc Orientalibus Occidentales vẽti minus calidi ſunt. Occidentales ergo in frigidam intemperiem, Orientales in calidam labuntur. Ambo autem Auſtro, & Boreę æquiparati moderatiores ſunt.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX VENTIS OCCIDENTALIBVS.

OCCASVS ergo Angulus moderate eſt facultatis, paululũ ad frigidã, & humidã tẽperiem illabitur, ex hoc enim angulo tres cõflant uẽti leues, & familiares, quorũ vnus Cardinalis Fauonius dictus, qui duos habet laterales, quorũ vnus circius vocatur, q eſt in ęſtatis occaſu, ſeptẽtrionẽ verſus ſpirãs, alter Aphricus appellatus in hyemis occaſu auſtrũ uerſus cõflat, & ij moderatũ ambiẽtẽ efficiũt aerẽ ad frigiditatis,

&humi

& humiditatis, tamen gradum declinare eum faciunt, cum Orientalibus Occidentales venti humidiores ſint. Cumq; diu pluſquam Orientales ſuper maria elabantur, quorum eis vapores immiſcentur, ab eiſq; deportantur, ac quia motu ſoli contrario mouentur, ſol enim motu diurno ab Oriente in occaſum trahitur, ij vero Occidentales venti ab occaſu in Orientem conflant, quare Orientales ventos, qui motum ſolis ſequuntur, magis quam Occidentales, qui ſolis contrarij ſunt motus, ſol digerit, & mundificat; cum Occidentales inſuper venti in diei crepuſculo ſpirant, cum ab aere per ſolem, qui tota nocte ſub noſtro hemiſphærio latuit, non attenuato conflant, ſed noctis frigiditate, & humiditate craſſato, ac vaporum, quos à mari ſol Occidens eleuauerit, eos digerere non valuerit, copia denſato denſiores, & craſsiores exiſtent. Quod ſi in noctis crepuſculo perflauerint, tunc minus denſi, ac minus erunt craſſi, cum ab eo aere, vel eum impellant ante ſe aerem, qui iam antea à ſole fuerit attenuatus, qui etiam tota die ſuper noſtrum hemiſphærium tranſiuit, licet iam aeri vapores, ſol permeans commiſcuerit. Cæterum eorum temperamentum ij octo laterales venti conuariant, quando cum vicinis lateralibus ventis conſpirant, & mutuo ſe immiſcent, eorum tunc temperamentum cum conſpirantium lateralium temperamento ſępius commutant, ac adhęrent.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX REGIONIBVS.

Praeterea aer ambiens ſecundum diuerſas regiones vario modo commutatur, in Regione, quæ tropicis ſupponitur, aer ambiens feruet, cum præcipue illi quoque regioni ſol directe ſuperponitur, & eius radius ſuper eam regionem perpendiculariter dirigitur, ad quam perueniens ſecundum rectam lineam in ſe reflectitur. Si vero in cœli partibus inter Tropicos, & Polares circulos exiſtentibus regio ſita fuerit, illi ſol directæ nunquam ſupponitur, quia ſol nunquam tropicos pertanſit. Nam ibi ſeptem ſunt climata, ambiens ergo aer in calore diuerſificabitur, & plus, & minus ſecundum quod tropicis rectoq; ſolis aſpectui proxima ſunt. Regionis enim tropico propinquioris ſuper angulos accutiſſimos propè perpendicularem validioribus ſolis reflectentibus radijs, ambiens aer calidior erit ob ſolis imbecilliorem radium, & longius ad perpendicularem reflexum elungatiorē regionem, aer minus calidus ambit. Plaga igitur à tropico Septentrionem, vel polum arcticum, verſus continue aer minoris erit caliditatis, ſecundum quod a terra tropico ſubiecta plus recedat, vel ad terram polo arctico ſubiectam accedit, regio etiam, quæ ab ea diſtans, quæ eſt ſub lineæ partem æquinoctialis, partem verſus tropico ſita minus calida eſt, quam ea, quæ ſub tropico.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX REGIONE AEQVINOCTIALI.

Aeqvinoctialis regio tēperata eſt, nā cauſa cæleſtis calefaciens, ibi unica eſt, quia ſolis radiorū caſus ibiq; perpēdicularis exiſtit, ac in aere magnā caloris impreſſionem directus ille aſpectus minime cōficit, cū diuturnā morā non cōtrahat, verbi

gratia ſi per magnum ignem frequenter in eo nullam moram faciens velox trãſeas, ab igne nõ accenderis, neq; te dũtaxat non cõburet, verũ etiã haud quaq̃ te lędet.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX REGIONE SEPTENTRIONALI.

Illae etiam, quæ ad Septentrionem, ſiue polum arcticum magis accedunt, & quæ à cancri tropico elonganturregiones, frigidum potiuntur aerem, tunc enim à Zenith eorum capitum multum diſtat. Illæ autẽ, quæ ſub Septentrione poſitæ ſunt, frigidum, & ſiccum aerem contrahunt, ac quæ harũ Septentrionalium polo Septentrionali ſuppoſitæ ſunt, ſuper quas voluitur, cum præſertim etiam niuibus montes onerati ſunt, frigidum, & ſiccum ambientem aerem poſſident.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE, EX REGIONE AVSTRALI.

Regiones inſuper, quæ ſub Auſtro exiſtunt, demiſſæ ſunt malarum qualitatũ, plurimæque putredinis, & inquinamenti calidum, & humidum, putremq; ambientem aerem conficiunt.

Quæ vero ſub Oriẽte ſitę ſunt huiuſmodi, qualẽ ver, aerẽ tẽperatum potiuntur.

Quæ autem ſub occaſu decumbunt, à tẽperamento per calidum, & humidum recedens aer craſſus, fuliginoſuſque eas continet, harum enim plagam ſolis radius mane haudquaquã radiat, æſtate vero mane, in illis frigora vigent, veſpere autem ſolis calore aer feruet, & eius eſt autumni ſimilis.

Attamen totum ſolũ habitatũ cœli parti, quæ inter cancri tropicũ, circulumq; polarẽ arcticũ ſeptẽ climatibus annexis iacet, ſubiectumq; eſt Septentrionale, ita ꝙ ad Septentrionẽ eius angulus Oriẽtalis, & Occidẽtalis, & inter ortũ, & ſolis occaſum medium declinant, quemadmodum enim totum ſolum, quod à Capricorni tropico, vſque ad polarem antarcticum circulum tendit, vt aſſerunt, meridionale eſt. Verum ergo Oriens, neq; verum Occidens ad alterum non declinans polum. Vti verſus polum arcticum æquinoctiale directe ſubiectum ſolum poſſidet, minime habemus, noſter vero ſolis ortus, & occaſus, cum ab ęquinoctiali polum verſus arcticum declinant, Septentrionales iudicantur, verum ex ciuitatibus noſtris, aliarum reſpectu nonnullæ, cum à polo arctico plus diſtent, antarcticumq; verſus magis accedãt Meridionales appellantur. Itaq; ciuitates, opida, rura, plagæ, quæ inter has ſitæ ſunt partes earum aeris temperamentum ſequuntur, & earum maxime, quibus proximę ſunt, ſecundum ab eis diſtantiam, & propinquitatem in aeris temperamento conueniunt, & ſi ab vtriſq; partibus diſtantia æqualis extiterit, inter harum partium intemperies, eorum temperamentum medium erit.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX LOCORVM ALTITVDINE, & profunditate.

Ad ambientem mutandum aerem, locorum cacumina, profunditasq; concurrunt, nam in locis demiſſis, ac profundis, ceu vallibus decumbentes plagæ, ut ita dicam, puteis, pluuiæ hybernæ ſubruunt, & quod ab altis ſuper eas deſcendunt locis,

æſtate

ſtate ſitiunt, aquas in ſtagnis, ac paludibus congregatas, ſcaturienteſq; in conuallibus foueis immorantes, nec curſum habẽtes bibunt. His non Borealis ventus, ſed craſſus tenebroſuſq; Auſtralis plurimum ſpirat, cumq; ob radiorum circa terram robur, ſolis æſtũ, qui ab ea reflexus corroboratur, aer retineat, ſpiritus, & ſanguini huiuſmodi commixtus, animã triſtem efficit, corpus caliditate laxat, imbecillat, cum à ventis non digeratur, velociter putrefit, & putredinem, & ſquallorem acquiſitum, vel vitiatam aliam qualitatem eius craſſitie conſeruat.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX LOCO SVBLIMI.

Locvs vero ſublimis ambientem aerem frigidum in ſe continet, quoniam illud quod ex aere à terræ planicie ad ſublimem tendendo locum procedit, frigidius exiſtit, cum pręſertim infimum aeris interſtitium, humidum, & calidum ſit, ſupremũ calidum, & ſiccum, cumq; inſuper ſoli, & ventis, quibus aer mundificatur, locus ſublimis expoſitus ſit, hunc locum ad habitandum ſalubriorem eſſe aſſerunt, attamen huiuſmodi locus ventis omnibus expoſitus eſt, at metheorologicarum impreſſionum, influentiarumq; corporum cœleſtium ſquálloribus præ alijs inquinatur.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX PLANITIE.

Planitiem etiam ſaluberrimam eſſe affirmant, aer enim eius, cum ſit æqualis à valentioribus ventis corpora minus læduntur, neq; laxa, neq; imbecillia cõficiuntur, ac omni ætati, cum aſcenſu, & deſcenſu plurimo non egeat, cõmodior eſt. Cæterum his omnibus locis, ſalubrior eſt ille cuius non leuiter putreſcibilis, ſed purior magis ſanguini arteriali, ac ſpiritibus accomodatus eſt aer, ſed ille ſitus, qui inęqualis eſt, non approbatur, qualis eſt Roma, ex vallibus, & montibus eius magna pars conſtructa eſt, in quo loco ex profunditate plurimæ aeri mutationes eueniunt, quæ in locis autem ęqualibus, ac altis, & montuoſis paucæ in aere eueniunt.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX MONTIBVS.

Montes tum ex ſolis parte, tum ex ventorum flatu ambientem aerem conuariant. Nam ſi inter ſolem, vrbemq; aliquam ſe montes interponant, impeditis ſolis radijs, illius ambiens aer frigidior euadit. Si vero Septentrionem verſus mons iacuerit, Vrbſq; illa Septentionalis fuerit, in eam ciuitatẽ ſuos reflectens radios, eius aerem Oriens ſol tnnc calefacit. Si vero occaſum verſus mons poſitus fuerit, ac occaſum uerſus Vrbs detecta ſit, aerem etiam eiuſdem ſolis radij reflexi tunc flagrabunt. Si ortum autem verſus mons occumbat, aerem ſolis radij nimis calefacient, à ſolis enim ortu in occaſum, ſuper noſtrum tranſiens hemiſphęrium, ſuper illum montem eleuatus ab eo continue elongatur, ac caloris vires diminuendo, ſolis radij calefactiua facultas procedit, ſed ſi occidentem verſus mons ſitus fuerit, in continua elongatione ab eo ſol nõ ſic eſt, immo quacunq; diei hora, verſus ipſum tẽdit, & ſibi approximat. Si vero in meridiei ſitu mons iacuerit, vel ita altus fuerit, vt vrbi vmbram inferat, aerem minus calidum, vel frigidum efficiet, quantũ aduerſus ſolẽ vrbem cooperit, tantum infrigidat, vel minus calidũ reddit. Si ex montis autem in-

terpoſitione ad aliquam ciuitatem Auſtrales venti detineantur,& ea ciuitas Septẽtrionem verſus detecta fuerit,ad frigidum illius ambiens aer mutatur. Si vero Auſtrum verſus ciuitas diſcoperta fuerit,Borealemq; flatum impediat, licet in frigida regione talis ſit,eius tamen aer calidus erit. Cæterũ ſi inter duorum mõtium cacumina alicui ventorum detecta ciuitas conſtructa fuerit, & inde huius venti valentior fiat flatus,& ab eo iuxta ſuas ciuitatis qualitates alterabitur,in vijs enim anguſtijs aer cõſtrictus tractim procedere ſolet,à motu non deſinens, hocq; idem facit aqua,& alia liquida,fluuida, niſi á vento retineantur, & quanto magis impellũtur, tanto magis ad æquilibrationem. Locumq; liberũ tendere nituntur. Ex montium itaq; parte ambiens aer ille moderatior eſt,qui verſus Orientem, & Septẽtrionem detectas ciuitates,verſuſq; occidentem,& meridiem opertas circumambit. Nam Occidentalibus Orientales venti meliores, & puriores ſunt, Meridionalibus vero Septentrionales plus aerem purificant,& corroborant.

DE ASSVETA AERIS MVTATIONE EX MARI.

AD immutandum aere mare occurrit, cum aqua naturaliter humida ſit,& mare ſit aquarum mater,ac ex mari,& cæli facultate indeſinens euaporatio cõtingat, cũ præſertim omnia flumina, quæ in illud confluunt,in vaporem vertũtur. Nam aqua dulcis,& tenuis mari cõmixta in vaporem vertitur,& ſurſum ducitur, ſimili modo ſiquis aquæ dulcis ciphus aquæ ſuper menſam latam fundatur,illico in vaporẽ digeritur,neceſſum eſt,vt locorum mari proximorũ aer madefiat,& humectetur. Si Septentrionẽ verſus mare ciuitati propinquum eſſe acciderit, ad infrigidandum illius aerem opem præſtabit. Ventus enim Borealis, ſi ſuper ſupremum maris interſtitiũ labatur, maioris infrigidationis gradum acquirit, quam vna cũ vaporibus à mari ſublatis huc illuc defert. Si vero in meridionali ciuitas ſita fuerit, ex maris vaporibus vero Auſtrali immixtis ambiens illius aer craſſior,caliginoſior,ſquallidior euadet,ſi egreſſum liberũ,pręcipue ventus ille nõ habuerit, aut ſiquis Septentrionalis mons ſe illi opponens eum reflecteret. Si vero in Orientali plaga ciuitas mari propinqua extiterit,illius aer magis quã ab occidentali humectabitur. Nam tam,à mari,quã à terra madefacta,ac noctis frigiditate,& humiditate ſuper Orientem ſe indeſinenter eleuans ſol euaporationem augmentat,& hoc tanto magis fiet, quanto Orientali mari ciuitas ea erit proprior. Non mari Occidentali hoc idẽ contingit, dum.n.ad occaſum ſol accedit, iam ſuper ea,plagiſq; ſibi vicinis, tota die terræ,ac aeris humiditates depauit,& exiccauit, qd' nos teſtari poſſumus,oriẽte.n. Sole nõ ſit occidente à fluminibus,à lacubus, paludibus,à ſtagnis,à mari vapores ceu fumũ, ſiue nubes effumantes vidimus hyeme pręſertim ob caloris ſolis imbecillitatẽ validi,& flatuoſi eleuantur vapores, quos calor ipſius nequit attenuare,ac in partes minimas ſequeſtrari, & maris frigiditate pori conſtringuntur, quare vt potè validi craſſi lenti flatuoſi retinentur,& non diſſoluti aquam diuidunt, & vehementi motu procelloſę turbines in eo ſuboriuntur: Ciuitatum mari proximarum,aer ille ſalubrior erit,vbi mare cõtinue fuit,ac refluit,ac venti per ciuitates trãſeuntes,à montibus ſuper eas non reflectantur,eum à putredine aſſiduus motus pręſeruat.

Ciuitatum inſuper aer ſecundum ſoli,in quo ædificatę ſunt, diuerſitatem immutatur, nam quarum humus lutoſa, limoſa, cænoſa, mollis cineritia, nigraq; fuerit, ambiens aer frigidus,& humidus exiſtit, quarũ vero tellus petroſa, uel arenoſa eſt, frigidus, & ſiccus aer efficietur. Vbi vero limus,uel cęnum incaluerit, aer calidus, & humidus fit,vbi vero terra mineralis extiterit, mineralium qualitatem aer aſſer-

uabit, loca etiã nemoribus propinqua, aut paludibus, ſtagniſq; aut fluminibus proxima fuerint, eandem cuius aquæ & nemora ſunt, qualitatem aer contrahet.

Itaq; ſi hac viciſſitudine, aſſuetaq; mutatione, ſed modo eſtu, modo algore, modo humido, modo arido, aſtra omni tẽpora. Venti regiones, locorum profunditas, ac eorum ſublimitas, montes, maria, nemorũ, & aquarum vicinitas, Vrbium ſitus, aeris ambiẽtis naturali ordine temperamentum ita conuariant, ſi anni tempora aſſuetũ, ac conſtantem ſtatum obſeruauerint, ac ſi ver in calore, & frigore temperatum extiterit, in eoq; alternatim fiant pluuiæ. Si nec moderati caloris æſtas extiterit, & in ea paucę admodum pluuiæ non quemadmodum vernales eſſe conducit, decidant. Si nec Autumnus nimiæ ſiccitatis, & in eo imbres fiunt, ac ſi hyems frigida extiterit, & imbres non numeroſi decidant, tunc ambiẽtis aeris tẽperamentum (quemadmodum aqua tepida in vnum extraneorũ facillimã mutatione tranſit) ita ferè paulatim mutatur, vt a nemine toto tempore ſentiatur, ſed ſi contingat, vt confertim ſentiatur, non tamen affatim, aut immoderate, in humidorum temporum, aut naturalibus mutationibus, quemadmodum Oriente arcturo ferè pluit, ſimulq; frigidi venti ſpirant, deinde ſequenti tempore paulatim (ita vt non percipiatur) in frigidum fit mutatio, quam ſenſibilem viciſſitudinem facit. Vergiliarũ occaſus, deinde vndequaq; ſimiliter ad vernale æquinoctium venit, ac interim par fit acceſſio, vſq; ad Vergiliarum ortũ. Sępius vero etiam manifeſta quædam ſub tẽpus æquinoctij, at moderate tamẽ iam ab ortu Vergiliarum augetur calidũ, & ſiccũ, vſq; ad canis ortum modice, & pededentim, qui vbi adſit aliquantiſper regnabunt. Auſtri mox ſuccedent pluuiæ tantæ, quantæ ſpirent Eteſiæ ad ortum vſq; arcturi. Vbi vero ſiccus aer pededentim mutatur, & hunc in modum anni tempora conſtanter procedant, & in ſe naturali ordine conuertantur, ac pro ratione in ſiderum ortibus, atq; occaſibus huiuſmodi ſigna facta fuerint, & in Autumno in imbres deſcenderint, & hyems mediocritatem ſeruauerit, neq; valde ſerena, neq; multi frigoris extiterit, & vere ac æſtate imbres tempeſtiui deſcenderint, ſic par eſt ambientem anni illius aerem ſalubriorem fore experientia, & ratione, neq; peſtem vllam, neq; quemquam vulgarem morbum, ſed ſolos diſperſos morbos, qui victus comites ſunt ſuboriri, comprobari poteſt, cum autem de aſſueta aeris mutatione ſermonem abſoluerimus, nunc ſuper eſt, vt quicquam attingam.

ita docet Hipp. lib. 3. Aphor. 4. & 3. & Gal. in expositione

DE INASSVETAE AERIS QVALITATIS MVTATIONIS CAVSAE, COGNOTIONE, & præſagiatione.

Cvm publica per Populos vniuerſaſq; vrbes fata peragantur non illis dumtaxat aſſuetis aeris mutationibus genus humanum interimere contenta, exaturataúe quaſdam verum etiam (vt citius humanæ ambitionis miſeriam delerent) has aeri verſiones ſanxerunt inaſſuetas, quę aeris, tum qualitatem maxime cõmutarent, tum ſubſtantiam valde polluerent, quo fit vt iuxta interitusq; eius cæteros epidimiales morbos, ac illud ſeuerioris perniciei alterum, & ſidereum, & elementare peſtis genus procrearetur, quod fatalis numinis conſcium, rapidiſſimo curſu in animantia tunc graſſatur, cum ex tabifico aſtrorum influxu, qui cum ſit cœleſtis quædã qualitas immaterialis, & occulta in cœlo efficax, obrui neqt, quin pro corũ qualitate, natura, habitudine in his corporibus compoſitis ſuos effectus pſtet, & anni tẽporibus, ac ventorũ flatibus qualitati inaſſuetæ, & maxime accedãt mutationes, admonitu Gale. 2. de criſibus. Nam qualem materiam habet aer, ita & nos afficit.

FASCICVLVS

DE INASSVETA AERIS MVTATIONE QVALITATIS CAVSA EX ſyderibus.

MIRVM immodum aeris in primis qualitas tunc maxime inquinatur,cũ eclypſes,cometę apparent , aut cum Saturnus,& Mars, aut Mercurius,& Saturnus in ſignis humanis,in Virgine,aut Geminis,aut in Aquario,ſimul conueniunt à naturali præter naturam ſtatu aeris qualitatem non tantum conuariant, quantum polluunt, nam tunc quoddam extraneum,craſſum, & eterogeneum in aerem ab ijs quadam larga ſyderea,vel ætera humiditate commixtum profluit, ac in eo immiſcetur, cuius contactu modo velociter calefacta,modo infrigidata aeris qualitas magnopere alteratur,infrigidato nempe aeris naturali actuali calore acquiſita humiditate à, calore proprio deſtitutus,ac alieno imbecille ſupercedente alteratus aer putrefit, ac mala inde ſecretiore ſyderum proprietate ęqualitate afficitur,atq; ex eiuſmodi miſtibilium alterata qualitate,quædam noua in aere ſecreta oboritur qualitas,quę tum à ſyderum , tum ab aeris tabefacta qualitate, præter naturam acquiſita in aere ſquallore,craſſitie,& turbulentia exiſtentibus,quædam ſyderea uis venenata efficitur,quæ ſyderalis peſtis nuncupatur. Quamuis cæleſtia ſigna non ſemper ſtatim minas exercent,ſed annum totum,vel ſequentem interdum ſuſpectum faciunt.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX ANNI TEMporis conuariatione.

HOC idem malum,maxima anni temporum conuariatio operatur, quamuis natura comparatum ſit,impoſſibile eſſe,nos ſolem ęqualiter calefacere,& illuminare. Cum aſpectu directo nos reſpiciens in ſui excentrici auge ſe contineat,vel quaſi directo,& cum in augis oppoſito , & in longitudinibus medijs ſuper nos ſuperficialiter radiat,aut cum ſuper noſtrum hemiſphærium in meridie exiſtat, aut cum ſub noſtro hemiſphærio in noctis medio ſe abdat, negandum tamen haudquaquam eſt ex naturæ ordine,hoc minime conſtare poſſe,vt ſecundum vnam qualitatem,& eundem gradum omnia tempora eueniant,diuerſis verò gradibus ſub eadem qualitate oĩa potius labi poſſe exiſtimandũ eſt. Ita calidior,quã debet hyems ſeuadere, poteſt , & ita uer , æſtas , autumnus hoc quidem ob diſſimiles in ſimul Planetarum aſpectus,ac ex ſtellis fixis & maioribus,ac ex impreſſionibus metheorologicis diuerſis,& pluuijs,ventis, nubibus,pruinis, coruſcationibus , tonitruis , contingere fertur, quibus anni temporibus vehemens inconſtantia euenire ſolet, quo fit, vt calores modo & validiora frigora,modo imbres multi,rurſum ſiccitates diutinæ accidant,plurimi modo, ac diſſimiles flent venti, aut modo deficiant , quibus quam plurimæ in temporum ſtatibus omnimode aeris magnæ , & inaſſuetę, quæ confertim, & affatim ſentiuntur , mutationes oriantur, vnde ingenti ambiens aer mutatione alterari cogitur.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX VERIS INCONSTANTIA.

CVM ergo ver in primis inter cætera anni conſtantia tempora ſaluberrimũ ſit,

quod

quod ſi corpus bonos habens humores excipiat, hoc ſaluberrimum conſeruat, nihil ex propria natura innouans; non ſic æſtas, Autumnus, uel hyems, hæc enim tempora, & ſi purum corpus, & omni vacans reprehenſione ſuſcipiant. Illa vltra modum flauam bilem generat, opportunam hic atram bilem, hyems vero pituitam progignunt.

Cæterum ſi ver totum humidum extiterit, & hyems præceſſerit ſicca, & Aquilo perflauerit, ad contrariam ambiens aer ducetur conſtitutionem illi, quæ prius inierat, id eſt, ſiccę tranſcendens illam, quæ mediam tenet mediocritatem. Quare ęſtas ſubſequens paratum excipiet offenſioni, cũ terra adhuc humecta magis fuerit, atq; ob hanc cauſam ſuffocationem efficiet, ut potè Eteſiis nondum ſpirantibus. Nam poſtea flare incipiunt, poſt canem etiam. Cunq; æſtas illa extraneam humiditatem corpora habentia recipiat & inueniat, & ex pluuioſo vere tellus, & locus, in quo habitant, fiant aquoſa, aut paludeſtina, ſtagnis & aquis ſtantibus humectata, in quibus efficitur aer craſſus malis vaporibus refertus, quo fit, vt vehemens exiſtẽs aeris mutatio animantium corpora morbido affectu afficiat, cum aere præſertim humido exiſtente calida, & ſicca æſtas ſubſequetur, & ſi æſtas pluuioſa extiterit, cũ ſol in æſtate, materia, quam ebullire facit in corporibus, & terra, & aere aſſeruata, ob æſtatis humiditatem, tum magni magis contingent morbi, & hoc etiam ex defluxionibus eueniet, propterea, quod pituita, quæ in hyeme aſſeruata fuerit, ad abditos meatus, ac intimas concauitates deſcenderit. Quamobrem ad ipſam mouetur calor. Quo fit, vt in humidis proprie naturis aſſeruetur putredo. Ex hoc, ac ex huiuſmodi aeris conuariatione, totum tempus medium, febres peſtilentes, ac Epidimiales morbos progignet.

Si autem ver pluuioſum cum moderata pluuia, & Auſter perflauerit, ac Autumnus humidus, & auſtrinus ſubſequetur, par eſt, non ſolum quoſdam non ſtatim ægrotare, verum etiam immodice per æſtatem habere remedium, non mediocre eam, quæ facta eſt in Autumno, humidam conſtitutionem, quia vero totus annus talis eſt ſubſequutus. Quapropter corpora ad hoc pręparantur, ut hyeme defluxiones, & ventris profluuia ſibi contingant, Galęnus ſecundo de criſibus. Si ver Autumno ſimile factum fuerit, autumnales egritudines expectare oportet. .c. 3. ✓ prius dixit Hipp. Fil. 3. Aphor. 4.

Si æſtate quoq; ſicca perflauerit Boreas, neq; ſub caniculam, neq; ſub arcturi occaſum pluuioſa circumfluæ auræ accidit intemperies, qua repentini, & valde acuti morbi contingunt.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX AESTATIS INCONSTANTIA.

Galenvs ſecundo de Criſibus, cũ æſtas natura ſua ſit calidiſſima, & ſicciſſima. Sed ſi æſtate inconſtante pluuioſa Auſter perflauerit, & ex ſimili ſequente Autumno aere intemperies humida contingit, qua ſuperueniente hyeme obſtructis, ac cõculcatis humoribus, quorum vapores ex frigore difflare nequeunt, quo fit, vt hyeme multi contingant morbi, cum prioribus temporibus multorum humorum aceruum, hyems non dumtaxat conſeruat, quantũm nouas etiam gignit, qui poſtmodũ minime difflant. Quare hyemem morbidã & in ſalubrem eſſe neceſſario ſequitur.

Cæterum ſi inconſtante æſtate ſicca, Auſter perflet, & Autumno pluuioſo, ventiſq; ſeptentrionalibus ingentibus ambientis aeris temperies mutatur. Qua cum

hyems multam materiam aſſeruatam inueniat, illam eius frigiditate coagulat, & condenſat, quo fit, vt hyeme morbos expectare oporteat.

Cum inſuper æſtate, & Autumno abſq; pluuijs perflauerit Boreas, ad maximam ſiccitatem commutatur aer, quo fit, vt febres acutæ bilioſę eueniant.

Si vero ambiens aer ex pluuioſa æſtate ſub canicula mutatus fuerit, ac eadem die ventus Borealis perflauerit, morbos reſolui ſperandum erit.

Si æſtatis primam partem calidam, & humidam eſſe, ac peſtis generatiuam contigerit. Ventus Borealis ſuperueniens, eius malitiã reſoluit, digerit, atq; corrigit.

Si autem ab inconſtante æſtate veri ſimili moderatam temperiem, ſiue ad caliditatem, & humiditatem ambientis euerſio contigerit, ad cutem ob eius caliditatem humores tunc attrahentur, ac per modum vaporis ob eius humiditatem digeri non poſſint.

Si pręterea ambiens æſtatis aer, vehementis fuerit caloris, & diei horæ matutinæ aer extiterit frigidus, ac inde turbidus, atq; tonitruum fulgurumq;, ac reliquarum metheorologicarum impreſſionum numeroſa quantitas apparuerit. Ventiq; Auſtrini perflauerint, ac tum quamplurimi homines, cæteraq; animantia ægrotent, & pereant, tunc peſtis expectanda erit.

Si æſtas quoque vehementis fuerit caloris, & in hac, & in Autumno ſequente in aere alterantes moleſtiæ, & multa Hypocaumata eueniant, adeoq; inſpiratus aer ſuffocare videtur. Tunc Autumno graſſabitur peſtis.

Si æſtatis, ac Autumni aer condenſari videatur, itaq; pluere exiſtimetur, & non pluat, ſed aer ſiccus, & non madidus exiſtat. Tunc hyemis ſtatus corrumpetur, fuliginum enim conturbantiumq; aerem vaporum multitudo, imbribus minime lauatur, nec ſole, nec ventis purificatur, immo opacus hyemali tempore craſſus, ac turbidus remanet, hyems præſertim auſtrina extiterit, vnde hyeme peſtis orietur.

Si autem per æſtum aſſidue largus imber pluat, id namq; eſt calidi, & humidi ſtatus proprium, quod ſi vel tantum æſtus quemadmodum in naturaliter ſe habente æſtate pluat, ſed in frigore veluti hyeme ſolet, fieri nequit, quin is ſtatus calidus, & humidus ſit, quo carbunculi contingunt putreſcentibus in corpore excrementis, ac ſaniem quandam, quæ calida, & humida immodice ſit, ac pruritum excitantem gignentibus mox puſtulę veluti ambuſtis aboriantur, vtriq; ſub cute videantur, quo fit ut peſtis inde generetur.

Si in æſtu multi imbres non ſolum deciderint, verum etiam nubes craſſę, atrę caligines, ab Auſtro, & Euronotho collectæ, quas ſolis feruor non diſcernit, frequentes, numeroſæ, ac denſæ fuerint, quibus tamen non pluat, aut guttatim diè, ac noctu ſpirantibus ventis Auſtralibus imbres continuauerint, aut ſi aer erit turbidus, quietus, immobilis, & ventus Auſtralis turbidus ſpirat, & arbores, ceu puluere coopertę videantur, indicium erit à terræ diuerſitate conturbari, qui in vno tempore magis quam in alio cuiuſcunq; agenti fumeis vaporationibus aptam materiam ſe reddit, quo fit, vt eo anno vulgaris, & peſtiferus interitus ſequatur.

Si æſtate calidiore, & ſicciore aere feruere contigerit, tunc calidiſſimi generantur humores, ex aere plus æquo magis exareſcente, contagioſaq; in corporibus operante putrefactione, qua peſtis ortum ſummit, quemadmodum in ea peſtilentia, quæ Athenienſes inuaſit, vt thucides Teſtatur; videlicet in tugurijs ſuffocantibus æſtatio tempore habitantium corpora corruptione laborabant, aut quia corporum humoris ex praua victus ratione erant putredini obnoxij; tunc febribus peſtilentialibus illis origo data eſt, forte autem per continuum ex Aethiopia quædam fluxere

xere contagia, hijs quorum corpora erant ad patiendum parata.

Itaq; æſtas per calidum, & ſiccum cōſtantem ſtatum exceſſerit, calor ergo æſtuãs in ſummo exiſtens æſtu eorum corporum humiditates exiccando reſoluit, quæ ſi tunc non reſoluantur, aut ratione alicuius influxus, aut flatu deferentium peſtem, aut cum iam putres ſint eorum humores, tunc ſi quid liquidiſſimum, ac aquoſiſſimum ſit, in bilem conſumitur, denſiſſimum accerrimum relinquitur, quod idem accidit ſecundum eandem rationem, & circa ſanguinem, tunc citius rabida, & bilioſa peſte corripiuntur.

DE INASSVETA AERIS MVTATIONE EX AVTVMNI INCONSTANTIA.

Occvrrit Autumnus, cum eius inæqualitate, & in temperamento, verum Autumni aeris inter temporum, ab eorum naturalitate mutationes, mutatio ſalubrior eſt, ſcilicet cum aer Autumnalis pluuioſus, & hyems cum quadam frigiditate, non exceſſiua tamen, cōparatione ad regionem temperata extiterit, ſiccitatem, cum eius Autumni pluuiæ minuunt, innatumq; calorem temperata hyemis frigiditas corroborat, non penetrans ita, ut corporis vires imbecillitet, nec ſuo frigore, ita valide exprimens ſicut reuma a ſuperioribus ad inferiora excutiens humores.

Si vero in Autumno aer inconſtans fuerit, & mutetur, ita ut modo ſiccus, modo frigidus, modo in æqualis fiat. Quum aliquando calorem, aliquando frigus, eadē dies contineat, Deinde quum æſtiuum etiam ſubſequatur tempus, in quo multis quidem humores iam preaſſati fuerant, quibuſdam vero iam vires imbecilles extiterant, poſtmodum humores; qui primo ad cutem mouebantur, atq; difflabant autumno vero ob ambientis aeris frigiditatem retruduntur, atq; ad interiora impelluntur. Hæc hominibus ſunt comunia.

Si vero circa canis ortum aqua hybernaq; tempeſtas, & eteſiæ perflauerint, ſpes erit quietis, qua autumnus ſalubris erit.

Cæterum ſi in medio Autumno ambiens aer non debite calidus extiterit, & ante ſolis ortū, in aere, quædam Hypocaumata videantur, atq; cum nube puluerulenta, & propriè nidorulentia ſuper noſtrum hemiſphærium aſcendant, aut quando clarus primo cernitur, deinde turbidatur, dies, modo mira ſpectabilis eius ſerenitas repentina interdē caligine occupetur, ita vt mutetur, modo calefiat, modo frigeat, modo luceat, modo obtenebretur, in dieq; ſequente, inter prænotatas nubes, eodē modo, ſol iterum appareat. Hæc aeris ambientis euerſio peſtilentiam portendit.

DE INASSVETA AERIS MVTATIONE EX HYEMIS INCONSTANTIA.

Galenvs ſecundo de Criſ. cum hyems præ omnibus anni temporibus ſit humidiſſima, ac frigidiſſima, ſi hyems quidem ſicca, æſtas vero humida fuerit temporū ſtatus, haud ſecundum naturam ſe habet. Neq; igitur æſtiuę origines tempore æſtatis tunc abundant. Neq; enim exiſtimare debes, quod præter anni temporum appellationes ſingulæ egritudines accidant, ſed propter ambientis aeris temperaturam. Nam qualem hic naturam habet, ita & nos afficit.

Si inſuper hyemis ſiccę, & aquiloniæ, & veris pluuioſi, & Auſtrini inconſtantia extiterit, ambientis aeris ſtatus alterabitur, licet huiuſmodi alteratio, ſiue mutatio

parua ſit,præter naturam tamen eſt,qua propter æſtatem ſequentem febres accutæ ſubſequentur. Quum pręſertim æſtate repente ſuffocatio ſuperuenerit, & à terra madida pluuijs vernalibus,& ab auſtro fuerit,neceſſe eſt æſtũ dupplicari, & a terra madida,atq; calente,& à ſole comburente nondum conſtantibus hominum ventribus,neq; enim poſſibile eſt,tali vere exiſtente,corpus,à carne non colliquari, vnde febres contingunt accutiſſimę.

Si vero hyems fuerit ſicca,& ver calidum,& humidum,& pluuioſum,& ęſtas valde ſicca eueniente in æſtate pauca pluuia,ita quod ęſtas ſit ſicca,tũc in æſtate humidum ineptum ebulit, quod humidum vere aſſeruatum fuerit aeris æſtiui ſiccitate condenſatum,ob æſtatis exiccationem non ebulit,nec æſtate,nec hyeme ſiccis tem peraturis ſenibus febres eueniunt. Quia in ijs illud humidum putreſcibile maxime abſumitur. Si vero humidum illud putreſcibile condenſatum, ac exſiccatum non extiterit,tunc æſtate ebulit,& putrefit, quo fit,vt febres accidant, & maxime ſi æſtate multe pluuiæ ebulitionem,putrefactionem prohibentes deciderint. Corpora calidi, & humidi temperamẽti & pueri maxime febribus corripientur,in quibus humidum non infrigidatur,nec condenſatur,ſed ebuliens putrefit, vnde in ipſa æſtate eis morbus pręd ctus euenit, qui ſicuti frigidus,ad Autumnũ non reſeruatur. Nam frigiditate,& ſiccitate ſenes reſiſtentes,tunc non ægrotant, ſed in Autumno corripiuntur illi,in quibus fit ebulitio. Nam omne tẽpus ſimile eſt ei, qui temperamentũ habet ſanum & temperatum, & proportionale, ac in ipſius conſeruanda ſanitate conueniens,ſed ſi quis vitiatam temperiem contraxerit, ſcilicet non multum,à temperamento recedente,tempus proportionale ab eo diuerſificatur, & ei non expedit,ſed proportionale,& ei contrarium ſibi conuenit, ſi autem ab ęqualitate multum egreditur,proportionale, & non proportionale ab eo diuerſificatur. Et ob ſuæ virtutis imbecillitatem non conuenit, complexioni vero ægre tempus ſimile eſt nociuum,& ei contrarium,quia omnis cura fit per contrarium.

Si vero ex hyeme Auſtrali,& pluuioſa,& vere ſequente ſicco, & Aquilonio ambientis aeris temperamentum mutetur, humida ſiquidem & laxa, molliaq; ab hyeme tepefacta corpora ad intimas ſui partes ambientis aeris frigiditatem facile admittunt,quo fit,vt mulieres in vere abortiantur,imbecilleſq; partus pariant, ac mo riantur, diſſenteriæ ophtalmiæ contingant. Quoniam corpora ob hyemis frigiditatem humida, calida, ob caliditatem fiunt, cum ſimili tempore diſponuntur, vnde ſuperueniens frigidum ver ea ſubito alterare poteſt. Ideo morbi eueniunt,in ſua enim naturali diſpoſitione,humida corpora nõ permanentia apta immo ab ea remoueri,& ęgrotare,redduntur. Quoniam ſuper eccedente æſtate ita ſe habentibus,ſcilicet calefactis & humectatis corporibus ab illa hyeme,vereq; frigido eius frigiditate in eo humiditates coagulantur,& eius indurantur ſiccitate. In bilioſis ergo,& melancholicis,cum non ſint humidi, ſed ſicci propter id, ex veris ſiccitate humores redduntur tenuiores, quo fit,ut illis oculares morbi, pituitoſis vero ex aeris frigiditate compreſſis humoribus ad pulmones eueniant,frigidis inſu per naturis ob earum frigiditatem, quæ cum illius veris natura conuenit, diſſenteriæ eis in æſtate maxime accidunt,& hoc humiditatibus pituitoſis hyeme genitis ob eius frigiditatem, & veris ſiccitatem ad æſtatem reſeruatis, æſtatis feruore bilis permiſcetur,& in ſalſam pituitam, quæ ad inteſtina deſcendens, diſenterias efficiens, tranſit.

Cæterum ſi ex hyemis Auſtralis,& veris ſequentis Borealis, ac cũ multis pluuijs æſtatis fuliginoſæ inconſtantia aeri cõuarietur, hyemiſq; materias ver ſeruauerit,

& Boreę facultate ad interiora ipſas, vſq; ad æſtatem propellat, in humidis naturis peſtis acceruabitur, in hyeme, & vere reſeruatas materias æſtas feruere facit, ac in aere, & in humoribus putredo introducitur, quam Autumnus eius noctium frigiditate, debilitando, corruptoſq; vapores interius recludendo complebit.

Quamuis flante Borea hyemis humiditatem, ver exiccet, attamen eius frigiditate ad interiora detrudente, in intimis humiditas conſeruetur.

Si vero hyeme aer mutetur, cuius mutatione dies pluuiam promittentes apparuerint, quibus tamē non pluuat, ſed tempus vti ſiccum permaneat, nec non in vere cum frigore paucæ decidant pluuiæ, tunc æſtate expectanda erit peſtis. Quoniam ver frigidum cum pluuiæ paucitate materias vſq; ad æſtatem reſeruat, eo maxime ſi in æſtatis exordio ambientem aerem Auſtri, vel ſubſolani venti calefaciant, & conturbent ac multis fuliginibus illum moliantur.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX INCONSTANTIA anni ſicci.

Si nimia ſolis in infimo aeris interſtitio ita creuerit caliditas, vt vētorum exhalationem digeſſerit, citoq; terram exiccauerit, antequam multam expiret exhalationem, perinde, atq; paruum lignum iniectum magno igni ſæpe obruitur, antequā fumum emittat, ita vt anni ſtatus magna ex parte talis ſiccus fuerit, qualem in ambiente aere fecerit conſtitutionem, licet annus ſiccus humido melior ſit, cum ſiccitas pauciores quidem humores efficiet, caloris lima tamen eſt, ad æſtum, ac incendium diſponens, eius qualitate biliofiores humores procreat, hanc ob cauſam febres quippe pauciores, acutiores tamen, eueniunt. Quum in ſiccitatibus humiditates colliquentur.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX INCONSTANTIA ANNI pluuioſi humidi.

Si exuberantes vapores, qui aquæ ſymbolus ſunt, toto anno difflauerint, vapo- rauerint ita, vt annus pluuioſus extiterit, ambiens aer humidus effectus pituoſos aceruat humores, ac non pauca feroſa gignit excrementa, quę intra corpus per imbres collecta non niſi longo tempore concoqui poſſunt. Vnde quum humida ſunt, perſpicuum.n.eſt, humida ſiccis, putredini magis obnoxia eſſe, putrent. Ex quibus diuturniores febres quemadmodum in ſiccitate acutiores contingunt.

Si vero talis annus extiterit pluuioſus, nebuloſus, & humidus, & hyems ex maiori parte frigidus, & ver tepidum, ęſtas calida, & venti nulli ſpirauerint præter auſtrum, & ille tamen leuiter, & eius appulſum non ſentiamus, ac interdum nubes ex meridie in ſeptentriones pellere videamus, qualem annum auſtrinum, pluuium à ventis perpetuo ſilentem eſſe dicit. Hip. talis enim cæli ſtatus grauiſſimus, ac peſtilentiſſimus erit.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX INCONSTANTIA anni pluuioſi, auſtrini.

Cvm venti inceptam pluuiam ceſſare faciant, & pluuia ſiſtit ventos, cum ſint

contraria,& vtrunq; alterum corrumpit,contingitq́; viciſſim vnum in alterum permutari,at pluuia ex vapore,& vapori exhalatio,quæ ventorum materia eſt, contraria exiſtit,poſtquam vapor eleuatus fuerit,terra ſiccatur, ex qua ſuſtollitur exhalatio,ſurſumq́; ducitur,quam vapor ſuperiore loco conſiſtens, & in frigidum permutatus, ſæpius ne amplius ſurſum feratur impedit, ideo ſi annus auſtrinus,pluuius à ventis in totum ſilens extiterit,peſtiferus erit. Nam putredo ex materia quidem gignitur humida,ex cauſa vero efficiente, & præter naturam calore augetur porrò quiete nihil quod ex omni parte eſt ſiccum. Iam eorum,quæ putredini ſunt obnoxia,hæc ſuperſunt in temperamentis frigidis diutiſſime, ne hoc quidem præterit, quemadmodum adhuc magis, vbi ventis huiuſmodi ventillantur,ſanè etiam veſtẽ hominis continenter quatiunt. In primis cum humidus calidusq́; ſit aer, quod immobillitas tunc putrefaciat. Ita arteriarum in animantibus motus cum alias com moditates tum eum vſum præſtat.

Cæterum ſi annus frigidus extiterit,calido melior erit, quum corporis facultates,ac innatum calorem corroborat,quod contra operatur annus ſiccus.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX ANNI INCONSTANTIA. calidi & humidi.

Cvm vero toto anno ambiens aer calidus,& humidus fuerit, aut ſi duobus, aut tribus,ex quatuor anni temporibus commutatus fuerit,neceſſum eſt, vt magna ſuboriatur peſtilentia vt potè ſi hyemis aer ex compoſita intemperantia inconſtans fuerit,ceu calidus, & ſiccus, & æſtatis frigidus, & humidus. Simili modo cætera anni tempora in quibus etiam ſi ſimplex intemperantia .ſ. vnica dumtaxat aeris qualitas,videlicet paſſiua,& non actiua mutetur,minus operantur malum, ſi actiua autem & paſſiua mutetur,tunc maximum eſt peſtis portentum.Ideo anni aer ſecundum vnam diſpoſitionem ex primarum parte qualitatum procedens,interitum magis adducit,quam quando in ſuis quadris diuerſificatur vt potè, quando aer hyemalis ſit calidus,& veris calidus,malũ. Cum autem hyemi frigidę ver calidum,vel calidæ frigidum ſuccedat,melius. Nam vnum ita aliud contemperat, & reſiſtit, cũ temporum mutationes plures,quam ſoluant,pariunt morbos,hoc idem etiam continget. Si eadem die,à ſereno in turbidum, & à calido infrigidum, & e conuerſo aſſiduæ mutationes contingant. Si vero temporum hora citius ſolito accelerat, ſecundum ea tempora morbi breui oriuntur. Si temporum conſtitutioni morbi cõſimiles erunt,eos augere faciet. Si contraria autem extiterint,eos diminuet,ſi tem porum conſtitutiones diutius ſolito perſeuerauerint, æſtate, & Autumno plurimi euenient morbi,æſtate ob corporis facultatum, innati caloris imbecillitatem, & calidi aeris violentiam,ac humorũ commotionem, Autũno ob ipſius inęqualitatẽ.

DE INASSVETA AERIS QVALITATIS MVTATIONE EX VENTIS

Ex ventis porrò aeri maxime accedunt mutationes, quum in æſtatis exordio per aliquot dies calefaciendo,conturbando,diſponendo, & proprie non ſequente pluuia eorum,flatu multoſq́; defferentes vapores aerem Auſtri, & ſubſolani venti calefaciãt,quo fit,vt tunc aer multum turbidus,& nebuloſus ater permaneat, vt ex

co

eo ita expectetur pluuia,& non pluat,tum vapores in aere contenti ex calore imbe cilli tunc dominante putrefiunt,quod ſi ſequuta fuiſſet pluuia,cum ea deſcédiſſent, & ab eis aer.tum denudatus fuiſſet. Quare maxima aeri tunc contingit alteratio, qua peſtis ſubſequitur, hoc idem euenit cum in menſibus Decembris, & Ianuarij Auſtrales, & ſubſolanij venti conſpirant,ita vt ex eorum flatu aer incraſſetur, & quum pluuat, imber ſubtilis fit, ceu puluis, tunc corrupta maxime eſt aeris tempe-ries. Additur etiam, quod cum per hebdomadam tunc aer clarificetur, & in no-cte frigus,in die calor vigeāt,futuram æſtiuam peſtilentiam autunent, quam etiam in diebus canicularibus à tenui terræ fuligine, per loca vehementer calida tran-ſeuntes venti procreant. Quum etiam à ventis diuerſis, qui choronij nuncupan-tur, ex barathris putres deferentibus fuligines, in die multoties aer diſſimilis fiat, nunc clarus,nunc turbidus efficiatur,nunc tepidior,nunc calidior, nunc trāquillus, nunc vento commotus, & vno die clarificetur,alio vero tenebricoſus efficitur, & i-pſo eodem die ad noſtrum hemiſphærium ſol lucidus tendat,alio die conturbetur, & in hoc nubis uelamine velatus ſol aſcendat,quæ nubis eſt ceu puluis ſicca pul-uerulenta, hæc nempe corruptum aerem, ac peſtem futuram præſagiunt, additur etiam cum nulli flent uenti,aer enim immotus ex nimia putret quiete.

FASCICVLVS SECVNDVS.

DE AERE CONVARIATIONE ET PVTREDINE.

CVM aliquid de inaſſueta aeris mutatione, qua epidimiales ſuboriri ſolent, morbi pertractauerimus, nunc auté ſupereſt, vt de aeris conuariatione,& putredine, qua peſtis ortum con trahit,aliquid pertingam ; cum omnes peſtis comunes cauſæ ſint cæli figuræ,aeris,& cæterorum elementorum nidorulentia,corporum præparatio,& cum iam commemoratũ ſit, quo modo à figuris cæleſtibus peſtis ſuboriatur ; ab ipſa ergo putredine,& aeris conuariatione exordium erit. In primis exarabimus quid ſit putredo 2. de eius ſpeciebus 3. de cauſis.

Ariſt.4. metheororum. cap. 3. ſcribit, quod putrefactio eſt corruptio quædam in vno quoq; humido proprie,& ſecũdum naturam caliditatis ab aliena caliditate, ipſa autem eſt,quæ ambientis, & corporis totius ſubſtantiam ad corruptelam mutat ; hanc autem putrefactionem conſiderant philoſophi,vti mixtorum naturalium quandam paſſioné ex temporum decurſu eis neceſſario,& quaſi naturaliter eueniētem, & dicitur putrefactio naturalis. Nam entium nonnulla ui, nonnulla naturæ ritu corrumpuntur. Quæ autem ſecundum naturæ ritum illis, hæc corruptio euenit,cum entia ad ſuum periodum peruenerint,in qua intimis ex hauſtis viribus tabeſcere,putreſcere conſpiciunt quemadmodum ſenectus, & vetuſtas latum præbent argumentum,quod autem ſenectute entia putreſcãt,& vetuſtate atterantur, & areſcant,ſolidorum arborum truncorum caries,eroſio,ſolidorum lapidum ex cauatio, armorum rubigo,ferrugoq; obducta in dies teſtantur quælibet. Itaq; res,ſi proprio curriculo relinquãtur,putredine ſuũ claudunt diem, niſi alia quadam interim violentia corrumpantur,ceu ſi caro,ſi lignum,aut ſimilia in ignem inijciantur, ſine putredine comburuntur,& conſumuntur,corruptio talis naturalis eſt via quædam ad putredinem,à qua nos præcauere non poſſumus,cũ ſit quoddam naturale eueniens. Vnde Auic. fen. 3. particulę cap. primo ſcribit,ſcias quod ars ſanitatem conſeruãdi,non eſt ars,quæ nos à morte ſecuros reddat,& ideo Philoſophi non conſiderant talem putredinem ſuboriri ex quauis aduentitia cauſa corpori,potiſſimum animantium euenienti,ſed illum tantum,quę cui vis mixto per tempora ſuæ permanentiæ lubenti in elementorum ex proportione,ex quibus mixta ipſa producuntur, & conſiſtunt de neceſſitate accidit,ſicut enim ex elemẽtis,vel ipſorũ qualitatibus ſub debita inter ſe mẽſura,& ꝓportione exiſtẽtibus,mixta generãtur,& genita conſeruãtur. Ita ex illorũ in mixtis exiſtentiũ diſproportione,& ex continua continẽtis actione in eis producta,propter quam illa tẽperamenti menſura mixtorũ formis debita, & conueniens permutatur,fit,vt mixta omnia ſeneſcant, & tandem corrumpantur,&

putrefiant, ad quod primum operatur contrarietas primarum qualitatum, quæ in mixtis exiſtunt, inter ſe ſemper agẽtium, & patientium, quam opinionem affirmat, Auerroes in libro ſecundo de cęlo, & mundo, com. 37. quod vna cauſa corruptionis animalium eſt, quoniam compoſita ſunt ex elementis, quæ ſibi inuicem contrariantur, & ideo fit interna, & continua actio, & paſſio, ad quas tãdem ipſorum mixtorum corruptio ſequitur, & talis corruptio eſt incorrigibilis, quia eius ſubiectum iam putrefactum ad priſtinam naturam reduci non poteſt.

DE PVTREDINE QVAM CONSIDERANT MEDICI.

RELICTA Philoſophorum opinione, dicimus cum Galeno, in xi. meth. Nempe mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam à calido extraneo fit. Nam cum geminum ex mente Hip. vbiq; fateatur in corpore calidum eſſe, alterum, quod ingenitum, ſiue innatum vocatur, alterum vero adſcititium, ſeu innaturale, & alienum, à primo quidem coctiones fieri vbiq; aſſerit, ut 6. de vulg. morb. & ſecundo de differentijs febrium. Contra vero calor ipſe alienus, & præter naturam habet corrumpere, primus quidem ſi in corporibus fuerit excitatus, ſuccos ipſos propter humiditatem putrefacit, & corrumpit, ſpacio vero tum adipem inuadit, tum etiam carnem, ſicuti teſtatur Galenus in xi. meth. nimirum ſi putredinem ab aliena, & extranea caliditate oriri dicatur, non autem à natiua, cuius munus eſt concoquere, & non corrumpere.

DE SPECIEBVS PVTREDINIS.

HAEC autem humorum putredo à medicis conſiderata à Galeno, libro primo de differentijs febrium ſcribitur duorum eſſe generum, licet addatur tertium, vnũ fit ſuperante natura. Alterum vero ſuperata & victa, ſuperante quidem in inflãmationibus, & ſimilibus collectionibus, & tumoribus omnibus pus gignitur, in humoribus autem; qui in venis, aut in arterijs continentur quiddam, quod puri proportione reſpondet, ſubſidens in vrinis, verum hęc putredo, non ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid continet in coctionis imo, vnde potius concoctio, quam putredo, appellanda eſt, cum ſit putreſcentis corporis ſubſtantię mutatio potius ad perfectionem quandam, quam ad corruptelam.

Alterum vero putredinis genus eſt, cum vis concoquendi adeo imbecillis facta eſt, vt nullam amplius facere poſſit in putreſcẽte ſuperfluitate ad optimam tranſmutationem, in qua ſuperfluitate ſecundum ſubſtantiam efficitur permutatio, ac multis modis euariat illud, quod putrefacit.

Tertium vero genus putredinis, quod vero ſemiputridum appellatur, non quidẽ ſuperante omnino natura ipſa, vt in primo genere, neq; ſuperata, vt in ſecundo ſed vtriſq; adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto, quod genus putredinis multiforme, ac multiplex eſt, innumerabileſq; differentiæ exiſtunt, pro eo quod magis, aut minus concoctionem ſuſcipit, Attamen in aph. 2. lib. com. 17. duo tantum genera dinumerat, vnum quod potius ſecundum qualitatem trãſmutatio appellatur, parua ſcilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipſis effectũ, nondum tamen habente maxime effatu dignam euerſionem ad naturæ ſuæ contrarium.

Aliud vero genus eſt, quod tam effatu dignam habet eam, quæ eſt propriæ naturæ contraria, euerſionem, vt non poſſit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatẽ, adeo eſt imbecilla facta cõcoquendi, vt nullam amplius poſſit facere tranſmutationẽ ad perfectionem, & hæc proprie ab eo corruptio appellatur, nãq;

ad habitum naturalem amplius non redit. At quoniam cuncta, quę putreſcunt, ex calido, & humido ſic afficiuntur. Teſte Galeno 4. meth. ea quoque, quæ putreſcunt, tum calida, tum humida eſſe debent, & 9. meth. & 3. de vul. morb. ſcribitur putredinem gigni ex materia humida ex cauſa efficiente extraneo, & præter naturam calore, & propterea, quæ ex omni parte ſicca ſunt, putreſcere non vidimus, vt Aurum, & Argentum.

DE CAVSIS PVTREDINIS

CAVSA autem efficiens putredinem eſt calor extraneus, cauſa autem materialis eſt corpus humidum. Teſte Galeno aph. 11. 3. par. Dixit primum humiditates nō dum excedentes habiles eſſe ad putredinem, & infra addit, & ipſum quidem humidum, quod in noſtris putret corporibus, quædam veluti materia eſt a ui caloris patiens; humiditas vero ambientis aeris, quatenus non ſinit exiccari humorum in corpore copiam, eatenus adiuuat eum putrefaciētem, præterea omnis humor teſte Galeno 10. aph. lib. 2. alienus à natura corporis, in quo continetur, neq; natura aptus ad eius nutritionē relinquitur, vt neceſſario ad putredinē cōuertatur. Cum vero locus in quo collectus fuerit calidus erit, tūc celerrime putreſcit & in 2. de differ. feb. cap. vltimo. ſcribit Gal. humor à proprio calore deſtitutus, oportet, vt ad putredinem tranſeat, tantum tamen intereſt, quoniam ſi qui uis humor vna cum ſanguine ponatur in quo uis loco, & a naturæ regimine ambo fuerint deſtituti, longe citius putreſcit ſanguis, ob eius tēperiem calidam, & humidam, quam cęteri humores ſanguini admiſti. Cæterum cum humana corpora non ex temporum dumtaxat naturali decurſu, verum etiam ex aduenticijs, & præter naturam cauſis occurrentibus, vt ex ſex rerum non naturalium indebito regimine, vel ex his in plurimis, aut in omnibus quæ ſex res non naturales morborum, ac ſanitatis eſſe poſſunt cauſę, quemadmodum admonet Gal. lib. 3. artis medicinalis cap. 2. omnia nunc dicta genera materię, quędam ſunt ſalubrium, & inſalubrium cauſarum. At vſu oportuno adhibito cauſæ fiunt conſeruatrices, atq; ſalubres, ſed vbi a modo deliquerunt, inſalubres reddūtur. Vnde etiam liquet ex his nullam harum rerum exteriorum, aut ſalubrem, aut inſalubrem à nobis exiſtimari, oportere. At eaſdem potius quandoq; ſalubres, qūadoq; vero inſalubres in eo, quod ad aliquid eſſe. Quamobrem corpora humana ſi ſana eſſe, & in ſanitate permanere cupiant, certum & conuenientem tam quantitatis, quam qualitatis menſurā portionemq; in omnibus ſeruare debent, quę tamē ſecundum diuerſa corporum temperamenta diuerſa etiā ſit habet enim, in quouis temperamento latitudinem non paruam, quare cum ita eueniat, vt humani corporis humores ipſorum quantitate nimium aucta, vel qualitate extranea nimium affecta, fit vt à corporis natura bene regi, ſeu gubernari, haud poſſunt deſtituti, ab eius facultate adminiſtrante ad putrefactionem perducuntur, Teſte Galeno in ſecundo de differētijs febrium. cap. vltimo, & in com. 11. aph. 2. Lib. vbi dicit omnis humor alienus, à natura corporis in quo continetur, neq; aptus natura eſt, ad eius nutritionem, relinquitur, vt neceſſario ad putredinem conuertatur, cum vero, & locus calidus erit in quo fuerit collectus, tunc cellerrime putridus fit, & quoniam calor naturalis ſi proprias functiones perficere debeat, oportet ut ſub debito gradu, & cōuenienti menſura ſit, & hoc fieri nequit, niſi euentetur, ſed ſi diflare nō poterit, propter aliquod extrinſecus, quemadmodū ex aere frigido, aut ex balneatione in aqua frigida, vel aſtringēte, vel aluminoſos humores ipſi putreſcunt, quo fit; vt febres ſub

orian

orientur,cum eorum putrida fuligo cor petet,& occupet,& hoc ex humorum ex indebita tranſpiratione putredine,& ex cutaneis ſpiramentis obſtructis Galenus in 11. meth. cap. 4. ſcribit illa tantum putrere corpora, quæ cum calida, & humida natura ſint,neque per flata,neque ventilata in calido, humidoque loco maneant, quod ſi in motu ſint, ventilentur, ac perflentur, poſſe ea non putria,ſed integra ſeruari, & in eodem lib. cap. 8. veluti nimirum ipſa animantium corpora tam & ſi plurimum naturæ ſuæ portionem humidam,& calidam ſint ſortita, magnum tamen annorum numerum ſine putredine,ac ſana,viuaq; exigunt, ſi ſeruetur eorum proprius calor in cordibus quidem corpore per inſpirationẽ, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem,quam habent cum corde, tum per alterã reſpirationis ſpeciem,quæ per totam agitur cutem,& tranſpiratio per ſpiratio ne dicitur,his vero lęſis, naturalis etiam calor vna lęditur, vnde Galenus in lib. de mala intemperie diuerſa,ſiue de inęquali. cap. 5. concludit,quæ non tranſpirantur facile putreſcunt, & in libro 1. de differentijs febrium cap. 3. corpora plena malis humoribus,in quibus tamen nulla obſtructio,aliquod viſcerum poſſidet, ſed difflantur, ac refrigerantur, ſantitate quidem fruuntur ſed dubia,& momentanea,exemplificat Galenus in lib. 2. cap. 9. quod vero ea, quæ non difflantur putreſcere ſolent. Indicant enim exteriora omnia ceu fructus,& ſemina veſteſq;. Et in lib. de inæquali diſcraſia non longe à fine,neq; enim ea ſolum,quæ ſunt inculcata,& per ſpiratu prohibitu, putreſcũt, verum etiam celeritur ea maxime, & cætera putreſcunt,& alia multa,quæ putredini ſunt oportuna,pręter has quoq; alię, à medicis conſiderantur putredines,vt cibi putrefacti in ventriculo,& ipſius chili,vel inteſtinis,uel hepate corrupti,.& in abſceſſibus tam extrinſecis,quam intrinſecis putridis, & in empimaticis, ptiſicis,& ſimilibus. Vnde omnes putredines fiunt,vel humoribus à naturæ regimine deſtitutis, aut indebite flabellaris.

Quamuis putredines vno modo conſiderentur,a Philoſophis,alio modo,a medicis,cum medici non de omnibus mixtis,neq; totius corporis putrefactionem, neq; poſt ipſius corruptionem, ſed humores dumtaxat, vel aliquod eius proportionale putrido afficiat,& adhuc corpore viuente cõſiderent, cætera quomodo putreſcant, medici non eſt conſideratio. Nã à medicis putredo conſiderata corrigi poteſt, niſi in extremo gradu eſſent putrida,nec ipſa corrigi poſſent, ſed ea, quæ à philoſophis cõſideratur,incorrigibilis eſt,Attamẽ hę putredines,à philoſophis,& à medicis cõſideratæ cõueniunt in cauſa efficiente,cũ harum cauſa efficiens, ſit calor extraneus, cõueniuntq; in cã materiali,cũ talis ſit humidum. Cõueniuntq; in calore,qm̃ quę putrida ſunt, caliditate extranea aduentitia ſunt calida,& cõueniunt in frigore,qm̃ frigiditas ꝑ innati caloris priuationẽ introducitur, & augetur,conueniunt inſuper in vno termino ad quẽ deueniunt,qui terminus eſt incineratio. Teſte Ariſt. 4. meth. textu 4. ꝑꝑ quod humida primum fiant ſicca,tandẽ putrefacta, q̃ opinionem Ariſt. in 6. textu affirmat,vbi aſſerit,tandem oĩa putrefacta fiunt ſicca,& tandẽ terra, & fimus. Gal. in 1. de differẽtijs feb. cap. 5. exẽplum dat de cumulo ſtercoris colũbini, pariter in lib. 2. de differentijs feb. cap. vltimo,de lignis quæ ab igne cõbuſta tandẽ incinerantr,nec ſunt amplius ignis fomes,nec idoneum vehiculum, & hoc exemplũ fuit deſcriptum ad oſtendendũ modũ, qũo etiam acceſſiones ſiue paroxiſmi in intermittẽtibus febribus terminãtur,ac deinde redeunt,tũc vero terminãtur,ſiue definiũt, cũ humores putres a q̃bus fuerunt excitatę febres,ipſi poſt putrefactionẽ incinerantur,& cum iam fuerint incinerati febrilem calorem retinere amplius non ſunt apti ſicuti neq; incinerata ligna ignis fomitem, ſiue vehiculum eſſe poſſunt.

Præmiſſa ergo putredinis tum medicæ,tũ philoſophicæ eſſentię,differẽtię,& cauſarum cognitione. Reliquum eſt,vt aliquid pertingamus de corruptione elementorum naturali ſecundum philoſophos,quomodo ex corruptione vnius, fit alterius generatio,ſecundo loco,de corruptione elementorum ſecundum medicos,ex quorum conuariatione, & corruptione ſuboriatur quædam in aere putredo,ex qua peſtis ortum concipiat.

DE CORRVPTIONE VIOLENTA.

In primis iam commemoratum eſt, quod ea, quæ ui corrumpuntur, primo humida exiſtunt,deinde ſicca. Nam compoſitum,quod cum perfectum exiſtebat, humido,& ſicco terminatum erat, & calidum & frigidum eius erant qualitates terminantes,cum autem corrumpi contingat, qualitatum terminatarum qualitates terminantibus validiores,tunc effectæ ſunt,quare debilitato calore naturali, qui prius humidum ipſum terminabat,iam calori præualens ſe diſſociat,diſpergit,& exterius apparet,deinde diſſociatum humidum facile ab extrinſeco calore euaporat, & digeritur,tunc corpus putrefactum apparet ſiccum. Quod igitur putreſcit, primo humidum apparet,deinde ſiccum. Conſtat etiam, quod putrefactio in vniuſcuiuſq; rei humido proprio ſit naturalis caliditatis cõſumptio, ab extranea caliditate facta, vti ambientis, & circundantis. Cum enim intima,& naturalis deperit caliditas, minuitur,à caliditate extera corporis circundantis, tunc denique entia ad putredinẽ diſponuntur. Præterea cum patitur caliditas, ſuperuenit frigus,& quanto minor eſt intima caliditas tanto validior eſt intima frigiditas,quod ſi quid proprij caloris in eo, quod putreſcit, ſupereſt interna frigiditas illud vitiat, aut externam caliditatem ad illius caloris conſumptionem ſimul adiuuat, quemadmodum ſiquis in Domo exiſtens non ſatis potens ſit, alterum e domo detrudere, alter exiſtens extra domum adiuuet, iſte trahendo, alter detrudendo, tertius ille e domo detruditur. Itaque interna frigiditas cum humido ſit cauſa cõmunis putrefactionis vniuerſalis, omnia inde putrefacta tandem ſicciora fiunt, vel in terram, vel in cinerem, vel in fauillã rediguntur. Patet ergo cum humidum á calido terminatur, & continetur, & calidum exhalatum eſt, proprium amplius humidum non contineri, ſed diſſipatum reſolui, cum præſertim ei amplius non adſit calor continens. Immo cum ipſa naturalis caliditas humidum digerat,ſiccũ trahit,quare frigidũ,& ſiccũ terreæ qualitates ſubingrediuntur,& hinc putrefactũ fit terra,aut cinis,quẽadmodum ẽt ſcribit Gal. in 1. de tẽperamentis q̃ppe nec à ſicco, nec à frigido putrefieri quicq̃ aptum ſit,pari modo conſtat,quod res minus in hyeme,quam in æſtate putreſcunt, quoniam in hyeme in intrinſecis,à frigore exteriori propulſus calor naturalis validior fit,& calor exterior paucus,& imbecillior eſt. Ita intimum calorem validiorem digerere & vincere,& conſumere,ac putredinem inducere nequit e contra in æſtate. Ita,à frigido congelata minus putreſcunt cum illorum frigiditas imbecillem intrinſecum calorem ab externo calore digeri non admittit, & cum extrinſecus calor non agat,& internus perſiſtat,putredo minime ſuboritur. Ita vehementer calida non putreſcunt,quia cum calor internus validior exiſtat,& externus internum conſumere,diſſipare nequeat,tunc putredo non pergignitur, quemadmodum,& quæ continuo mouentur & fluunt,ceu flumina,minus putreſcunt, quam ea quæ ſtagnant. Nam motus ſecundum exterarum rerum locum impreſſiones reddit imbecilliores,ſicuti in aqua fluente minus,quam in ſtagnante ſolis calor imprimitur

mitur

mitur,vti res,quæ mouentur,earum ſpetiem in oculo minus,quam quieſcentes imprimunt,ita in rebus motis,& agitatis calor extrinſecus minus imprimitur, quam putredinis tempus requirat,cum imbecillem calorem extrinſecum calor interim internus facile ſuperet,& vincat,ita quę maiora ſunt minoribus,minus putreſcunt. Nam data caloris extrinſeci paritate maiora corpora maiorem calorem naturalem intrinſecum habent,quam minora. Quare illum corporis ambientis calor imbecillior euincere,& ad exteriora trahere non poſſit. In minoribus vero minor eſt calor,ideo ab exteriori facilius vincitur. Itaq; mare in aliqua portiuncula diuiſum putrere poteſt,ſed totum vnitum putreſcere nequit.

DE ELEMENTORVM NON SIMPLICIVM GENERATIONE, ET CORRVPTIONE, ET eorum ſubſtantię ſqualore,quibus peſtis quandoq; ortum habet.

QVA enim corruptione corrumpantur elementa , dicemus,elementa tamen naturæ ordine,cum corruptio vnius ſit generatio alterius,tum etiam violenter, cũ prẹter naturæ ordinem eorum qualitates à ſyderibus alterentur, tum etiam cum eorum ſubſtantia ab inferioribus cauſis nidorulentis coinquinatur, hæc quomodo autem contingant,prẹſcienda hæc in primis erunt in vniuerſo ſancitum eſſe, nihil, quod fruſta ſit, naturam ſuſtinere,vacuum ob id naturæ ipſi inimicum dari non admitti. Quamobrem in vniuerſo ſortita ſunt elementa,quę ne vacuum detur, ſuppeditent, hac.n. de re ita conneĉtuntur, & hærent, ut nulla potentia eorum extrema, quibus ſe mutuo tangunt,ſe iungere poſſit;& ut ſint,& conſeruentur eorum nexu; & extremorum contaĉtu reſiſtunt, ne ſeparentur, ſimplici.n. in hoc eorum nexu, nullum alteri aduerſatur,ſi autem contrarientur,nõ qualiter ſimplicia corpora, ſed quatenus calida,frigida,grauia,leuia,acuta,rara,atra,denſa, mobilia, & immobilia. Vnde triplici ordine conſtituta ſunt elementa,primo ordine,vti pura ſint, quæ ſuæ dumtaxat coniugationis qualitates habent, & ex aliorum contemperamentis non conſtant,cum talia ſint,nec componuntur,nec mutantur, nec commiſtionem patiuntur,ſed incorruptibilia ſunt, & non à quibus,per quæ omnium naturalium rerum virtutes producuntur in effeĉtum,facultates.n.eorum,à nullo explicari poſſunt,quia in omnia poſſunt omnia,& ſic vnum quodq; illorum vna quædam eſt natura. Secundo autem ordine elementa ſunt multiplicia,& varia, & impura, & reducibilia tum per artem ad puram ſimplicitatem, quibus tunc ad ſuam ſimplicitatem reuerſis virtus eſt ſuper omnia, complementum dans omnium operationum ocultarum,& naturæ. Tertio ordine elementa primo,& per ſe non ſunt elementa, ſed de compoſita,varia,& multiplicia in terra ſe inuicem permutabilia, ipſa nempe ſunt infallibile medium. Ideo media vocantur natura,ideſt partes vniuerſi,vel mediæ naturæ anima. Elementa autem quatenus natura ſunt,certum, ad quem per ſe feruntur, locum habent, ignis in primis locus inter orbis lunæ concauum, & cõnexam aeris ſuperficiem eſt media linea, ad q̃ ignis totus, & eius quẹlibet pars per ſe mouetur,& centrum facit. Aeris vero locus,& linea media inter ignem,& aquã. Aquæ vero locus eſt linea inter aerem,& terram,terrẹ vero locus eſt centrum. Quatenus autem media natura ſint, aut totius naturæ & vniuerſi partes ſint, igni pro natura debetur locus ſcilicet totum illud quod inter orbis Lunæ concauum, & cõuexam aeris ſuperficiem,vbi conuenientiſſime collocatur,interiacet purior & per-

fectior,ex cuius raritate,tenuitate,à nobis videri nequit, quare nobilior pro natura ei debetur locus cælo proximus, hoc in loco, cum altero extremo Lunæ orbi iungitur, à quo quam optime lumen conſeruatur, cum altero vero aeri, cui per caliditatem reſpondet, per vtranque autem qualitatem reſpondere non datur, quoniam ſic ignis. Iam aer eſſet, vnde ignis aere duplo rarior triplo mobilior, quadruplo acutior, eius autem leuitate, & raritate ſurſum natura mouetur, aeris vero ſitus inter ignem, & aquam, quam aptiſſimus eſt, cum minus purus, & perfectus inferior locus eſt deſignatus, hoc enim in loco cum illo caliditate, cum illa humiditate concordat, cum aer ſit primum humidorum humiditate eſſentiali naturali, non humiditate aquoſa extranea adheſiua, qualem habet aqua, aer duas qualitates ab igne ſcilicet raritatem,& motum, vnamq; à terra ſcilicet obſcuritatem mutuat. Quo fit, vt aer aqua duplo acutior, triplo rarior,quadruplo mobilior,eius enim leuitate, & raritate ſurſum natura tendit. Aquæ autem ſedes inter aerem, & terram exiſtit, cum altero humiditate, cum altera frigiditate conſentit, hęc autem à terra oppacitatem,& denſitatem,& ab aere, & igne motum contrahit, proinde aqua duplo terra acutior, triplo rarior, quadruplo mobilior, hæc enim eius grauitate deorſum petit, terra, inſuper circa centrum in aquæ concauo locum habet, cui frigiditatem reſpondet, quemadmodum ita ſe habet ignis ad aerem,ſic aer ad aquam,& aqua ad terram, rurſuſque ſicut terra ad aquam, ſic illa ad aerem,atque hic ad ignẽ, atque hæc eſt radix & fundamentum omnium corporum,naturarum, virtutum, & operum mirabilium. In his enim locis elementa conſeruantur, natura illis prouidit, ut pro media contraria, uiam ſibi aperiant, ad propria loca, quæ ſunt nexus, quibus conſentiunt qualitates. Nam vnumquodque elementorum vnam tantum in excellentia qualitatem, & inſignius, quam alteram retinet, ignis enim magis calidus quam ſiccus, aer magis humidus quam calidus, aqua magis frigida quam humida, terra magis ſicca,quam frigida, quæ ad inuicem cum ſint ſecundum qualitates ita contraria mutuo alterantur, cum agunt inuicem, & patiuntur, ex hac enim alteratione, actione & paſſione ſuboritur eorum regeneratio, & corruptio. Vnde elementorum quodlibet ex altero quolibet generari poteſt, qua re duodecim ſunt elementorum tranſmutationes, ſex directæ, & ſex conuerſe. Nam ex igne fit aer, ex aere ignis ex igne aqua,ex aqua ignis,ex igne terra, ex terra ignis, ex aere aqua, ex aqua aer, ex aere terra, ex terra aer, ex aqua terra, ex terra aqua, & cum elementa conueniunt in una qualitate actiua, uel paſſiua ſymbola fiunt, & cum duabus contrariantur,non ſymbola, ſymbola vero citius, ac facilius ad inuicem tranſmutantur, cum ſymbola ſunt elementa, in una qualitate conſentiunt in altera contraria ſunt, vt ex igne fit aer, ignis ſiccum relinquit, quod humido vti contrario aduerſabatur, cum uero ignis, & aer in calore conueniant, tunc is remanet, ſed mitior, & cum ex aere fit ignis, relinquitur humidum, & ignis calor fit maior, & intenſior, nihilominus non tranſmutatur in ſuum contrarium, ſic cum ex aere fit aqua, ſola relinquitur caliditas manente humiditate, & cum ex aqua fit terra, ſola deperditur humiditas manente frigiditate. Et cum ex terra fit ignis, ſola frigiditas depellitur, manente ſiccitate. In elementis non ſymbolis difficilius, & tardius fit tranſmutatio, cum eorum vtraque qualitas in ſuam contrariam traſmutatur, vt cum ex igne fit aqua, deperditur enim calidum, & ſiccum, & acquirit aquæ frigidum,& humidum. Et cum ex aere fit terra, deperditur aeris calidum,& humidum,& acquiritur terrę frigidum, & ſiccũ. Et non ſymbolis,

bolis,ſimulq́; collectis poteſt tertium elementum generari, vt ex igne, & aqua ſimul corruptis aer,& terra generari poteſt, pari modo ex aere, & terra ſimul deperditis poteſt generari ignis,& aqua,videlicet cum vnius elementi vna qualitas eſt altera non ſymboli qualitate fortior,altera vero debilior, vt ſit ignis caliditas valentior,quam aquæ frigiditas,tum ſiccitas debilior quam aquæ humiditas. Quia caliditas ignis maior corrumpet aquæ frigiditatem,& quia humiditas aquę eſt maior,deperdet ſiccitatem ignis, & ſic manebit caliditas, & humiditas, aeris qualitates ſunt, ita aer genitus erit, cum uero ignis caliditas,imbecillior efficitur,& à frigiditate aquæ maiore deſtruitur, & ſiccitas ignis maior humiditatem aquæ imbecilliorem deſtruat,tunc remanent frigiditas,& ſiccitas terræ qualitates, vnde terra ſuboritur, ita ſi aeris caliditas maior ſuperet terræ frigiditatem, minorem, & ſiccitas terræ maior aeris humiditatem minorem conſumet,tunc caliditas,& ſiccitas remanent,ignis qualitates,ſic ignis naſcetur. Item ſi frigiditas terra maior aeris caliditatem imbecilliorem abſumet,& humiditas aeris maior terrę ſiccitatem deleat, remanent frigiditas & humiditas,aquæ qualitates, ſic aqua producitur. Exempli gratia perſpicitur in fumo,qui duorum elementorum non ſymbolorum habet temperamentum.ſ. aeris & terræ, & ex ipſo generatur flamma. Eſt enim flamma fumus ardens. Cæterum omnibus elementis commune eſt,quod ex eis ſuas qualitates in excellentia ſeruantibus nihil ſuboriatur,cum ignis ſit extreme celidus, eius excellentia caloris erit arſio,aqua cum ſit extreme frigida, eius excellentia erit cõgelatio. Itaq; ex ſumma ignis caliditate,& ex aeris ſumma humiditate, & ex aquæ ſumma frigiditate,& ex terræ ſumma ſiccitate nullum mixtum generatur, quoniam elementorum qualitates contemperatas, & ad mediocritatem reductas mixta requirunt,ſed inter elementa quædam dantur media,quemadmodum aer & aqua, cũ ſint magis miſta,minus pura inueniuntur,quam extrema ſcilicet ignis,& terra,cum tot exhalationes,vapores,& cætera,id genus ſpiramenta horumq́; naturam aer, & aqua ſuſcipiant,ex his ab eorum ſimplicitate dimouentur. Ignis autem in cæli Lunæ concauo, & terra in centro ad vſum animantium minime applicantur, et à permiſtione ſemotiora ſunt,hinc maiorem ſinceritatem & puritatem ibi ſeruant. Itaq́; elementa omnino ſimplicia animalium,& vegetabilium conſeruationi, & naturæ minime apta ſunt. In medijs autem elementis ſcilicet aere, & aqua verſantur animantia ad eorum vſum cedentibus,his enim omnes ſtirpes,& animantes augeſcũt, vitam ſuſtinent,ſi earum temperaturæ,ſpiritus & caloris non eſſent expertes, alimentum in ſe trahere ipſæ minime poſſent,idq́; retinere, quod earum natura expedit, expellere,quod aſpernatur,nec alimentum ſi terræ & aquæ eſſet expers, eas alere,ac id eſſe,quod dici,& haberi videmus,ſed animantes aut in aqua vitam agant, aut in aere libero vagentur, ſiue volitent,ſiue gradiantur,ſiue ſerpant. Nam paucę beſtiæ perpetuo in terra latent, in igne ſolum viuunt,quæ in quibuſdam ardentibus fornacibus apparent,quin aquatiles quoq; aerem ſpiritu ducunt, & contra terrenæ & volucres aqua ſitim depellunt.

Præterea quamuis ſimplicia elementa ſecundum qualitatem talia ſunt, qualia elementa non ſimplicia,tamen non ſunt eiuſdem ſecundum naturæ ſubſtantiam, nec ſpeciem,ut omnis flamma omni flammæ non eſt eadem,nec aer aeri, cum experimur habitum vnius aeris nobis ſalubrem eſſe,alterius inſalubrem, ſic nec omnis aqua omni aquæ,cum piſces in vno aquæ temperamento viuunt, in altero moriantur,ſic nec omnis terra omni terræ,ut plantæ in vno ſolo fecundæ, in alio ſteriles. In iſtis ergo inferioribus elementa ſunt craſſæ quædam formæ immerſæ materiæ, ut

elementa materialia,ſicq; ignis,qui in vſum noſtrum cedit, non eſt purus ignis, ſed ſimile quoddam ſcilicet igneum,aer, quem ſpiramus,non eſt purus aer, ſed ſimile, ſcilicet aereum. Aqua,quam in potum ſumunt animalia, & vegetabilia, non eſt pura aqua,ſed ſimile,ſcilicet aqueum. Terra quæ vegetabilia producit, non eſt pura terra, ſed ſimile quoddam, ſcilicet terreum.

Id ergo,quod videmus terreum, ut patiens, omnium elementorum eſt baſis, & ſocietatem habet cum cęlo & fundamentum, ipſum enim eſt obiectiuum,ſubiectiuum omnium radiorum influxuumq; cęleſtium receptaculum, in ſe continet omnium rerum ſemina,ſeminaleſq; virtutes. Ideo dicitur animale vegetabile, & naturale,quod ab omnibus alijs elementis, ac cęlis fæcundatum, omnium in ſe ipſo eſt gignitiuum,omnium fęcundatum receptiuum, veluti primum parens omnium pabulatiuum,centrum & fundamentum,terreum tale nouum in dies gignitur. Nā cum aqua, pluuia, quam eius ſupremum inteſtitium imbibit,primum per eiuſdem terrei interiora permeat,cum ipſo miſcetur,deinde in fibras, & venas vndiq; colligitur, vbi etiam tum ea,tum alterius ortus aqua terras ab ijſdem abripit, & quidem multas,ſi fibræ,& venę vtraq; in parte terras habuerint, paucas ſi ſaxa verum eo plus cōtinenti motu ab ipſis etiam ſaxis abradit,quo molliora fuerint, quod genus ſunt calcaria,ex quibus videmus fieri cretas,argillas,margas,paretonium,aliaſq; terras pingues,& arenaria,ex quibus fiunt terrę macrę, quod in nudis rupibus conſpicere licet. Imbres enim ſaxum calcarium,aut arenarium,aliudue molliunt,ſecumq; rapiunt ramenta,ſedimen autem ibi percolatum colligitur, fit lutum, quod poſtea concreſcens in aliquod terræ genus abit. Deinde arbores & eorum folia in dies marceſcunt, animātiumq; cętera corpora pereunt lana,coria in terreum,quoddam vertuntur. Vnde terra ad eam molem deuenit, quæ frequentiores his temporibus, quam antiquioribus annis Lunę ecclipſes apparent. Similiter intus in terra aquarum vis mollit ſaxa, & lapidum ramenta, craſſiora diſſoluit. Motus igitur aquarum terram congregat, idemq; puram, & æqualem efficit, calor vero immutat,in interiore inſuper huiuſmodi terrei ſinu gremioq; igneum aereum quoddam, humorq; & vapor generantur,qui ſua vi in aerem erumpunt, Seneca de quæſtionibus naturalibus ſcribit placere naturę terram ad corporum noſtrorum exemplar regi,in quibus venę ſunt,& arterię,hę quidem ſanguinis, hę uero ſunt ſpiritus recepta cula,ſic & in terra ſunt tales meatus,per quæ aqua,& talia per quæ ſpiritus naturalis currit,quæ ad ſimilitudinem humi corporum natura formauit,vnde ſunt loca concaua,ex quibus fiunt vertigines voragines, quibus abſerbētur naues, fluuij, ut putà in peloponeſo,& in archadia,& circa leguſticam,quidam fluuius non minor rodano abſorbetur,& ex alio loco egreditur, narratur circa helicem & burram multotiens exhalationes fieri in ponto,ignem, & fontes ſcaturire, & flumina emitti,cauſa autem harū concauitatum, eſt ipſa natura vniuerſalis,qualis eſt vis ſyderū,in hæc inferiora delapſa,quæ radijs ſtellarum operatur in ea,in quorum virtute reciperetur calidum purificans terrę partes humidi exhalatione concauitates inducens, ut videtur ſuperficies terrę tempore æſtatis,cum fiant fiſſuræ. Ita vt in tantum extendat calidum ventoſum partes terræ quod in rumorem eleuentur, & rumpantur tandē, & eiiciendo fauillam cineroſam,ſicuti ſcribitur ſecūdo meth. accidiſſe circa Heracleum illum,quæ eſt in ponto,& ſacram Sutumi inſulam,ita vt ex ruptura collis inde eleuatus aſcenderit,& in cinerata fuit ciuitas Lippariorum, & peruēit ad quaſdā Italie ciuitates,ſimilis caſus contingit hac noſtra tempeſtate in regno Neapolitano,ille mons cōbuſtus tranſmiſit cinerē ſuum per tria miliaria circum circa, & viridaria,

ridaria,& oppidum illud in cinere ſumerſa fuerunt, tenacitas, & adhærentia terræ talis eſt,quod ſuſtinet teſtudines cauernarum,ne in centrum deſcendat.

Igneum id in primis ſubterraneum igneſcit,cum frigus ipſum, vel exprimit, tanquam nubis fulgura elidunt,vel in locorum anguſtias impellit,per quas ſe torquẽs, exitum querens,ipſo conflictu,& attritu exardeſcit, ac inflamatur, vbi vero illi occurrit materia,quæ facile accenditur,quale bitumen, quod paſcit ignem. Ibi tum creſcit flamma,& viſcera terrę conflagrant,ſpiritus igitur expreſſi, vel colliſi incenſio cauſa eſt tam abſtruſi,& reconditi ignis, qui aquas, & terræ inteſtina calefacit, eius aũt incendia,tum eius viſcera,medullaſq; exedunt,tum ruinas edunt, quarum molibus aliquam cauernarum partem complent. Aqueum autem duplex, vnum eſt,quod in ſubterraneis naſcitur ; alterum quod terra pluuijs perfuſa concipit,rurſuſq; effundit,ad terram delapſa ſit,hoc enim ex imbribus in illis colligitur regionibus,quibus magni crebriq; decidunt imbres, cuiuſmodi ſunt moderatione caloris frigoris temperate ad partes aquilonis auſtrine vergentes, plurimi ſcatent fontes. Vnde multi riui,& fluuij exorti terram irrigant, aquæ ſubteraneę ſunt fontes flumini, quemadmodum teſtantur Geographi ſub terras penetrare,& in earum ſpecus ingredi,atq; in his condi, ſicq; incluſa, atq; abdita longo ſane locorum interuallo quaſi latent in oculto,rurſuſq; repente proſiliunt,ex tenebris in lucem redeũt, harum autem quæ ſub terra ſunt,alia ex imbribus colligitur, alia ex aere exhalitibus oritur,alia de mari,de fluminibus manat.

DE EIVS AQVEI SVBTERRANEI ORTV EX AERE.

Ex aere autem ſub oritur aqueum quoddam,cum terra quidem venas non ſecus, atq; animantis habeat,cumq; aer in raris terris,& ſaxis eorumq; comiſſuris, fibris, venis,ac cauernis concluſus ſit,quem terra exhalauit perraro caleſcit, & agitatur, ſæpius frigeſcit,& immobilis quodammodo manet, qua de cauſa in aquam vertitur,atq; aer natura calidus,& humidus,ſed quum primum frigus expugnauerit calorem,neceſſario in aquam abit, aut in vnum aliquod, quod cum ea naturali cognatione iungitur,id quod in aere ſupero videri poteſt,nã ſi mediocriter frigeſcit, gignitur aqua,ſi valde, nix,ſin in diuerſis locis,diuerſo modo ideſt in ſuperiori mediocriter in inferiori vehementius,oritur grando,aere vehemẽtiſſime refrigerato, & exiccato,nihil horum gignitur,quod nimium frigidus,& ſiccus nõ aliter, ac multum calidus,& ſiccus,pluuias,niues,grandines non gignat.

DE ORTV AQVEI SVBTERRANEI EX MARI.

Mare per venas,& fibras,per canales flumina,quo terra irrigatur, veluti ſanguine animantis corpus,in interiora terræ emittit,quædam enim in impetu, quædam in lenitate,quædam in procellis à mari exeunt,tam late tamen diffunduntur, quam late eam diffundi fert ratio,& orbis,& terræ natura, vel potius globi, cuius certus eſt latitudinis terminus,& centri punctus, vltra quem progridi non poſſunt, non enim diffundarentur,ſi eum finem tranſierint, ſed aſcenderent, quod fieri nequit cum graue aſcendere natura non admittit.

FASCICVLVS

DE AQVEI SVBTERRANEI ORTV EX FLVMINIBVS.

FLVVII ripas inundantes adeo late per venas,& fibras aquam ex ſe ſe fundunt, vt ſæpe numero eas cellas ſubterraneas oppidi in æquis, & planis locis ſiti compleant,cum in vnum locum colligitur,ſua grauitate imum petens ſuo liquore, ſi ſaxoſum ſit,ſuo pondere mollit,perrumpit,& diuidit,quod ſi durum fuerit, ſaxorum comiſſuras fibras efficit,ſi non nimis durum,venas, verumtamen quanquam ſaxa non ſunt dura,venę tamen non fiunt ex comiſſuris,& fibris.

DE AQVEI SVBTERRANEI ORTV EX HALITIBVS.

NECESSE eſt terram antea liquore made fieri,& incaleſcere, quam halitus gignantur,ſequitur aliunde aquam manare,ex qua iuges halitus, mare in primis ſuo liquore madefacit terram,nam alicubi in cauernas ſubterraneas ingreditur, alicubi per venas,& fibras ſub terras penetrat. Ita aqua fluminum, & pluuiarum in cauernis ſubterraneis coaceruata multũ,& copioſum humorem terræ prębet, qui humor calefactus ab igne ſubterraneo expirat,& halitum gignit;is namq; in ſublime canalium fertur,ibiq́; frigore concretus in aqueas guttas paruas abit, quarum aliquot congregatę magnas efficiunt,tunc eæ quoq; collectæ profluere incipiunt, & ob grauitatem,& earum pondus in imum rurſus delabuntur,quod ſi per dilatatum canalé iter habuerint, inde ipſis accidit,vbi longius,à ſui ortus loco,per terrę, & ſaxorum commiſſuras fibras,venas,cauernas diſceſſerint,atq; taliter gigni aquam indicat in primis opificum diſtillandi,cum enim quod cucurbitulæ eſt iniectum, cum caluerit,expirat,qui halitus ſublatus in operculum à frigore conuertitur in aquam, qua naris ſtillat, iſto autem modo continuo fit aqua,cuius iudicio ſunt profundiores tã putei,quam cuniculi,nam alia eorum parte ſunt tantum madidi, alia ſtillant aqua, alia vis aquæ eruptionem facit, comiſſuræ inde ſaxorum in proximas venas, vel fibras ſeſe exonerant,fibræ in venas,venę ſtrictæ in latiores, atq; hæ ipſæ in puteos, vel cuniculos,ijs autem oppilatis,putei cuniculi aridi ita fiunt,& quam diu aer, qui in ipſis ineſt,refrigeratus non fuerit,aqua minime madefiunt. Cæterum aquæ ſua ſponte,ſuaq́; natura ex venis erumpunt in aerem,vnde fontes aperiũt, qui raro colliguntur ex pluuijs,rariſſime ex proximis fluminibus, vel ex mari manant. Ex his fontibus riui deducuntur,atq; ab ijs paruis initijs fluuij profecti ad immenſam magnitudinem perueniunt,cum in eos præſertim multi riui,& omnes influxerunt. Prę terea aqua impetus,cum canales,per quos modo iter habuit,aut limo,aut ruina obſtructi fuerint,aut maior quantitas ſit aquæ, quam canalium foramen, continuo, vel nouos aperit,vel veteres aliquos recludit,aut eos deſerit, vbi vis aquæ per aliũ canalem iter fecerit,ſubterranee aquæ in terra excauant, non ſecus ac aquæ foris, adeo,ut non modo canales,verum etiam ingentes cauernas efficiunt. In quas quã doq́; agros,vrbes,montes,deſcendiſſe ſcriptum eſt. Præterea,vt in corporibus animantium varij gignuntur humores,ita etiam aqueum id diuerſis qualitatibus præditum ſuccos parit,cum pręſertim ſubterraneus calor,terras, aqua madefactas ſenſim ſiccat,& calefacit,varios gignit humores,aliaq́; multa naturæ opera efficit, gignuntur enim ſucci,aut cum calor rem ſiccam immiſcet humidæ, & miſtionem coquit, aut cum aquæ lambentes terram craſſæ aliquantulum efficiuntur, aut cum

humor

humor concluſus circum ſerpit metallicam materiam, cumque ſuccus ab ipſa ui caloris ex terris exprimitur, ea uis ſi magna fuerit, ſuccus ex terris manat, & fluit, quemadmodum ex piceis crematis pix, ſin magna non fuerit, terræ ſucco prę ſe ſtillant, vt larix, abies, reſina.

Ex ſubterraneis aquis calidiſſimi fontes in aerem erumpunt. Nam cum ignis ſubterraneus, à bitumine fomitem ſuſcipiat, id enim ardet in aquis, earumque humore paſcitur, aut quam diu permanet, cumque ſubterraneas aquas ſibi proximas calefaciat, quæ inde ex longa uia ad aerem caliditatem relinquunt, ſi per canales, quorum parietibus adhæreat ſulphur, vel bitumen, vel lapis calcarius, fluxerint, eos ſuccos abradunt, atque ita etiam aliquas partes calefaciendi aquæ ſuſcipiunt, & cum ea lambant, & eorum liquidum ſuccum combibant, & cum ſimul expirant, eorundem odorem, & ſaporem acquirunt, ſed cum in interiore terræ ſinu aqua calefacta longius per eos canales fluat, antequam ex ipſis affluat, aut cum multa, tam, & copioſa affluat, vt eam ignis tantopere calefacere non poſſet, vt ferueat, aut canales illi minerales tam longi haud ſint, qui eorum facultate aquæ calorem inoleſcere, & conſeruare poſſint, refrigeratur, afferens ſecum malum eorum ſaporem, odorem tetrum, calorem corruptum, qui inſedit, ei manet, quos ei tribuit terra, aqua & ignis ſubterraneus, canalium ſicci male olentes.

DE AEREO ELEMENTO.

AQVA cum patitur, aut calorem, aut frigus euaporat, aeris diſpoſitionem acquirendo attenuatur aqua tenuitate fit aer, cum etiam aquæ per accidentalem frigiditatem creſcunt, & in ſemetipſis generantur, earum augumentum, & in ipſis tenſio quædam ſuboritur, & quod in ipſis calidum, & tenue exiſtit, tunc euaporat, ex hoc tunc flumina effumare videntur, cum frigore adenſante vertatur aer in aquam, qua euaporante inde aer gignitur, Item terra calefacta ex ſeſe calidum quoddam, ſiue ſiccum, ſiue humidum extiterit ſemper emittit, non calefacta ignaua eſt, & ceſſatione torpens nullum halitum expirat, cunque halitum expirat, iam eius ſuccus mutatur in contrariam qualitatem, ex halitu flatus fit, & ex vapore aqua fit, cumque vtriuſque qualitatis fuerit facta mutatio, ita ex aere aqua gignitur, cum calor ab ipſo depulſus fuerit. Vnde terræ fibræ, & venæ aqua, & aere opplentur, & aer in vnum continuo influit, rectęque per cuniculum permeans, & ad alterum tranſiens, atque ex eo rurſus euolans foras, infunditur etiam in ſpeluncas in terræ cauernas, quas mare ventorum ui agitatum fecit, quamprimum id ipſum receſſerit, canales, ex quibus omnis aqua defluit, ſubiectos campos ſua mole ſimiliter complet, terræ interim viſcera aquis madida, aut ipſæ aquæ cum incaluerint, halitum, qui in flatum vertitur, expirant, quo fit, ut terra multo omnino plus aeris, qui exhalat, ex ſeſe

emittit, quam exterioris recipit rimis, ac hiatibus, omnes igitur aer, qui intra terram eſt, nec de exteriori manet, nec intra terram gignitur, ſed partim in eam infunditur, partim in terra oritur, in his enim ſubterraneis ſedibus machinæ quædam metallorum per fiſtulas in cuniculos longius inſpirant aerem, quem ruinæ occultę, latentium ignium uis, ex alta rupe decidentis aquæ impetus eundem ad vehementius ſpirandum in iſtis abditis anguſtijs concitant, fluctus marini in terræ cauernas compulſi, ac ventus exterior in eas ingreſſus aerem commouent ſubterraneum.

Hæc ergo elementa non quatenus ſimplicia, neque quatenus natura ipſa ſint, ſed quatenus naturæ partes, & decompoſita, corrumpi & putreſcere admittunt, ſiquid pręſertim etherogeneum quod ad putredinem moueat, illis admiſceatur, in his enim entibus, quanto ad ſuperiora maior fiat elementorum aſcenſus, plus de formalitate acquirunt, & minus de materialitate, ita vnum elementum altero minus aptum eſt putreſcere, ita ignis cum ſit elementum formaliſſimum non putreſcit, terra autem cum ſit materialiſſimum elementum citius putreſcere contingit. Aer autem cum formalior ſit ipſa aqua, ideo ipſa minus diuerſificabilis, & materialis eſt. Vnde minus aptus putrefieri ipſa aqua, licet ad frigiditatem propter aquam, & ob eam non ad humiditatem permutetur. Si modo contigerit, quod humiditate adhæſiua humectaretur, in aquam tum tranſiret, cum & vaporem horum medium. Ita patet cum ignis ſit formaliſſimus, & calidiſſimus non putreſcit, cum ab eo humidum abſumptum ſit, & euaneſcat, ſed calidum, quod eſt putredinis cauſa imbecille, & humectatum, non fortiter exiccatum ſit. Ignis ergo cum ſit primum calidorum, & in extremo caliditatis exiſtens, non eſt ignis, niſi in caliditate, & ſiccitate, quæ qualitates in ſummo exiſtunt, Ariſto. primo cœli, pręſertim cum immediate lunæ contingant orbem, à quo cum alijs orbibus cauſatur caliditas in ipſo proxima, & cum illud, quod putrefit infrigidari oportet, & putrefacta calore naturali deſtituantur, & ſubſtituatur calor extraneus putrefactiuus, ignis autem caliditas, cum inſeparabilis ſit, ob ſimplicitatem, & formalitatem & eius tenuitatem, & immenſam caliditatem putrefieri minime poteſt, ita, & alia elementa, quanto magis ad eorum ſimplicem naturam tendant, eo magis à putrefactione elongantur, ſic & aer, cum in ſupremo aeris interſtitio in nexu ignis illius plenus ſit, non putrefiet, at aer inferior pluris ad ipſum deuenientis per radios ſolares ignis cum particeps ſit, ex alijs elementorum etiam excitati, cum vnum ſit in potentia ad aliud, immo aer coactus, & conſtrictus, & percuſſus ignis eſt, ita aer non putreſcit, cum nullum permanens calidum calore actuali aeri putrefit, niſi id quod à proprio calore deſtituitur, & alieno ſuperexcedente afficitur, putris fit. Ex hac parte etiam concluditur, quod aer nos ambiens ſyncerus, purus, & ſimplex, licet calidus, & humidus ex ſe non putreſcat, cum etiam eius humiditas non ſit aquoſa extranea, putrefactiua commixta, ſed tamen de ſui natura eſt aptus in frigidari, calefieri velociter, cum formaliter ſaltem humidus ſit, quoniam humiditas eſt qualitas, quæ, cui aduenit, de facili corpus paſſibile efficit, & maxime cum corporalis contactus ſibi interueniat, ideo cum caliditas, & frigiditas ſint qualitates actiuæ efficaciſſimæ, ac de intemperie inęquali paſſiuarum formaliſſimæ, ſit vt contangendo aerem non dumtaxat in eo corporaliter, verum etiam virtualiter eorum imprimere queant effectum, ſic aereum, aqueum, terreum putrent, quia, aut frigiditatem, aut humiditatem habent, quæ duæ potiſſimæ ſunt cauſæ putrefactionis, cum etiam aliquando per acccidens fiunt frigida,

gida,aliquando calida,quare putreſcere poſſunt, cum putredo ſuboriatur ex caloris innati frigiditate accedente, tamen ex inflammatione extranei. Itaque ignis non putreſcit, cum neutram earum habeat,quia calidus,& ſiccus eſt facultatis,prę ſertim actiuæ, ſe ad alia habens elementa, vt forma ad materiam. Alia autem elementa ad ignem ſe habent, vt materia ad formam, putrefactio autem à qualitatibus paſſiuis, & materialibus naſcitur, ſcilicet humido, & ſicco, quemadmodum conſeruatio à putrefactione oritur à qualitatibus actiuis, & formalibus, vti à calido, & frigido, quamuis omni altero circumſpecto aer non ſimpliciter mutatur, cum nullum etiam elementum ſecundum ſubſtantiam conuariatur. Quoniam huiuſmodi mutatio nil aliud eſſet, niſi ipſorum putrefactio, in omni autem,quod putrefit,quemadmodum commemoratum eſt,opus eſt,vt humidum cũ ſicco cõmiſceatur,ac eius calidum non ſit ipſius humidum regulans, non enim niſi in mixtis euenit putrefactio,elementum autem omni altero circumſpecto non eſt mixtum, niſi id quod dicimus aereum, aqueum, terreum, attamen aeris ſubſtantia tunc mutari,ac corrumpi dicitur, quando aliquid aliud ei, vel putre, vel corruptibile, vel corruptum immiſceatur, ex quibus aer reſultat vnum mixtum, & imperfectum, quod in aeris tunc ſubſtantia immutari, & putrefieri poteſt, ceu cum aer adenſetur, cænoſiſque exhalationibus immiſceatur, quas in ſubterraneis procreat,vel internus terræ calor, vel uis ignea vrens ſaxa mineralia, ac terras,aliaſq; res foſſiles nidorulentas, ac ferentes, quę cum pollutum halitum ſpirant, peſtifero tunc viru, ac tetro odore aer inquinatur, præſertim, cum materia quę vritur, quo magis putris, ac venenata fuerit,eo magis graue, & mortiferum parit, vt vena pyritis, cadmię, & ſimilium has igitur exhalationes putridas,cum illud ſubterraneum aereum, vel uis ignium latentium incitet, vel impetus aquę decidentis ex alta rupe concitet, vel fluctus marini in terræ cauernas compulſi, aut ventus exterior in eaſdem ingreſſus commoueant,ita propulſę in aerem nos ambientem erumpentes immiſtę putrem, ac nidorulentam in aere venenatam uim fundunt, quarum viru aerem non dumtaxat polluunt,verum etiam animantes interimunt, pariter putres terreæ fuligines, aquei vapores putres aeris ſubſtantiam in ſimile vitium trahunt, quamobrem exhalationum tres ſunt ſpecies, quę putredinem in aere mediate, vel immediate efficiunt, nam ex his in aere ſunt quiete, vel ſunt craſſę terreæ, humidæ, turbulentę, vel medię, inter craſſas, & turbulentas,vel tenues calidę,& igneæ.

Primæ autem ſpecies exhalationum, vel vaporum, vbicunq; craſſæ, & terreæ,& humidi vaporis extiterint, in prima regione aeris in eum putredinem procreant, ſi diu teneant, tunc aer efficitur craſſus,& in vltimam vix regionem pertranſit,tunc homines in ſuperciliis grauitatem percipiunt, triſtantur, quia craſſeſcunt ob vaporm craſſum ſpiritus, tertio Epid. quia ſpiritus tales ſunt, qualis eſt aer, qui turbulenti, & craſſi redduntur,ideo ſine cauſa triſtantur, inertes, & inepti fiunt, animalia eodem modo ſe habent, Plantę,earumque folia, frondeſque quoddam tamque puluere inſperguntur, quia vapores craſſi, & terreſtres decidunt, in plantas præ grauitate exſumuntur,pulueream imaginem apparere faciunt, vbi talia perſeuerant, expectanda aeris putredo, ac futura labes, cum hæc inſinuant vaporum aſcendentium craſſorum copiam, ac indeſinentiam.

Secundę autem ſpeciei, ſi vero vapores inter craſſos, & turbulentos medij viſi fuerint, non erunt pernitioſi, habent enim ſigna diſtinata,cum vapores iſti adſunt, & ea prædicta ſigna apparent, non tanta, ſed aeris turbulentia,nec animalia pigra,

ſed alia fient proportionata, naturæ horum vaporum, præcipue, & proprium ſignum circa ortum ſolis, & occaſum coram ſole apparebit quoddam ſimulacrum, & obſtaculum variorum colorum, quandoque nigrum, quandoq; luteum mane, & ſero circa ſolem ſpectrum apparebit, tunc patet maximam vaporum copiam aerem inquinare, & per conſequens peſtem futuram eſſe, at non ita ſæuam, ſicuti aliæ.

Tertiæ ſpeciei. Si vapores fuerint tenues, calidi, ignei in aeris ſuprema regione, mutatio quidem magna erit, ſed non erit ad caliditatem, & humiditatem, ſed ad caliditatem, & ſiccitatem, ex cuius mutatione ſuboriuntur morbi epidimiales à bile ortum contrahentes, tunc in aere apparent Hypocaumata quemadmodum poſtea dicemus.

Immediate ergo putredinis vapores conſiderantur quieti, & non quieti ſecundũ membrum primæ diuiſionis, qui ſunt moti, & excitati, & ſunt venti, & vapores eleuati à terra. 3. metheo. Ariſt. quę eſt cauſa ventorum, qui excitati efficiuntur venti, quia ſunt calidę, & ſiccę euaporationis, ſed vbi hi vapores excitãtur, & à regionibus humidis depreſſis à meridie motum incipiunt, ab his partibus impreſſionem recipiunt, quia ab humidis flant regionibus, & aquas plurimas tranſeunt, ac prauas accipiunt qualitates, ſua humiditate, & caliditate aerem inficiunt, pariter vapores tales excitati, à meridieq; venti, vt Auſtri flantes verſus Orientem, & Occidentem, quia calidi, & humidi ſunt aerem putrefaciũt, ſi diu tenent, hæc conſtitutio auſtralis ſemper erit cauſa febris peſtilentialis 3. Epid.

Cauſa autem mediata putredinis aeris ab alijs elementis dependet, quemadmodum ab aqua, & à terra, ex terra vero vbi mala qualitas occulta turget, ex qua vapores exiliunt, & hęc eſt cauſa mediata, quæ à medico cognoſci debet, quia vt peſtis cognoſcatur, ſi non aliud cum fuga, quandoque enim interea, quę latent, vel aqua plurima, vel fluuij in viſceribus terræ, quæ attenuantur per putrediñe, exeunt, euaporant, putreſcunt, tales aquæ, vel fluuij ob corporum cæleſtium refluxum in terra videntur, quamuis exquiſitas cauſas ignoramus, tamen omnia à ſuperioribus mouentur & quandoque in ſubterraneis coaceruatur flatus, tunc fiunt innumeroſi vapores, & aer tunc in ſubterraneis calidus, & humidus efficitur. Quo fit, vt putrefiat, inſuper etiam cum in ſubterraneis locis terra calefacta halitum expiret, cuius qualitas, cum ſit, & cum in contrariam mutetur, ex halitu fit flatus, cui cum contingat, in locis quandoq; longius commorari ac in maris uẽtorum agitari, putris euolat foras, commiſcens ſe cum aere nos ambiente, cumque inquinans, aut cum humor ſubterraneus in fibris, in venis, cauernis diutius fuerit concluſus, aut cum aliquando interiore terræ calore putreſcit, & halitus peſtilentes expirat, aut cum terrę etiam viſcera putredine vitiantur, cum præſertim in ſubterraneis lacubus piſces, & aliæ beſtię computruerunt. Has in maritimis locis è mari longius interdum penetrare in terræ receſſus declarauit fons, qui terræ motu emergens copiam oſtrearum, & marinorum piſcium effudit, ſi quando hi receſſus fuerint obſtructi, beſtię intereunt, & putreſcunt, quam putredinem terræmotus concuſſio exhalat, & peſtilentiam excitat, Ex aqua, cum aqua ſubterranea patitur, & attenuatur, & interdum cum ex mari, vel ex terræ ſqualloribus putris fit aerem ſubterraneum putrem tunc gignit, & in eum conuertitur, aut cum illi ob influxus cæleſtes putredo contingat, & ab ea putridi vapores aſcendũt, vel a paludibus, vnde cum aere immixti eum putrem reddunt, exiſtimarẽ, quod is aer ſit ille, & hæc ſit aqua ea, & hæ ſint putredines illæ ſubterraneę, quæ

am

ambientem nos aerem polluunt, de quibus ſcribit Auicen. in libro de febribus peſtilentialibus, vbi ſcribit, Et quandoque accidunt putredines in interioribus terræ, propter cauſas, quarum aduentus ignoratur, & nocere faciunt aquam & aerem, quamobrem peſtilens affectus abſque aeris putredine ex terra, ex aqua mediate ſuboritur, ſed non immediate, nunquam terrę, vel aquæ putredo in ſe ipſis peſtem facit, ſed ad duos modos, vel quia putrefaciunt aerem, vel quia fruges putridas faciunt, quibus gignitur peſtis, in quam etiam animalia ex ſanguine putrefacto incidũt, quia cibi corrupti ſunt, unde aeris putredinis duplices reperiuntur cauſę, una mediata, altera immediata, immediata vero ſunt uapores putres, mediata vero eſt putredo terræ vel aquæ, quæ mediantibus fuliginibus, & vaporibus putridis aerem nos ambientem inficiunt, ac putrem faciunt. Et ita conſtat quod ex triplici vaporum genere, duæ ſint ſpecies, quę immediate eorum putredine aerem polluunt, & peſtem procreant, primi vapores craſſi, ſi perſeuerant, magnam in aere putredinem efficiunt. Medii quoque ſi impreſſionem faciunt, peſtilentes febres inducẽt, tertium genus, vbi vapores tenues, & ignei fuerint, morbos calidos, & ſiccos, ac epidimiales ęgritudines, ſed non peſtem efficient, vnde venti ab aqua quoq; ſpirantes aerem, quam maxime conuariant. Nam cũ Luna eius gelida facultate aquæ ſphæram, ceu ſpiritus concitet, cum aqua, ſi ab ea ſpiritus detrahitur, iners eſt, eius ergo motu maxima humidæ ſubſtantiæ in aerem quantitas attrahitur, cuius relicta frigiditate, ex ſyderum ui calefacta aer conſtruitur, ſed ſi aliquod ſydus, cuius facultas frigida ſit, cum Luna conueniat, in largum aerem reſoluta venti efficiuntur, quales ſunt, qui ſinuales & pelgij, tropei, ſi pergunt, apogei nuncupantur. Et ij aquea eorum natura ambientem aeris ſubſtantiam mutant, ſi ex aquarum præſertim, tum locis abditis, tum pollutis procreantur, euaporent, & ſpirent. Aëris tum etiam coinquinant ſubſtantiam, quum ab aliquo loco putri ſubterraneo flumina currant, aut cum incluſa, atque longo ſanè locorum interuallo abdita fuerint, quaſi lateant in occulto, ab ijs terra madefacta, & ab igne ſubterraneo calefacta halitus, & vapor gignuntur, cum ignis terram aquis madidam vrat, quo fit, vt multus vapor, quem terra interiore ipſius calore nõ ſolis aduſta exhalat, tum aut per profundas, & immenſas aquas euolat foras, tum aut ob interiorem oppreſſionem incluſus terram ſcindit, quibus riui tunc fiunt, quibus rurſus repente fontes profiliunt, ex tenebris in lucem redeuntes, ita hi fontes antea inconſpicui ſi terram olidam lambant, ſicut ſulphuratæ, vel quod combibant ſuccum male olentem, ſicut aquæ nigro bitumine permiſtæ fœtent, vel quod miſtæ cum terrena aliqua portione, & nihil coctæ, ac aliquando in cauernis detentæ putreſcentes, & diu in abdito lateant, & eas vſus non exerceat, & nunquam aer liberior verberat, cumque craſſæ putres, grauior caligine ſempiterna noctæ ſopitæ, tum ſi in aerem erumpant, ſpiritus noxij peſtis anhelitum emittunt, tum earum riuuli ſiue fontes ab antris, ſiue terræ cauernis, vel ex metallorum cuniculis fluentes & ſimiles aquæ infectæ, quæ cum bibantur, morbum interdum vniuerſalem efficiunt.

Praeterea aeris ſubſtantia etiam inquinari contingit, cũ in aerem pollutos vapores ab illis venti deferant locis, in quibus cadauera inhumata plurima, neq; tumulata iacent, quemadmodum in prælijs euenire ſolet, quemadmodum in cędibus, quas Romulo regnante Fidenates, & Romani in excurſionibus in agros fœdis inter ſe fecerunt, in latio peſtis ſuborta, & quemadmodum multitudo, quæ per oppida, agros fame perijt, paſſim caret ſepultura, vel vbi multi, quos è naufragio flu-

ctuum agitatio mortuos eiecit in littora, inhumati auibus, & feris carniuoris laniandi relinquuntur, vel brutorũ venenoſorum numeroſa cadauera, vbi humi inſepulta putrent, vel quemadmodum in caſtris contingere ſolet, quod cadauera æquorum cum multi moriantur igni non abolita putreſcunt, cum autem putreſcant, & ſanie diffluunt cadauera humana, in primis extraneo ſolis calori expoſita. Vnde Lucanus canit, corpora tamen ſoluit tabes, & digerit artus, traxit iners cælum fluuidæ contagia peſtis obſcuram in nubem. teſtaturque Liuius, quod pro cadaueribus cremandis, ab incendijs torrida; & vaporis plena Gallica caſtra peſtilentia correpta fuere. Ita ab illis, vbi oua fœtentia, vbi cænum fœtidum cloacę, latrinæ, terra laxa, limoſa, rimoſa, paluſtris, mineralis æſtiuo tempore euaporant, aut vbi cimiteriorum, ſepulchrorumq; , ac puteorum, aut cauernarum ſubita fiat apertura, quæ effoſſæ peſtiferas plerunq; vligines exhalant, quæ occupatis naribus ſpiritum extorquent, aut vbi aqua non defluat, ſed terra ſiccior reddita ſit, qua ſiccitate perennes amnes defecerunt, his deficientibus pecorum ſtrages ſiti morientium viſa eſt, atque amnium littora, foſſata, ſtagna, lacunæ, paludes, foueę, malam ſugentes aquam ex ſolaribus radijs eas attingentibus, egredientibus, ſqualidis vaporibus putrent, ac male olent, aut cum amnes terram inundantes in mare ſerpentes, & chacones rapiant, eosque aquæ falſæ quarum inaſſueti ſunt, necant id, quod accint hoſtię, poſtquã Tiberis Romæ pręter modum creuiſſet, atque ſęuus extitiſſet, quę aeris corruptio Romanis peſtem importauit, eo maxime, cum ea animaliũ cadauera mare in littus, vel iuxta in ſicco reliquerat, putreſcebant, vel cum contingat, quod loca ardentia, quę ſub mari ſunt, terræ motibus conquatiantur, exhalationes peſtilentes in mare piſces interimentes euomunt, quod etiam in auerno lacu Roberti Regis Sicilię temporibus vſu veniſſe, atque piſces omnes, quos mortuos eiecit, nigri fuerunt, & odorem ſulfureum reddebant; vel cum voragines terræmotibus factæ vndas ſorbent, multi piſces in ſicco relinquuntur morituri, qui tandem putreſcunt, aut cum magnos ex alto egreſſos fluctus deſtituit, quemadmodum nõ longe à braniſcijs, Balena in litore thuſco putrefacta teterrimo odore, tam valide aerem corripuit, vt in eius accolas peſtilentia ingrueret, pari modo cum amnes creſcentes in planitiem excurrant, eam diutius, quam ſolent inundant, procreant animalia, quæ, cum decreſcunt, in limo remanent, & pereunt; eorum cadauera putreſcunt, & aerem ſua putredine inficiunt, item cum piſcinę maximo hiemis frigore cõglaciantur, pereunt piſces, qui inde verno tempore, & æſtiuo calore puteſcant, vnde vehemens frigus non paucos dumtaxat homines, verum etiam beſtias gradientes, ſerpentes, uolucres interimit, aut cũ venti ex locis ſpirant, quibus arbores mali temperamenti humidi, tenacis, fumei oriantur, quales ſunt, ſohac, taxus, ficus, nuces, ſambucus, Ebulus, braſicę putridę, obſcenos vapores exhalantes, cum laudabiles venti aerem illum nõ purificant, aut vbi arbores, quibus plęriq; mõtes abundant, vel effrenata ventorũ violentia radicitus in magna copia extractę, vel turbine aliquo cõfractę, vel exeſę corruerint, tum etiã in vallibus putreſcẽtes, aut cũ cõtingat ventus locũ clauſum ingredi ducens ſecum malũ odorẽ, cuius aeris ſubſtantiã inficiens reſpirationi reſiſtat, quaſi ſuffocãs, ſtrangulãs qualis eſt fumus, aer, vel ventus, uiuorũ carbonum, & parietũ ex calce recenter linitorum, ac antrorum, ac vbi multitudo prauis humoribus ægrotantium in vno loco clauſo non euentato commorantium ſpirat, immundo enim eorum ſpiritu aerem putrefieri liquet, ac vbi caſtrametati eodem loco cuncti commorantur, aeris inſuper ſubſtantia polluitur ex aquis per lini, aut canabis, aut ſparti, aut iuſquiamini macerationem æſtiuo calore, & aquę humiditate admixta putreſcentibus, aut

cum

cum inundant flumina,& diu reſtagnāt,cumq; loca paludoſa,& cænoſa relinquantur, ac cum maria in littoribus piſces,aut locuſtas deponunt,quẽadmodum Aphricæ euenit, in mari immerſas ad littus reiectas mortuas,aut ranas mortuas,quemadmodum teſte Lucano, earum multitudine peſte illyria correpta fuit, nam his, & ſimilibus in littoribus à mari reiectis, cum ſol acriter operetur, ex his vapores obſcœni vaporant, ventis commixti aerem inquinantes, quoniam quæ euaporant è primo particulæ, aliæ quidem ſunt calidæ,& ſiccæ, vel per ſe, vel ex commixtione,aliæ ſunt calidæ,& humidæ ſimiliter, vel per ſe, vel ex commiſtione,videntur, quę calidæ & aptæ quidem magis exurere, putrefacere autem minus,quæ vero calidę & humidæ ſunt,e,contrario putrefacere apte magis exurere minus,humidum enim partes eius, quod tangit,emollit, ac laxat, beneq; ſeparabiles reddit,calidum autem ſurſum tollit,ac ſeparat. Vnde diſſolutio miſtionis fit euaporante calido,& humido innato,quæ putrefactio eſt,quaproͤpter calidæ, & humidæ particulæ,aut per ſe,aut ex commiſtione,humidæ quę euaporant e primo, & per ſe ſunt principium putrefactionis.

Præterea aeris ſubſtantia inquinatur,tum terræ exhalationibus, & fuliginibus, cum prę ſertim terreum hoc iam commemoratum à ſole,& ab aſtris, & ab igne ſubterraneo calefactum duplicem ſpirationem emittat,primam à partibus ſiccis ſpirationem calidam,& ſiccam,quę exhalatio dicitur,ſimilis fumo, qui ſpirat ex ligno incenſo,ſecundam ex partibus humidis ſpirationem calidam,& humidam, quæ vapor nuncupatur. Eſt enim vapor halitus ex humido madefactiuo ſegregatus, calido quidem igneo ſegregante,ut ſpiratio illa, quę ab aqua ſeparatur igne ſuppoſito, interdum in aerem conuertitur, interdum in ventum cedit,interdum in nubem imbriferam concreſcit,cum aquæ ſymbolus potentia aqua ſit. Exhalatio autem eſt halitus ſiccitatem terream & igneam,& aeream humiditatem participans à calido igneo ſegregatus,vt ſpiratio,quæ à lignis igni appoſitis,ſeparatur. Exhalatio differt à vapore,nam vapor madefacit,exhalatio deſiccat,& colorat,vapor mutatur in nubem,& pluuiam,exhalationum quædam in aere diſſoluuntur aliquali temporis mora digeſtę,vt fumi,aliæ remanent,vt cineres, cum aeris tria dentur interſtitia, quorum vnum ſupremum eſt, per quod ignis ſuum calorem diffundit: ideo ignis plenum eſt infimum,id eſt,quod reflexos à terra ſolis radios ſuſcipit, medium autẽ eſt,quod his duobus interſtitijs intercipitur, in quo à parte ſuperiori ignis calor diffundi deſinit,& ab inferiori ſolis vis radiorum reflexa deficit,ſupremum aeris interſtitium cum ignis plenum ſit,rarum, tenue,calidũ eſt,quod ad primi mobilis motum cum igne circulariter mouetur,cuius quidem naturã caloris vehementia,imitatur,non tamen ignis eſt,nec igneus ardor, infimum autem interſtitium calidum, & humidum eſt, ob vapores,& exhalationes,quas intra ſe ſuſcipit, & retinet, cum exhalatio calida,& ſicca,vapor calidus,& humidus exiſtant,horum qualitates tum calidum,& humidum efficiunt,tum ſolis radiorum reflexiones,medium autem frigidum eſt,& craſſius cum,ab igne ſuperiore, neq; à radijs ſolaribus ex reflexione ſuſcipiat,hoc enim loco.

DE NVBIBVS.

NVBES non tam ab aere,quam à vapore generantur aeris quidem natura participante,qui ab humidis corporibus ſublatus,cum ad medium aeris interſtitium per uenerit eius frigiditate denſatur, & in nubem cogitur, frigidum enim congre-

gat,& condenſat,quæque condenſauerit,ad grauiorum naturam, & pluuiam diſponit,quod in ſupremo interſtitio aer,cum ibi calidus & ſiccus ſit,non admittit, vapores ſe iungit,ac diſſipat, cum præſertim circulari velociq; motu moueatur, motus enim aggregationem impedit,quo fit,vt in eo nubes coaceruari,& in aquam verti nequeant,quę ſi à vapore putri gignantur,aeris ſubſtantiam polluunt.

DE VENTIS.

CAETERVM cum exhalationes à ſole ab aſtris, ad medium aeris interſtitium attrahuntur,ad hoc peruenientes,corpora ſolida,denſa,impedientia, ne ſecundum directum ſurſum moueantur,reperiant,reflexę ad latus tranſuerſe mouentur, nunc, ad vnam partem,nunc ad aliam ſe agitant, tunc à ſumma infimi aeris interſtitij parte ſe mouere incipiunt,quemadmodum flumina à montibus defluentia,vbi primum oriantur,parua admodum ſunt,ſed longius profluentia multas in itinere aquas, & guttas colligunt,inde maiora euadunt,ita,& venti, qui ſunt exhalationes calidæ, & ſiccę lateraliter motæ,vbi primum ortum habent,modici ſunt, ſed longius procedentes,ex adiunctis exhalationibus ſibi obuijs factis, & cótinuatis maiores euadunt,& ex numeroſis exhalationibus maiores ſuboriuntur venti, qui poſtmodum circa terram validiores ſunt, cum illic materiam collectam habeant copioſiorem, venti non tam ab exhalationibus,quam à vaporibus,materiam ſuſcipiunt, quamobrem in ſeptentrionali,& meridionali regione,plures quam in alijs terræ partibus gignuntur venti. Sol enim vtranque decurrens multas ſuſtollit exhalationes, quas ob nimiam diſtantiam non degerit,nec diſſipat, in Septentrionali autem regione multa nix numeroſaq; glacies coaceruantur,quę in vaporem reſolute copioſiorem ventis materiam prebent,à parte vero Orientali, & Occidentali pauciores ſpirant venti,quia ſol ibi diſſipat,& diſpergit,quo fit, vt in magnis frigore, & æſtu validi venti,haudquaquam flent;nam calor validus exhalationes diſſipat, validum frigus terræ ſpiramenta conſtringens exhalationes diflare,vaporare non ſinit.

VENTI SI AB INQVINATIS EXHALATIONIBVS ORTVM HABVERINT, AERIS ſubſtantiam inficiunt.

AVT cum miſcentur cum exhalationibus putridis,& mortiferis ſpiritibus, quos charoneę ſcrobes exhalant,ſi quando plures,quam conſueuerint,effuderint, & quidem putridas,vnde venti ſpirantes interdum aerem quocunq; modo peſtilentem factum à regione,in qua nati ſint,in alias regiones perferunt eum aerem peſtilentem,vt Auſter ab Aegipto in Atticā primo regionem, deinde ſubſolanus, ab hac in illyriam,tunc rurſus ab hac in alias Prouincias putredinem deferentes peſtilentiā excitare poſſunt,& quemadmodum Auſter ſuo tepido humore animalium corpora replet,& aggrauat,cum tranſit à meridie per loca deſerta Libyę venenoſis animalibus referta,quorum venenoſitates contagione infectus ad nos ſpirans corporum primaria elementa,humores,& ſpiritus veneno inficiunt. ſcribit Ariſt. lib.8.de natura animalium. cap. xij. coturnices cum ceciderint,ſi ſerenum ſit, aut aquilonium tempus ſociantur,& proſpere degunt,ſed ſi Auſtrinum moleſte,propterea quod parum volant humidus,& grauis eſt Auſter,ideo propter ſui corporis pondus volant, ſunt

ſunt enim corpore grandiorem, quam ſuis pennis deferri poſſint, vociferanteſq; ob eam rem volant, laborant enim quaſi oppreſſę onere, vnde Virgilius primo Georg. Suſpecti tibi ſint imbres, namque vrget ab alto, Arboribuſque, ſatiſque notus pecorique ſiniſter, Nam notus ventus, & Africus ſunt laterales, Auſtri, qui natura calidi, & humidi ſunt, qua temporis conſtitutione concomittantur febres, quæ non niſi per exceſſum ambarum qualitatum illarum oriri ſolent, quamuis venti Auſtri vbi oriantur calidi, & ſicci ſint, cum tranſeunt ſtagna, paludes vaporoſas ſolis cauſa acquirunt humiditatem craſſam pollutam relicta ſiccitate, quare cum ad nos flant, ſpirat qualitatem quādam calidam, & humidam ſibi factam connaturalem. Ita talis ventus relaxat humidum, virtutem concoctricem debili non, ac regitiuam imbecillem efficit, mouet humiditatem pigre interius, & diſſoluit, propter quod parat eam ad putredinem, & per conſequens ad febres.

DE TONITRVO ET CORVSCATIONE, ET FVLGORE.

Cvm autem exhalatio eius leuitate ſupra nubes aſcendere ſolita ſit, ſi autem illi eueniat, ut ibi infrigidetur, & claudatur nubibus, cohibita findens, perrumpens, exitum querens, nubium latera vehementer concutit, natura ſtrangulante edito fragore ſonitum tonat, quod tonitruum dicitur, & ſecundum nubium concauitates, & ſecundum earum raritatem, & denſitatem tales diſſimiles audiuntur ſoni, nam cum nubes ſunt denſiores, grauiores, cum tenuiores, acutiores ſoni perficiuntur, ſimiles illis, qui audiuntur ex igne, qui in lignis ſiccis ſit, cum incluſus ſpiritus exitum, quęrit, lignum diſrumpens crepitum, & fragorem ſtridens efficit, cum autem exhalationis motus validior, & ex calore extiterit impetuoſus, qui ex ſuperiori parte denſo obuiat valide repercuſus ignitur, tunc igneę nubium rimæ coruſcant, ſi autem illud, quod ea ignitum fuerit, & craſſum, & graue extiterit, ob nubium conflictum, ad terram flammam fortis mixtionis vaporoſam concipiens impellitur, quod fulmen dicitur, cuius duæ ſunt ſpecies, vna quæ non vrit, nec inflammat, ſed duras, & reſiſtentes res deſtruit, & liquefacit, res autem molles, & cædentes abſq; lęſione penetrat, quę autem reſiſtunt, ſuo afflatu conſumit, ſic vagina intacta gladium liquefacit, ſic non lęſis veſtibus corpus afflat, imo non læſa carne oſſa conſumit, cuius afflatum tenuiſſimus ventus præcedit, eius enim tenuitate, raritate omnia penetrat, & tranſit. Altera eſt ardens, res omnes contactas fumare, & ardere facit, ijs enim percutiuntur montes, ijs maria, omneſq; alij irriti iactus, cumq; diu appareant numeroſas exhalationes inſinuant, quæ inde aeris calorem alterando, aer corrumpi impellitur aeris qualitas, & eius ſubſtantia, alteratur & inficitur.

DE METEOROLOGICIS IMPRESSIONIBVS.

Cvm ignis ſphęram ſol commoueat, quo motu relicta ignea ſiccitate ab igne quædam fumea calida in aerem euomitur ſubſtantia, quę ex conſimili calore, aeris humiditate aer calidior efficitur, ſi quod præſertim ſydus, cuius facultas ſit calida, cum ſole conueniat, quæ ſydera, cum in igne ceu ſpiritus agant, tunc in aere maior, & calidior effunditur fuliginoſa potentia, qua aeris tunc qualitas, tum ſubſtantia calidior, quam par eſt, efficitur, aere itaq; feruente in eum terræ vligines numeroſæ, & aquarum vapores attrahuntur à cale factiua ſcilicet, ac aliorum ſyderum calidorum facultate, & igne ſubterraneo, aqueum, & terreum vaporare faciente, vti cauſis

effectiuis per modum reſolutionis,& vtriuſq; elementi partium attenuationis , vno tempore,magis quam alio,ſecundum quod terra arida, vel-humida magis extiterit, ac ſecundum quod ſyderum facultas digeſtiua imbecillior , & validior fuerit,ignis ſubterraneus vligines digeſſerit , ac eas ex viſceribus terræ exhalare fecerit,quæ inde exhalationes cum earum exuberantia , & indeſinentia (cum ad actionem , & conſeruationem quantitas iuuet) medij aeris interſtitij craſſitiem perforantes graues craſſæ lentæ , & in partibus vnitæ, ac numeroſæ ad ſupremum aeris interſtitium , quod ignis plenum eſt, à valido calore ſublatæ per conſimilem naturam per inane earum ſpatium & diſtinctum facilius accenduntur , & aduruntur , earum tenuior pars à craſſiore ſegregata , ac in lenta, craſſa,aereaque humiditate aſſeruata in flammam conuertitur , quæ per aerem vehitur , cæterum exhalationum craſſior pars aduſtionis , & igneitatis reliquias retinens cum impetu ad inferiora deſcendit , & aer, cum ſit ad patiendum propenſus , primo huius exhalationis ignitæ per contactum accenditur, & inflammatur , ideo in aere exhalationem ignitæ partes hinc inde agitatę ab aeris medio interſtitio vnitæ , ac in ſe contractæ , ac in càliditate tanta , quæ in ſubiecto proprio igne producere ſufficit , roboratæ in tenuitate , vel craſſitiæ qualem ſubſtantiæ modum ac qualem figuræ , & ſitum ſecundum partes & multitudinem , & magnitudinem habuerint , talis nobis accenſa , & inflammata figura apparebit;quamobrem nonnulla , quibus mortales magna trepidatione , ac formidine expaueſcunt,in aere videntur , cum talis exhalatio in latum autem diſpergitur, & ſegregatur , videntur in aere ſtipulæ ardentes, columnæ, lanceę , terretes , ignitæ pyramides , bolides , ſydera , cum vero per globos , & partes cumpactas incenditur , ſcintillas ſpargit , tunc in aere videntur capreę ſaltantes , dracones volantes , cum vero ſcintillæ non emicant , torris , & ſtipes incenſus ſic diuerſæ e fomite vnctuoſo , & lento in aere , tunc producuntur formæ
Lib. 2. terrefacientes , ac horrendæ figuræ. Plinius ſcribit quod faces qualis germani-
cap. 26 co Cęſare gladiatorum ſpectaculum ædente præter ora populi meridiano tranſcurrit , duo ſunt genera earum vnum lampades vocant faces,alterum bolidas, quale Mutinenſibus malis viſum eſt , diſtant,quod faces veſtigia longa faciunt , priore ardente parte , bolis vero perpetuo ardens longiorem trahit limitem , emicant , & trabes , ſimili modo, quas docos vocant , quales cum Lacędemonij claſſe victi Græciæ Imperium amiſere, fit, & cæli hiatus , quem vocant chaſma. Item
Lib. 2. Plinius quod fit cœlum quandoque ſanguinea ſpecie, quo nihil terribilius mor-
cap. 27 talium timori eſt , incendium ad terram cadens , inde ſicuti contigit cum Rex
Lib. 2. Philippus Gręciam quereret , & alibi teſtatur. Plinius, quod cernuntur ſtellæ
cap. 28 cum Sole tot diebus plerunque & circa ſolis orbem ceu ſpecie coronæ & verſicolorum circuli , qualiter Auguſto Cæſare in prima iuuenta vrbem intrante poſt obitum Patris ad nomen ingens capeſcendnm circa ſolem arcus apparuit . Alibi lumen de cœlo noctu viſum eſt Gaio Iulio Cn. Papirio coſſ. & ſę-
Lib. 2. pe alias vti diei ſpecies noctu lucent. Item Plinius ſcribit quod clypeus ardens,ab
cap. 32 occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit ſolis occaſum : Item ſcintillã è nube cade-
Lib. 2. re,& augeri,terrę appropinquantẽ,ac poſtquam in Lunę magnitudinẽ facta ſit, illu-
cap. 34 xiſſe,ceu nubilo die,deinde cũ in cœlum ſe reciperet,lampadem factam ſemel nun-
Lib. 2. quam proditur, G. n. Octauio teſtatur, Licinus Syllanus Proconſul militũ vigilijs
cap. 35 inhęrere,quãdoq; pilis pro vallo fulgurũ effigies,& anténis nauigantiũ,nonnulli e-
Lib. 2.
cap. 35 tiã ex neotericis teſtantur,quod milleſimo tricenteſimo nonageſimo ix. in vigi. s.

Pauli

Pauli in noctis crepuſculo per quartale horę ad coruſcationis modum quendam vniuerſalem ſplendorem contigiſſe,qui nec ſuper terra exiſtentibus ſole, neq; adhuc Luna,nec ſtellis lucentibus totam ferè terram illuminauit, quod cuiuſdam terrę fuliginis multę,ac vniformis ad ſupremum aeris interſtitium delatæ. Ibiq; accenſæ ſplendorem per totam viſibilem orizontis ſphæram, ſimul ignitam flammam lucidamq; gerentem inſinuauit,vti puluis ſulphureus, aut tormentarius iuxta candelę flammam poſitus totus facillime incendatur, alij quod anno 1400. initiante Autumno ad longitudinem viginti cubitorum flammam caput vituli ſimile habentem ab occaſu ſolis ortum verſus ſatis timoroſe tráſeuntem,ſe vidiſſe ſcribunt, quæ hypocaumata ſæpius contingere ſolent, cum præſertim Mars dominatur, vtinam, cum hoc anno ille dominetur,qualiacunq; fuerint, praua aſtrorum prognoſtica,irrita,& vana fiant. Hypocaumata autem huiuſmodi peſtilitatem non procreant, numeroſas enim indicant exhalationes,quæ digeri, & conſumi, & à medio aeris interſtitio impediri minime poſſunt,ſed in ſupremo aeris interſtitio,aeri commiſcentur,cæterum digeri,& conſumi tamen poſſunt, quoniam ab earum euaporationis initio tales non extiterunt,in vaporibus enim humidis abditæ fuerunt, ſiccata vaporum humiditate digeruntur,& abſumuntur,tunc ignes ſolum apparent, ſed ſi per aliquot dies non digerantur,& vaporum humiditas perſiſtat,vti exhalationum nutrix,& conſeruatrix,tunc earum in aere diuturna mora aeris ſubſtantia inquinatur, vnde peſtis ſuboritur.

DE COMETIS.

PRAETEREA ex calida ſyderali potentia,ac ex igne ſubterraneo partes terreas, & aqueas coquente in inferiore terræ parte,per quam maximæ exhalationes vapores interdum coaceruantur,quæ inde ſyderum vi in nexum ſupremi aeris interſtitij,& ignis paulatim ſublatę per ignem diffunduntur, & accenduntur, quæ ignitæ earum craſſitiæ,& lentore diu ab aeris inflammabili humiditate conſeruantur,& aſſiduis,& indeſinentibus numeroſis exhalationibus nutriuntur,ſicut lampas, cui ab inferiore parte continue nouum ſuppeditet oleum, cuius nutrimento flamma diutius duret,quare earũ acceruo,& copia,ne breui digeri queant,ignis, & ſolis actionibus reſiſtunt,quemadmodum cerę ardenti candelæ contingit, in qua per ignem cera diffuſa ardet,cera autem craſſa non lucet,ſed flammæ aſſiduus fomes eſt, quam diu cera eſt, tandiu candela ardet,conſumpta cera candelæ lumen extinguitur, iſtæ enim terræ exhalationes cum latitudinem habeant,nonnullæ craſſæ denſę,non nullæ tenues rarę alię inter has medię,tenuiores autem ab ignibus digeſtæ accenſe nũc ad vnam,nunc ad aliam partem diffuſæ tenui flamma admodum nubis albæ accenduntur,craſſiores autem,& denſiores,ac paucæ ignitæ, ceu prunę ignitæ lucent, & radiant. nonnunquam contingit,quod earum talis ſit craſſities,ac terreſtris lentor, quod ignis in illis extinguatur,& ſuffocetur,& quædam ſubſtantia fuliginoſa, denſa,ac atra ſuperſtes ſit,tunc quædam atra in cælo figura,ac vti, ſi cælum perforatum eſſet,apparet, nonnunquam cum in nexu ſupremi aeris interſtitij huiuſmodi exhalationes ita ignitæ ſint ab aere quodam craſſo diſtante aſtrum verſus,quemadmodũ ad aerem ſibi contiguum per reflexionem radium luminoſum ſpeculum reddit, lucidius ita reflectitur radius,qui ad aſtrum verſus reflexus,illud ſequi videmus, quoniam exhalationes huiuſmodi radiantes in nexu ſupremi aeris interſtitij ſe contineant,ignis à motu vel cœli,vel ſolis commotus eorum motum ſequens cir[illegible]riter mouetur,ſic & ſupremum aeris interſtitium cum igneum ſit,circulateur[illegible]i, &

ignis motum ſequitur,quo fit,vt cum cauda ignea radiante aſtrum, quod cometa dicitur, videatur,ſed cum in craſſitie & denſitate huiuſmodi exhalationes diſſimiles ſint,ita deformitatis,diuerſitatis,figuræ,coloris,ſitus, magnitudinis, paruitatis, poſitionis erunt in cauſa. Scribunt quod ſub Aſio Athenienſium Principe magnus apparuit cometa tempore hyberno gelido, & ſerenno veſpertino ante ſolis occaſum, prima dies parum apparens,poſtea autem magnus,& tantus horrenduſq; fuit, quod eius lumen ad tertiam cœli partem extendit, Seneca Demetrij Regis tempore cometam non ſole minorem viſum fuiſſe ſcribit. Seneca cum Ariſto. imperante Attexillo in tertiam vſq; cœli partem caudam porrigentem cometam apparuiſſe teſtantur,cumq; atteſtantur,exhalationum, & vaporum copiam, & perſeuerationem, neceſſum eſt aeris vnam qualitatem tantum ſubſtantiam pati.

DE TERRAEMOTV.

Cvm porro per aerem in hæc inferiora ſyderum calida vis eorum radijs delapſa operatur,& ſubterraneus ignis in ſubterraneis locis vligines concoquat, in quorũ omnium facultate calidum recipitur areſcens,humidi vero exhalatione, terræ partes purificans,rimaſq; pandens grauiores in ea concauitate inducit, ita, vt in tantum terræ partibus eorum calidum flatuoſum extendant,quod cum terræ frigus cogit,& vndiq; circumſtat,reperto ſpiritu terræ vti contrario,& vna eſſe non poſſunt, ſed ſeſe viciſſim expellere,& eijcere nituntur,dum ſic alterna vis curſat, vis calidi cedens frigido,in ſubterraneos ſpecus,receſſuſq; fugiens magno impetu agitur, & proxima quęque remolitur,ac vexat,& è contra ſpiritus terreus frigidus calido intra terræ viſcera reconditur,& dum vires alternæ frigidi, & calidi, inter ſe compugnant, ſpiritus vltro, citroq; ſub terra incluſi commeant,ſed calidi exhalatio, cum calida,& leuis ſit,in ſuperiorem locum erumpere luctatur, ad libertatem exire comites terræ partes vetuſtas ſoluens educere laborat, ſed ob terræ ſoliditatem, ac frigiditatem vndiq; ambientem,& ob vias anguſtas, & obliquos conatus, & altercatio vehemens aboriuntur, ex quibus à propria ſede terra cõcutitur, veluti ſubter pulſata quatitur,ab interfuſo ceu ſpiritu vehemente huc illuc per cauernas diſcurrente, tanquam eo,quo nihil acrius,quo nihil eſt in rerũ natura potentius, & ſine quo cuncta torpeſcunt, quemadmodum Aries ligneis ſeptis incluſus exitum quęrens hoc modo illud tabulatum capite agitat,& tremere facit.

DE SONIS SIVE MVGITIBVS IN AERE EX TERRAE MOTV.

In telluris inuentis itineribus expreſſi, veluti tauri roboare mugitus aliquando audiuntur,cum enim aer percuſſus omnium generum edit ſonos, aer & percutiens,& impellens ſonum efficit,quod quidem nihil differt, cum omne percutiens itidem repercutiatur, quando primum percuſſum ſua ſoliditate reſiſtit percutienti. Ita exhalatio terram impellit, exhalatio enim percutiens eſt, terra autem percuſſa, cum vero contra pellitur deorſum exhalatio à terra, terra eſt percutiens, exhalatio autem repercuſſa apud Adrianos hiatus Plutonis eſt,in cuius profundo occultæ cauernæ,& receſſus immenſi, & hominibus incogniti, quemadmodum autem ſit in tantam altitudinem depreſſus, neq; indi explicant. Bouum mugitus, ouium balatus,caprarum vox, equorum hinnitus exaudiuntur, ac ſiquis aures illius

lius faucibus admouerit diutiſſimæ eiuſmodi audiet, neque enim ſanè promiſcuus ſonus ceſſat reſonare. Siquidem ſpiritus ſe impellens ad ſaxeas moles diuerſarũ figurarum ſecundum terræ concauitatum, & locorum ſub terraneorum varietatem promit ſonos. Quemadmodum in tubæ lateribus, & obliquitate aer incluſus, ſecundumq́ue tubarum, & aliorum muſicalium inſtrumentorum figuras, obliquitates diuerſi ſoni producuntur. Sicq́ue terribilis ſonus, alias murmur ſimile mugientibus, aut clamori humano, armorumúe pulſantium fragori pro qualitate materię excipiètis, formaq́; , vel cauernarũ, vel cuniculi, per quem meat, ex illius graſſante in anguſto, eodẽ rauco in recuruis reſultãte, in duris fremente, in humidis fluctuante, & ſtagnantibus, item fremente contra ſolida, ſępe ſine motu editur ſonus.

DE IGNIBVS IN AERE EX TERRAEMOTV.

Terrae cum ſpiritus inflammatur, & exardeſcit, cum terræ regiones, motibus conquaſſantur, & venti eiuſdem hiatus nonnunquam eructuantes, & cum exhalatio locum apertum nacta, & ex vehementi colliſione, ſit inflammata, ignes flãmas cum ſpiritu eijciunt, euomunt, foraſq́; proijciunt, nonnunquam ſine incendio erũpunt, cum nulla colliſio facta ſit, neq; aliter in terra tremor, quam in nube tonitruũ coruſcatio, nec hiatus aliud eſt, quam cum fulmen erumpit incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

DE RVINIS ET HAVSTV EX TERRAEMOTV.

Patefactis voratrinis non dumtaxat ciuitates ac domus multæ, cum habita
toribus in profundos hiatus abactę ęternis noctibus occultantur. Quemadmodum *Lib. 36.*
Plinius teſtatur hauriri vrbes, & terræ hiatibus (publicus mortaliũ dolor) quo vna *cap. 15.*
cum terrore multi moriuntur. Scribit Seneca ex terręmotu duas inſulas in mari
ſubmerſas fuiſſe. Maximus terręmotus memoria mortalium, Tiberij Cęſaris prin-
cipatu extitit. Teſte Plinio. xij. Vrbibus Aſiæ vna nocte proſtratis, maius oſtentũ, *Lib. 2.*
nunquam Roma tremuit, vt non futuri euentus alicuius id prænuncium eſſet: ve- *cap. 84.*
rum etiam ita ſe gerit quandoq́; terræmotus, vt quæ ſorbuit, alias occultat ore compreſſo. Naſcuntur, & aliò modo terræ ac repente in aliquo mari emergunt, quęq́ue hauſerint hiatus alio loco reddẽte. Delos, & Rhodos memoriæ proditum eſt enatę ex terręmotu. Auellit Siciliam Italiæ; Cyprum, Syriæ. Teſtis Italia, quot ciuitates, quot domus ſuperioribus Annis. Teſtis eſt Charintia, quot Caſtra, quot montes. Teſtis Germania quot rupes corruerunt, ſic varie quatitur terra alibi poſtratis mœnibus, alibi hiatu profundo hauſtu, alibi ægeſtis molibus, alibi emiſſis amnibus, nõnunquam calidis fontibus, alibi aduerſo fluminum curſu. Noui fontes aperiuntur, cum terręmotu veteres canales, qui effundebant aquam, obturantur, tunc coguntur, & ſua grauitate, & pondere inclinantur, ex alio loco ex montibus erumpere nouos fontes, huius oſtendit hiatus, quæ in cauernarum fundo reſiderunt, vt cum ipſę cauernę intra terram ſubſunt non admodum altæ. Interdum non oſtendit, vt cum altiores ſint cauernæ, quam ut ea, quæ ſorbuerunt, ſub aſpectum veniant, ſed aliquando & ſi terra tali motu in quam primum ventus exijt, nulli cernuntur hiatus, ſicq́ue cauernæ, capiunt ruinas montis, agri, oppidi, vt nullum vſpiam eorum veſtigium appareat, quod accidit, cum cauernæ reſpondent in capacitate moli cauernarum. Nec montoſa tali motu carent, lociq́ue ardentes

non immunes ſunt, & quibus multæ ſunt calidæ crebro terræ conquaſſantur, propterea, quod ſubterraneus ignis magnam exhalationis fumoſæ uim citius gignere poteſt, quam calor non acris.

DE REITERATIONE IN HORA VNA TERRAEMOTVS.

Cvm vna pars exhalationis exit, & altera manet intra terræ anguſta loca, quemadmodum vna pars aquæ dolio efflueret, altera dolio contenta maneret, quæ niſi marceſcat, futuri rerræmotus materiam altera ei copulata præſtat, ſic frequenter mouetur ſæpius terra.

DE SPETIEBVS TERRAEMOTVS.

Qvatvor ſunt terræmotus ſpecies, tremor cum uibrat terra, concuſſio cum ſurſum, ac deorſum fertur, arietatio, cum contrarijs ictibus quatitur. Inclinatio, cum more fluctus volutatur, vel nauigij natat, ſed tremor non noxius eſt, quod con faciat uis venti diſtracta in partes, nec periculum conflat concuſſio, cum item uis diſtracta terram ſubleuat, viciſſim demittit in ſedem ſuam, cum vero ventus omnem vim ad vnam partem continenter affert, ei periculum procreare ſolet. At arie tatio terram raro labefactat ſuis motibus, quod alter alteri renitatur, inclinatio autem plerunq; damnum dat, loca auertens ob venti magnum impetum.

DE PRESAGITIONE FVTVRI TERRAEMOTVS.

Navigantes non dubia coniectura futurum ſentiunt terræmotum, ſiue flatu intumeſcente fluctu ſubito, aut quatiente ictu tremunt, & in nauibus poſita aqua, quam in edificijs crepituſq; prænunciant, quin & volucres non impauidæ ſedent. Eſt in cœlo ſignum præceditque motu futuro, aut interdiu, aut paulopoſt, occaſu ſereno, ceu tenuis lineæ nubis in lõgum porrectæ ſpatium, quæ enim cauſatur ab exha latione paulatim per aliquam ſtricturam terræ exeunte, & longo tractu ſe extenden te, quemadmodum influxu maris antequam procellæ contingant præcurrit tenuis vnda, quæ in longum inſtar fili extendatur, quandoq; ſol ſuboſcurus nulla interiecta nube apparet, cuius cauſa eſt exhalatio atra ex terra in aerem ambientem erumpens, illum obtenebrans, quæ terræmotus copioſam materiam oſtendit. Eſt & in puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tedio, Pherecidis Pythagoræ coniectatio, & illa diuina, hauſu aquæ, è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe terræmotum. Verum etiã ex hac terræ concuſſione voraginum, & terrarum viſcerum ſeue fuligines in diro, & profundo latentes ſinu, quæ pigritia longoq; ſitu æterna nocte torpoſcebant difflantes hunc purum, & liquidum aerem inficiunt, polluunt, quod Neronis tempore con tigiſſe teſtatur Seneca.

Quamobrem cum aer tot ha litibus, tot diſſimilibus qualitatibus, tot inquinamentis confundatur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina, hinc grandines, & pruinæ, ymbres, procellæ, turbines, hinc rerum naturæ pugna ſecum terrena in cœlum tendentia aerem deprimant, ſyderum uis, eademque, quæ ſponte non ſubeant, ad ſe trahant, decidant, ymbres, nebulæ ſubeant, ſiccentur amnes, ruant grandines, torreant radij, & terram vndique impellant. Inde refracti reſiliant, & quæ potuere, auferant ſecum, vapor ex alto cadat, rurſum in altum

ten

tendat, venti ingruunt immanes. Idemque cum rapina remeent. Telluſque
vt inani cœlo ſpiritum infundat, cometes, eclypſes, terræ motiones, cæteræ
metearologicæ impreſſiones, hypocaumata, plurima mortalium mala, am-
bientis nos aeris ſubſtantiam flagellantia interdum cum uariant putreſcere fa-
ciunt, ſic vltrò citrò commeante natura, tormento aliquo mundi celeritate,
diſcordia accenditur aer, hac enim rerum viciſſitudine cum quędam pręſertim
inquinamenta, ac rerum ſqualores cænoſæ fuligines, ſæui vapores illis ad-
mixti, ac ſublati, ad minima diuiſi innatum aeris calorem extinguendo, illius qua-
litatem, ac ſubſtantiam violent, corrumpant, adhuc magis remolliendo, & incraſ-
ſando totum inde agregatum putrere, ac fetere cogunt, & eo magis cum à cænoſis
locis vapores, hi putres, ac graues caligines in aerem per ventos aduheantur, & deſ-
ferantur, vel ex terrarum hiatu horrendum exhalante fœtorem, poſt hæc portenta,
ſi mox ex ſublatorum vaporũ copia, aer turbidus remanſerit, nec illa cõſumi nec di
geri poſſit, tunc aeris calor infrigidatur, ac extraneus in humidum agens accedit,
quo inde aeris ſubſtantia violenter corrumpitur, & inquinatur. Vnde Ariſtotiles *Inprimo*
teſtatur quando ex terra multus vapor aſcendat, Annus illę peſtilentialis eſt. Si *probl.*
vero poſt huiuſmodi vapores purificetur, & clarus reddatur, tunc inſinuat, quod
aeris calor validior fuerit, & eos vapores digeſſerit, & conſumpſerit, & vicerit, cu-
ius victoria calor extraneus ſubingredi nequiuerit, ſic incorruptus aer remanſerit.
Cæterum ſi ſyderibus agentibus, tum inferioribus patientibus elementis, ex his
etiam aeris maximis, & inaſſuetis mutationibus, terręq; , & aquæ ſqualoribus ex
imbecilli eius caliditate, quę, à ſuperabundante humiditate obtunditur, aer nos
ambiens cum purificari, & emendari nequeat, ita tabefacto aere illa dira putrida
caliditas extranea irruere ceu uis venenata, omnes in corpore humores putrefa-
ciens ſuboritur quæ peſtis nuncupatur. Suboritur morbus dirus immenſi negotij,
& terroris, in animantibus humores, & ſpiritus in corpore tamen cordis corrum-
pens, hac ergo venenata auræ circumfluę ſubſtantia, & qualitas dumtaxat ſua leui-
tate inſpirata, verum etiam quandoque per cutis ſpiramenta ab arterijs attracta,
cui ſpiritus, & ſanguis commoti protinus occurrunt, affecti inde retrocedentes
ad cor labem talem deferunt, contagio quoque huiuſmodi mirum immodum ſer-
pit, quo fit, vt tabido, & morbido cuipiam aſſiſtentes, aut illius indumenta con-
trectantes, licet ex diuerſis regionibus aſportentur, facillime corripiantur, in hye-
me, & vere lente procedens, æſtate vero acriter graſſatur, in Autumno autem præ-
termodum ſæuit, nam dum hæc uis venenata ſpiritum in corde afficit, ſanguinem
qui ſpiritum ambit in cordis latibulis, accumbentem putrefacit, inde calor præter
naturam venenoſus æſtuans per venas, & arterias totumque corpus ſerpens ſpar-
gitur. Si autem contingat, quod talis vis venenata ex aeris ſubſtantiæ nidoru-
lentia ſuboriatur, tanta rabie & veloci raptu corrapit, quo cominus interficit abſq;
arteriarum, & anhelitus, & vrinę & caloris mutatione. Si vero ex aeris inquina-
tis qualitatibus ortum habeat, tunc mitius membra principalia, ſpiritus, & hu-
mores, & cordis ſubſtantiam corripit, primo per conſimilem naturam aer ſpiri-
tum inficit, ſi ex qualitatũ concordantia humores arripiuntur, & eos putrefaciunt,
ſi cordis humores febres peſtiferæ ſi corporis humores epidimiales ſuboriũtur, mor
bi, qui ex longa tñ mora, & ex magna putredine, & ex cõtactu, & ex paſſi præparatio
ne, pro tamen agentis robore & putrefactione in peſtẽ vertuntur. Fortis autẽ agens
tunc eſt, cũ à ſyderum actione aeris qualitas corrũpitur, fortior cum ab inferiori is
pollutis, & obſcenis vaporibus aeris ambientis ſubſtantia coinquinatur. Fortiſ-

ſimus cum vno, & eodem tempore aeris qualitatem, & ſubſtantię pollutæ vitia cō-
currunt, quo conuentu, tunc peſte affecti pauci euadunt.

DE REGIONIBVS, IN QVIBVS PESTIS NON GRASSATVR.

QVAMVIS in quibuſdam regionibus calidiſſimis, quarum aer ambiens tenuiſ
ſimus eſt, aer inquinatus, ſiue peſtiferus ex ardente regionum calore digeritur, puri-
ficatur, quemadmodum in regionibus Aegypti, & Indiæ. Hoc idem euenit in regio
nibus valde frigidis, quarum aer ambiens frigidiſſimus, & ſicciſſimus ſit, qui putre-
dini reſiſtit. Quamuis Germanię & Boemiæ, Pollonię aer ambiens frigidus ſit,
ſuapte intrinſecus natura concaleſcit, frigoreq́; exteriori corporis ſpiramenta den
ſiora fiant, quorum denſitate calor innatus intus collectus corporis robur auget.
eiuſq́; ſpiritus validiores efficit, harum tñ regiones ex hoc loco, quin peſtis in eis
graſſetur, haudquaquam excuſandę ſunt, licet earum frigidus ſit aer ambiens, tamē
vt plurimum, & humidus, qui ex toto putredini non reſiſtit, & eo magis addita
eorum praua uictus ratione, & maiore anni parte crapulando in æſtuarijs calidis
eorum vitam ducunt. Quo fit, vt earum regionum conſtitutio quaſi autumnalis
ſemper ſit, dum in æſtuarijs calidis ſe contineāt, ab eius aere calido calefiunt, &
cum ab eis recedant, aer tunc vel frigidus, & humidus, vel nebuloſus, flatuoſus,
pluuioſus, niuoſus quandoq́; illis obuius, eadem die diſſimilibus his aeris mutatio
nibus eorum corpora alterari poſſunt quamobrem in his etiam regionibus peſtis
graſſari ſolet, climatis nō dumtaxat ratione, ſed eorum quorundam æſtuariorum
calore, & fœtore, ac praua nonnullorum victus ratione eorum corpora conſentien
tia, vti apta, & præparata peſte contrahunt.

DE AERE AMBIENTE, QVI FACILE PESTE CORRIPI ASENTIT.

AER abditus, cōſtrictus, clauſus, aut quemadmodum in vallibus occultatus, qui
à cauſa particulari ſibi proxima eſt aptus magis infici, aer clauſus, & tenuis peſtē red
dit acutiorem, aer vallium craſſus diutius peſtem conſeruat, aer directus, & liber
à cauſa cœleſti, & à ventis virus peſtiferum flantibus citius, quam aer, qui eſt in tha-
lamis, cum ſit diſſimilis, inquinatur, is enim detectus, cum tranquillus eſt, at aliquo
tamen modo moueatur, laudabilior eſt, & eo magis cum ſublimia loca ambit, ab
alijs enim ventis moueri poteſt, aer inſuper calidus, & humidus obeſt, cum ex hu-
iuſmodi qualitate putredo augumentum & ortum ſuſcipiat, niſi poſt ſicci ſpirent
venti, poſt hunc aer humidus tantum, cum temperamento actiuarum qualitatum,
tertio loco aer calidus cum paſſiuarum temperamento, horum omnium minorem
putredinem efficit, quicquid ad ſiccitatem tendit.

Cum autem viſum ſit quomodo aer ad patiendum promptiſſimus ſit, eo magis
corruptionis facilis, cuius corruptione, & inquinatione peſtis ſuboritur, nunc autē
ſuccurrit, vt oſtendamus, quomodo corpora ita ſe diſponant, vt non tantum pe-
ſtem facillime in ſe concipiant, quantum ex eorum vitiatis humoribus talem pro-
creant.

FASCICVLVS TERTIVS.

DE PRAEPARATIONE CORPORVM AD PESTEM.

CVM hoc exitiale, ac peſtiferum virus non aeris, aquę, terræ ſpiritum dumtaxat cõmaculet, verum etiam quorumcunq; animantium ſpiritum, non ſolum labefaciendi, ſed occidendi potentiam habeat, ac ſecundum conſimilem ſpeciem, vel ſecundum ſuperioribus, vel inferioribus cauſis fomitem ſibi ſancitum, vel ſecundum corporum animantium pręparationem, polluto aere modo ſub hoc climate, modo in hanc animantium ſpeciem, modo in aliam, modo in vtranq; graſſetur, quemadmodum canit Ouidius in ſeptimo Metamorphoſeos Aeacis tempore contigiſſe. Neceſſe eſt genus humanum curam prouidentiamque non paruam deſideret. Nam ſi contingeret, quod ex corporibus humanis huiuſmodi viru aer pollutus ſit, per conſimilem naturam ex inſpiratione aer ſe in intrinſecis profundans ſpiritum magis alterando, ſanguinemque inficiendo humanis potius, quam Brutorum corporibus bacchatur, hoc idem euenit, ſi vnus ex linea cuiuſdam familiæ peſte correptus fuerit, hij, qui ſunt ex eius ſanguinis linea, ex contagio citius peſte corripientur, quàm illi, qui ſunt ſanguinis alterius lineæ, licet eodem uictu vtantur, & ſimul in eadem domo habitent, & eundem pollutum aerem inſpirẽt, ita cõtigit in diuerſis animalium ſpeciebus, ſi aer ex ęquorum cadaueribus coinquinaretur, peſtis talis ęquos inuaderet, & non alia animalia.

Sed hoc loco maior diuerſitatis ratio exaranda occurrit. Nam in qualibet naturali actione concurrunt agentis fortitudo, paſſi diſpoſitio, cõtactus paſſi ab agente, mora agentis in paſſo. Itaque cum omnis forma educitur de potentia ſuæ materiæ, & non alterius, cum materia caret, cauſa eſt, vt non generetur res, ſi materia fuerit inobediens, & indiſpoſita, impeditur motus ad formam, forma, ſiue agens ſi debet in aliquo agere, neceſſe eſt, vt talem, & ſimilem ſpecie in ſe habeat qualitatem, qualem in patiente produeit, & patiens tale ſit ſecundum qualitatem potentia, quale agens eſt calidum actu, vt aqua ab igne alteranda eſt calida potentia, & ignis eſt calidus actu, & cum agens agit in patiente, tunc qualitatem paſſi tranſmutat, quoniam omnis tranſmutatio eſt in cõtrarium, cumq; paſſum in ſuum contrarium tranſmutatum fuerit, iam paſſum aſſimilatum eſt agenti, vt ignis calidus cum aquam frigidam in calidam permutauerit, prius eius contrariam ſibi qualitatem aſſimilauit, & paſſum, magis diſpoſitum, magis patitur, & minus diſpoſitum minus quemadmodum duo ligna, lignum ſiccum, cum ſit magis ad id diſpoſitũ, ignis qualitatẽ facilius admittit, lignum vero virens & humidum cum minus diſpoſitum, magis reſiſtit.

Itaque in omni actione requiritur agentis fortitudo, quoniam, à proportione minoris inæqualitatis, aut ęqualitatis nō ſequitur actio, ſed à proportione minoris inæqualitatis. Nam parua ſcintilla magnum lignum cōburere nequit, neque par uus ventus magnam nauem, ſed magnus & bene proportionatus, & impetuoſus impellere poteſt.

Ita requirit paſſi diſpoſitio, non quodlibet, agit in quodlibet ſed determinatum in determinato, & actus actiuorum non eſt, niſi in patiente bene diſpoſito. Agens ergo cum vult agere, & patiens non ſit præparatus, nec actio, nec paſſio contingit.

Nam magnes attrahit ferrum, cum ſit mundum, & præparatum, quod ſi fuerit allio linitum, aut rubiginoſum, ſic indiſpoſitum, aut Adamantis præſentia alteratū, tunc attr actricis facultas imbecillitatur, ſic actio deſinit.

Ita ad hoc facit cōtactus, quia niſi magnes paſſum formaliter, vel virtualiter paſ tangat, in ipſum non aget, quemadmodum ignis aliquem calefacere nequit, ſi ab eius caliditate non tangatur.

Hæc inſuper moram expoſtulant. Nam ſi poſueris lignum paruum in igne quan tumcunque magno, & ſi immediate ab eo lignum illud amoueris, non comburetur, etiā è conuerſo, ſi in paruo igne ponetur, & in eo moram contrahat abſque dubio concremabitur.

Itaque ſecundum cauſarum agentium robur, & patientium diſpoſitionem peſtis quandoque dumtaxat in vno climate, & non in alio, quandoque vnam animalium ſpeciem, & non aliam, quandoque homines dumtaxat, & non alia animalia, quandoque, & genus humanum, & brutorum ſimul inuadit, afficit, corripit, occidit, & ſic aſpectui determinato reſpondet determinata configuratio.

Ergo ſi cauſa agens ex terræ, aut aquæ ſqualore non valida fuerit, ex brutis male dūtaxat afficiet ea; quæ ſecundum diſpoſitionem tali veneno ſimilem parata ſint.

Si vero validior fuerit in ſpeciem humanam graſſabitur, ita tamen, vt ex ſe non regionem, neque ciuitatem, neque oppidum, ſed neque pagum tranſibit, hæc enim vno dumtaxat loco homines corripit.

Si vero agens ex ſuperiore cauſa, aut ab inferiore polluto aere ortum habuerit, genus dumtaxat humanum inquinabitur.

Si autem à ſuperiore, & inferiore cauſa ſimul contigerit, tunc omnium animantium ſpecies peſte corripi poſſunt, ſecundum attamen eorum corporum diſpoſitionem. Nam ligna viridia, & arida vna vice, & cominus ignis comburere nequit, ſed primo lignum ſiccum inuadit, tanquam diſpoſitum, & pręparatum, poſtmodum mora facta viridia præparantur, vt concrementur. Ideo in generatione ęgritudinum, partem habet eius, qui paſſurus eſt, habilitas corporis tanquam in patiente agentis cauſę diſpoſitio.

Ex ſpecie ergo humana corporum, nonnulla per ſe, nonnulla ex accidenti ad cō cipiendam in ſe peſtis actionem, vti paſſiua, diſpoſita ſunt, corpora autem, quę faciliме per ſe peſte corripi admittunt, inter reliqua ea ſunt, quæ à natura latiora habēt cutis ſpiramenta, quorum raritate (cum peſtis ex æthereo vitio contingit) circumflua putris aura penetrans per ea, humores, & eorum ſpiritus facillime coinquinat, cum autem ex vitiatis humoribus conſentiente aere in primis ortum habet, tunc denſæ naturalis texturæ, ob ex precordijs prohibitam tranſpirationem, & excremētorum, quæ diflare deberent, retentionem, niſi per alios meatus ſubducerentur, cor pora naturaliter pręparata, & diſpoſita ſunt.

Ex ætatibus natura puerorum corpora præparata ſunt, tum quia omnes, ad vnum

mul

multum cibum,multamq; potionem non ordinate adhibent, ſucci crudi quiddam colligant,ad putreſcendum apti,tum quia calida, & humida, etenim eorum larga humiditatę,& membrorum imbecillitate,anhelitus frequentia facillimę peſte afficiuntur,in his ob validam facultatis concoctricis vim indeſinentem fumei vaporis collectio augetur. Quo fit,vt in eis calor innatus euentetur, vt magnam aeris copiam vna vice frequentius aſpirent,Ex his,quæ quartum decimum agunt annum, magis alijs præparati ſunt,tum quia pleriq; deteriorem,quam Pueri victus rationē ſequuntur,multitudinem crudorum ſuccorum gignunt & quoniam ad illud uſque tempus eorum calor innatus ſopitus permanſit, eo autem quarto decimo anno ſe mouere incipit,poros,cutanea ſpiramenta dilatat,ac humiditates commouet,quibus maxime abundant,earum enim exuperante copia eas regere nequit, poſt hæc cum non tam larga humiditatis copia exuperant,ſunt iuuenum corpora, cum hac noſtra tempeſtate praue viuant,biliſq; flaua ſubeat, nonnullis ſuccus crudus, & temperamentum calidum & ſiccum. Senes autem raro peſte corripiuntur, & hi pręſertim,qui denſam texturam habent,& temperamentum ætatiuum primi ſenij ſit frigidum,& humidum,ſecundi ſenij frigidum,& ſiccum,& eorum cordis calor, cum remiſſus ſit,non toties,ac ſæpius aſpirant,quoties cæterę ætates. Ideo his pia percepit natura. Vnde Plinius teſtatur ſenes peſtilentiam minime ſentire, & maxime *Lib. 7.* cum optimam vitæ rationem ſibi inſtituant, ſin autem neutri à peſte ſunt liberi *cap. 50* quod vtriq; ſuccum crudum colligant,cum contagione peſtis in ea corpora inuadit,quæ prauis ſuccis,vel ſanguine redundunt,vel obſtructionibus laborant, vel in cruditates incidunt.

Mares quandoq;, quandoq; fęminæ pręter eos citius corripiuntur, ex fęmineo autem ſexu, illę præſertim, quæ vtero gerunt,tum ob menſium ſupreſſionem, tum ex frequente pro ſe,& fætu anhelitu,& quæ nubiles ſunt,& venereę, ex ſpermate in vaſis reſeruato,aut eorum menſtruo ſupreſſo,aut ex humiditatum pituitoſarum profluuio,quæ peſte affectę rarę euadunt. at ſi diuturnus aeris ſtatus, calidus, & humidus peſtis cum fuerit is quod naturam hominis attinet, primo maxime noxius eſt corporibus calidis,& humidis,quod cum ſimilia ſimilibus noceant,hæc neutra qualitate ſtatui reſiſtant,deinde talis aeris ſtatus noxius & corporibus calidis,ſed ſiccitate,& humiditate temperatis,atq; humidis,ſed calore,& frigore temperatis, quod vtraq; altera qualitate ſtatui nō aduerſentur,illa calore,hęc humiditate altera, nec aduerſa,nec ſimilia ſint,atq; ob id minus quam calida, & humida offendantur, tamen idem ſtatus corpora calida,& ſicca,atq; frigida,& humida lędit, quod vtraq; ſtatui,altera qualitate repugnet, altera non aduerſetur, etenim illa ſiccitate eius humiditati reſiſtant, calore eius calori non reſiſtunt,hæc vero frigore ſtatus calori repugnat,humiditate eius humiditati non repugnant, vt.n. ſimilia ſimilibus non nocent,ita contraria contrarijs remedio ſunt. Poſtea ſtatus ille offendit corpora calore,frigore,humiditate,ſiccitate temperata, nam vt nulla qualitate ei ſimilia ſunt,ita nulla contraria, minus vero lędit corpora ſicca, ſed calore, & frigore temperata, atq; frigida,ſed humiditate,& ſiccitate temperata,etenim vtraq; qualitate ſtatui reſiſtunt,illa ſiccitate hæc frigore,altera nec ſimilia, nec contraria ſunt, poſtremo idem ſtatus tātum abeſt,vt frigidis, & ſiccis corporibus obſit, vt etiam eis multum proſit,nam ipſa ab exceſſu vindicans ad temperamentum ducit.

Qui temperaturam habent calidam, & humidam, poſt hanc calidam,& ſiccam, deinde humidam tantum latorum pororum, deinde frigidam, & humidam, poſt hanc frigidam tantum,deinde ſiccam tantum, poſtremo frigidam, & ſiccam, tan-

dem optime temperatam,licet. Auic. 1. quarti cap. xi. calidam tantum, humidam tantum: cui Galen. 8. de ing. ſanit. aduerſatur,cum inter corpora magis ad febres parata ponat in quinto loco corpora temperata, cuius ſententiam ſequitur Raſis xvj. cōtinentis quod ratione demoſtratiua probari poterit. Nam corpus exiſtens in extremo frigidioris & humidioris temperamenti, eſt minus paratum ad febres quaſcunque,quam corpus extremi calidioris, & ſiccioris temperamenti, ergo in aliqua proportione,& cum illa proportio non ſubito deperdatur,ipſum met lapſum ad frigidum,& humidum erit ad febres minus paratum,quam corpus exiſtens in extremo calidioris & ſiccioris temperamenti. Ita poteſt argui de frigidis tantum, de ſiccis tantũ,& frigidis,& ſiccis,cum tum ſtat,quod optime temperata ſit inter cętera minus ad febres parata,quando ſibi vendicat ſupremum locum, ſiue gradum in latitudine temperantiæ.

Omnia ab ortu imbecillia corpora,& ea quæ nouiter ægra extiterunt, facillimè peſte affici apta ſunt. Excipiuntur arthritici, & podagrici, qui minus hac peſtifera lue corripiuntur,quum iam naturæ facultas eorum meatibus latioribus à principalibus mēbris ad ignobiliora recipientia exuperantem vitiatumq; humorē tranſmittere aſſueta ſit,hi etiam corripi poſſunt,ſi praua victus ratione vtantur.

Queinadmodum ventorum vehemens flatus quercum quandoq; deicit, arundinem autem non,quoniam quercus quidem dura,& valida, & amplæ magnitudinis ventis reſiſtens vim eius intendit. Arundo autem,quę inanis,& molis, exigua, & flexibilis,ventorum hinc,illinc flatui cædens eorum vim diſſipat, atq; diſſoluit, parimodo fortioribus,ac robuſtioribus,quam imbecillioribus peſte citius corripi contingit. Nam ſicuti corpora boni ſucci eorum inculpacta victus ratione non tali morbo afficiuntur. Ita fortiora corpora eorum culpata victus ratione vtentia facilius inquinantur.

Verum imbecilliora, aut ex morbo aut ex malis humoribus corporibus natura fortioribus facilius peſte corripiuntur, ſed cum vtraq; ſana ſint, & rectam victus rationem obſeruauerint,cæteris paribus corpora naturaliter imbecilliora,quę cum frigida,& ſicca ſint,minus afficiuntur,quam corpora naturaliter fortiora, quæ maiori ex parte ſunt calida, & humida,calida,& ſicca, quæ etiam ex natura cutis ſpiramenta habent latiora, & refrigerij cauſa frequentiorem, & maiorem attrahunt anhelitum, quia in maiori quanto,maior eſt virtus.

DE CORPORIBVS OBNOXIIS AD PESTEM CONCIPIENDAM per accidens.

Omnia corpora,quæ thermas,Balneas,& ſtuphas, & exercitium frequentant, cum eorum cutis ſpiramenta dilatentur,& frequentiorem anhelitum attrahant, ad concipiendam luem hanc diſponuntur.

Lib. primo de differentijs febrium.

Omnia etiam corpora, quorum ex aliquo accidenti,ut puta quæ in aqua frigida aut aluminoſa natant,cutis textura denſa fit. Ita vt diflare nequeunt, his enim obſtructis frequentius epidimiales, ac peſtiferos incurrunt morbos, Teſte Galeno. Nam hi,qui iam humores habent vitiatos,ac egre diflantur,aut in tempeſtiue laborant,aut balneis ſuperfluis vtuntur,facile febribus corripiuntur. Intruſus enim in ipſis humor,cum nō bene difletur,putrefit,& corpora quę in otio degunt, & venere inordinate vtantur,& cibis calidis,& humidis facilis corruptionis veſcantur.

EX RERVM INDIGENTIA.

Cvm peſtis graſſatur, ad eam contrahendam, mortales inſuper tum voluntarij, tum coacti præter naturam per accidens eorum corpora diſponunt, præparant, & quandoque eam efficiunt.

Coguntur enim mortales hac peſtifera lue corripi, aut eorum vitiatis humoribus peſtis in cauſa eſſe, cum rerum indigentia, ex cęli intemperie, aut in caſtris, aut aliter male diſponantur, aut ab ipſis quouis modo ſubtrahitur alimentum, quo fit, vt cibis corruptis veſci cogantur.

EX CASTRIS.

Obnoxia redduntur corpora ex diutina obſidione, quemadmodum ſcribitur in comentarijs belli ciuilis, Maſſilienſes graui peſtilentia conflictatos fuiſſe ex victus mutatione, nam cum abducti eſſent ad ſumam rei annonariæ inopiam in diutina, & gliſcente obſidione, panico vetere, atq; hordeo corrupto omnes veſcebantur, & alterebantur, cum autem populus tale frumentum conſumpſerat, verno comedit arborum germina, & fruticum ſtirpium radices, agreſtia olera qualiacunque ſint, etiam herbā viridē, quas nemo vnq̄ ne primoribus quidē labris vel experiundi gratia guſtare ſolitus fuit. Vnde Lucanus de militibus Cæſaris, qui famē ſuam hiſce rebus expleuerunt id ipſum declarat. Scribens Gale. & quę pręterea natura quidem optima ſunt, ſed ob quoſdam putrefactionis modos ęquale prędictis, aut maius aliquando vitium contrahunt, veluti frumenta, hordea, atq; omnes aliæ fruges, quæ ad vſum cibi aſſumuntur, quorum nonnullę temporis longitudine ad putreſcibilem ducuntur diſpoſitionem, quoniam aliæ male repoſitę fuerint, humiditate replentur, quædam vero & in primo ortu rubigine deprauantur, tales cibos hodie quoq; vrgente famæ plures coacti comedere, tales corporis ſucci putreſcant, & incendantur calor naturalis auctus in extraneum mutatur. Quo fit, vt nonnulli quidem à putridis, ac peſtiferis febribus intereant. Nonnulli autem puſtulas inſtar ſcabiei, ac lepræ in corpore contrahant. Vnde Plutarcus inter peſtilentiæ cauſas alimentorum penuriam, & victus mutationem connumerat.

Primo de differentijs feb.

Sed patitur ſæuam veluti circundatus arcta
Obſidione famem, nondum ſurgentibus altam
In ſegetem culmis; cernit miſerabile vulgus
In pecudum cecidiſſe cibos, & carpere dumos,
Et folijs ſpoliare nemus, lethumq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morſu,
Queq; per abraſas vtero demittere fauces,
Plurimaq; humanis ante hoc incognita menſis
Diripiens miles.

Et in obſidione cum cogantur quandoq; aquas putridas fœtentes ob ſalubrium inopiam bibere.

EX COELI INTEMPERIE.

Disponvntvr corpora ad concipiendam peſtem, cum penuria, & rerum in-

digentia ſuboriatur,eo temporis curriculo, quo æſtuante aere frugum radices exſiccantur, aut ex vehementi frigore congelate pereant, aut cum aliqua vitiata terræ ſpiritus qualitas frugum radices coinquinat, aut eius debitum alimentum ſubtrahat, aut cum cæli intemperies id quod antequam ad maturitatem deueniret, rubigine vitiauit, vel praua condendi ratio muccore repleuit, vel longinquitas temporis, quo reconditum fuit in putridam affectionem, commutauit. Quamobrem, ſterilis terra redditur eo preſertim tempore, quo contingit cometa, qui tenaculum vocatur, fit vt prauorum ſuccorum res, humores & ſpiritus ad putredinem diſponentes, ex indigentia comedere cogantur. Dicit Galenus. Aeris autem & mordax defluit ſuperfluitas his, qui aut natura vitioſos habent humores, aut prauis cibis vtuntur, aut ſæpius cruditatem patiuntur, at tum preſertim, cum poſt huiuſmodi cibos aſſumptos, feculentam vel lutulentam, atq; ex lacunis vel piſcinis, ſiue paludibus, ſiue quouis alio vitiatam ac putreſcētem biberint aquam, idem quoq; ijs accidit, qui ſupra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter ſumunt. Voco autem prauos cibos, quibus hoc ipſum eſt à natura inſitum, ſicuti Allia, Cepe, Naſturtia, Porri, Braſſica, Ocimus, Vrtica, & quecunq; alia agreſtia dicuntur. Itaq; cum huiuſmodi veſci cogantur, in his humores, & ſpiritus coinquinatur. Quo fit vt non dumtaxat peſte corripi eorum corpora preparantur; verum etiam ex eorum vitiatis, tum humoribus, tum ſpiritibus peſtis ortum habeat, & cum peſtis graſſatur eam conſeruant, & illi augmētum prebent. Noſtra enim vidit ætas vltimo anno ſtudij mei, cum Patauij artibus liberalibus incumberem. Anno à nato Chriſto. M. D. XXXII. Talis, tantaq; rerū comeſtibilium moleſcebat penuria, qua pauperes, inopes feno, herbis, ob famem veſci cogebantur, tandem terram deuorabant. Quamobrem tunc ea peruerſa ſecuta fuit temporum conditio, qua peſtilentes febres, cum quibuſdam diuerſorum colorum pulicaribus maculis cutem maculantibus, veluti liuoribus, ac ſugillationibus ſeuiente flamma cutem conuariantibus, in quoſcunq; ferè patauij degentes graſſantes inuadebant, poſt has vera peſtis ſuborta fuit, qua & febribus illis decem & octo millia periere, ea autem fame, illis cibis humores putres effecti ſunt, & cor intemperie venenoſa fuit affectum, Teſtatur Galenus in 3. de preſagatione, ex pulſibus cor ipſum ad intemperiem inducit victus, ſi diutius ſicco vtaris, preterea medicamentorum exſiccantium, eſus, & potio, in quibus eſt vinum merum, defectus cibi, vel alia quapiam de cauſa, vel ob publicam famem, ea inde humorū corruptione affecto aere, totam Italiam ambiente febribus huiuſmodi italorum maior pars correpta fuit, admonent nonnulli medicinæ periti nullum annum eſſe deteriorem, nec ſic adducentem mortalitatem, quam ſi poſt anni penuriam ſequatur fertilis annus, tunc enim homines voraces augent humores, qui ex prioribus pollutis humoribus in veniſq; aſſeruatis inquinantur. Fit etiam ex hoc vt humores, qui tempore rerum indigentiæ, licet ſqualidi, ex inedia tamen pauci erant, tā ex rerum vbertate ſubſequente aucti, & mala & putri qualitate priori affecti contagio dumtaxat, praua aeris diſpoſitione continuata, peſtem quandoq;, quandoq; vulgares alios morbos diſſeminare, et efficere queunt. Vnde Cornelius celſus, neq; verò ex multa fame nimia, ſatietas, neq; ex nimia ſatietate fames idonea eſt. Galenus refectio fallit nimia, ſuccedens nimie euacuationi, cum virtus euacuationi defecerit. Auic. ſcias quod nihil eſt deterius ſaturitate in tempore fertilitatis, quam fames, quæ ſequitur tempore ſterilitatis, & è conuerſo. Quamobrem cum diſſimiles, vno tempore ſuboriuntur morbi, prauæ victus vniuſcuiuſq; rationi ſine controuerſia cauſa

Primo de diff. feb.

Lib. pri. Prima aph. Tertia 1. Doc. 2. cap. 7

aſcribenda

aſcribenda eſt. Cęterùm ſi bubones, antraces, quibus ex contagio quamplurimi moriuntur, prauę victus rationis comites inoleſcere & graſſari contingat, & inde peſtis ſubſequetur, tenendum eſt ex praua victus ratione vitiatos & inquinatos ſpiritus, & humores, peſtis in cauſa extitiſſe, ſed ſi in primis morbi uno tempore ſimiles tam iuuenes quam ſenes, tam fæminas, quam viros, perinde tam qui vinum, quã qui aquam bibunt, tam qui offam, quam qui panem comedunt, tam qui parum quã multum, laborant inuadunt, tunc victum cuiuſcunq; noſtrum, in cauſa nequaquam eſſe manifeſtò conſtat, ſed illi quod maximè comune eſt, & quo præſertim omnes vtimur, attribuenda eſt cauſa, id autem eſt, quod aſpirando attrahimus, ex hac ergo parte non heſitandum erit corporum vaſa ex inedia prauis ſuccis oppleta, & aſtra, & malignos aſpectus, qui ſterilem terram vno anno, altero autem fęcundiorem diſpoſuerunt, tot morborum, & peſtis in cauſa exiſtere poſſe.

DE OBNOXIIS CORPORIBVS EX GVLAE VORTICE.

Praeterea hac noſtra tempeſtate quamplurimi conſpiciuntur barathrones, heluones, qui ab ipſa bibendi, comedendi diu noctuq; voluptate victi incontinentes intemperantes, eorum peruerſo deſiderio eorum praua victus ratione voluntariè ita eorum corpora ad concipiendam peſtem præparant, diſponunt, ſicuti ignis antequam ligna comburat, primo ea diſiccando pręparat, cum ergo in aere nos ambiente nonnulla peſtilentiæ ſemina continentur ac eorum, quę ab ipſo contingun-tur, corporũ nonnulla quidem diuerſis plus æquo oppleta ſint excrementis, ad putreſcendum paratis, vel otioſam vitam degant, vel noxijs genitis humoribus, in copioſis commeſſationibus, in crapulis diuerſarum dapum, & rerum mala qualitate affectarum heluantur. Quales ſunt fungi, melogenæ, carnes ſcrofarũ, hircorum, vrſorum, eo maximè, vel quottidianis ebrietatibus leduntur, vel plurimis & aſſiduis laboribus, vel ventriculo oppleto, plurimo actu venereo vtentes eorum corpora exhauſta reſoluant, conſumant, vel quorũ humores eorum cruditatibus calorem innatum, imbecillem reddunt, ac opprimunt, cùm putridus aeris calor humores putrefaciat peſtil. febrem tunc accendit, eo pręſertim cum hæc corpora varijs excrementis per ſe ad putreſcendum aptis, plena ſint, cum ſanguis redundauerit, cum viſcerũ ora & vaſa ſic humoribus condenſatis obſtruuntur, vt illa humores ex ſe emittere, hęc eis per ſe dare viam nequeunt, cum cruditates fuerint, hoc eſt, cum cibus vel ſuccus fuerit conuerſus, & concoctus, ſed non ſicut oportet, vnde eę cruditates humorum redduntur aptæ ad putreſcendum, hij enim à naturæ prouidentia quodammodo deſtituti multa putre qualitate affecti ita diſpoſiti in peſtem ſubito concidunt, aliqua indies in eam, aliqua licet ex his pauca conualent, patientium tamen ſecundum aptitudinem protrahuntur. Nulla enim cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt. Nam quercus conbuſtu difficilis eſt valde eius quippe ſoliditate, & poris conpactis ignis flammã excludit, ſtupa verò ſua natura ignem excipit ociſſimè, at cum madens, aut humens exiſtens ignem penitus minimè admittit, quercus autem ſicca, aut ſulphure linita hęc igne corripietur, & quam facile flagrabit, ita corpora eorum ſpontaneo peruerſo, vel coacto deſiderio malis ſuccis oppleta, ita obnoxia, ita diſpoſita peſte affici facillimè admittunt cum facillimè etiam putreſcant.

QVOMODO CORPORVM VITIATI, HVMORES & PESTEM QVANDOQVE EFFICIVNT.

Cvm ex praua victus ratione in corpore coaceruati vitiati humores bonis præ-

ſertim ſuccis admixti quieſcere ſolent. Nam eorum vitio boni ſucci reſiſtunt, &
magis cum ſupra aucti minime ſint, quapropter ab eis noxam corpus non percipit,
neq; contra ipſos natura mouetur neq; eos expellit, ſed eorum longa in corpore
mora laudabiles ſuccos inficiunt,& eos putrere faciunt,aut quieſcere ſolent, quo-
uſque aliqua extima cauſa eos moueat, aut quouſq; adminiſtrantem regitiuamq́;
In lib. 3. virtutem vincant,& ſuper eam longius exuberant,tunc dicit Galenus in vnum con
Aph. 11. uenientibus,adeo fortibus atq; immoderatis diſpoſitionibus, ſecundum tempus
non expectat,corpus verum anticipat,in priore plurimum offendi. Cæterum ſi ſuc-
corum moderata ſit prauitas,vel oppletio,ſi hiemis frigiditas ſuperuenerit, eos vi-
tiatos ſuccos,qui ab intimis ad extimas partes difflabant,in intimas, obſeratis cu-
tis ſpiramentis,partes abdit,& eos vehementer humectat,prauorum ergo ſuccorũ,
oppletis vaſis,cum nulla tempora humorum prauitatem amoueant,neq; vllam cor-
poris plenitudinem hyems diſſoluat, hyems ergo horum ſuccorũ erit promptua-
rium,itaq; ſi continget,quod ab eius temperamento per calidum & humidum hye-
mi accedens receſſerit,eius facultate calida, prauos humores naturam eorum co-
pia aggrauantis coliquans,meatuſq́; dilatans,eos mouens per corpus diſtendit, ex-
pargit,eius autem humida facultate, quatenus in corpore humorum copiam exic-
cari non ſinit,eatenus vim putrefacientem adiuuat,cum etiam humiditas, quæ faci-
lius in ipſis putret non ſit aerea,ſed aquea non ſubſtantifica,ſed madefactiua, cum
ergo hęc humorum humiditas valida ſit,& in corpore,pręter naturam,neceſſum eſt,
vt eorũ maxima ſubſequatur corruptio, qua inde peſtis quandoque, quandoque
epimidiales morbi ſuboriuntur. Et maximè cum à forma cæleſti,vel ęlementari pu-
tres praua qualitate humores contacti putrent. Quòd etiam ſi contingat per cali-
dum & ſiccum conſtantem æſtatis ſtatum excedere,ac æſtum in ſummo exiſtere, ac
corporum humiditates exſiccare,& digerere. Quæ ſi in ipſis ex eorum copia non
digerantur,aut alicuius influxus ratione aut ventorum labem eam deferentium fla-
tu,aut cum iam putres in maiori parte ſint eorum humores, tunc, ſi quid liquidiſſi-
mum,ac aquoſiſſimum ſit,in bile conſumitur,denſiſſimũ, & acerrimum relinquitur.
Quod idẽ contingit,ſecundum eandẽ,rationem,& circa ſanguinem, tũc citius rabi
da, & billioſa peſtis ſuboritur, ſicuti æſtas veri ſuperueniens humores non euacuat;
ita & autumnus æſtiuos humores non euacuat, ſed totum id contrarium accidit.

Nam ex partibus extimis ad intimas ducit,humorum prauitatem æſtate genitorũ,
Autumnus excipiens, qui frigidus, & inęqualis exiſtens ad profundum corporis
agit. Itaq; cum autumni calor non ſit extremus ſufficiens eleuare, nec conſumere,
licet tempus illud ad ſiccum tendat,cuius aer ob pręcedentem æſtatem tenuior fa-
cile ſuſcipit vapores,quos ex diminuto calore non reſoluit, iccirco variabilis ne-
buloſus efficitur,omnibus ętatibus, omnibus naturis,omnibus regionibus noxius,
ac inimicus eſt,flantq́; in eo venti humidi, craſſi, cutis ſpiramenta obſtruuntur, &
iam ex pręcedente æſtiuo calore naturæ potentiæ imbecilles factæ ſunt, ex ipſius
pręter hæc diuerſitate,tum corpora redduntur humida,tum fructuum copia,quibus
æſtiuo tempore abunde oppleti malos humores in corpore aceruant, tum eſu noui
frumenti,noui & ſimul vini potu. Nullus enim ignorat,omnibus annis contiguis
diſſimiles influxus exiſtere, & varias temporum contingere conſtitutiones, ac in
fructibus vnius anni eſſe inſigillatum aliquid, quod in fructibus alterius non eſt.
Quamobrem ex ſubita frumenti mutatione,& vini noui, & ex mala victus ratione,
non modica ſubſequi ſolet in corporibus alteratio. Hinc eſt, quod & vno anno,
vnus morbus ſuboritur, alio autem anno non,& ex morbis nonnulli, ex ciborum

mutatione ſanantur. Concludendum ex hac ergo parte, quod ea corpora, quæ ex
eorum praua,ſiue coacta, ſiue eorum ſpontanea ingluuione vtuntur,victus ratione,
coinquinatis eorum humoribus,ad putreſcendum aptis, & ſpiritibus, non tantum;
ad concipiendam peſtem obnoxia ſunt,quantum vitiato aere, peſti exordium præ- *Pri. de dif. feb.*
bent. Cum pręſertim in his vitiati humores putreſcere incipiunt,ſcribit Gal. quod
omnes febres peſtilentes à putredine ortum habent. Et autumnalis conſtitutio prę;
cæteris ad peſtem non dumtaxat gignendam,verum etiam ad conſeruandã in ipſis
opem pręſtabit,eo maximè,cum aeris calidi in frigidum, & è conuerſo eadem die
mutatio,qua aer ambiens conuariatur,& alteratur,ſæpius eueniat, & cum talis Au-
tumnalis conſtitutio à ſuæ ſubſtantiæ temperamento in putredinem mutatur,peſti-
lens fit,qui inde anhelitu inſpiratus,vel per cutis ſpiramenta attractus in eam pra-
uorum ſuccorum,ceu per putredines,concordiam, pręparationemq; paſſiuam,humi
dam agens venenum efficitur,quod ea vi venenata membrorum omnium principē
lętaliter ſubiens congredi nititur,& occurrentes illi primo ſpiritus inficit, poſtmo-
dum humores,qui iam ita polluti ębulliunt.

DE CORPORIBVS MINVS APTIS AD CONCIPIENDAM PESTEM.

Ea enim ſunt corpora,quæ pura ſuperfluitatibus omnibus penitus carent, & in
omnibus eorum meatibus libera ſit ſpiratio,& in quibus obſtructiones deficiunt,&
eorum exercitia moderata ſint,ac eorum inculpata ſit victus ratio. Teſtatur enim
Gal. quòd quęcunq; corpora aut munda ſunt,& ſuperfluitatibus carent, nonnulla *Pri. de dif. feb.*
quidem nihil,nonnulla verò minimum mali ſentire, ac facilè ad naturalem habitũ
habere regreſſum,& eodem libro Galenus aſſerit. Nunc verò de ipſis mentionem
facere volui,cum eum proſequeremur ſermonem, in quo quemadmodum ab eadē
cauſa inualeſcente nonnulli quidem à febribus corripiuntur, nonnulli autem illęſi
perſeuerant,exponeremus. Cum enim corporum diſpoſitiones diſsimiles ſint, ac
multiformes,quędam facillime alterantur, ac patiuntur à cauſa in ipſa operante.
Quædam inſuperabiles,ac impaſſibiles omnino exiſtunt. Quædam cum difficul-
tate patiuntur. Quamobrem Auic. & alij teſtantur apud aeris mutationem, ſub-
ſtantiæ non omnes homines infirmari, nam inter cætera corpus euchymum peſte
affici haudquaquam obnoxium eſſe teſtantur,aerem enim euitat, ipſumq; digerit,
antequam ab eo alteratur,& ita corpus,cuius temperatura contraria eſt aeris pol-
luti temperaturæ ſed præſertim cum ſit euchymum. Dicit Alex. in proble. ex tali
euchymia nobiliſſimam conſurgere temperaturam,qua iſti ex tali peſtifero morbo
corripi minimè poſſunt,niſi maximo terrore cum peſtis metu contremant. Quo-
niam timor,& imaginatio fortis, ſanguinem, & cæteros humores coinquinant.
Quamobrem tunc & ipſi peſte corripi poſſunt,alij & Halis 3. Artis parue habentes
humores laudabiles naturales illius aeris peſtiferi corrigunt malitiam, nec ab eo
afficiuntur.

AVGVRIA FVTVRAE PESTIS, EX METEOROLOGICIS impreſſionibus.

Ne mortalibus inexpectata nece miſerè mori contingat, precurſores cauſas, ac

improuidam mortalitatem omnino inuoluentia portenta, quæ periculis artem faciunt, ratio & experientia pręſagire docebunt. In primis cū à ſyderibus tale peſtiferum virus ortum habet, cœlum ſilet, tempeſtateſq; ſopitę ſunt, quandoq; eclypſes numeroſę præcedere ſolent, figuræ cæleſtes agentes, terreſtreſq; recipientes, validū vaporem, numeroſas fuligines euaporantes, eaſq; in aerem attrahentes, cōmixtas, coaceruatas, digerere, ac ſuperare nequeunt, tunc aeris caliditas obtunditur, vnde pugna in aere ſequitur, qua non vincitur, neq; vincit, tunc turbidus, & immobilis efficitur, obtuſo eius calore, coinquinatur. Pręſagium peſtis, inſuper cum ex his numeroſis fuliginibus, cometę longiori tempore, & maiores interdum appareant. Dicit Damaſcenus cometam à Deo fieri, ad ſignificādum regū mortes, & per eum diſſolui, tunc vt nonnulli teſtantur, quod ad eam partem, verſus quam cometæ cauda ſe erexit, ſignificationes habendæ ſunt. Alij, quod cometæ in Tauro, in Oriente cū apparuerint in quarta æſtiuali, bubones, & numeroſos morbos futuros indicant. Si in geminis, puerorum morbos, necem, famem, pregnantium aborſus, auium mortalitatem, coruſcationes venenoſas, magna tonitrua, fructus comburentia. In Cancro, Bella, Neces, & multa mala. In virgine multos dolores, tremores. In mulieribus flatus vlcera, Puſtulas. In Scorpione, multas pluuias noxias, fructuum interitū ex aeris gelu, tenebroſitatem, & humiditatem. In Aquario lepram, & aeris opacitatem, & multa tonitrua, & coruſcationes, fulmina, multorumq; interitum. In Autumno Peſtis inchoabit.

LVCANVS CANIT.

Ignota obſcuræ viderunt ſydera noctes
Ardentemq; polum flammis, cæloq; volantes,
Obliquas per inane faces; crinemq; tremendi
Syderis, & terris minitantem regna cometen.

Lib. 2. cap. 31 Præterea cum plures, quam vnus ſol appareant. Plinius plures ſoles quandoq; cernuntur, nec ſupra, nec infra ipſum, ſed ex obliquo nunquam iuxta, nec contra terram, nec noctu, ſed aut Oriente, aut Occidente, tunc pręſagit nubem ex numeroſis fuliginibus, & vaporibus irregularem, deformem, & inæqualem eſſe, in vna quidē parte rariorem, in altera denſiorem, ſimiliter in vna eius parte magis ad pluuiam paratam, in altera verò minus refrangitur in ea ſolis radius, & per multas nubis partes vtpote rariores in longum deorſum porrectus, lōgo tractu videtur, cum illę nubis partes, & ſtillę pluuiales, talia ſint ſpecula, quod non imaginem, ſed colorem repręſentant. Et cum aqueę guttæ iam ſoluta nube decidunt, radij ſolares in eis refracti virgę dicuntur, quia multi ſunt, & diſcontinui, & in longum à media regione aeris deorſum porrecti, et radij illi colores iridis imitantur, & referunt, nunc pumiceum, aliquando viridem, aliquandò purpureum, ſunt tamen in virgis apparentes colores obſcuriores, & debiliores, quam in iride, quia in minore fiant ſpeculo, & materia virgarum nō adeo refractioni apta eſt, vt iridis copioſior nubes, & amplior. Cum autem nubes denſa, quo melius refractionem faciat, & continua, vt integriorem ſolis ſuſcipiat imaginem, fuerit ad ſolis latus regularis omnis, & vniformis, vt magis, & vniformem, & veriorem referat imaginem, & propinqua, ut in pluuiam cōuertatur, quo cōmodius in ea repræſentetur ſolis imago, ſicut in aqua perlucida nōdum conuerſa, nam ſi conuerſa foret diſcontinuatis iam partibus ſolis imaginem non ſuſciperet, in illa per eius radiorum refractionem, ſuam ſol format imaginem,

ob

ob debitam nubis denſitatem, regularitatem, & continuitatem, quemadmodum in ęre terſo, & polito, eius ſimilitudinem ſol effingit, cum hoc euenit, tunc ex tot vaporum, & fuliginum aceruo, ſi diu illæ in aere permanſerint, aeris calor obtuſus fit, vnde putreſit, quod inde peſtem ſuboriri pręmonet, hoc idem contingit, cum in menſe Octobris in aere cernantur, ſicut ſtella cadens, & hypocaumata, quorum materia inferius recedens, quandoq; aerem, quandoq; aquas, quandoq; vegetabilia, quibus animalia veſcentia pereunt, corrumpit. Hoc idem faciunt, ſi vere hypocaumata cũ quadam aeris caliditate per aliquot dies viſa fuerint, & tunc homines, ſi ſine cauſa triſtentur, & arbores & prata ſolito tempeſtiuis floreſcunt, nunc calore, nunc frigore aer conuarietur, & hac viciſſitudine flores corrumpantur, Aeſtate proxima ingẽs graſſabitur peſtis. Pręterea cum calido aquę, & humido vapore in altum ad mediũ, & frigidum aeris interſtitium eleuato aquæ naturę numeroſæ gignantur, impręſſiones, ac ex tali vaporis craſſitie ſolis, vel aliorum radij reflectantur, quemadmodum Plinius ſcribit, quod varietates cœlorum figurarumq; in nubibus cernuntur, prout admixtus ignis ſuperet, vt non vincatur, vapores ita nigri, albi, denſi, rari, craſſi, tenues fiunt, in paruarũ inde guttarum forma producuntur, quæ ab aeris medio, & frigido interſtitio coagulatæ & in ſe vnitę defluentes lapidibus vti diuerſorum colorũ ſudor quidam adhęrent. Tridenti nonnullę mulieres coram me teſtatę ſunt, cum in aere, & nubibus corio facto, ab eccleſia reuerterentur, omnia earum ex tela alba velamenta crucibus nigris vti quibuſdam ſtellis commaculata extitiſſe, cuius rei cauſam nullam aliam arbitror, niſi vaporem, tam qui ex aere, quam qui ex terra ſublatus vehementer aduratur, vi coloris, vel exhalatione fumida cádente, nigrum effectum eſſe ſtellæ & cruces ita videbantur, cum velamenta ea ex tela omnia ita texta ſunt, vt fili textiles per crucem ſe vniunt, cum hæc diu in aere, & ſæpius eueniant aerem coinquinari indicium eſt, quo inquinato peſtis ſuboriri ſolet. Item cũ in aere radij nocturni, & ſimilia hypocaumata, & cęteræ meteorologicę impręſſiones appareant, & repentini ſplendores, qui in terręmotu nonnunquam flammas vnà cum ſpiritu euomant, hiatus, ignemq; foras proijciunt, maximè cum ventus vehementi, & crebro, ad ſaxa illiſu inflammatus fuerit, vel ea loca in quibus terręmotus facti ſunt, multo ante occulta incendia ſuo gremio continuerint.

Lib. 2. cap. 63.

DE LAMPADIBVS NOCTVRNIS PROPE TERRAM.

In aere quoq; nos ambiẽte prope terram, circa patibula, & pręſertim cœmeteria varij colores, lampades, radij, ſplendores, coruſcationes ſimiles, candellæ accenſæ nocte diſcurrentes, quas animas eſſe vulgus arbitratur, apparent. Quemadmodum teſtatur Lactan. lib. ſecundo, vulgus exiſtimat mortuorum animas circa tumulos, & corporum ſuorum reliquias oberrare. Plato in dialogo, qui inſcribitur Phędo, ſiue de immortalitate animorũ, nam hoc euenit, cũ apud patibula, & cœmeteria terra ſit valde pinguis, vnctuoſa, & bituminoſa, cũ à ſubterraneo igne, vel aſtrorum calore conquoquitur. Exhalationes craſſæ, caliginoſę, bituminoſę, vnctuoſæ, compactæ ſuboriuntur, tunc fuligo talis, vel à vento agitata, vel aſtrorum numine, & radijs reuerberata de facili accenditur, ſi tunc lumen ſecundum directum procedere poteſt, tunc ſplendores apparent, ſed ſi in latus caliginis refringatur, ſe diffundens omnia colorum genera tunc videntur. Interdum clarus, interdum ſuboſcurus, croceus, ſanguineus, ceruleus aſtrorum colores reprę ſentans, ſecundum quod caligo

ſit rarior,& denſior,quemadmodum multas in fumo varietates facit flamma;in ima enim parte ipſa obſcura videtur,ob eius denſitatem. In media autem parte ignea, alba ob fumi raritatem. In ſuprema circum ambientibus partibus cæleſtem interdum refert colorem,& flamma in fumo rariore colorem oſtendit clarum,in denſiore obſcurum,ita lumen in caligine diuerſos efficit in colore radios pro caliginis ſecundum raritatem,& denſitatem varietate, & huiuſmodi in ſumma die non apparent,cũ illorum aſpectum luminis ſolaris copia impediat,neq; in nocte intempeſta, quia noctis obſcuritas illorum aſpectum impedit, ſed in diluculo diei aut in noctis crepuſculo,neq; multo tempore perdurant,quia eorum materia non diu permanet, ſed conteſtim diſgregata diſparet,ſed ſi contingeret,quod diu duraret, tunc argueret aerem craſſatum fuiſſe, & ex ea vnctuoſitate pollutum, & nidorulentum,cuius nidorulentia peſtis ſuboriri ſolet.

DE PLVVIIS METEOROLOGICIS HORRENDIS.

Occvrrit aliud horrendi portenti genus,cum præſertim contingit ex aeris corruptione. Teſte Plinio: M. Atilio. C. Portio cõſſ. Lac & ſanguinem pluuiſſe. *Lib. 2. cap. 58.* Quod portentũ ſequenti anno,Romã validam peſtem inuaſuram prǫnunciauit. Ita Volũnio Seruio Sulpitio cõſſ. carnem pluuiſſe,ferrum & effigies ſpongiarum ſimilis,vt teſtatur Lucanus. Item L. Paulo. C.Marcello coſſ. Lana circa caſtellum caſſianum pluit,nec non & lateres cocti, & lapides. Teſte etiam Plinio rapti à vento. *Lib. 2. cap. 38.* Tibullus,multus,& in terrã deplueretq; lapis. Liuius de bello Macedonico inquit, quo diſceſſit Anibal per triduum ſanguis pluit. Liuius lib. 7. bel. pun. de cælo lapidauerat,ideſt lapides pluuerunt,& lib. primo. Ab vrbe lapideus imber. Nuntiatũ eſt regi,patribuſq; in monte albano lapidibus pluuiſſe. Cecinit Pindarus Rhodi ob inſulę infęlicitatem aurum pluuiſſe. Quæ horrenda portenta maximam aeris coinquinationem,ac putredinem arguunt,ſic & alia quæ ſecundum ſocietatis cauſę peſtis ſemitam pluunt, quales ſunt ranæ viuæ cum cauda; mures, lumbrici, & alia ſimilia orbata animalia,ex aere inter pluuias cadunt, quæ etiam aerem putrem fieri inſinuant,cum etiam vnum quodq; in ſuæ regione naturæ exuberant, & quia huiuſmodi animalia natura humida ſunt,cum in vna regione ex frequenti pluuia coacervuentur,illius regionis,& anni aerem iam humidum eſſe affirmant. Quo fit,vt ille annus,in ea regione,ex multorum peſtilentialium morborũ genere lętiferus ſit.

DE HORRENDIS STREPITVS AERIS GENERIBVS.

Pestem pręſagire ſolent ſtrepitus mirãdi,qui in aere audiuntur. Quemadmodũ Cimbricis bellis armorũ crepitus,& tubę ſonitus è cęlo auditus eſt. Quandoq; in aere boatus,rugitus diuerſi concipiuntur,ad hos ſtrepitus gignendos tria concurrunt:verberans,verberatum,& medium verberans. Quod verberatur, neceſſe eſt, vt ſit corpus ſolidũ,& maior ſtrepitus fit,cum verberatum ſit concauum, in quo aer concludatur, ita quod vna pars aliam multoties, antequã inde exire poſſit, percutiat,qualis eſt campana,requiritur,quod fiat motus,& applicatio verberantis,ad illud, quod verberatur, velox & vehemens, aut fortiter aer extendatur, propter quod videmus aerem ſubito & fortiter virga in ipſo ducta ſonum cauſare,

cunq; flumina,quæ ſtagnant, defluant,in paludes, & in mare perueniant repercutiuntur ab ipſo paludum aquę retro,cum mare accedit, & intumeſcit, vel paludes ventum emittunt congregatũ,& roboratum paludũ aquas in venti mare cõmouentis oppoſitũ concitantem,in quibus locis bubices ita geniti audiuntur, tum etiam iſti ſtrepitus audiuntur,cum aliquod antrũ ſubterraneum aperitur, ſpiritus enim,cũ per cauernas,vti loca vacua,earumq; rimas fertur,percutit ea,quę obſtant, & impediunt,quo ſanè modo doliũ inflabile ſonos fundit,& cũ antrum ita aperiatur, aqua ingrediatur aerem,ſiue ſpiritũ illum pręexiſtentem,vt ſtagnare poſſit, violenter, & anguſtiori loco in concauitatem latiorem foras propellit, & ſic propulſo ſpiritu ex amplis cauernis magni,& anguſtijs exiles,ex tortuoſis,& incluſis varij horrẽdi deferuntur ſoni,& ſtrepitus,ex antris humidis & maximè recuruis,quidam raucus ſonus,ſiue ſtrepitus audiuntur in ſtagnatibus fluctuant, in duris contra & ſolidis fremunt,& quando ex tali antri apertura noui ſuboriuntur fontes, qui per cuniculos plenos,terrę pinguis,& glutinoſæ currunt,ſtrident,vnde in aere ſtridor percipitur, & eum aqua ingrediente in meatus cũ ſtridore aer exit,hæc omnia experientia cõprobari poſſunt. Nam ſi quis fricationem faciat circa amphorę vrceolum,ſuperius in loco arcto orificij circa collum trahendo vehementer,& mox illud, quo fricatur intus & extra ſonitus inducitur diſtentus,& propagatus in longinquum, vel fricetur,vel diſtenſum ſiue longum,tunc cauſabitur ſonus adeo horrendus & trepidus, quo animalia bruta fugient,vel ſi quis in ſitula magna lata in fundo, ſuperius anguſta in fundo cordulam cera multum linitam poſuerit, deinde repente ac violentius trahat,horribilis audietur ſonus.

DE QVERVLIS NOCTVRNIS VOCIBVS EX AERIS VITIO PESTEM futuram præſagentibus.

CVM ſimilia in aere agantur,quibus ambiens nos aer coinquinari impellitur, eius nidorulentiam animalia quedam tum volatilia,tum pedeſtria eorum querulis vocibus nobis indicant,nam tunc quedam voces ceu humanæ quærulæ noctæ audiuntur,nonnullæ etiam aues,quæ in die volare conſueuerant, nocte citra morem conquerentes volant,& conclamant,coruorum cantus,ſiue crocitus in locis,in quibus pollutus eſt aer plus ſolito,auditur, & aliarum ſimiliter volucrum, cum de aere viuant,in aliquo caſu,de quo aer tangitur motum aliquando naturaliter ſentiũt, & quia aerea ſunt aeris mutationem protinus in ſe ſentiunt, & ſecundum eandem voces ſuas ſæpiſſimè promunt. Quemadmodum gallus eius cantu diei & noctis horas diſtinguit. Cęterum,cum aura ſe ipſam in alium modum mutare videtur.Ita nobis aeris mutationem fieri indicans ſæpius cantare incipit. Ranæ quoq; vltra ſolitum vocales,mergi,anateſq; pennas roſtro purgantes ventum, grues in mediterranea feſtinantes ex quadam aeris humiditate,quæ pennis adherens humidas reddit,mergi maria aut ſtagna fugientes. Grues ſilendo per ſublime volantes,ſerenitatem,ſic noctua in imbre garula,at ſereno tempeſtatem. Coruiq; ſingultu quodã latrantes crocitantes ſeq; concutientes ſi continuabunt ventos, ſi verò carptim vocem reſorbebunt,ventoſum imbrem.Et cum terreſtres volucres contra aquam clangores dabunt,perfundentes ſeſe,ſed maximè cornix, hirundo tam iuxta aquam volitans,vt penna ſe percutiat,quæq; in arboribus habitant,fugitantes in nidis ſuis. Et anſeres cõtinuo clangore intempeſtiui.Ardea in medijs arenis triſtis.Nec mirũ, aquatica aut in totũ preſagia aeris ſentire. Boues cęlũ olfactãtes ſeq; lãbẽtes cõtra

pluuiam,animalia,alia ſonum reddunt,cum ſint in metu, alia alium cum ad cibum inuitantur,aliam mittunt uocem,cum ad pugnam prouocātur canini latratus diuerſi audiuntur,in venatione,cum leporem inueſtigare,modo cum inuenerunt, modo cum ab eo aberrant. Rugiens Leo minus ſignificat. Lupus vlulans pernitiem illaturum ſe declarat,bos cum mugit,eſurit,uel ſitit,vel vitulū querit; balantes oues, quibus egeant,paſtor non ignorat; ſegniterq; & contra induſtriam ſuam formicæ abſconditæ,cōcurſantes pro gerentes oua,vermes terreni erumpentes. Nec non & in conuiuijs menſiſq; noſtris vaſa quibus eſculentum additur ſudorem repoſitorijs linquentia diras tempeſtates prę nunciant,vulpium,inſuper canū,luporumq; abſq; lata cauſa vlulatus ſępiſſimè plus ſolito parimodo audiuntur, omnis enim animalis cuiuſcunq; vox alicuius animę triſtem vel lætum, vel iracundum affectum putrefacit,cūq; eę voces vbicumq; audiuntur,quin peſtis ſuboriatur,rariſſimè fallunt.Multi nempe teſtantur cum has voces præter morem audiuerint, protinus peſtem ſubortam fuiſſe.

Præterea hoc peſtifero viru,vti rerum quadam noua,& inuſitata viciſſitudine præterita,animalia hinc inde diſcurrendo,aerem iam putrem,aut breui talem futurum preſagiunt. Tunc ſerpentes,Angues,Lupi,Canes,huiuſmodi aeris venenata qualitate affecti in homines ſeuiunt,bubones nocturni capillati cum aues ſint ſaturnales dirum mortalibus omen portendentes. Ouidius in 8. meta.Ignauus bubo dirum mortalibus omen. Virg.lib.4.Soliſq; culminibus ferali carmine bubo,Cauernas deſtituant,& in die appareant, & ad alias inſolitas regiones manſiones diuertant,portendunt earundem regionum,& ædium homines morituros. Proptereaq; Aues illæ ferales cadaueribus delectantur,eaq; preſentiunt,morituri autem homines poteſtate iam cadauera ſunt,grueſq; feſtinanter plus ſolito volant. Et bruta, quæ in montium cacuminibus habitare,& volucres, quę in altum volare erant aſſuetæ,& infima loca,& prope terram depreſſa petunt, & volant, & multa volatilia ex alto mortua decidunt. Cęteraq; animalia aeris corruptionem iam factam, aut inchoantem percipientia eorum naturæ contrariam & alterantem, querulos clamores emittentes,non quieſcentes huc illuc volitant,currunt. Tunc etiam pueri ab intelligentia non errante ducti præsbyterorum more cantant, alios viuos pueros ſepelire ſimulant,hanc vniuerſam animantibus pernitiem futuram preſagientes. Humana etiam corpora abſq; lata cauſa inquieta,noctes interdum, ac ſæpius ducunt in ſomnes,videturq; illis cor bene & libere euentari minimè poſſe. Tuncq; ignorante humana anima quædam noxia terrifica ſuboriuntur. Quamobrem terror,& horror quidam homines nihil de rebus huiuſmodi ſentientes, vel cogitantes plurimum inuadunt. Tuncq; mulieres vtero gerentes immaturum fœtum crebrè eijciunt,aut vnà cum fœtu pereunt. Tum etiam huic peſtifero malo, variolæ Morbilli,Antraces,Carbunculi,Abſceſſus glādoſi,vermes,cauſones occidētes.Febres peſtiferę paſſim in populum inoleſcentes,graſſantes, necantes pręcurrere ſolent. Sic per animantia quędam prępagiorum lumina deſcendunt,veluti preſagia rerum,in eorumq; animalium geſtu,motu,voce,volatu,inceſſu, cibo, colore, morbis meteorologicis impreſſionibus conſtituta.

DE IMAGINIBVS QVAE SOLENT APPARERE PRAESAGIENTIBVS PESTEM.

NONNVLLI ex Neotericis anno 1411. quorundam aſtrorum calidorum conuentu,

uentu,ac eo anno inconſtante æſtatem æſtuantem aridam prolixiorem extitiſſe deſcribunt. quamobcauſam in ſubaudia non omnes ſed quoſdam autumno rapiens peſtilentia tacitè inuaſit,quæ tã eos fraude rapiebat,quod uix de peſte ſuſpitio erat. Quamobrem multi qui tunc degebant,ſe diuam Virginem Mariam. Alij alios ſanctos, qui eos de futura peſte certiores reddebãt,vidiſſe aſſerebant, & eos præſertim non dumtaxat vidiſſe,ſed eorum verba audiuiſſe teſtabantur. Quamobrem vt illis relatum erat,peſtis in fine ęſtatis, quinq; poſtmodum annis indeſinens ſubaudien- ſes dirè depauit,quę viſio(ſi vera fuit) quam vti chriſtianus veram extitiſſe affirmo, hoc eueniſſe tenendum eſt,vt mortales,quæ ventura ſunt inſigni populorum ruina. eo modo præcognoſcant,& vt caucant,& cum ſępe diuino nutu expiata tacent, vt eorum vitijs mortales abſtinerent & vt eorum pręcationibus , pænitentijs , elemoſinis ieiunijs tam dirum malum euerteretur.

Dixit deus. Si dixero impio morte morieris, & egerit pænitentium peccatorum ſuorum, vita viuet, & non morietur. Cæterum huiuſmodi uaticinij, & imaginum cauſas vti phiſicus has naturæ etiam ordine contigiſſe inquirere poſſem. Cũ dicat Albertus effigiem corporum nature ui in aere humecto facile effingi poſſunt, eodem modo quo imagines rerum ſunt in rebus. Item cum ſpiritus viſualis ab omnibus planis corporibus natus eſt refringi , qualia ſunt aqua,& aer. Nam Antiphon ſemper viſus eſt videre ſuam imaginem ſe præcedentem, & ad ſe conuerſam,cum directa via ambulabat retrogrado paſſu ſe mouentem, cuius cauſa erat aeris refractio & radij viſualis imbecillitas , quod aer ei ſpeculum eſſet, quemadmodum na- uium trabes, & malus , & antenæ curuiores et groſſiores in mari apparent, quam extra, nam aer mari ſuperueniens multis vaporibus mixtus ſit, qui maiorẽ faciunt refractionem, & flantibus euris & auſtris maiores rerum moles apparent,quod plures tunc vapores aeri ſunt permixti,quàm flantibus zephiris,aut Borea teſtatur Ari ſto. cuidam ex viſus imbecillitate contigiſſe,vt ſpeculum illi fieret propinquus aer & radius viſiuus ad ipſum repercuteretur nec poſſet penetrare. Vnde quorſum ibat idolum ſuum aduerſa facie ſeſe precedere arbitrabatur. Similiter ſpeculorum quorundam artificio,quas volumus, in aere imagines etiam remotè extra ſpecula producuntur, quæ tunc imperiti homines videntes. Demonum, ac animarum vmbras ſe videre putant,cum tamen non ſint niſi ſimulachra quædam ſibi ipſis cognata, ac vitæ omnis expertia. De vaticinio,ſcribit Plinius quod Hiparchus nunquã ſatis lau *[Lib. 2. cap. 26.]* datus vt quo nemo magis approbauerit cognationem cum homine,ſyderum,animaſq; noſtras partem eſſe cœli, nouam ſtellam, & aliam in æuo ſuo genitam deprehendit,ſed cum in hoc loco horum ſermo ad rem non facit, pro nunc horum indagationem omittam. Quamuis cum huiuſmodi imagines apparent, aerem ambientem iam pati inſinuant,cuius ſimili paſſione peſtis ſuboriri ſolet.

AVGVRIA FVTVRAE PESTIS
EX VITIO TERRAE.

MALIGNVM putre,ac verſutum peſtis virus nõ exaturatum inſidijs quibuſdam breui augendo eas quæ animantium corpora regunt,temperant,actiones, paſſim ac lętaliter non ſolum inficit, occidit, verum etiã elementa,& elementata eius ui venenata commaculat,corripit. Itaque cum elemẽtorum qualitates ſint ſeparabiles ac commutabiles, neceſſariò ſequitur, quod in eorum tranſmutatione eorum excellentię agant, & patiantur. Nam cum excellentia aeris ſit humiditas, quæ aquę humiditatem præcellit , humiditatis concordantia omiſſa eius caliditate in

aquam facillimè tranſmutatur, tunc aqua humidior efficitur, cumque aquæ excellentia ſit frigiditas,& terra cum frigida ſit,ex frigiditatis concordantia aqua relicta eius humiditate, fit terra. Et terræ excellentia cum ſiccitas ſit relicta ſiccitate, ex frigiditatis concordantia fit aqua & aqua relicta ftigiditate, fit aer. In hoc diu non commorabor,cum iam in præmiſſis de horum mutua generatione & corruptione ſatis abunde exaratum ſit. Ita fit mutua eorum generatio & corruptio actio & paſſio quibus ſi vnum ex ijs aliquo vitio corripitur id alteri conſentit, & in primis cum naturæ ordine comparatum ſit aerem eius etiam tenuitate perdenſiſſima corpora expeditè penetrare, & vti medium & glutinum, & cætera elementa conrraria,ne mutato ſe deſtruant,concordare,aſſimilare, tranſmutare,& coniungere & in miſto vti ſpiritus mundani inſtrumenti reboans componere & vnire. Cum ergo ex tabifico vel ſyderum influxu,vel ex terræ vel aquæ coinquinato ſpiritu,vel alia venefica putris cauſa aeris ſubſtantia, vel qualitas vitiata ſit, cumq; aer elementorum ſit fomes,& mediator,& cũ ex eo fit aqua & terra,forti & venefico agẽti tabefactus. Neceſſario ſequitur,vt elementa & elemẽtata,q̃ per hoc mediũ per hunc fomitẽ gignũtur ꝑmutantur & cõſeruantur putris eius veneficę qualitatis & proprietatis, cuius eſt aer fomitẽ hauriant & coinquinãtur in eorũq; elemẽtari vnione & cõmixtione huiuſmodi virus conſertum conſeruetur & retineatur,quod poſtmodum in elementatis exitiale malum paſſim molitur. Hoc idem è conuerſo aqua & terra efficiunt, cum etiam in primis coinquinantur,aerem putrem vitiatum, tum eorum ſqualloribus,tum alterna eorum tranſmutatione reddunt. Quemadmodum quando ponitur vna gutta vini in vno ciato aquæ, licet in tranſmutatione vinum fit aqua, attamen aqua quoquomodo ſapit vini ſaporem. Ita in elementis cum aliqua putredo,aut uis venenata in vno elemento contineatur, cum in altero tranſmutatur retinens propietatem venenatæ putredinis,illud eodem veneno, afficit. Itaque ea ui venenata peſtifera,cum aer vel aqua polluti ſint, venenatam uim terræ conſentiunt,vel ab ipſo ſubterraneo aere putre labefaciente, vel ex ſemetipſa putreſcente hanc uim venenatam terræ contrahat ſpiritus qui cum terram humectet arbores & herbas vireſcere, ac creſcere,ac moueri faciat. Tunc terræ ſudor quo inutiles herbæ ſuboriuntur,humor eius,qui vtiles ſuccus eius,quo viridentia & germinantes fructus producuntur,& halitus & eius ſpiritus, quos ſatis & arboribus terra infundit, & quibus tot herbarum & arborum genera fouentur, huiuſmodi ui venenata ægræ efficiuntur & coinquinantur, ſi contingat quod in craſſa terrę albæ arenoſæ aliquantulum aridæ humiditate ex craſſis putridis ſubterraneis halituum guttis calore præter naturam ſupereccedente illius terreus ſpiritus putrefiat. Tunc vites, pomiferæ arbores, & ex cerealibus nonnulla genera inquinantur, & ſępius pereunt. Si autem illius terræ humiditate ſpiritus inquinetur,tunc arbores ferè omnes & cerealia omnia male ſe habent,& pereunt. Si autem ex frigidiuſcula terræ nigræ humiditate putreſcente, quæ cum moderata ſit,ſpiritus corrumpãtur, arborum nonnullæ, & earũ fructus inquinantur & pereunt. Si autem terræ rubeæ temperamentum, quod medium habet inter humidum & ſiccum,eo nunquam plurimi in una arbore procreantur. Ita fructus eorum multitudinẽ ad perfectã maturationẽ peruenire non poſſunt, ſed à tẽpeſtatibus non facile leduntur,quod autẽ tẽperamentum ſi uitietur,tunc fructus oẽs eo afficiuntur vitio ſatis perſpicuũ eſt. Quamobrem vegetabilia ea nidorulenta virulentia vitiato alimento nutrita ſi comedantur, eo viru occidunt. Vnde teſtatur Auic. Mortalitas corrumpit arbores, & vegetabilia corrumpuntur & animalia,quæ ea comedunt. Vnde Virgilius canit 3. Aeneid. ſubito cum tabida mem

2. primi. ſu: prima cap. 7.

bris

bris corrupto cœli tractu,miſerandaq; venit arboribuſq; ſatis lues & lætifer annus, linquebant dulces animas,aut ægra trahebant corpora, tum ſteriles exurere ſyrius agros. Arebant herbæ,& victum ſeges ęgra negabat. Hip. Quę è terra perueniunt terræ ipſius naturam reſipiunt,& ſequuntur. Itaq; ſic conſtat,cum vitiata ſit terra, vitiata ſint ſimiliter,quæ ab ea producuntur quo fit cum terra plurimum infectorũ generationem producit,putrefactiones iam conceptas pręſagit, tunc fruges, & arborum fructus iniucundi,inſipidi,mali ſaporis ſunt,citò corruptibiles. Gale.prima 1. de elementis fol. 9. ſata,atq; plantæ cum terram ſubeunt,trahit vnumquodque, quod terræ ineſt ſuæ naturæ conueniens,ſed cum id,quod attrahit inquinatum ſit, coguntur ea etiam inquinari,fungorum & putridarum rerum copia augetur, breui putreſiunt. Terræ tunc germina, arbores,plantæ pereunt,diſſiccantur,frumenta an tequam ad maturitatem deueniant,rubigine vitiantur,vel non naſcuntur,vel ſi naſcantur,non in citrinum mutant colorem,vel ſimilia erugini vel melli fiunt,& eorũ eſu bruta intereunt,tuncq; inter infecta, & immunda pulicum, cimicum, & muſcarum,culicum, papilionum,aranearum,erucarum,ricinorum,bupreſtium,ſcarabeorum. Quę animantes ex putredine natæ,cum quoties in aliqua regione naſcantur, quæ in ea naſci inſolitæ ſunt,vel maior quantitas, quam naſci ſolet, peſtis in uitam hominum inuadet,cum maximam putredinem arguant. Tunc euenire contingit, cũ venti auſtri ſpirant à ſtagnis à paludibus,erugines tales faciunt. Quæ nil aliud ſunt niſi quædam adhęrentiæ fumoſe,puluerulentæ,cauſatæ à materia humida,mala,& tenaci per talem ventum diſpartita,à qua talem colorem vegetabilia acquiſiuerunt,in nigredinem vergentem,& tunc talis auſtralis ventus eſt turbidus,puluerulentus,nebuloſus,generans ſuperfluam humiditatem,quę putrefacit,&ex hac pu tredine ſuboriuntur multorum pedum animalia oblõga, viridia, atque cantarides, quæ animalia ex humiditate calida extranea,in temporibus calidis,humidis auſtrinis ventis,perflatibus generantur. Si verò auſtri venti ex mari dumtaxat perflarent, conferunt plantis, reddunt ipſas conſtantes,fertileſq;. Innumerabilis copia huiuſmodi tędia ſupra modum apparent,tuncq; peſſimi,& necabiles paſſim graſſari incipiunt morbi,qui tum ex putri aere,tum ex terræ vitio animantia occidunt. Quamuis aſtra determinatum,quod rem,quę alteri erit venenum, tutius comedere poſſit, indiuiduum diſponunt,ſimilemq; efficiunt putridam,& veneficam qualitatem, qua excepto homine,cętera animantia pereant, & è conuerſo, putri & venefica tamen aeris qualitate, & ex mutua conſuetudine, & approximatione,& conctactu,cuncta animantia eodem peſtis genere affici poſſunt,ſi canis,aut felis,ſi in vna familia peſte affecta commorentur,putrem aerem deferentes, diſcurrenteſq; per vicinorum domos, in illis ex eo aere putrido peſtem ſeminare poſſunt, licet illi ea non pereant, nam anguis in ſe continet venenum,quod illi non nocet,alterum tamen eo occidit ſimili inſuper terre vitium locuſtæ etiam portendunt, quarum ſępe innumerabilis, ac penè infinita generatio fit, hæ enim magnam terræ putredinem præceſſiſſe non dumtaxat demonſtrant, verum etiam nouam faciunt. Tolluntur enim quaſi exercitus ingens,& incertas regiones euolant, quas vbi latè depopulatę ſunt, illic ſępe commoriuntur, vnde mox immenſa corruptio ſequitur, qua quandoq; peſtis ſuboritur, quæ forſan his annis comitatui Tirolenſi eueniſſet,niſi præpotentis Dei clementia,ex mortalium cura prouidiſſet, quo tempore tantam huiusgeneris animantium copiam vidimus,quanta antea nunquam viſa fuit, malum quidem omen portendunt.

In lib. de aere aqua & locis.

Præterea terræ & halitum ſpiritumq; putrem præſagiunt animalia, & in primis

oues humum verſus capita prona ferentes, cum ex his abſq; alia cauſa lata nonnullę intereant, cum dirum halitum circa humum ipſam excipiant. Qui ſi maior difflet hominibus quoq; exitialis eſt: ſed illum interdum ſinceri aeris copia cohibet, antequam ſe à terra in altum eleuet, & ab homine trahi poſſit, cum terrę viſcera putredinem per terram aere, expoſitam exhalauerūt, & ſimilis terræ halitus, & ſpiritus exitialis nequitia inoleſcit, & graſſatnr, animalia quæ in abditis terræ meatibus degunt, tunc dirum virus terræ hoc concipientis percipientia ſubterraneas proprias eorum ſedes, latebras deſtituunt, tunc per terræ ſuperficiem curſant. Vnde Talpæ, mures, angues, & vermes, qui antea non erant, & qui radices herbarum erodunt, et aliqui arbores aſcendunt, vt vix ab illis homines tueri ſe poſſunt, & alia ſimilia ſæpe & continuo numeroſa præter morem videntur, & gradientes beſtiæ feræ in ſyluis, cicures in nemoribus, & paſcuis, vel domi mortuæ concidunt. Vnde Homerus canit. Inuaſit primò hinulos viroſa ſagitta, atq; canes celeres, cum depaſcant herbas putridis exhalationibus tunc imbutas, volatilia etiam, quæ prope terram volare aſſueta ſunt, conſtructos nidos ſuos deſtituentia, præ cæteris paſſeres primi oua, & partus pullos relinquentes ad altiſſima montium cacumina, quamcitiſſimè euolāt. Ac pedeſtria ad ea loca altiſſima curſant, cumq; maximum fumoſarum exhalationum aceruum inſulterraneum exiſtat, quæ cum expirant fætentes, aerem inquinantes. Terremotus frequentes foturos præſagiunt.

AVGVRIA FVTVRAE PESTIS EX VITIO AQVAE.

AQVAE tanta neceſſitas eſt, vt abſq; illa nullum animal degere poſſit, nulla herba, nec planta quæ vis citrā aquæ humectationem progerminare poſſit, in ipſa eſt ſeminaria omnium rerum virtus. Animalium primò quorū ſemen aqueum eſſe manifeſtum eſt, ſed & fruticum, & herbarum ſemina (licet terrea ſint) tabefieri tamen aqua neceſſe eſt, ſi fæcunda eſſe debeant, ſiue id fiat humore terræ imbibito, aut rore vel pluuia, vel de induſtria adiecta aqua. Hęc.n. tunc his omnibus contraria operantur, cum ea etiam tali putri ui venenata corripiantur, vel ab aliquo abdito, & putri loco defluat, eo maximè cum terrę viſcera putredines expirant per cauernas, quibus maria, lacus, ſtagna, paludes, ſuſtinentur, vel per alueos fluminum, vel cum reſtagnat, vel in eius generatione, cum aer, vel terra in ea tranſmutantur, & peſtifera ui in eis aſſeruata, vel ex terræ, aut aeris per contactum, cum aqua nexum habent, in ſupremo eius interſtitio, cum aere. In infimo cum terra, in quibus humidum finabile eſt, labuntur in eiuſdem diſpoſitionem naturæ proportionalem, qua humiditate finabili adhæſiua paſſibilia redduntur, apta omnes malas & putres qualitates ſuſcipere. Quo fit, vt quæcunq;, quæ per metallorum & thermarū cuniculos ab vno ad alterum permeant, eorundem odorem, ſaporem, vires in ſe concipiant, cum autē ea vi venenata & peſtifera aquę inquinatæ ſint, aut eam efficiant, tunc malum ſpirant odorem, ſaporemúe, & agri effumant, & caligines frequentes male olentes ſuboriuntur. Tuncq; piſces moriuntur, aut cum capiuntur, in ripam eiecti ſtatim pereūt, ac cominus putreſcūt. Quamuis videtur Ariſt. in lib. de natura animaliū ſentire, ꝙ vniuerſis piſcibus nullus peſtilēs incidat morbus, qualis plerūq; hominibus, tūcq; aquę ſunt pręter earū naturā craſſiores, molliores, malè olētes, & circa earū ſuperficiē apparet quoddā veluti pingue, q̄ſi araneę tela, ubi talis cōtinget putredo, nō tāſi hoc apparet, ſed virere incipit, & facit muſcū, fętidū, tūc putredo inſignis ē ꝑterea

color

color aquæ ad viriditatem tendit calidior præter ſolitum, tunc ranæ præter modum multiplicantes reptant in vijs, & littoribus, & ranunculi temporarij rubere, culices ſuper aquas ſupernatantes, & ſuperuolantes. Cancri, aues aquaticę eas deſerunt, & ad eas non reuertuntur, ſed ex his quamplurimæ moriuntur. Cygni præſertim aquas fugiunt, cum ipſi aquarum ſecreta pręnoſcant. Tunc etiam in aqua vermes, muſcus, lentes, & aliæ in aquis multæ herbæ multiplicari videntur, cuius rei argumentum eſt, annum eſſe humidum, plurimumq; aquas putreſcere ex ſolis, aut terræ interno calore, exhalante aqua cum terra commiſta putreſcente. Nam caliditas ad exteriora educta, & diſſipata, apta eſt & cōueniens ad gignenda animalia, ea autem ſegregata facit congregari, & cōcreſcere, materiam fouens, ita ex rebus putreſcentibus ortum habent animalia, non quia iſta animalia peſtem faciant, at quia indicāt in aere, & in aqua maximam putredinem qua peſtis oriatur. Sed peſtis quę ex vitio terræ graſſatur, cæteris deterior eſt. Notę, & experimentum, an aer ſit corruptus. Et cum ex animaduerſione, & artis prouidentia aliqua ex parte admirandas naturæ actiones percipimus, vnde cum aer eſt putrefactus, hæc ſumimus manifeſta inditia, in primis multiplicatur, numeroſæ muſcæ, à putredine generatæ, & pręcipue circa matutinas horas, & occaſum, vt vix occurrere poſſumus, quia offendimur. Quæ ſi perſeuerabunt, & numeroſe ſint. Signum eſt efficax, quod ſi bis vel ter uideantur, impreſſionem non faciant. Animaduertant Medici, tunc enim iam appropinquat aeris putredo, aut iam ſit, pariter, cum ruſtici, qui in ſyluis & montium nemoribus agunt, cum obſeruant fugam auium, ex agris ex montibus, in alias ſcilicet regiones ſalubriores migrarę, deſtituentes partus ſuos, conſulentes earum ſaluti, tunc eſt maximæ aeris putredinis ſignum, adhuc efficatius, vbi, quid in aere ex ponitur, vt ouum, panis, pomum, ſtatim putreſcant, per noctem vnam, præter ſolitū, vt magis in tempore non deberet. Indicat iam in aere, putredinem factam eſſe, & nonnulli ita experiuntur, ex ſiligine panem, aut eius fruſtum ex clibano protinus calidum extractum in conti ſiue lanceę capite figunt, ac ſub dio per noctem eleuatum demittunt, quod ſi mane marcidum, putremque viderint, & tunc canibus, aut gallinis exhibeant, cumq; comedere renuant, aut ſi comederint, eo moriantur, tūc aerem corruptum iam veriſſimum hoc dat indicium. Efficaciſſimum, aut indicium eſt, aeris putredinis, vbi domus, parietes non in locis ſubterraneis, ſed in ſupremis tabulata, muri quoq;, & cubiculi præter ſolitum humeſcant, & linteamina, & lectiſternia humectentur, autumnali quoq; tempore, cū iam veſtes, lintea, culcitræ omnes generis obſonia ſub dio, vel in conclauibus patentibus locata talem ſitu mucorem contraxerunt, qualis oritur in penore in opacis domus cellis collocato, aut in ipſis cellis diu non repurgatis, arguunt aerem non ſecundum naturam ſuam eſſe, imo putrem factum eſſe, ac eodem autumno in ſuprema aeris regione, non raro cernuntur flammę ardentes, ſtellæ diſcurrentes, torres, trabes, capræ, cometarum variæ ſpecies, quæ omnes ſunt fœtus exhalationum ſiccarum, vt mucor in rebus natus humidis. Nam nullo fieri poteſt modo, vt terra concalefacta, cum multas humidas exhalationes expiret, nō itē aliquas ſiccas ſimul expiret. Nōnulli etiā, an aer ſit corruptus, ita experiuntur, cū ros, neque gelu, neque ardoribus, neq; ventis gignatur, ſed ex vapore in die aliquantulum eleuato ob paucum calorem ſurſum ducentem, per noctis ſerenę temperatam frigiditatem, congelantem liquorem minutum, in aquam vertitur, qui inde deorſum inſtar imbris per minores guttas dicidit, herbas, germina, non autem terram humectet, ſi aer ergo inquinatus fuerit, cum ros eo die aſſeruetur, contingit, & ipſum inquinari qui ſi ante ſolis ortum collectus fuerit, &

ſitienti cani propinetur potui, & poſt talem hauſtum morietur, aerem iam corruptũ eſſe comperto habent, hæc inſuper alia aeream iam purulentiam graſſari affirmant, cum aeris fœtor ſit, hominis ſimilis fętentis, cumq; Authore Raſi. Color aeris quaſi citrinus exiſtat, deprehenditur tunc maxima aeris corruptio, quando non dumtaxat homines moriantur, verumetiam arbores, & omnium ſpecierum animalia quemadmodum Thucididis tempore contigit. Quo alter alterum ſepelire non poterat, quia vna moriebantur, tunc talis putredinis facillima eſt cognitio. Quia ſata, arbores, animaliaq; & homines paſſim intereunt.

Additur experimentum, vt nonnulli referunt, an aer ſit corruptus in loco particulari aut domus, ponantur aliqua vaſa in domo, in cameris, aut æſtuarijs aquæ plena, eo præſertim cum volueris aerem putrem peſtiferum extrahere, aut videre oculis tuis, in ſingulo vaſe proijciatur, videlicet in lib. 50. aquę manipulus vitrioli, poſtea in aquam proijciatur ignitus lapis, vel ferrum ignitum, & totiens, vt bulliat aqua, attrahit enim ad ſe omnem putrem, & venenatum aerem, etiam ex rimis parietum, videbis enim tanquam nubem craſſam ſupernatantem aquæ, quæ eſt aer ille putris, & peſtiferus, nam ſi in ea nube intinctum fruſtum panis cani exhibueris, ſtatim morietur, & hoc viſum eſt manifeſta experientia, doctis cauſam indagandam relinquo.

FASCICVLVS QVARTVS.

DE QVIDITATE PESTIS.

CVM A Diuerſis ergo cauſarum generibus peſtilens morbus producatur, multiplex, & ſubitus morbus merito appellari poteſt, vno & eodem tempore multitudini animãtium cõmunis contingens. Multiplex enim dicitur, ex multiplici varietate animantia opprimẽs, cum quandoq; ſine abſceſſu, quandoq; cum abſceſſu, aliquando cum ſanguinis ſputo, aliquando cũ pulicaribus diuerſorum colorum maculis tingentibus, cõmaculantibus febre, & alijs ſymptomatibus ea corripiat, ac eorũ membra corrumpat, ſubitus dicitur, quia non eo, quo endimialis morbus modo fit, cõmunis vero eo, quia vno, & eodem tempore omnia animantia rapiat, Quamuis non ſemper neceſſarium eſt, quod ſit ſemper actu cõmunis cum frequenter in peſte vnius patriæ, aut regionis vnus primo ægrotat, quod multitudini hominum cõmunicabilis ſit, rationabile eſt, cauſæ namq; cõmuni debet effectus correſpondere, quod autem poſſibile ſit nulla exiſtente peſte ſimili peſtifero morbo, vnum dumtaxat hominum affici haudquaquam dubitãdum eſt, nam ſi quod veluti antrorum, & antiquorum ſepulchrorũ ſecretionẽ aerem in ea ingreſſus anhelando attraxerit, is peſte ſolus necari poterit, aer ille vnico homini effectum ſignat, quemadmodum teſtificatur Albertus Patauij vni foueam fodienti contigiſſe. Hoc 4.*Met.*
idem anno 1550. Sbacij in menſe Maij tres argenteorum cuniculorũ effoſſores in cuniculum quendam meantes illico ex fœtore quodam perierunt. Ille tñ morbus peſtilentialis proprie minime nuncupandus eſt, quia non inſequitur peſtem proprie ſumptam, quamuis enim aer particularis alicuius loci ex aliquo cadauere infici poſſit, & infectus aliquem hominem ibi commorantem inficere valet, illa tamen illius aeris infectio ex medicæ artis cultorum documentis peſtis propria non dicitur, neque morbus peſtiferus, ſed peſtis particularis, aut peſtis ſimilis nuncupatur. cęterum tamen cum is, qui particuiari peſte corripitur, alijs cõuerſetur, hanc aeris putredinẽ. Illis impartire poterit, ex hac ſimili peſte eos affici poterit, & exemplũ ſummi poteſt ex ea peſte particulari, quam milites M. Antonini in ſe contraxiſſe legitur, quod cũ milites in Seleucia Syriæ ciuitas iuxta quam Orontes affluit amnis, Auidij Caſſij arculam auream in Apollinis inuenta reſerarent, atque perſcrutarentur rerum præcioſarum, quas ſperabant in ipſo reperiri poſſe, gratia, nam iſtum ſpiritum haurientes peſte conflictati ſunt, quæ primo in eius regionis habitatores inuaſit, deinde in reliquos Aſiæ tum in Græcos, poſtea in Romanos, in quorum regiones, non tam contagio ſerpſit, quam aer peſtilens, at quia hęc ſunt pauci momenti, hoc loco pertranſeo, ad rem ergo inconſultum haudquaquam videretur, ſi huic peſtis deſcriptioni hęc verba adhęrentur, ſcilicet, ſua ui venenata plurimum necans. Nam ſunt nõnulli epidimiales morbi, qui vere epidimiales, & peſtiferi minime nuncupandi ſunt, niſi ſua venenoſitate animantia perdant, vnde Auic. 3. primi cap. de altoim in

illud diffiniens,altoin in proprio ſignificato,ſcribit eſſe apoſtema, perniciosſum propter conuerſionem materiei in ſubſtantiam venenoſam,quæ corrumpit membrum, & alterat calorem eius,quod ſequitur,ipſum,& quandoq; reſudat ſanguinem,& uirus,& ſimilia his,& adducit qualitatem malam ad cor ex via arteriarum &c. & infra;altoim multiplicatur in peſte. Verũ prima quarti,vbi agit de febribus peſtilentialibus,nullam de huiuſmodi venenoſitate mentionem fecit, omnia hæc in putredinem reſoluens, Sed cum ille febres ſint plurimum interficientes,& in pauco tempore, non autem ita aliæ febres putridæ,ſicuti cauſones,& ſynochę,in quibus materia propinqua cordi putret, exiſtimandum eſt in illis eſſe aliquẽ venenoſitatis modum,ſicuti alicuius proprietatis pernitioſę. Et eo magis,quia illę febres peſtiferę ſatis mites ſunt, quoad qualitates manifeſtas, quia oportet in formas occultas has mortes tam feſtinas eſt vniuerſales reſoluere, & proprie, cum nõ videatur aliquando in pulſu,neq; in vrina,neq; in anhelitu alteratio notabilis,hoc enim accidit cum ſubſtantia aeris ſit mutata, & tandem æger tendit ad mortem. Iuxta Auic. cap. proprio de ſignis febrium peſtilentialium, iuxta finem, peſtis dupliciter humana corpora depaſcendo corrumpit,vno cõmuni modo ſcilicet febre, & apuſtemate, alio autem modo licet raro febre,& ſputo ſanguinis. De hac autem peſte,cum ſputo ſanguinis hoc loco pertingere ſtatui.

DE PERIPNEVMONIA PESTIFERA CVM SPVTO SANGVINIS.

IMMANE, ac horrendum peſtis hoc genus cũ ſputo ſanguinis,Anno à nato Chriſto. 1348. tempore Martiniani Imperatoris Orientales,Occcidentales,Europam, denique totam quinq; annos nonnulli peritiſſimi viri,qui tunc tempore degebant, inuaſiſſe teſtantur. De quo etiam Hieronymus Fracaſtorius vir ſingularis eruditionis in eius ſyphilide ſic canit.

Bis centum fluxere Anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno triſti immiſcente per omnes.
Aurorę populos, per quæ rigat æquora Ganges
Inſolita exarſit febris, quæ pectore anhęlo
Sanguineum ſputum exagitans (miſerabile viſu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo
Illa eadem Aſſyrię gentes, & perfidos, & quæ
Euphratem,Tigrimq; bibunt,poſt tempore paruo,
Corripuit, diteſq; Arabas, molemq; Canopum.
Inde Phrygas, inde & miſerum trans æquora vecta
Infecit Lacium,atq; Europa ſeuijt omni

Orientales in primis depaſcere incœpit, & eius cõtinuo more procedens inoleſcens omnes fere vſque ad occaſum rapuit. Referuntq; temporibus memoralibus tam diram mirabilem peſtilentiam,tam in malitiã comparabilem alteram extitiſſe nullam,ac non tã horrendam luem cõſcripſiſſe Gal. & Thucididẽ vel Auenzoar neque huic illam famoſam ciuitatem Craton peſtem comparandam eſſe, quoſcunq; qui ſibi obuij fiebant,non dumtaxat ex mutua conſuetudine,aut ex propinquitate, aut ex contactu, verum etiam affectorum oculis ſanos aſpicientibus in eos miſeros mortales craſſans necabat. Quo horrendæ peſtis genere mortales omnes tantus inuaſit terror,quo oẽs mutuo ſe deſerebãt. Quamobrẽ ſine aſſiſtentibus ęgri deſtituti moriebantur, ac non dumtaxat ſine ſacerdotibus, ſed uix ſepeliebantur. Tanta fuit

huius inſatiabilis beluę immanitas, ac ſęuities, vt ab oriente vſq; ad occaſum mortalium decimam partem vix ſuperſtitem reliquerit, quotquot rapiebat, tot necabat. his artibus, his gliſcentibus inſidijs generi humano inſidiabatur, cũ in vna regione graſſabatur, primis duobus mẽſibus febre indeſinente ſanguinẽ cõſpuentes, ad vehementer anhelitus difficultate laborantes homines oculis p̃nabat, ſ'm ſitum aliquem iacere minime poterant, ſedere vero aſſidue cogebantur, tanta erat anhelandi impotentia, qua bibere, cibum ingerere vix poterant. Infra tres dies irremiſerabiliter occidebat, poſtrati hinc inde ducebant corpora vehementi rubore ſplendebant genę, fuſis valida in primis ſine ſanguinis ſputo eos cruciabat, deinde paulo poſt cũ pauco ſanguinis ſputo, poſtmodum ex tuſſi maior ſanguinis quantitas expuebatur, pulſus eorũ erat diſſimilis. Poſt hos autem duos menſes febre indeſinente cum ſanguinis ſputamine exanthematibus, & abſceſſibus extima occupantibus, breui, aut infra quintũ diẽ omnes fere interimebat. Quamobrem ſi qui hoc dirum peſtis genus in mente ruminant ab huius exordio ſęculi in tanto tẽporis curriculo vſq; in hunc hodiernum diem nullum tam dirum peſtis genus huic cõparabile eſſe, neq; fore, nec illud, quod ciuitatem Cratinam, nec illud, quod ſcripſit Auenzoar. Nec illud, quod Aethyopiæ Mortales, inde ad græcos tranſlatum deuaſtaſſe memorat Auic. huic cum ſanguinis ſputo æquiparari fatebũtur, ſimile fere peſtis genus, ſed non tam ſæuum Gal. in 5. Meth. med. deſcripſiſſe videtur. Vbi refert ex peſte in aſperæ arterię interiore tunica de orto ulcere, & de eius pulmonum in ea peſte exanthematibus.

DE CAVSA HVIVS PESTIS.

TESTATVR Guido de Gauliaco, quod in aliqbus partibus ita tenebatur, quod Iudæi venenaſſent totum orbem terrarum. Quare ab illis Iudei occidebantur, huc illuc Iudei curſantes in ciuitates in rura ingredi non admittebantur niſi optime noti fuiſſent, cumq; admittebantur, ſi pulueres, electuaria, vnguenta, & ſimilia medicamenta penes Iudeos reperiebantur a portarum ciuitatũ rurum cuſtodibus ea mandere, ingerere, cõpellebantur. Nõnulli tam immanis peſtilẽtię Saturni, Iouis, & Martis in domo octaua in Aquarij ſigno, & in oppoſitione Leonis anno. 1345. die vigeſima octaua Martij. Conuentum in cauſam extitiſſe autumant, cum maiores conuentus, admiranda, & valde horrenda, & regnorum mutationes, prophetarum aduentus & maximos & peſtiferos morbos (quemadmodum Aſtrologi ſentiunt) minantur. At cum ſydera huiuſmodi in ſigno humano tunc coiuerant, immane, ac immenſura in humanam naturam talis conuentus direxit, & cum iſta ſydera fixa fuerint, coram vires diutius propagatura inſinuabãt, quod poſtmodum effectu euenit. Quamobrẽ ex his ſuborta peſtis, quæ orientales in primis occidendo inuaſit, ſicq; ſerpendo, necando, quinq; annis vires ſuas extẽdens in occidentales tandem graſſata fuit. Hæc illi, qui tunc degebant, cæterum huiuſmodi peſtis genus, quid nominis ſit à nullis hucuſq; deſcriptum reperij, ego autẽ ex eius ſymptomatis à peripneumoniam peſtiferam hoc peſtis genus nuncupare auderem, cognitis eius ſymptomatum cauſis an recte ſentiam, vnuſquiſq; iudicare poterit, cum huiuſmodi ſyderum conuentus in aere venenatum peſtiferum virus impreſſerit.

DE CAVSIS FEBRIS IN HAC PERIPNEVMONIA PESTIFERA.

AER is putris in pulmones inſpiratus cor eius mala, & vitiata puri qualitate corripiebat. Spiritum in primis inquinans, humores inde putrefaciens, eoſq; adurens,

ac per aduſtionem incraſſans,tanta erat putredo in aere, qua nō ſolum cor aut eius putreſcebant,ſed pulmones etiam ita inflāmabantur pariter. In eiſq; eam uim veneficam ſigillans,per cordis, & pulmonum capſulas permeans, his humoribus ita veneficis putreſcentibus in præcordijs febris peſtifera ſuborta fuit.

DE CAVSIS DIFFICVLTATIS ANHELITHVS IN HAC PERIPNEVMONIA.

Horvm autem humorum putrium copia in pulmonibus accumbentium aſpera arteria,& quæ ex ea in pulmones diſtribuuntur propagines omnes augebantur, & extendebantur,qua de re anhelandi impotentia ſuboriebatur.

DE CAVSIS TVSSIS.

Cvmqve febre indeſinente flagrātibus inquinatis humoribus eorum pulmones exuperaſſent,incendio,ęſtuq; pulmones adflictari cogebantur quo fiebat,vt tuſſi in primis ſicca cruciarentur,& expolluti erodentis acris ſanguinis copia vlceroſa in pulmonibus exanthemata gignerētur,quibus inde tuſſis cum ſanguinis ſputamine ſubſequebatur. Quamobrem ex indeſinente febre,& anhelandi difficultate,ac ex tali ſanguinis ſputo iam mihi conſtat hunc effectum pulmonum phlegmonem, quę dicitur,appellari poſſe. Mutuatur enim ex Galeno in 2.Meth.med. peripneumoniā pulmonum phlegmonem eſſe, & in lib. de finitionibus medicis peripneumoniam eſſe pulmonis phlegmonem cum febre acuta, & ſpirādi difficultate,& ex 4. de locis affectis cum ſpirandi difficultate,cui & anguſtia,& grauitas,coniunctaq; acuta quoque febris inciderit: Is affectus inflāmatio pulmonis eſt,at ſi intolerabile fuerit incendium,anguſtięq; vero grauitatiſq; minus, eryſipelas ipſum vexare cēſendum eſt, & ex Dynadijs Peripneumonicis pulſus eſt validus, ſpiſſus, quando ad periculum deuenerit,pulſus fit tardus,veluti non apparens,& formicans, & ex libro de cauſis pulſuum peripneumonicorum magnus eſt pulſus,languidus,& mollis,quem in hoc peſtis genere talem Guido de Gauliaco extitiſſe teſtatur. Quamobrem non admirandum erat,ſi huius peſtis principio huiuſmodi exuberētibus veneficis humoribus ſubito in pręcordia deſtruſis,ac ibi decumbentibus peribant.Tanta, & repētina erat in præcordijs eorum copia, & venefica malitia,quibus virtus reſiſtere nequierat,Dicebat Gal. in tertio de Criſibus,moriuntur autem in principijs propter ſubitum ad interiora motum veluti ſuffocata atq; extincta natura non aliter,quam ſi lignorum viridium aceruum ſuper flāmas conijcias ſic in augmentis plerunq; moriuntur. Et in x. meth. med. ſi cum eiuſmodi febri à corpore momentanei membri phlegmone ſit coniuncta omnino morietur æger, magis id certum eſt,ſi pulmonis,vel membranę,quę coſtis ſubtenditur,vel ventriculi,vel iocinoris phlegmone ſit, etenim quæ has partes phlegmone occuparunt, non modo ijs, qui tam imbecillis ſunt viribus, ſed etiam ijs, qui valentiores ipſis ſunt, mortiferum eſſe ſolet, vnaq; ſalus tum pleuriticis,tum peripneumonicis, adde etiam ſynanchicis, ideſt, qui angina laborant, eſt ipſum uirium robur,pręterea dum ab initio huius immanis peſtis generis uis venenat,validior fuerit,quę,vt placuit Gentili in eius cōſilijs,& Guidoni ex proprietate potius ſyderali, quam ex aperta alia qualitate noxia erat, quoſcunq; rapiebat,occidebat, ſed poſtquam per tempus determinatum ſyderum conuentus

ex eius vitiata proprietate vim veneficam in inferioribus imprimente opus eius explerit, deſinente ſyderali actione proprietas huiuſmodi vires veneficas ſuas amiſit, & tanto etiam mitius agebat, cum talis uis venenata tam diu de corpore in corpore tranſiens, à natura, partim, partim ab probis humoribus pugnata mitior, ac benignior reddebatur. Quo fiebat, vt non dumtaxat proſternere, verumetiam nec vitę humanæ principia imbecillia reddere minime poterat. Quamobrem huius peſtiferi virus eneruatis viribus, iamq; natura validior effecta, ad ſubaſcellas, & inguina, & ſecundum aures humores propellebat, eos qui ab initio in pulmonibus illos æſtuanter putrefacientes ex putre eorum ſanguine exanthemata gignentes, oraq; venarum aperientes, vel eas erudente, tuſſim ac ſanguinis ſputum efficientes, tandem necante accumbere ſolebant. His humoribus validiore effectu, nam ad alia pręnotata loca, quam ad pulmones detruſis, non omnes tam paſſim necabantur, quam plurimi enim ſoſpites fiebant.

DE PRAESAGIO FVTVRAE CRISIS
IN HAC PERIPNEVMONIA.

Hoc etiam loco nonnulla ex Galeno ſalutem præſagia mutuantur. Quibus abſceſſus fiunt ex pulmonis morbis, ſi circa aures vel ſuppuratur, vel ad inferiora loca, & ad fiſtulam perueniunt, iſti euadunt, conſiderare autem oportet, & talia hoc modo, ſi febris perſeuerauerit, & dolor non ceſſauerit, & ſputum non proceſſerit ſecundum rationem, neq; alui excremēta bilioſa fuerint, neq; facile diſſolubilia, aut pura fuerint, neq; vrina plurima, & multam habens ſubſidentiam, reliqua autem ſigna ſalutem ſignificauerint, his oportet, & tales abſceſſus futuros ſperare, fiunt autem, nonnullis quidem ad loca inferiora, quibus aliquid phlegmonis affuerit circa præcordia, quibuſdam vero ſuperioribus, quibus pręcordia, & mollia, & ſine dolore perſeuerauerint propter aliquod tempus difficilē anhelitum habuerint, abſq; alia occupatione quieſcent, & quid de tumoribus circa pręcordia faciens. Ita inquit, ſignificant aut tumores in principio quidem mortis non multo poſt ſecuturæ periculum, ſi vero proceſſerint vltra xx. dies, & febris & tumor non deſierit, ad ſuppurationem conuertitur, fiunt autem his in prima periodo, & fluxus ſanguinis ex naribus fortiter iuuat, ſed interrogare oportet. an doleant magis in capite, aut oculi caligent, tunc enim fluxum ſanguinis è naribus expectare opus eſt. In ijs, qui iuniores ſunt 35. annis. Quicunq; autem mingunt vrinam tenuem, ac crudam multo tempore, ſiquidem alia ipſis ſigna ſalubria affuerint, his abſceſſum expectare oportet ad loca, quæ ſub ſepto trāſuerſo ſunt. De ſignis vero futuros abſceſſus indicantibus in loco prænotato. Inquit Galenus coniecturare autem in his oportet naturæ motum ad loca, ſiquidem inferiora futuros abſceſſus ijs, quibus circa pręcordia, aliquid phlegmones, & caloris affuerit, quoniam repunt, ij qui peripneumoniam humores efficiunt, vbi vero non ad inferiora repant, præcordia quidē mollia, & ſine dolore erunt ſemper, æger vero ad aliquod tempus ſine occaſione manifeſta difficilē habebit anhelitum, & manifeſtum eſt, quia hinc abſceſſus ſubſequi neceſſarium eſt, hoc eſt circa glādulosas carnes, quę ſecundum aures exiſtunt, ſtatim enim in ipſo & aliquod aliud ſignum aderit, quod ad caput ſignificationem habebit, veluti grauis ſomnus, & ſurditas repentina, ac prętter rationē, aut grauitas capitis eſt vaporum aut tale aliquid aliud.

3. de Criſibus.

AN PESTIS SVBORIRI POSSIT EX CAVSA FRIGIDA.

Qvidam ex frigiditate venenoſa (quemadmodum cætera venena frigida) peſtem interimere poſſe exiſtimant, cuius vis venenata ab aſtris in aerem imprimetur. Vnde Galenus memorat, vidimus enim quoſdam, qui & literas, & artem omnino fuerant obliti, imo nec propria nomina meminerant, cuiuſmodi aliquid Athenis in peſte accidiſſe memorat Thucydides, quoſdam enim ex his, qui euaſerant, & ſeipſos, & ſuos ignoraſſe, iam uiſi ſunt, ex quo manifeſtum fit & fatuitatem, & obliuionem ex refrigeratione creari. Hæc Galenus. ſed cum ex neotericis Medicis nemo ſit, qui ſe illud peſtis genus vidiſſe teſtetur, hoc loco de eo longiorem orationem haudquaquam habebo.

DE CAVSIS FEBRIS PESTIS, ET HECTICAE, ET EPHEMERINÆ PESTILENTIALIUM.

Febris putrida peſtil. percipitur ab ægro, verum non perpetuo æqualiter, ſed initio leniter, quod putredo, non dũ ſatis vires magnas habet. Deinceps ac eius calor in viſceribus incluſus intus vrit, foris vehemens eſſe non videtur. Quemadmodum teſtatur Thucydides de Athenienſi peſtil. vbi ſcribit, corpus, ſi quis ipſum tangeret, extrinſecus non valde calidum fuiſſe, cum interiores eius partes ſic vterentur, vt ægri neque tenuia veſtimenta, neque lintea ipſis iniecta ſuſtinerunt, ſed nudi cubarent, pulſus in hac febræ, ac ſpirationes, ſunt magni, crebri, celeres, non tantum pulmo peſtilentem animam reſpirat, ſed totum corpus per inuiſibilia cutis foramina peſtilentes habitus emittit, tumores in hac ſunt priores, cum ex humoribus putridis oriuntur.

AN PESTIS SIT FEBRIS.

Orta eſt à veteribus auctoribus non parua altercatio, an peſtis ſit febris. Nonnulli enim peſtem tantummodo febrem, quam diſſimilibus ſymptomatum generibus conſociari autumant, aliqui abſq; febre peſtem fieri exiſtimant. Quemadmodum elthohaim ſine febre eſſe contingit, idq; illorum iudicio vere peſtis eſt, quod eo comprobant argumento; Galen. in libro IX. de ſimpl. medic. facul. [illegible]de terra ſamia in fine; vbi cõmemorat, Porrò in magna hac peſte, cuius eadem [illegible]bit, atq; eius, quæ Thucydidis memoria graſſabatur, quotquot hoc medicamen bib[illegible] celeriter curati ſunt, At quibus non profuit, omnes interiere. ſ. cũ nec alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur, quod ijs dumtaxat non fuerit auxilio, qui plane erant incurabiles, cæterũ bibitur ex vino albo, conſiſtentia tenui, modice diluto, ſi aut plane febri carent, aut leuiter ea teneãtur, ſin graui febriãt, admodũ aqueo, Non tamen calore vehementes ſunt febres peſtilentiales, & in 3. de vul. morb. Gal. peſtis quoq; illa longiſſima, quæ noſtra ætate vulgata eſt, per excrementa alui omnes prope peremit. Quę euacuabantur, erat ſyntexi, quod quidem eſſe ſymptoma videtur. In perpetuũ febris, quã pæſtilentem priuatim vocitant, cũ mortales vel citra febrem peſtis corripiat. Itẽ Halijabas lib. 5. Theo. cap. 9. Palam oſtendit cõplures morbos peſtilẽtes eſſe, q̃ febris nullo modo cẽſentur. Quãobrẽ colliq̃ſcere clarius uidetur, peſtẽ uero eſſe febrẽ, atq; in febris genere tm̃ cõcludi. Qm̃ peſtis ſiquidẽ ꝓculdubio aeris

pu

putredine gignitur, Auic. ſapientũq; multorũ clariori teſtimonio hic abũde, & ubertim cordi aduenit, ob perpetuũ pulmonis motũ cordis refrigerio primũ ancillantẽ, quo ſit, vt ipſius humores, ac ſpũs imprimat, & putreſcere cogat, quare mox febrẽ efficiet, itaq; ſolo febris genere peſtis continetur, febriſq; tantummodo eſt, quam multiplicia, eſt varia ſymptomata conſequi aſſolent, quod & ratione quadam comprobari poteſt, quoniam peſtilentem febrem dumtaxat, Auic. peſtilentiam nuncupat, Antracem uero & Altoyn cap. ſuo, in peſtilentia, & regione peſtilentiali crebro euenire, inquit, ergo Althoym peſtis non eſt, quia & in peſtilentia, naſcitur ſępius, atq; interdum non peſtilenti aere gignitur. Quod ſi viſum ſit Antrace lædi, neq; tamen febrire accidat, illam tunc peſtem pati minime arbitrandum eſt, quamquam tũ facile, niſi quis opem, medelamq; pręſtiterit, in illam caſurum tenendum eſt. Nam continua putris aeris ad cor immiſſio maligni humoris vaporationem denuo communicat, valentior redditur, peſtemq; procreabit, enimuero rarius contigit, vt peſtilenti aere, Antrax, vel Althoym febrem pręcedant, quinimo aſſidue ſubſequuntur, quemadmodum ſenſuum teſtimonio quotidie cõprobatur, febribus namq; peſtiferis biduo, aut triduo mortales prius adflictari cernitur. Poſt vero Antrax Althoym ſuboriri conſpicitur. Quod Auenzoar authoritate comprobari poteſt. Qui lib. 3. eodem cap. hęc ſcribit, ex his, quæ pluries, & pro maiori parte vidi accidere in epidemia, ſunt febres putridæ, quæ lentę in tantum eſſe videntur, vt percipiantur niſi à medico. Hæc ille, id quoq; rationi omnifariam conuenit, quoniam copioſa putris aeris inſpiratio ad cor cumulatius peruenit, quare illius humores ocyſſime inficiet, ergo Althoym, quod peſtem inſequitur, creberime peſtis non eſt, Galeniq; ſermo de bolo armeno, in de vulga. morb. nequaquam contrarius exiſtimatur, cum hoc loco Gal. propinet bolum armenum ſanis, qui ſunt ſine febre, aut cum leuiter febriant cum vino diluto, cæteris aut vehementer febrientibus febre peſtilentiali cũ aqueo, Raſis. 17. 9. cap. 6. Habemus ex experto, quod hoc lutum armenum confert mirabiliter epidimiæ, cum datur in potu cum vino ſubtili lymphato, ſi non adeſt febris, nunquam vidi aliquem aſſiduantem ipſum, quia non liberaretur ab eis auxilio Dei, & eius potentia, quo ad illud de vulg. morb. ita ſentio reſpondendum, quod peſtis citra febrem, ideſt perceptibilem mortales corripiat. Quoniam dicit Gal. loco pręnotato, quod non calore vehementes ſunt febres peſtilentiales. Reliquorum vero ſcripta ſapientum ſic intelligere par eſt, ut ſi dyſentaria, & id genus morbos peſtilentes vocant, largius ibi peſtem accipiunt, cum ſynonime, peſte, & epidemia vtantur, cum tamen diſſimiles ſint morbi, ſed conueniunt cum aeris qualitate plurimum commutata exoriantur, aut veræ peſtis ſymptomata morbi ipſius nomine vocitant, concludendum itaq; peſtem febrem eſſe cum putredine, vnde putris aer cor inficit, eaq; frequentius remiſſi, & hebetis caloris eſſe depręhenditur, Teſtibus Galeno de bolo Armeno, Auenzoar annotato nuperrime loco, Raſis, in eo ad Alm. Tract. x. His pateatis, quod peſtis ſit febris, operęprętium hoc loco eſſe exiſtimaui, ſi perquiram qualis differentia ſit inter peſtem, & peſtilentialem ipſam febrem. Nã febris peſtilentialis bifariam intelligitur, vel quia malitiam peſtis omnem habeat, ita vt publice graſſetur, & ut plurimos necat, quemadmodum ſcribit Galenus in 3. preſagationũ ex pulſibus, et primo de differentijs feb. quod febres peſtilentiales talem malitiam habent, qualem in peſte, proprium febrium peſtilentialium eſt vt putredo ſit in corde, vel quia omnes peſtis conditiones haudquaquam habent, ſed vt dicatur denominatiuum ſecundum ſuum participium, exempli gratia, ille dicitur vir beſtialis, non quod ex toto cum beſtia cõueniat, at quia ſecundum aliquos

eius beſtialitatis mores particeps ſit,parimodo febris peſtilentialis dicitur nõ quod omnes peſtis conditiones habeat,ſicuti vt paſſim graſſetur, at quia aliquam peſtis vim malitiam,ac prauum morem,in ſe contineat,cum .ſ. necat, ex hac nece, ex hac malitia, ex ſubiecto terminante, ex cauſis efficientibus, & à materijs putreſcentibus cũ peſte communicat,attamen quãuis febris peſtilẽtialis ſit peſſima, dummodo à cordis putredine ortũ non habeat,non tamẽ incurabilis,ex his itaq; hanc peſtilẽtialem febrẽ ita diffiniendam eſſe exiſtimo,quod febris peſtilentialis, cum ab ipſius cordis putredine oriatur, ſit intemperies calida,vel ſicca prętérnaturalis ſuborta, vel ex putredine,in cordis ſubſtantia uel eius humorum. Quo fit ut iſta febris peſtilentialis ab alijs febribus putridis multifariam diſſimilis ſit. Quamuis conueniant in ſubiecto terminante,diſſimiles tamen ſunt,caloris qualitate à toto genere, cum calor peſtilentialium vix percipiatur,ſed in putridis calor feruet,deinde febris peſtilentialis ortũ habet,uel à putredine cordis uel ſubſtãtię,ſed putrida ſuboritur à putredine humorũ extra cor,quamuis uapor in corde,inde accendatur, poſſibile tum eſſe poteſt aliquã febrem peſtilentialem ex humorũ aliorũ membrorũ à corde diſtãtiũ putredine pẽdere, cum in illis prę̨ſertim per cutanea ſpiramenta inquinato aere ad intima penetrante maxima facta ſit putredo,quę veneficos,ac peſſimos ad cor vapores diffiaret,quò difflatu febris peſtilentialis ſuboriri põt,ſed ut talis febris nuncupetur peſtilentialis,requiritur cauſa determinata, ſed aeris corruptio non ita in reliquis,inſuper peſtilentialis febris putredo eſt maligni oris & deterioris ſpẽi, quã aliarũ febrium putredo, & multotiens cũ qualitate venenoſa, non ſic frequentius cęteræ,& cũ ſęuioribus ſymptomatibus cæteris alijs interficiens,requirenſq; aliud ab alijs regimen ex fortitudine cauſarũ imprimentiũ, quibus vna & eadem tempeſtate,non ſic ab aliarũ cauſis animantia cuncta corripiuntur, conuenire tamen poſſunt cum ab humoribus ortũ habent,ex his.n. conſtat,qũo febris peſtilens ſit ſimilis, & diſſimilis peſti,& qũo ſit diſſimilis febribus putridis, reliquum eſt,ut per quiramus ſpẽs febris peſtilentialis, quæ uidentur tres eſſe,una ſumitur à ſubiecto terminante, vt in ephemeris,putridis, & hecticis,ſecunda à cauſis efficientibus, tertia à materijs putreſcentibus,prima ergo ſpecies terminatur in humoribus, & ſubſtantia cordis, tunc,cum ob putredinem in eis exiſtentẽ cordis humores incaluerint, cum autem terminatur in cordis ſubſtantia,dicitur hęc febris peſtilens hęctica, & tunc niſi cordis ſubſtãtia laborat,& dicitur peſtilens,quia putredo eſt in corde,vnde Gal. de prę̨ſagatione ex pulſibus,ſicut putrida febris ſe habet ad peſtilentem febrem, ita & hectica febris ad peſtilentẽ,quoniã ab aere putrido in cordis ſubſtãtia caliditas putrida facta eſt venenoſa,aut in peſſimam qualitatẽ venenoſam mutata eſt,& hęc ab initio peſtilens effici põt,quemadmodũ Gal. in 3. de prę̨ſagatione ex pul. teſtatur, vbi aſſerit non paucas. Inde vſq; ab initio hecticas peſtilentes contingerę, cũ uero caliditas ſit venenoſa,figens ſe in corde,pẽdens à calefacto eſſe ſpiritum cũ putredine peſtilens ephemerina nuncupabitur febris,quę eſt ſm̃ plm̃ mortifera ob venenoſam ſibi impreſſam malitiam,antequã noui ſuccedant, corrũpentur ſpiritus, ſi autẽ cauſalitas fiens in corde pendeat, à calefacto eſſe humorũ putridorũ cũ venenoſa qualitate,humoralis nuncupabitur hac febris peſtilens, quę eſt ſecundum plurimum.cęterum licet ephemerina aliunde inchoat, in putridam tandem facillime tranſit.

Secunda autem ſpẽs à cauſis efficientibus,talis eſt vel extrinſeca,vel intrinſeca, extrinſeca tunc erit,vel medicamentum,vel venenum,uel cibus & potus, vel aer.

De aere ſcribit Gal. de differentijs febrium ꝙ ſępe febres peſtilentiales fiunt ob extrinſecũ aerẽ, & 1.epidemiarũ aer magna ẽ cauſa peſtilẽtię,eo p̃ſertim cũ aer alia

extrinſeca

extrinſeca & uera putritudine putreſcit, quemadmodum ex conſtitutione calida & humida, ut refert Galenus de temperamentis ex 3. Epidiemiarũ, aer etiam ab aliarum qualitatũ exceſſu alteratur, ſed qualitatum conuariationes nõ faciunt peſtem, ſed epidimiales morbos, ceu vel ob nimiam ſiccitatem, vel nimiam frigiditatem, vel humiditatem, vel caliditatem, uel frigiditatem & humiditatem, vel ſiccitatem & frigiditatem, vbi enim varij, & diſſimiles ſunt aeris exceſſus, pariter quoque diſſimiles morbi ſuboriuntur, cum prȩſertim vniuerſales ſint, & uniuerſales habeant cauſas, vnde fiunt morbi epidimiales ſecundum aeris exceſſum proportionati, quos deſcribit Hyppocrates in tertio aphoriſmo ſi calidius & ſiccius ver fuerit, fient dyſinteriæ, & ſimiles, ſi uero conſtitutio frigidior pituita multa colligetur, ſi calidior, & humidior, tunc ſuboriuntur febres peſtilentiales, aer enim inſpiratus magna eſt occaſio, qua inducitur febris peſtilens, ex ſicciori etiam aeris conſtitutione quam plurimi morbi epidimiales, & non peſtilentes fiunt, quoniam aeris ſiccitas putredinem in corde non gignit, ſed humidȩ conſtitutiones, cum ab humiditate putredo ſuboritur, a qua febres peſtilentiales, & peſtis ortum habent, quamuis ex calidiori, & humidiori aeris conſtitutione non dumtaxat peſtis fit, verum etiam cum aeri aliquis pollutus, putreſcenſq; vapor commiſceatur, quemadmodum hæc omnia in ſuperioribus prȩdeclarata ſunt, & ideo hæc breuiter hoc loco pertingere volui.

Secunda cauſa extrinſeca venenum eſt potiſſimum ad febres peſtilentiales, cum tale ſit venenum, quod paulatim putredinem facit, & quanto longius in corpore manet, tanto maiorem efficit putredinem vel in cordis ſubſtantia, vel in eius humoribus, de quo Gal. 3. de ſymp. med. facul. ſcribit, ſed non quale.

Tertia extrinſeca cauſa eſt cibus, & potus, quia cibi aut corrupti, aut humidi ſunt, qui autem corrupti ſunt, ſicut triticum, milium putrefactum, de quibus Galenus in lib. de cibis boni, aut mali ſucci teſtatur fuiſſe in Aſia peſtilentia, cum homines putrefactum furmentum deportaſſent, in febres peſtiferas recidere fecerunt, idem vinum corruptum, vel cibus humidus, de quo Galenus ſecundo de victus ratione de cucumerib. quod, & ſi bene & in omnibus fortioribus coquantur, malum ſuccum generant, & euidens, quia humores putreſcunt, cum facile putreſcant, cui ſubſcribit Aetius in ſermone primo, ob cucumeres, quidam ipſos concoquũt familiaritate quadam naturæ ad ipſos, & ubi in hoc confiſi ſecure eos ingeſſerint, ignorant, quod temporis progreſſu vitioſum & moderate craſſum ſuccum, ex ipſorum eſu in venis coaceruarunt, quod ſane ſuccus vbi putreſcere in ceperit, febres malignas inducit.

Cauſæ autem intrinſecæ febrem peſtilentem efficientes ſunt illæ, quæ à putridis ſummuntur in corde humoribus, quod putres ſint non qualibet putredine, ſed ea, quæ ad certam venenoſam qualitatem deueniat, de qua mentionem facit Galenus in 6. de locis affectis vbi de corrupto ſemine loquitur. Ita, ut putredo ad talem malignitatis gradum deueniat, ut quam primum, cum accedit ad cordis humores, ſtatim eos corrumpat, & fiunt febres peſtilentiales, quas nonnulli tenent, quod prȩter qualitates manifeſtas, occultas etiam habent. Quemadmodum inquit Galenus 3. de prȩſagatione ex pul. contra Archiginem, qui docent, ad duo concurrunt, aut ad qualitates occultas, aut ad obſcura nomina, occultã autem qualitatem nil ad aliud credendũ eſt eſſe, niſi vehementẽ putredinẽ, quȩ ipſos cordis humores putrere facit. Quo fit, ut ſit ſymptomatum omnium cauſa, quæ tanta & magna putredo cordis humores adeo diſponit, ut acquirant vim quandam uenenatam, vnde talis qualitas putredinis, quamuis videatur occulta, tamen manifeſta exiſtit.

Cauſa ergo febris peſtilentialis ephimerinæ eſt illud putridum calefactum eſſe

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA

ſpirituum,cum forma venenoſa ex magna putredine in ſpiritibus impreſſa ſit.

Cauſa hecticæ febris peſtilentialis ſubſequens eſt caliditas ex magna putredine facta in cordis ſubſtantia,aut fuit calefactum eſſe humorem aut ſpiritum, aut non habet,neq; habuit cauſam ſubſequentem,ſed cauſam dumtaxat primitiuam, quæ ex magna putredine venenoſam caliditatem impreſſerit,donec fixa fuerit.

Cauſa autem febris peſtilentis prçcedens eſt prçſertim cordis imbecillitas,cuius imbecillitatis cauſis iam commemoratis putrentibus reſiſtere nequit, ad hoc faciũt meatuum,& cutis lata ſpiramenta,quibus aer pollutus facillime permeat, pletoria, cacochymia, praua uictus ratio, & reliqua annexa , & proprie aere inquinato , aut venenoſo, cum ſit omnium morborum peſtilentialium potiſſima cauſa, qui inſpirando & reſpirando per arterias,& per lata cutanea ſpiramenta ad cordis ſedem cũ diffundatur,& per ea attrahatur, quo ſpiritus & humores à corde diſtantes in primis inficiuntur tandem ea,quæ in corde continentur.

Cum harum febrium peſtilentialium cauſæ ſubſequentes ſint humores aut humiditates putridæ,venenoſç,cum vaporibus inde eleuatæ putrentes,in corde,vel in cõtentis in eo,quamuis etiam humor venenoſus à corde diſtans in prçcordijs, vel in venis,vel in arterijs maioribus accumbens putridam fuliginem ad cordis contenta diſflans peſtilentialem febrem efficere poſſit,quæ cum contingat,hæc minus maligna erit,cum participaliter putredo non ſit in corde,humores ergo putreſcentes febres diuerſas faciunt peſtilentiales,cum humores in corpore diſſimiles ſint, diuerſi ergo humores diuerſas febres peſtilentes faciunt,tunc & contingit, quod unus ex his humor citius altero putreſcit,ut Gal. in primo de differẽtijs febrium inquit, quãto enim magis ſubiectum prçparatum ad putredinem fuerit, tanto citius agens putrefacit,& ita fit peſtilẽtia,vt in febribus cutis diuerſimode commaculata,& perhiodi humorum dominium putreſcentium in principio indicant, in aliquibus bilem, in aliquibus atram bilem,in aliquibus pituitam,quamuis tales humores in venis putreſcant,cum autem ad augmentum febres peſtilentiales deueniant, nec perihodi, nec humorum dominium videbuntur,ſed tota ſanguinis maſſa iam putruit,ſic ad huiuſmodi putredinem totum conſpirat corpus, tunc expectanda non ſunt humorum ſigna,nulla alia putrida febris in venis & ſanguinem putredinem habet, niſi hæc ſola peſtifera,bene quod ſanguinis putreſcit Gal. 2. de criſi.2. de differentijs febriũ, vbi inflãmatio eſt in loco certo inflãmato,& non in venis, ſed non uidebitur febris ſanguinis à putredine in ſanguine, itaq; humores, qui in tali febre putrent,vt plurimum eſt ſanguinis,cum de eo in corde maxima reperiatur quantitas, deinde Bilis in pulmone pro ipſius nutrimento reperta, poſtmodum pituita, quæ.n. in humano corpore poſt ſanguinem ſuper alios humores multiplicatur, poſtremum atra bilis. Hæc tantum peſtilens febris ab humoribus mixtis crebrius pendet, in quibus ſanguis dominatur,ſicut.n. humores ſunt mixti,ita in quibus ſanguis dominatur, ſicut enim humores ſunt mixti,ita mixti putrent, quod enim tangitur à putrido, putreſcit, eo tunc magis,cum illud putridum eſt vehementis impreſſionis, hi autem humores ſecundum plurimum ſunt aduſti.

Poſtquam iam peſtem,aut peſtilentem febrem graſſari cognouerit,tunc ſibi in primis perquirendum erit, quis nam ex his humoribus primo pollutus ſit. Nam ſi corruptus fuerit ſanguis, illius initium hçc indicabunt .ſ. ægri temperamenta ſanguinea,anniq; conſtitutio,veris prçſertim,victus ratio ſanguinem a ceruans, cutaneæ maculæ,abſceſſus rubor,rubedine quadam purpurea in fuſcum tendente , vrina rubea,craſſa,febris concluſa nullam habens exacerbationem, inquietudo, anguſtia,

vigilia

vigiliarum inſtantia,quibus inde ſubet ſuboritur, caliditas carnis humida uocabiter tactu percepta, ſuauis dulcedo,quæ omnia ſuper ſanguinis dominiū atteſtātur.

Cum humoris bilioſi putredo eſt in cauſa, hæc tunc indicabunt, temperamenta bilioſa, tempus anni, ſ. æſtas, uictus ratio,biloſos humores aceruans, abſceſſus citrinitas,vel ſubrubedo rubore citrino,uel liuor,huius coloris,cutaneæ erunt maculę, febris,quę licet indeſinans ſit,de nocte tamen magis,quam de die affligit,aliquis tamē exacerbationis modus apparet, de tertio in tertium, diuturna vigilia cum anguſtia, inquietudine,& alienatione furioſa,febrilis caliditas ad tactum aliquo modo mordax,niſi ſudor eam mitem fecerit, oris amaritudo,bilioſus vomitus, & egeſtiones bilioſi humoris,vrina citrina.

Cum vero peſtiferi morbi in pituitoſo impreſſi ſint,hęc inſinuant,ſexus,anni tempus, ſ. hyems, victus ratio,pituitoſos humores coaceruans,abſceſſus albedo,vrina aquoſa,tenuis,cruda,ſpiſſa, craſſa,non tincta, febris in dies exacerbans, ſomnus profundus,immo ſubet,leuior,pręcordiorum anguſtia mitior,inquietudo reſpectu præcedentium,ſitis remiſſa,egeſtiones pituitoſæ, ſudor prauus, & febris quamuis indeſinens,tamen periodum quotidianum magis habebit.

Cum inſuper ex atra bile eueniant,hæc demoſtrabunt, temperatura melancholica,tempus anni,ideſt,Autumnus, uictus ratio, atros ſuccos procreans, abſceſſus vel cutis macularū nigredo,aut cineritius color, vrina tenuis, aquoſa,uel ad nigredinem tendens,& cum hæc febris dat inducias, uidetur magis exacerbare de quarto in quartum,vigilię autem magis & minus multiplicantur,ſecundum maiorem & minorem atræ bilis aduſtionem,ſomnia horribilia ſcilicet mortis, & rerum nigrarum perterrefacientium,alienatio furioſa.

Si autem talis putredo ſit firmata in humoribus pręaſſatis,hæc indicabunt, caliditas ad tactum aeris mordax,aut minus incenſa,& mordax ſecundum maiorem & minorem humorū pręaſſationem, ſitis ſudor minor, quam in alijs,lingua arida, nigra, vomitus,& egeſtiones nigrę, aduſtæ, inſuper ex humoribus compoſitis æqualiter, aut inęqualiter,hæc euenire ſæpius contingit.

Signa,quæ ſpeciem,& tempora ſingula peſtis, & eius febris curationem & cruditatem,criſim futuram,uel mortem,vel ſalutem diſcernunt,& iudicant,hoc loco mihi occurunt excurrenda,ſigna ergo ſunt vera ſymptomata, quæ morbum cōſequuntur,quod pręter naturam corpus male afficit, tria enim ſunt pręter naturam cauſa & morbus,ſymptomata, quæ cauſas ęgritudinem & morbos conſequuntur, vnde Galen. 3. de cauſis ſymp. vti vmbra corpus,ſic morbum ſymptomata ſequuntur, dicuntq; euentus accidentia,ſi vero ad cauſas,& ad morbos referantur,ſigna, notæ,indicationes appellantur. Si ergo talia ſunt fons ſignorum oportet in cauſis & morbis exerceri,cum tales cauſæ corpori accedunt, quæ accidentia patere ſoleant, ex Phyloſophia,& medicina pręcipientur,ubi talis morbus, talis cauſa, qualem effectum producit,uerbi gratia. Nam omnes non ignorant hanc eſſe ignis naturam, cum ardet fumum,ac flāmam facere,& cum fumus videtur, omnes dicunt, ignem ardere. Quare in primis nobis in vniuerſalibus exercendum erit,poſtea in particularibus vnde dicemus peſtem,ſiue febrem peſtilentialem in cordis ſubſtantia, uel in eius ſpiritu,uel in eius humoribus putredinem eſſe,vbi talis putredo ſit in cordes ſubſtantia,aut in eius contentis,tales febris erit cognita, nam rei,ad alioſq; euētus diſcurrere non erit difficile,immo tunc omnes à corde euenientes operationes ſequentur deterrimæ,quod per ſingulas corporis partes calor diſtribuitur, ubi enim putredo ſpirituum fontem occupauerit, non ſolum virtutes vitales reddentur de-

terrimæ,verum etiam,& animales ac naturales immo corruptę, vera ergo ſigna per horum ſingulum genus ſumenda,diſcurrere oportet. Quoddam aut eſt genus virtutum animalium,vitalium, & naturalium,vbicunq; hæ tres lęſę, vel aliqua iſtarum vel omnes,vel plures corruptę fuerint, harum membris detrimentum ſubſequitur. Primus ergo ſignorum fons eſt membrum læſum,cuius operationes lęſæ ſunt, & è contra, ab hoc igitur fonte exordium ſumatur,animales vero facultates in cerebro intrinſece,quæ ꝑ cerebrum cognoſcitiuę ſunt,quę vero ꝑ cerebrum ſenſus exteriores,cognoſcitiuæ ab imaginatione & memoria ſunt. Si in his febribus quandoq; peſtilentialibus læduntur, in primis ſi fuerit æger prudens, tunc,ut puer preinſenſatus efficitur, ac ſicut fatuus,& quia putredo eſt in corde, ex quo ad cerebrum calor eueniat pręternaturalis, animales facultates bonæ eſſe non poſſunt, vnde æger non bene diſcurrit,vnde langueſcunt ſenſus exteriores, inter cæteros ſenſus tactus labat, ita hebeſcit,vt nihil ſentiat,& ſi doleat,dicit ſe ſanum eſſe, ita æger eſt obtuſis ſenſibus, ubi Hipp. quicunq; aliqua parte dolent, & non ſentiant, his mens ægrotat, ſi vero à bile ſuborta fuerit talis putredo, fiunt furioſi, mordent,vt canes, inſiliunt, ſi vero à craſſis humoribus Cathaphorici fiunt,immota ſegnities & ſemimortui, omnia iſta ab una radice, cum ſpiritus animalis putreſcat, cum vero putredo in ſubſtantia cordis contineatur, tunc hæc febris hectica, peſtilens, nullos in corpore facit tumores, cum hæc ſola ad habitum dumtaxat in corde perducta ſit, æger non ſentit eam habere, cum ipſa perpetuo ſui ſimilis ſit, & cum natura huius febris acceſſio nulla ſit, neq; magis corpus incaleſcit, nulluſq; conſiſtit calor, nullaq; ſequitur remiſſio. Quare æger negat ſe febrire, pectus, cum quis manibus tangit, caloris,& acrimoniam,& ſpeciem percipit, arteriarumq; pulſus non maiores, & crebriores, quam eſſe ſolent. Sed tantummodo celeriores,& imbecillos,ut omnes ſunt, qui corporis ipſius intemperiem conſequuntur, is enim ducit crebros,magnos,& celeres ſpiritus & tales emittit, vt quandoq; febrem æger non ſentiat, tamen cor, quod ipſumq; putredine ſit infectum, angoribus affici ſentit, & vires imbecilles fieri, eiuſq; pulmo peſtilentem animam reſpirat, quam fœdi eſſe odoris aſtantes, & aſſidentes omnes ſenſu percipiunt, color oris partium pallore mutatur, qualis eryſipelatis, vel ſacro igni vrinæ ſacrorum ſimiles ſunt, oculi rubent, in vrinis quandoq; quædam, quæ mortem denuntiant ſubliuida innatant vel ſimilia latis aranearum telis,quarum alię ſuper alias lanarum inſtar iniectę ſunt, aut prorſus nihil innatat, vel in eis ſubſidet, quod ſpem uitæ oſtendat, vel mortis periculum portendit, hic autem, è tenebris queritur cauſa quare in hac hectica peſtilente non uideatur nec calor, nec pulſus mutatio à naturali, nonnulli ex neotericis ita exiſtimabant, cum viderint, quod nulla, aut parua, in pulſu in odore, aut vrina facta mutatione,tam merito qualitatis manifeſtæ, quam occultæ ad mortem æger tenderet, hanc eſſe cauſam, aut quia materia non adhuc exiſtens maligna breui ad malignitatis gradum intenditur ſufficientem occidere, aut quia ad putredinem verſus cordis regionem materia noua ſcilicet venenata, quæ antea erat quieta, moueatur, aut extraneam materiæ malitiam, & venenoſitatem virtus percipiens quieſcit,latet,& non mouetur, cuius quiete mitiora uidentur ſymptomata, tandem, quam primum ad miſerabile, & immane duellum nam violenter concitata ſuccumbit, & illico æger moritur, ſed mihi huius cauſæ indagatio, magis aridet, cum putredo ſit in cordis ſubſtantia,tunc fit intemperies,æqualis calida,quæ tamen non percipitur,neq; ab ipſo ægro,neq; à medico,cũ calor ille factus ſit ęqualis,quo fit,vt non mutetur,neq; calor neq; pulſus. Vnde Gal. vbi loquitur

de

de febre peſtilentiali,in hectica, cum diſpõ.ſit in cordis ſubſtantia, ſtatim diſpoſitio per vniuerſales corporis partes diſtribuitur,eſt quia facta eſt ęqualis diſpõ. per totũ percipi non põt,quia id quod percipitur,tanquã extraneũ corpori occurſat,quod factũ inęquale cũ ſit,ſed non ſimile,vbi.n. alteratio facta nõ ſit, non fit aliquis ſenſus, ita non mutatur neq; pulſus,neq; calor. Quare Gal.in 3.de pręſag.ex pulſibus admonet quod vbicunq; in cordis ſubſtantia adeſt putredo, ſtatim deficit calor, virtus,& ſpiritus,cũ non poſſit ſpirituũ multitudo generari,nec caliditas, ſecundũ naturã, fit tamẽ maior calor,quo ad qualitatẽ,ſed minor,quo ad ſubſtantiam,cũ calor nõ poſſit per corpus diffundi,refrigerãtur partes, quia non poteſt diſtribui quantumlibet in ſe reuocet corpus frigidius,ſed quia calor ſecundũ ſubſtantiã calefacere nõ põt, calefacit aũt ſecundũ qualitatẽ,vnde ſimilis naturali videtur, ac ſi caliditas,& frigida res immiſcerentur,tũc caliditas videretur ſecundũ nãm eſſe,vnde talis calor maior,quã antea nõ percipitur pulſus,eadẽ etiã ratione nãlem nõ excedit. Nã non extenditur,quia nõ adeſt virtus,tamẽ quoſdã motus ob neceſſitatẽ facit,qui cũ naturales apparuerint,violenti tñ ſunt,& hęc eſt cauſa, cur ſecundũ ſanorũ pulſus eſſe videantur,pariter vrina ſecundũ ſanorũ naturã eſſe apparet. Nam cũ putredo ſit in corde,nã imbecillis excrementa nõ propellit,vnde vrina ſubtilis remanet. Quamobrẽ cũ hęc eueniunt,naturę adminiſtrator Medicus,vt ęgro rectã opem pręſtare queat. Quamuis nec calor,nec pulſus,nec vrina à naturali diſpoſitione ſint mutati, omni ſtudio, ſolertique diligentia examinet, an ęgri anhelitus fętet,an materia,quæ expuitur,ſit à naturali alterius coloris,an alui excretiones fętidæ, an vrina multa,craſſa,& aliquando tenuis,& aquoſa,& ut plures,ſit ſimilis vrinę ſanorum,& ſi in ea nebula nephreſis,& nigri coloris, hypoſtaſis aut liuidi, aut ſi ſint diuulſæ, & permixtæ ſicuti farina ſparſa,aut ſi eſt prauorũ excrementorum alui profliuium in oreq́; inſpiciant, ſi aliquę eius partes aliquo colore,aut colore ſint eriſipilatis aut formicæ ſimilis affectus,aut in morbi initio extiterint,in eo fiſſurę, & pectus calidũ, an non poſſunt erigere collũ,an oculi decuruari,turbidi,torui, ob ſpirituũ aduſtionem, & paucitatem,liuida facies & Hippocratica,an dum cumbant,ſine pudore coram mulieribus,an culcitras eleuant,oſtendant pudenda,tunc non apparent cutaneæ maculæ, quia virtus eſt debilis,aut cum maculæ apparent,ſtatim retrahuntur,quoniam extra venas materia apparet,& diſſoluitur,ſubnigrę ſunt peſſimę,poſt autem mortem maculæ magnę,nigræ in dorſo apparent,ac ſi fuiſſet fuſtigatus, quia ob caloris mortificationem,talem colorem ibi ſanguis craſſiſſimus,pręſefert.

Cum autem putredo iam ſe contineat in cordis contentis. Hæc ſigna eam in illis eſſe inſinuant, in primis ægri febre ſe correptos eſſe conqueruntur, & cognoſcunt ſe laborare febrili calore, attamen non tanto,quantum habent, tunc ſignum eſt putredinem eſſe in humoribus cordis,& quouſque febris percipitur, eo uſq; putredo in humoribus erit, pulſuſq́ue non ita imbecillis fit, quoniam eſt putredo in cordis ſubſtantia,in qua non percipitur differentia pulſus, natura iſta inęqualitate cognoſcitur operationes aut interiores ut intellectus, exteriores declinãt,cataphorum, ſonnus etiam erit ſubeticus, aut phreneticus, cum vapores aſcendant cum ſpiritibus cerebrum, qui inde phreneſim efficiunt, vel coma, vel vtrunque videbitur, quandoq́ue ad phreneſim, quandoq́ue ad coma, in principio cataphora, & quouſque hæc videbitur, indicabit putredinem contineri in cordis contentis,anhelitus erit creber,& potens,quia virtus non tam imbecillis eſt, caliditas inſignis, circa pręcordia manu admota percipitur,igneum calor ſpiritum efflat. Hoc nempe indicium in cordis humoribus, putredinem eſſe inſinuat, vrinæ turbulentæ

craſſæ viſuntur, quia in tota ſanguinis maſſa totus ſanguis eblulit, nam ex hoc communis eſt fere error, cum conturbatas vrinas vident, nonnulli perterrentur, & aufugiunt. Nempe male, quia quamuis tales vrinæ ſint malę, tamen minus malum eſt vrinas conturbatas videre, cum ſignificent putredinem eſſe in cordis contentis, quam uidere vrinas claras, limpidas, tenues, quæ arguunt putredinem eſſe in cordis ſubſtantia.

DE DIGNOTIONE FEBRIS PESTIS.

NECESSVM eſt etiam in hoc loco ea ſymptomata, quæ peſtem indicant, & quę ſequuntur, vna cum eorum cauſis perpendere, quoniam auxilia recte adhibenda veram cauſarum cognitionem prę̨ſuponūt, iam ergo declaratum eſt, quomodo peſtis febribus ephemerinis, putridis, hecticis copulatur, quæ cum ephemeræ coniuncta ſit, cæteris truculentior eſt, & citius interficit, quoniam in ſpiritibus ſiccis radicatur, eoſq; corrumpit, atq; conſumit, ſine quorum ſubſidio vita exiſtere nequit, in putridis etiam id contingit, cum furioſi febri coniungātur, velocius interimere, & cū calido humori adiungitur, quam cum frigido, & harum febrium dignotiones ephemerarum & hecticarum copioſe deſcribuntur in primo de differentijs febrium, & ab Auic. in primo 4. & à Raſi x. ad Alm. Reliquū modo eſt, vt declarentur ea quibus peſtem cum febre coniunctam exiſtere noticia haberi poterit, cuius peſtis dignotio quædam ſumitur à procatharticis cauſis, quædam ab exeuntibus, quædam à ſubſtantialiter inhęrentibus, quędam ab humoribus, dignotio autem febris peſtis à cauſis vniuerſalibus procathartica à iam cōmemoratis oſtenſa eſt, quæ cum adſint ex eis in omni ſubiecto affecto peſtis formidanda eſt, & maxime cum multiplicatur morbus ille, aut in regione, aut in ciuitate aliquem quotidie mordens, aut auferēs, & prę̨ſertim ab eo, qui cum infecto cōſuetudinem habuerit, aut praua victus ratione vſus fuerit, in prę̨ſenti vero inſtitutum eſt ad dignotiones magis particulares deſcendere, formidandum erit.

DE DIGNOTIONE PESTIS EX VRINA PESTILENTEM AFFECTVM indicante.

EXEVNTIA in primis his prę̨ſentem peſtilentem affectum indicabunt, quoties, qui peſtifero morbo affectus fuerit, actio facultatis naturalis eius iocinioris, & rhenum, ſi lęſa haudquaquam extiterit (cum lotium à corde non decidat) vrinam ſanorum ſimilem excernet, vel hoc tunc etiā contingere poterit, cū in ſubſtantia cordis putredo ſit, tūc vrina, quemadmodū prędictum eſt, ſana videbitur, ſi autem putredo fuerit in contentis in corde, vel in prę̨cordijs membris naturalibus, tunc vrina ſubiugalis inſpicitur, & cū natura vel temerario motu materiam congredi cupiat, quæ tamen materia, aut cor, ſpiritualia mēbra, aut cerebrū inuadat, tunc vrina fę̨tens, liuida, aquoſa, palearis, nebulā habens eleuatam, & circulū liuidum in nigrū vergentē excernitur, cū autē ex morbi vehementia ac malitia calor naturalis extinguitur, tunc ſine hypoſteſi, & odore liuens palearis, alba apparet vrina, cū autem ex materiæ aduſtione, praua fit criſis, tunc ad nigredinem vrinę color tendit, cū uero adhuc mala, tunc vrina clara, quæ inde ſtatim turbida fit excernitur. Cæterū tamen ſatius eſt, cū vrina excernitur turbida, poſtea clara effici, itaq; ex his vrinis ſubiugalibus, aut ſanorum ſimilibus, aut fę̨tentibus, liuentibus, palearibus, cum circulo nigro,

nec

nec non ad nigredinem tendentibus, peſte affectum eſſe indicatio vera aſſumi poterit.

DE DIGNOTIONE PESTIS PER EA, QVAE PER ALVVM EXCERNVNTVR.

NEC non dignotio ex his, quæ per aluum excernuntur, affectus appręhenditur, cum in his ex imbecilli facultatis naturalis actione per aluũ, non in exceſſiuo, nec frequenti modo, neq; in quantitate, quãdoq; excernuntur humores, qui ex ſanguine polluto partim procreati defluunt, cuius tenuior pars in bilem verſa eſt, & pars eius craſſior in atram bilem. Quamobrem humores ęruginoſi, quandoq; excernuntur, quãdoq; cum pinguedine, cum calor concluſus corporis pinguedinem liquefacit, quandoq; ſpumoſi, & aquoſi, cũ humores ebulliunt, & inflatũ digeruntur, quandoq; fętẽtes odoris horribilis, cũ eorum in eſt maxima putredo, aliquando excernuntur, ac profluunt ex aluo excretiones, quale eſt ouum in aquam fœtidam dilutum.

DE DIGNOTIONE PESTIS EX SVDORE.

ETENIM ſanguinem defęcare, expurgareq; nonnunquam tentat natura, id ab eo, quod vitioſum eſt, ſecernens, tum à partibus pręcipuis, modo in ventriculũ, atq; inteſtina, modo ad extimam ſuperficiem depellens, ſed quæ eius generis tenuioris ſubſtantiæ ſunt, ea partim per difflationem, quæ ſenſum refugit, partim ſenſibiliter, vt per ſudores cutem perrumpunt. Quę autem ſua craſſitie per cutis denſitatẽ traduci non poſſunt, ſed intus coercentur, detinenturq;, ſi calida ſint, carbones, ſin minus talia cancros progignunt, ſicq; quandoq; his ſudor fętidus, & proprie particularis euenit, & non in die critico, quandoq; frigidus cum extremorum frigiditate.

DE DIGNOTIONE EX PVLLICARIBVS MACVLIS CVTEM commaculantibus.

ITA cum ſanguis putrefactus ebullit, quando apparent bullę tenues in corporis ſuperficie, tumentes, albę, ſanioſæ, ſimiles variolis, aliquando ſubrubeę, cum autem ſanguis magis aduratur, apparent violaceę nigrę, virides, quæ peiores ſunt, & cum minus aduratur, croceę, & ſubalbidę in cutem erumpunt. Cum vero calor naturalis extinguitur, pallidis, plumbeis maculis cutis commaculatur. Cum vero ſanguis ebulliens foras erumpit, tunc exanthemata apparent. Cum vero retrahitur, deliteſcunt, extremis corporis partibus frigidis exiſtentibus, ſignum tunc malum.

DE DIGNOTIONE PESTIS EX ABSCESSIBVS.

NATVRA abſq; eius participatione benignitatis intactũ nihil eſſe voluit, omnib⁹ ꝓpemodũ mẽbris propellendi indidit facultatẽ, quę niſi noxa ꝑcepta, haudquaquã

operatur,irritata igitur inſurgit, & pugnat, ut illam propellat, ſin propellere nequeat,in peſte corpus moritur. Si autem præualet, illam expellit, quare cum iam venenum huiuſmodi eam irritat,illud ab intimis ad extimas partes trāſmittere nititur,vnde abſceſſus ſuboriuntur,opus valde expediens,& quanto craſſiores,& maiores fuerint,eo melius eſt opus,cum uero nulli appareant, aut exigui fuerint,tunc magis metuendum eſt,at etiam cum plures apparuerint, eo melius ſperandum eſt, huius tamen rei conditione,ſi exigua fuerit corporis repletio. Quamobrem natura loca,ad quæ membra principalia exonerandi ſe gratia quamcunq; materiam prę ter naturalem tranſmittere ualeant, inſtituit cerebro loca ſecundum aures, cordi aſcelas,iocinori inguina,ſi uero huiuſmodi abſceſſus nigri apparuerint, tunc extima in humoribus prauis tale virus eſſe confirmatum,ſi citrini in bilioſis, ſi rubei in putrido ſanguine,ſi albi in pituitoſis. Quamuis hoc peſtiferum virus humorem rarо limitat.Nam ephemerę & hectica nonnullę poſſunt eſſe peſtiferę,ut calidum venenum citius necat,& eo magis ſi cum calida materia coniungatur,in tempore prę ſertim autumnali,deinde æſtiuo,tertio uerno,tandem hyberno.

DE DIGNOTIONE PESTIS EX PVLSV.

CVM pulſus ſit naturalis motus,ſine voluntate,caloris, quod in corde & in venis eſt,& eleuetur,& ſupprimatur in arteria,quæ naturali quodā facta eſt inſtinctu, vitæ gubernacula teneat,eius crebro, aut languido ictu valetudinem indicat. Nonnunquam percipitur in corde temperamentorum pugna. Nam modo frigidius viſceris corpus æquo eſt,& in ventriculis contenta ſubſtantiæ calidior,modo è diuerſo ſubſtantia frigidior,cor autem calidius,vbi etiam pulſus fiunt moderatis ſimiles. Nam medius quodammodo ſtatus hic afficitur ex duobus contrarijs conflatus, qui ſane affectus vel optimos Medicos fallunt,quod nunc quoq; Gal.3. de pręſagatione ex pulſibus in maxima peſtilentia accidit, ubi corrupta eſt aeris ſubſtantia, quidam inde ab initio ad finem uſq;, alij per totum morbum probum pulſum habent, qui perparū deflexiſſet de natura, qui quidem pręter cæteros perierunt, animaduertimus eos primis ſtatim diebus, & peſtilentia laborare, & peſſime affectos eſſe,ex acrimonia caloris,atq; ipſo caloris genere,deniq; quod pulſus parum pręter naturam immutari ijs in eo ſtatu perpetuo maneant, vbi aer, quem ſpirando attrahimus, infectus putredine ſit, ac putredo ad corpus peruenerit cordis,illi pulſus fiunt, nec iam quicquam habet admirationis, ſi eos pulſus, quos memorauimus tali affecti peſte habeant,nec peſtilentem animam, nec ſi omnino morituri ſint. Nam quibus calor hic putridus ad humores, quos continet cordis ſinu vniuerſus, deflexit, non autem ad corpus ipſius viſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites, deprę henduntur autem hac peſte affecti, ſi febrem primum percipiant, deinde ſi non æqualiter perpetuo febricitent, ad hęc ſi pulſum non habeant pręualidum, ſiquidem qui intemperiei comites ſunt, corporis ipſius cordis, imbecilli ſunt omnes, habentes pulſus quos cor intemperatum calore creat. Itaque cum actio uirtutis uitalis à tali materia venenoſa opprimitur, pulſus alteratur,& cum uires corporis huiuſmodi veneno deijciantur, & humorum putridorum aceruo magnopere perturbentur, pulſus tunc fit paruus, inæqualis, diuerſus, & inordinatus, & eo

& eo magis cum actio facultatis vitalis apponatur, aut reſoluatur, aut deijciatur iuxta pugnam inter virtutem, & morbum, cum uero refrigerij & euentationis neceſſitas augeatur, fit frequens, & velox, & pręcipue in nocte, qua actio facultatum vitalis, & naturalis fortificatur, ad intima enim tunç earum actiones reuertuntur.

DE DIGNOTIONE PESTIS EX FEBRIS CALORIS QVALITATE.

NAM peſtis febrilis calor exterius quieſcit, interius conturbat, multo & breui facultates membrorum imbecilles proportionabiliter reddit, pluſquam talis febris gradus debilitare debeat. Hoc namq; euenit ex materiæ prauitate, cum aeris præſertim ſubſtantia corrupta ſit, qua non dumtaxat inficit, quia immenſi caloris, ſed quia talis eſt, ſpeciei venenoſæ, quæ uitę principijs plus in die quam in nocte continue exacerbans inimicatur. Quamuis credi poſſit aliquam interpolatam peſtilentem febrem contingere, cũ aeris pręſertim qualitas corrupta ſit, aut ex praua victus ratione, quæ febris ad tactum non extenſiuæ caliditatis exterius ſentitur, licet interius multum conturbet, & inflammet, & tamen caliditas interius, & exterius, ſecundum plurimum exceſſiua non apparet, quanta in cauſone ſentitur.

DE DIGNOTIONE FEBRIS PESTIS EX SYMPTOMATIBVS MEMBRORVM principalium.

IN primis ſciendum eſt, quod hæc ſymptomata vniuerſaliter indicant, & febrẽ peſtilentem, & peſtem ipſam, dolor capitis, vigilia, dementia, cordis angor, interior pectoris ardor, cibi faſtidium, nauſea, vomitus ſingularis animi defectio, pręcordiorum tenſio, ſitis, guturis ardor, linguæ ſcabricies, & nigrities, animę graue olentia, crebræ deiectiones, ſanguinis è naribus perfuſio, quę ſymptomata, & ſi febres etiam non peſtilentes conſequuntur, tamen tunc minus plerunque grauia ſunt, & raro tanta eorum vis in ipſas coaceruant, quanta in peſtilentibus ſolet coaceruari.

In primis qui peſte correpti ſunt, ex humorum in pręcordijs uenenoſitate quieſcere nequeunt, peruolutant ſe de latere ad latus, de uentre ad dorſum, de capite ad lecti pedes, corpus ducentes inquietum in aliquo ſitu requiem reperire nequeunt.

EX CAPITIS SYMPTOMATIBVS.

HVMORVM vapores putres cerebrum petunt, in quo ipſius alterando temperaturam anterior capitis pars maxime corripitur dolore, & cum in eo ſanguis ebulit, ac ſpiritus inflãmatus, facies horribilis aſpectus, ac purpurea efficitur, ex ſpirituum reſolutione aerem videre nequeunt, cunque cerebri facultas imbecillis fuerit, ſuſceptum uirtus in glandulis extrinſecis deponere nequeat, oritur in ipſo cerebro, vel eius membranis phrenitis, ſi primas cerebri partes inflãmatio ea occupauerit, fitque rationis vana permixtio, ſi mediam partem cerebri, eadem recte neque res cogitatione complectitur, neque ratiocinatur, ſic illos crebra dilyria inuadere ſolent, diuerſaque in imaginatiua facultate ſibi apparent, quibus

diuerſa,quę non ſunt,diſcurrunt,& loquuntur,diuerſaq́; agere tentant,è lecto ſalire nituntur,ſi poſtremam partem multarum rerum obliuio capit,quæ ſymptomata ſi in morbi initio conſtante uirium robore contingerent, in glandulis, quę ſub auribus ſunt,ſuſceptum uirus,ut plurimum deponere ſolet,poſt aures ſic,ut plurimum ſuboriri tunc ſolet Althoyn,quod ſi exierit & deliria deſinent,ſperanda ſalus erit,ſinautem contrarium eueniet. Item eiſdem in principio,cumq; caput in initio putridis humoribus oppletum fuerit,vigiliarum inſtantia accidit,ſomnus profundus, à quo difficillime excitantur,& interdiu vigilatiua dormitio ſubſequi ſolet, in qua illis viſiones horribiles, & diſſimiles apparent. Quamobrem cum dormiunt ſomnus illis laborem pręſtat. Tuncq́; magis pulſus imbecillior percipitur, tuncq́; facultatis animalis læſa actione tepefacto naturali calore omnium mollities,ac torpor ſequitur membrorum,adeo ex impotentia,& imbecillitate facultatis adminiſtrantis pulſus,& caloris,naturalis à corde ad cerebrum,vbi animales fieri debent, ſe erectos ſuſtinere nequeunt,& quicquid agunt, ignorant, tuncq́; ex ea maxima humorum corruptione alchola,& alia oris vlcera labiorum,& faciei nigra ambulatiua,erodentia,fætentia contingunt,& quandoq́; tota facies nigreſcit,naſi muci exſiccãtur, lingua febris ardore torrida fit,cum fętore,quandoq́; ſtillicidio nares laborant, cunq; ſanguis ex febrili cum calore tamen bile attenuatur,è naribus profluit,non rato vocem miſſam reflectere,quod guttur,& fauces ab humore putrido ſint occupatæ.

EX PRAECORDIORVM SYMPTOMATIBVS.

CVM ingens in pręcordijs flamma ardet,fit ſitis inſaciabilis, tam potus, quam aeris frigidi inſpirationis cupida,quo aerem thorax multum impletur,nareſq́; patefaciunt,& ex refrigerij maxima in corde neceſſitate,plus aeris aſpirant, ideo magnus fit anhelitus,& ex vaporibus putridis,qui in pręcordijs aceruãtur,vehementer exaltatur,conſentienti ore ventriculi inflãmatur, & eius per os exitu lingua ſicca areſcens ſitibunda, nigra, limoſa,efficitur, ac guttur ardore infeſtatur, & ſi expirandi,& fumos expellendi,quam inſpirandi,& euentandi maior contingat neceſſitas,tunc anhelitus obreuiabitur,nec longus fit,ſed virtutis imbecillitate curtatur, quo fit,vt anhelitus intercidatur,& conſtringatur admodum pueri lacrimantis,& ſingultantis,fitq́; quandoq́; magnus,& exaltatus,ac frequens, donec ob vehementem in pręcordijs ebulitionem,ſublimiſq́; contingit,ex dilatationis neceſſitate,frequens autem,quia magnitudo ſola ad refrigerium non ſufficit, cunq; in viſceribus ſubiectis retineantur humores,pręcordia tenduntur, cum inſuper aer expiratus fæteat, venenum in corde confirmatum eſſe inſinuat, inſuper ex venenoſitate quandoq́; pręcordia ambiente pulmoni communicata abſq; ſputo ſicca ſuboritur tuſis, ex humoris pręterea pectoris aut pulmonum venulas rodentis acrimonia ſputum interdum ſanguinis illis euenit,angore cor peſtilens conficit putredo,qua vel eius corpus infectum eſt,vel humores quod ſunt in ipſius ventriculis.

EX VENTRICVLI SYMPTOMATIBVS.

Ex humoribus inſuper putridis ventriculi ori adhęrentibus,nauſea, faſtidium, appetitus caſus,& ablatio ſequuntur,& ex illorum præſentia,& cordis compaſſione ventriculi cum inquietudine,& anguſtia vehemente dolor clamoſus in ventriculo

ſub ori

ſuboritur, quandoq; ſingularis, quandoq; animi defectio. Et cum ventriculum diſſimiles putres humores occupant, aut in eum deriuantur, ſi ventriculi potentiarum facultates, haud imbecilles ſint, illi per vomitum quandoq; e ventriculo expelluntur, in primis flaua, bilis, deinde atra, humores quandoq; ęruginoſi in terra buliétes, ex quibus muſcæ fugiunt, ſi autem ventriculi potentiarum vires imbecilles extiterint in huiuſmodi per vomitum nec alicuius alterius euacuationis vllus ab eis ſeruatur ordo, & tunc ex huiuſmodi humorum præſentia, & praua eorum qualitate percordiorum incendia, & cruciatus, ac animi deliquium ſæpius illis eueniũt, nec non ex virium corporis imbecillitate è lecto ſurgere nequeunt, quandoq; de lecto ad lectum ſe transferunt, vel in lecto iacentes a veneno victi, ex cordis noxa, & facultatis animalis imbecillitate vix, aut non loqui poſſunt.

EX IOCINORIS SYMPTOMATIBVS.

Ex naturalis facultatis imbecillitate tunc per aluum humores putres fœtentes diſſimiles quemadmodum commemoratum eſt, excernuntur, ac ijdem humores in inteſtina defluentes crebras deiectiones concitant.

EX LIENIS SYMPTOMATIBVS.

Ex ſpiritus vitalis mortificatione, & aeris inſpirati venenoſitate, Nec non ex imbecillitate caloris naturalis lien flamoſo ſpiritu tumeſcit, & ab eo inde fuligines putridæ cũ ſanguine per totum corpus diflantes ſerpunt, quibus inde ſanguine corrupto, carbunculi maligni de natura anthracum producuntur, ac ex caloris naturalis imbecillitate coaceruantur ſpiritus flatuoſi, qui non digeſti tendunt hypocondria, & inferiore ventrem veluti tympanitem, & quandoq; vti hypoſarcam, aliquando veluti cachexiam. Quæ ſymptomata talem peſtilentem morbum, interdum omnia pariter, interdum ex his plura, interdum pauciora, interdum nulla fere ſequi ſolent. Quo fit, vt medicinę periti quandoq; decipiantur, cum æger nec de calore, neque de huiuſmodi ſymptomatibus conqueratur, & medici ipſi corporis qualitatem tactu perquirentes, nec caloris, neq; pulſus à naturali motu, aut vrinę in colore & ſubſtantia alterationem percipiant, qui febricula leui ægrum laborare concludunt. Vnde interim ęger perit, de cuius tam repentina fere morte aſſidentes admirantur, ob quam rem dedecus maximum conſequuntur, cum antea ſalutem promiſerant, attamẽ ſi qui in medica ſcientia peritus diligenter examinauerit, licet merito gradus coloris, aut qualitatis manifeſtæ calorem, & pulſum notabiliter permutatum non inueniat, ſecundum tamen plurimum aliquas ex differentijs qualitates occultas inſequentibus inuenire poterit, in ſumma à ſua naturali diſpoſitione permutatum quantum ad diuerſitatem, quæ merito ægritudinis leuis prouenire non debet, debilem diſſimilem aut ordinatum, aut inordinatum reperiet pulſum.

DIGNOTIO MEMBRORVM AFFECTORVM.

PRAETEREA ex prænotatis ſymptomata qualem humorum putrium compoſitionem, & eorum non dumtaxat differentias, verum etiam quam ex membris principalibus affecta ſint loca, indicabunt.

FASCICVLVS
DE IOCINORE AFFECTO.

NAM cum iam declaratum ſit, peſtilentem febrem non dumtaxat ex contactu, aut aeris corruptione, verum etiam ex praua victus ratione, & ex his, quæ cedunt ad uictum, contingere, itaq; cum peſtis à praua victus ratione initium habuerit, primũ membrum, quod lęditur, erit iecur, tunc vrinæ, & egeſtiones mutantur, dolor grauatiuus membra naturalia inuadit, cachexia, tumor ventris, priuatio eorum ſymptomatum, quæ aliorum membrorum affectus inſinuant, iecur vero ſi validum fuerit, ſuſceptum virus depellit ad imaginum glandulas, & ſuboritur panus, in imbecillo iecore augetur inflammatio.

DE PRAECORDIORVM AFFECTV.

CVM vero ex aere corrupto, & ex contactu peſtis initium habuerit, tunc primũ, quod afficitur, erũt præcordia. ſ. cor, pulmo, & ſpiritus, quo fit, vt pulſus, & anhelitus conuariantur, non autem ita protinus vrinę & egeſtiones mutantur animi deliquium, ex magna facultatis vitalis imbecillitate, abſceſſus ſub aſcellis, dolor cordis & prӕcordiorum grauatiuus, tuſſis, linguæ ariditas, maximum aeris frigidi inſpirandi deſiderium concomitantur, priuatio ſymptomatum aliorum membrorum affectus indicantium.

DE CEREBRO AFFECTO.

CVM alienatio inchoans cum febre, dolor capitis intenſus, grauatiuus, diurnæ vigiliæ, aut ſubet, magna faciei permutatio, lachrymarũ fluxus inuoluntarius, neruorum affectus ſubſequẽtes, quemadmodum conuulſio, oris tortura, & ſimiles, abſceſſus ſecundum aures, aliorum remiſſio ſymptomatum, de quibus ſupra vrina lucida, Palearis, tenuis, parua permutatio in pulſu, & anhelitu, ſaltus neruorum, per nares, & palatum humorum fluxiones.

DE PRAESAGIO PESTE.
AFFECTI MORITVRI.

VT commoda medico & aſſidentibus contingant, hoc loco de præſagientibus futuram mortem deſcribere ſupereſt, itaq; ſi in peſte affectis abſq; rationabili cauſa alienatio indeſinenter perſeuerauerit, ſi conuulſio, ſiue tetanus Alchuzet, ſi ſaltus neruorum, ſi perpetuæ vigilię, ſi vigilatiua dormitio, ſi ſomnus laborem prӕſtat, ſi aliquorum ſenſuum exteriorum, & proprie oculorũ facultas aliqua deperdatur, ſi oculorum eminentia, aut eorũ nimia profundatio, ſi lachrymę inuoluntarię, ſi e naribus experimentum proijce lac mulieris lactantis maſculum in vrina peſtiferi, ſi cadit ad fundum morietur in 6. vel in 7. aut non cito euadet, ſanguinis fluxus non in die cretico, neq; indicatus, vndecunque fiat, ſi liuor naſi aurium, vnguinum fœdior quàm in alijs mortuis conſueuit, ſi bothor quaſi muſca canina in lingua, ſi ſtridor dentiũ, ſi ſputum ſanguinis nigri fœtentis, ſi ęger dixerit omnia fœtere, ſi impedimentum deglutiendi, ſi anhelitus ſit difficilis cum magna neceſſitate, & attractione pectoris ad ſuperiora, ſi tremor cordis, animi deliquiũ, ſi nauſea, appetitus abblatio, ſi vomitus tam cibi quam potus vel anthidoti ſemel atque iterum exhibiti vel atrę

bilis

bilis,cum oculis nigris, & pereminentibus,ſi extremitatum frigiditas, ſi ſudor frigidus circa pectus,& faciem, extremitatibus frigidis cum animi defectione,ſi polutio inuoluntaria ſine membri erectione,ſi corporis color niger, aut palidus, aut fuſcus,ſi æger non percipiet febrem,& tamen ſymptomata ſint ſęua, ſi collectio pilorum, ſi emiſſio fęcum inſenſibilis,ſi tumor ventris ad modum hydropis , ſi cutis viridibus, nigris maculis cõmaculata,ſi æger ſupinus cubat manibus, & cruribus porrectis,ſi poſt altoim alienatio non diſiuerit, ſi poſt primum althoim, alterum ſuboriatur,& proprie in nobiliore loco,& hoc adhuc perſeuerante primo, ita quod non ſit criſis permutationis,cumq; criſis permutationis ſit ab ignobili ad nobilius,ſi althoim, & cætera exanthemata non deficiente febre deliteſcentia ad interiora reuertantur,ſi puſtulę naris ſimiles,ante diem decretorium exortæ ſtatim in liuorem, vel in nigrorem,vel in eundem ruborem miſtum,vel in violaceum colorem,vel in viriditatem quandam mutantur, ſi egeſtiones diuerſorum colorum,ſiue cum lumbricis viuis, aut mortuis,cum aliquo,ad quem nõ ſequatur alleuiatio, profluuio excernantur,ſi aluus nihil, aut parum excernat,aut crebro pelliquidum, & pingue, & odoris fædi. Nam Galenus commemorat, ſic vero,& quicunq; per calidam,& ſiccam intẽperiem fiunt morbi,vt ardores,cauſi ue craſſum atrumq; ſanguinem referunt, ſimile quoque ijs effecit longa hæc prolixiore æſtate peſtilentia orta,nec pauci eorum,qui ſeruati fuere,nigrorum dictorum excretio per inferiorem ventrem fiebat, die magna ex parte 9. vel 7. vel 11. quorum etiam ipſorum complures differentia apparebant,quippe cum aliqua ad atram bilem proxime accederent, quędam vero ne mordicationem quidem,nec fędum odorem in deiectionibus haberent,multa quoq; inter hæc media conſiſterent. Quibus vero ægrotantibus excretio per inferiorem ventrem haud talis fiebat,ijs corpus totum puſtulis,quæ nigris exanthematis ſimiles eſſent, circum vndiq; ſcatuit,interim quoq;,& veluti ſquamma decidebat, ſicciſſentibus nimirum ipſis euaneſcentibuſque cęterum paulatim pluribus poſt decretionẽ diebus,at qui puram exactamq; atram bilem deiecerunt,omnes periere,talis nanq; aſſatum ſanguinem eſſe indicat,ſi veſica nullam aut paucam vrinam reddat,aut muſti inſtar turbidam,in qua nihil ſubſidit cum fœditate odoris magna,ſi vrina turbida ſubiugalis,aut clara,tenuis cum ſæuis ſymptomatibus, aut nigra,quæ niſi proueniat per modum criſis, ſi vrina mingatur, cum prius immediate micta fuerit turbida, nulla apparente alienatione,facultatis expulſiuæ imbecillitatem, aut ad aliud membrum humorum raptum præſagit,ſi pulſus ſit alteratus cum anhelitus fœtore,ſi pulſus ſit interſectus,aut tremulus,aut cedens, aut formicans,aut vermicularis,aut deperditus,ſi nullus tumor apparet,aut ſi apparuerit, ſubito ſubſidit, quod naturæ tanta uis non ſit,ut humorem putrefactum poſſit expellere, aut ſi expulit, pus gignere, atq; ſanare,& cum minor apparet,ſi qualibuscunq; medicamentis ſuper poſitis non mutatur,ſed corrumpitur,& cum inflãmatio,ferro inciſus,fit liuida & ſicca,& ex carbunculis inciſis neque pus,neq; ſanies exit,ſed quędam quaſi ſpuma,& cum carbunculus, vel inflammatio circa fauces incidit,ſpiritum enim repente frequenter elidit atque ſic hominẽ ſtrangulat,ſi hæc omnia,aut aliqua ex his ægro contigerint. Quãuis hæc ſigna cum multis alijs morbis cõmunia ſint,magna ex parte in peſte mortem pertendunt,quæ ex vſu facile deiudicabuntur.& quoniam omnis criſis magis ad ſalutem,quam ad mortem fit,ex Galeni ſententia in fine contenti illius, quibuſcunq; criſis fit,niſi in peſtilentibus,in quibus è contra. Eſt enim ſecundum plurimnm non vera criſis, ſed motus ſymptomaticus ob numeroſos malignos humores, ſtimulantes,non eorum præcedente concoctione, dato etiam quod prçceſſerit concoctio.

nocumentum tamen in corde impreſſum iam eſt, quo infirmus moritur, criſis tum per ſudorem minus timenda eſt, in epidimialibus morbis ſi eryſipelas pus non gignat, ſed ſaniem putridam mali odoris, colore, pallidam, vel liuidam, quæ & ipſum ulcus, & iūctam ei partem adeo erodit, vt quibuſdam ſuppurationes, magis vero putredines puri non aſſimiles tantæ fiunt, vt non modo multa caro, ſed etiam nerui & oſſa decidant, aut ſi non deciderint, denudētur, quod etiam in pūctis, & ictis accidit, item cum inflāmationes ac eryſipelata orta mox euaneſcant, item ſi ſacer ignis, vel carbunculus, tuberculumúe in fauces putreſcant, complures & ijs mortem obeunt.

DE PRAESAGIENTIBVS PESTE AFFECTIS SALVTEM.

Insvper per locum à contrario ſalutis prēſagia facile comprehendi poſſunt, nonnulla tamen dearticulate deſcribam, vt ex his cētera innoteſcant, cum enim videmus virium robur tam in facultate vitali, quam animali, & naturali, cum priuatione frequentię, aut difficultatis, aut fœtoris anhelitus, & ægrum ad oblationes bene ſe habentem, & ſi vrina fuerit boni coloris, & ſubſtantiæ, in qua apparent concoctionis bona ſigna, aut ſi vrina mingatur ſubiugalis, deinde poſt tempus puſillum clareſcit, & cum exanthemata ſint boni coloris, & in quantitate, cum ſymptomatum remiſſione, & in declinatione vniuerſali vermium fluxus ſuperueniat, tunc non exiſtentibus alijs ſignis mortis extremis, de ægrotantium ſalute ſperandum eſt, & minus periclitantur, qui antidotum ſumptum non euomant, nec cibos, nec potiones, & cum natura in plures ocyus corporis partes ſe exonerans, procul a corde plures gignit tumores, & quidem in glandulis magnos ſupporantes, maxime ſi febris aliquantulum remittat, & cætera mala fiant leuiora, quorum corpus æqualiter totum ſudore, in epedimialibus autem morbis, ſi humor putridus è corpore erumpat, ſi aluus turbata excernat bilioſa, & veſica bilioſam vrinam reddit, hæc ſalutem prænuntiant. additur ſi etiam omnis generis puſtulæ ſi multæ fuerint, inter bona indicia ſunt, ſi paucę inter mala, ſi ab initio in corde putredinis circa quartū, vel ad ſummum ſeptimum diem concoctionis ſigna apparuerint, ſi pulſus tangetur, & non cadat virtus, ſed augentur, & operationes animates vigeant. Verum quando nonnullæ febres peſtilentes quandoq; terminātur in 14. quandoq; in 22. die. hoc autem contingit, cum putredo ortum habuerit ab alijs putridis febribus, quarum putredo tantū auxerit, et putrefieri fecit contenta in corde, adeo quod ex putrida effecta eſt peſtilentialis, quales tempore epidimiorum infinitæ videntur, prius incipiunt tertianæ, vel ſimilęs poſtea euadunt in peſtilentes.

FASCICVLVS QVINTVS.

DE PROVIDENTIA NE QVIS PESTE CORRIPIATVR.

INSVPER reliquum eſt, vt ad genus humanum ab hac pernitioſa peſte cuſtodiendum, pręcauendumq́; , quod conducibilius exiſtimauerim, Excell. virorũ auctoritate ſancitum, & ex eorum penu depromptum, ſcribere exordiar. Neque enim iſtud abs re fuerit, quandoquidem Galeni, ſublimiumque complurimorũ monitu compertum eſt, agentium cauſarum vires debilitari, frangiq́; ſępius, vbi ſubiecti ad patientiam rerum diſpoſitiones cõtrariarum præparantur, in primis ex Galeni monitu, oportet in omni cauſarum genere diligẽter aduertere, ex qua maxime potentia ægrotare contingat, deinde corporum diſpoſitiones, tam quæ eidem conſentiunt, quam quæ ei aduerſantur, conſiderare oportet. Nam quæ conſentientes ſunt, facillime læduntur, contrariæ vero renitentes, quantum viribus, & magnitudine contrarietas valet, tantum inuictæ reſiſtere queunt.

METHODI PRAESERVATIVAE.

VNVSQVISQVE ergo, qui peſtis vires frangere, ac ſe ab ea cuſtodire deſiderat, examinabit in primis peſtis efficientem cauſam, ſubiectum, & effectum, cauſa autẽ efficiens cum ſit duplex, extrinſeca videlicet, & intrinſeca, extrinſeca vero ſit cibus, & potus, ac præpotentis dei flagella, intrinſeca humores, temperatura, ſubiectum vero impreſſionem recipiens ſit cordis ſubſtantia. Effectus ſit putredo ipſa, cum ergo ex natura rei ab iſto effectu ſubiectum pręſeruare volumus, tollẽdę ſunt efficientes cauſæ, & pręparandum eſt ita ſubiectum, ne paratum ſit ab effectu lædi, ſed vt reſiſtat. Ex cauſis itaq; extrinſecis optime cõſideret, an peſtis ſuboriatur ex putri aeris ſubſtantia, vel ex putridis, & alteratis eius qualitatibus, vel ex ambabus, aut ab exceſſiua ambientis caliditate, aut humiditate, cum enim aeris aſſueta præſertim temperies à naturali ſuo temperamento ad calidam, & humidam intemperiem immodice conuerſa, peſtilentes quidem morbos ſuboriri neceſſum eſt, vel an ex malorũ præterea ſyderum conuentu in aere recepto abſq; eius putredine, an ex fatali numine, an ex terrę, uel aquæ ſquallore, an ex his, quæ cedunt ad uictum, an ex praua uictus, tum coacta, tum voluntaria ratione. Quoniam omnia in cauſæ contrarium peſtem facientis dirigi, & præparari debent. Sunt nonnulli temerarij, audaces, qui ſolum in quadam antidotorum compoſitione non conſiderata peſtis cauſarum diuerſitate mirum immodum confidentes omnes morbos, & quodcunq; peſtis genus, eo antidoto ſanare poſſe exiſtimant, vnde tali audacia, & temeritate, quin potius circulatorię rapinæ gratia id ægris adhibentes illos, cipiunt, & occidunt, Cum ergo videntur aeris qualitates immodice tendere ad calidum, & humidum, tunc tutior

cura,erit ab eo fuga,vel aeris qualitates ad temperiem cum contrarijs deducere, Si autem intenſiſſimo calore aer alteratus fuiſſet, talis conuariatio alteretur frigidis, tunc illi gradui æquali,haudquaquam adminiſtranda ſunt,ſed remiſſiora, quoniam intenſe infrigidantia non conueniunt,ſed relinquendus eſt illis talis caliditatis gradus, vt ſit potens ſupercedentem humiditatem exiccare. Vnde tunc operęprecium erit,quę calida,quæ frigida ſunt admiſceri, calida, qualia hæc ſunt, vitis, iuniperus cypreſſus,cypariſus,pinus,exciſa teda,roſmarinus,ſauina,laurus,& arbor,quę parit citrum, & illa quæ limones,& quæ aurea mala,pulegium, calamithes,origanum, utraq́; ſaluia,ſampſucus abſinthyũ, tamariſcus, thymbra ſatureia,ſerpillũ,menta,mẽtaſtrum, nepeta,ſiſymbriũ,ocymum, betonica,nardus celtica,& mõtanea, ſtœchas arabica,celtica, camępythę, polium, ſaluia, hyſopus, thymus, abrotanum, antecypreſſus ſantonicum,chariofili,radices yridis illiricæ, & rhodię, flores leucoi, iuſſamini,croci,lycbnides,aromata,cinamomum,caſſia lignea,nux muſcata, macer, caryofila,reſina,ſtyrax, thus, reſina cedri, lentiſcina, quam maſticem appellamus, lachrimę,abietis,terrebentina,mirrha belelium brenzoni,balſamum,animantium excrementa muſcus,zibetum,ſucci interrageniti, ſuccinum, maltha,canphora, cũ his poſſunt admiſceri,quæ gelidam habent facultatem, quemadmodum ſunt arbores frigidę bene olentes, cum aeris putredini immenſus color copulatus extiterit, per commodam opem adportant, caloremq́ue demulcent,refrigerant, & inflammãdi uim frangunt, veluti myrtus,ſalices,ſandali,arbores pirorum, pomorum, malorum granatorum,ſorbelarum,prunorum id genus,flores violarum,roſarum,ex his admiſtis ſternantur domus,plateæ,& relucentes in plateis publicis, ac domibus flãmiferi accendãtur ignes,& nutriatur ſiccis lignis non ex putri loco collectis, quernis, iligneis,roboreis,cerreis,fagineis,abiegnis,lachrimis pineis,piceæ,piceaſtri,ſarmentis,in quæ conijciantur odorati flores, herbę, radices, frutices arborum, rami cortices,fructus reſinæ,lachrymę & fornaces. In quibus lateres decoquuntur,aſſidue accendantur,quoniam mira uis in omni tempore eſt ignis,qui in peſtilẽtia, quæ ſolis, & lunæ diliquio contrahitur,multiformiter mane ipſo auxiliatur,aeriſq́; putredinẽ, ac virus,ſiquid eſt,diſcutit,fugat,quamobrem Galenus in libro de theriaca ad Piſonem memorat de Hipp. qui luem eam ex Aethiopia græcos inuadentem non aliter curauit,quam aeris mutationem alterando, ne talis amplius reſpiraret, cum igitur ignem per totam vrbem incẽdi iuſſiſſet,non ſimplicem lignorum materiam, verum ſerta,flores ſuauiſſimos,alimentum ipſius eſſe, vnguentaq́; pinguiſſima,& odorifera ipſis ſuperinfundi conſuluit,vt aerem purum hoc modo redditum homines in mali ſubſidium reſpirarent,ſed quia non ſemper licet, nec ſemper potentiam, aut auctoritatem,vel facultatem non habemus in locis publicis flãmiferos ignes conſtruere, attamen vnuſquiſq; domi in medijs ędibus his,quę ſubinde,locis, quæ frequentius habitant,pro cenſu efficiant crebros ex prędictis lignis,exiccantibus,aut refrigerantibus,ſi nimia æſtuat caliditas,cæterum ſi peſtis à corporibus cęleſtibus excitata fuerit, ac immenſo calore infeſtaret,ſi tunc ignis incenderetur,nullum tunc auxilium præſtaret,immo caloris intemperiem adaugeret,aerem ita attenuaret, vt impreſſioni venefice peruium redderet,vt leuius veneno peruinceretur,ſed ſi à cauſis inferioribus aeris ſubſtantia corrupta fuerit,cum terræ,aquæ ſqualloribus,putris efficiatur, tunc aeris putredo ex flãmiferis ignibus delenitur, & ſi contigerit, quod aeris ſubſtantia corrupta eſſet,tunc theriacalia expedirent,ſi ambientis vero qualitates mutatæ fuerint, & eius ſubſtantia polluta, tunc theriacalibus antidotis aduerſandum erit,& ſi aer ad nimiam niſi fuerit conuerſus humiditatem,tunc omne humidum fugien

giendum eſt, ſi vero contingeret putredinem terræ aerem peſtiferum efficere, tunc in locis infimis, & vallibus haudquaquam habitandum eſſet, ſed montium cacumina quærantur, eaque peſtifera tempeſtate carnes quadrupedum animalium, atque illius anni fruges minime edãtur, ſed alterius anni fruges quærantur, vel eius, ſed alterius ſanæ regionis aſſeruatæ, tunc non bibantur, neque in aliquo vſu adminiſtrentur aquę puteales, & locorum infimorum, ſed tutius tunc erit in vſu habere aquas fontium defluentes ex montium cacuminibus, ſed his tutiores ſunt aquæ pluuiales, vel ciſternarũ, quę ſitę ſint, in locis altioris domus euentatis. Si autem aer ex aquæ ſqualloribus inquinatus fuiſſet, loca tunc infima, ac valliũ non habitãda ſunt, aquas tunc eas exceptis aquis pluuialibus, in vſu habere nõ tutum erit, neq; in ipſis balneare cõmodum erit, quod ſi ſecus fieri nequit, tunc aqua pluuialis cum rebus putredini aduerſantibus decoquatur, quemadmodum cum aceto, aut oximelite.

Cęterum cum aquę pluuiales ſemper non habeantur, ſiquę fuerint, vel cloacales, vel lacuſtres, aut fluminum ſimilimodo putridæ, ita corrigendæ, & deſecandę ſunt, in linteum ſępius infundantur, & coluntur, ſæpius mutandoque linteum, deinde decoquantur, iterum per mundum linteum colentur, poſtmodum cum aceto, vel omphacio, vel alio acido, quemadmodum mali punici acidi, vel citri, aut limonis ſucco, tunc negligatur, tum piſcium, tum animalium aquaticorum eſus, nec non, & cætera eſculenta, humidi, vel putreſcibilis ſucci. Tuncq; aceti, & oxymelitis, & omnium generum granatorum limonum, arantiorum, citrorum, & eorum ſeminum, & corticum vſus commodiſsimus erit, pariter theriacæ, & Metridati uſus præſtantiſsimus erit, vel ſimilia magna antidota, ſicuti electuarium de euphorbio, de ijs antidotis quolibet die ſummo mane, ad quindecim granorum pondus ingerant, poſt horum aſſumptionem à cibo vſque ad meridiem abſtineant, ſed poſt horum ingeſtionem protinus deſuper bibant aquam defecatam, & decoctam, in qua fuerit, gingiber conditum maceratum, aut yringus additis, vel oximelite, vel aceto, tunc coriandrum pręparatum cum cibo non incongruum erit, tunc fęniculorum coriandrorũ, ac eius ſeminis, aut radicis, vel yringi eſus expedit, quamobrem, qui vrbes, qui caſtra radicitus ędificare conſtituunt, non prope aquas corruptas condere animaduertant, cum apud aquas, & flumina ſalubria, vel prope, & loca, ad quę duci poſſunt fontes, vel flumina conſtruenda ſunt, ad imitationem M. Hoſtilij: is enim cũ Salapiam ad lacum ſitam quatuor millia paſſuum ab eo tranſtuliſſet, Salapinos annua peſte liberauit, vt Empedocles Selimuntios cũ in male olentem lacum eorum oppido vicinum, unde peſtis orta fuit, duos fluuios ſuis impenſis deriuaſſet. Itaque hoc loco concludendum eſſe exiſtimo, cum ex praua vel terrę, vel aquæ diſpoſitione, quæ non talem tamen corporibus noxam, qualem aeris corruptio prębet, contrarium his cauſis peſtem facientibus regimen inſtituatur.

Si inſuper cõtingeret quod ex corporũ inhumatorũ non tumulatorũ, aut aliarum rerum fętidarũ ſqualloribus aeris ſubſtantiã putrefieri, tũc flãmiferis ignibus illi putredini reſiſtendũ erit, aut cũ his, quę ſecundũ aeris qualitatis tunc dominantis exigentiã, ſiue calida, ſiue frigida ſint, tuncq; corporis obſtructiones aperiãtur, humoresq; ſuperedentes purgẽtur, cauendũq; inſuper eſt interim, ab oĩbus rebus, tam nonnãlibus, q̃ pręter naturã ad putrediné diſponẽtibus, ſummẽda è cõtra ſunt ea, q̃ à putredine pręſeruant, calida, aut frigida, aut ſicca fuerint prout aeris diſpoſitio fuerit.

Si vero peſtis, quæ talis propriæ peſtilentia eſt ſumpta, ex maligno cęleſti influxu in aere abſque eius putredine recepto, aut alia in qualitatibus primis mutatione, tunc conſiderandi erunt morbi, qui eo tempore paſsim graſſantur, & eorum qua-

litatum Dominium, & tunc contrarijs reſiſtendum erit, & animantium corpora tuenda erunt inculpata victus ratione inferius deſcribenda, in quibuſcunque peſtis generibus. Nam influxus cęleſtes per alia media naturalia, quemadmodum commemoratum eſt, occidunt, vt mediante aere cordis ſpiritus, & ſanguinem, & eius ſubſtantiam putrefaciendo.

Si vero ex aeris qualitatum diſtemperantia peſtis ortum habuerit, omne regimen in diſcraſiæ contrarium erit inſtituendum, humoreſque ita diſponendi ſunt, vt putredinem, aut aeris conuariationem haudquaquam recipiant, & qui iam diſpoſiti ſint ad eam concipiendam, conuenientibus medicamentis præparentur, concoquantur, & inde ſubducantur, eademque intentione, vt cibi ſint boni ſucci, & pauci excrementi, intelligatur tamen talis aeris intemperies, non ſuffocati, aut conſtricti, ſed euentati.

Cęterum ſi peſtis vti flagellum ex fatali numine contigerit, quæ ita cognoſci poteſt, cum aliquis ſyderum coitus, cum aeris, aut terræ, aut aquæ corruptio, aut aliarum rerum ſquallor, ac putredo hæc viſa non fuerint, & cum vna regione in vna ciuitate, eademque tempeſtate quamplurimi ſubita, aut repentina morte; abſque ægritudine aliqua præcedente in inſtanti pereant, & cum in primis appareat phantaſmata prædicentia futuram peſtem, & cum nec fuga, nec peregrinatio ſit tuta, nec à medicis auxilium expetendum ſit ullum, & cum genus humanum eius rato, & inemendabili vitio in Dei contemptu omnia perpetrat, tunc à fatali quippe nemini ſuboriri pro comperto tenendum eſt. Scopus autem pręſeruationis verus nō tunc erit, ieiunijs, pœnitētijs, eleymoſinis, vitiorū abſtinentia, & eius præceptorum obſeruantia præpotentem Deum expiare flere, vt mortalibus culpam re-

4. Meth. cap. 1. mittat, exitioſamque habere hanc reprimat, ſcribit Auic. ob has cauſas proſunt hominibus orationes, & ſacrificia. Homerus in principio Illiados refert, in exercitu Græcorum, ab Apolline irato ſagittis immiſsis fuiſſe contortos, & multos an-

Lib. 35. te omnia animalia ægrotaſſe. Plinius memorat Dipenum & Scyllum Cretenſe primos omnium, quorum memoria exiſtit; marmoribus ſculpendis claruiſſe, cum hi ſe Sicyones contuliſſent, Deorum ſimulacra locauerunt Sicyonibus, verum priuſquam abſoluerent, artifices queſti iniuriam in Aetolos abiere, protinus fames, ſterilitas, & peſtilentia Sicyones inuaſit, cunque remedium ab Apolline precarentur, reſpondit, ſi Dipenus, & Scyllus deorum ſimulacra perfeciſſent, quod magnis

x. Meth. ap. mercedibus obſequijs impetratum fuiſſet, Auic. Intende ergo, & attende iſtorum omnium diſpoſitionem, & quod dicitur de flagellis diuinis, quæ deſcendunt ſuper ciuitates flagitioſorum, & ſuper homines iniurioſos, vnde Seneca quicquid patimur, venit ab alto, Auenzoar tertio theyſir peſtilentia procedit ab illo, qui eſt ſummę, & vltimæ ſcientiæ, ſcribitur etiam, quod Romani in ingenti calore vrente vrbem, atque agros exortam peſtilentiam non alia via abicere potuerunt, quam abducto Epiſmonte vrbe Aſię cibalis ſimulacro, & ex Epidauro ſub anguis forma Aeſculapij ſimulacro, ceu medico deo, quibus Romā intrātibus ſtatim poſt veneratione peſtem, qua Romana ciuitas triēnio continenti vexata fuerint, e veſtigio depulerunt, ac ſæpenumero ortam Athenis peſtilentiam, ob ſacrificiorum, ac votorum ſolemnia extinctam fuiſſe legitur, & iſti Chriſticolę nō fuerunt. Nonne etiam in teſtamento veteri ſcribitur, vti in libro Regum, quod prępotens deus in populū ſuum Iſrael Epidemiam miſit, qua ſeptuaginta millia periere.

Legitur, quod poſt mortem Remi oborta fuit peſtilentia, conſulto oraculo reſponſum eſt placandos eſſe manes Remi, ob quam rem ſella ſedia currulis, cum

ſceptro,

ſeptro, & diademate, & cæteris Regni inſignibus ſemper iuxta Romulum aliquid ſancientem ponebatur, vt mortuus etiam Remus pariter imperare videretur, noſtra vidit ætas Mediolani Gallorum gliſcente obſidione, fame, peſte, circa centum millia homines perijſſe. Diſcrimen imminet, ne ex criminibus noſtris, ea tam dira peſtis, quæ Athenienſes, aut ea, quæ totam Europã, cũ ſputo ſanguinis quinq; annis graſſata eſt, nos inuadat, itaq; omni ingenio aueruncãda eſt ira prępotentis Dei, ne illis peſtilentijs corripiamur, quæ tanta violentia, & atrocitate inuadere ſolent, quibus feruore capita incendebantur, oculi ſuffuſione rubebant, lingua cruore manabat, aures tinnitu ſonoræ, vultus toruus, crebra ſuſpiria, eaque graue olentia, ſternutatione, raucitate mox tuſsi anhela pectus, & pręcordia cõcutiebantur, ſingultu quoque, in quibuſdam cito deſinente quoſdam diutius torquente, corpora forinſecus ſubrubicunda; vlceribus, intrinſecus fœdata ita æſtuabant, vt velamenta, vel tenuiſſima tolerare haud poterant, multi æſtus impatientes, & ſitis cruciatu in puteos ſemetipſos præcipitarunt, ad hæc accedebant inquietæ, continenteſque vigiliæ, ardore vrente vitalia populabantur. Nonnulli in genitalibus, extremiſque manibus, ac pedibus vim morbi prorumpentem cruciabiliter ſenſerunt. Nonnullorum brachia, tibiæ, manus, & pedes putredine cadauerali eſthiomemata cadebant. Vnde nonnulli, cum illlorum membrorum iactura atque diſpendio liberanti, quidam amiſsis oculis in miſero cæcitatis exitio ſuperſtites vixere, quibuſdam tanta fuit obliuio, vt cognatos, amicos, & nomen proprium obliuioni traderent, & etiam ſemetipſos ignorarent, in tam diro malo nullum ſalutare præſidium excogitari poterat, curatio omnis irrita, vota incaſſum ſuſcepta, precationes auribus Dei ſurdis fruſtra ingerabantur, cateruatim dabant ſtragem, paſsim iacebant cadauera hominum inſepulta, quæque alites, neque beſtiæ attingebant, quod ſi quæ guſtauerint, illico perierunt, & vbi quis ſe morbo affectum videbat conſcius langoris protinus ſalutem deſperabat, & deficiens animo męſto cum corde iacebat. Quamobrem quotidiana funera, & ob omnium oculos mors erat. Vndique dies, noctesq; ploratus audiebatur, funera funeribus cumulabantur. Galenus teſtatur quod peſtis ſęua in ſummos pedes graſſata, & crudelitas prędonis circa coraciſium pampiliæ, peſtilentia namque putrefaciebat, predo autem abſcindebat extremos pedes, vt ſine baculo non poſſent ambulare, qui in huiuſmodi incidiſſent infortunium, non quod ad motum crurum à baculo iuuarentur, ſed ad firmitatem quã prius habebant ex pedibus. *Lib. 3. de uſu. par. 1. cla. fol. 125.*

Si autem peſtis ſuboriretur, ex his quæ cedunt, ad victum, ex terræ putredine inquinatis, tunc illa ex regione ſana perquirenda ſunt, quæ ſi haberi non poſſunt, corrigantur, cum his, quæ ſunt cauſis agentibus contraria, quæ faciunt, vt illi cibi & potus peſtiferi ſint.

Si vero peſtis, & epidimiales morbi, quales anthraces febres peſtilẽtiales ex prauis ſimiliter cibis ſubortæ fuerint, quibus homines ueſci ſolent, quemadmodum ex rerum indigentia, aut in ciuitatibus gliſcente obſidione, aut ex praua, & voluntaria helluonum victus ratione euenire ſolet, tunc ſtudeant ueſci cibis, ac potibus boni ſucci, de quibus infra, & inter cætera à morbis ex praua victus ratione contingentibus pręſeruandi, ius præſertim pullorum, gallinarum principatum obtinet, & hæc eſt quantum ad efficientes cauſas extrinſecam methodus præſeruatiua.

Quo vero ad cauſas efficientes intrinſecas, e tenebris in primis vniuſcuiuſque corporis præſeruandi diſpoſitio, ac temperatura perquirendæ, ac eruendæ erunt, videlicet ſi peſtilentes cauſæ ſint ſimiles, aut diſsimiles, quod ſi diſsimiles, & con-

trariæ ſint, tales conſeruentur, quoniam tanquam minus aptæ minus etiam conflictantur cęteris paribus, cum mutati aeris temperiei ſint contrariæ. Quo fit, vt vnius dumtaxat temperaturę, & non aliarum quandoque homines corripit, vnde Auenzoar admonet, quod illi magis parati ſunt dictam concipere corruptionem, qui ſunt eiuſdem complexionis. Itaque cum ſint ſimiles ad gradum temperamenti contrarij, reducantur, quemadmodum in primo de differentijs febrium docet Galenus, vbi inquit, cum incipit talis aëris peſtilentis conſtitutio, quæcunque corpora humida videbamus, omni via exiccare conabamur, quæ vero ſicciora, in his antiquum habitum conſeruabamus, at quibus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabamus, obſtructiones autem foraminum aperire, atque abſtergere ſtudebamus. Quoniam quęcunque corpora munda ſunt, ac ſuperfluitatibus carent, nonnulla quidem nihil, nonnulla vero minimum mali ſentire, ac facile, ad naturalem habitum habere regreſſum apta ſunt. Itaque cum peſtis orta fuerit, ab aeris intemperie calida, & humida, & quibus temperamentum fit calidum, & humidum, ne in maiorem caliditatis, & humiditatis lapſum delabantur, eorum victus ratio declinet ad frigidum, & ſiccum, vnde veſcantur lactucis, portulacis, & ſimilibus, ſed cum tales herbę in ſe etiam humidum ſuccum contineant, admiſceantur cum eis, quæ ſiccant, qualia ſunt anethum, pulegium, menta origanum, naſturcium, ex fructibus thymus, ex radicibus porrum, ex ſeminibus, anethum, apium, carum, lybiſticum, cuminum, panis hordeaceus, carnes aſſatę, piſces aſſati, vitandæ ſunt carnes elixæ lactantis vituli, hædi, agni, porcelli, vitandæ ſunt aues, quę in paludibus degunt, piſceſque elixi, vitanda iura, multæ potationes, quibus vero temperamenrum eſt tantummodo calidum, veſcantur obſonijs, quæ interius refrigerant, remiſsius ſiccant, quibus autem humidum extiterit, veſcantur ijs, quæ vehementius ſiccant, & remiſsius refrigerant, ita obſeruetur cum balneis ab illis, qui eis ſæpius ſe balneant, quibus vero calidum, at ſiccitate, & humiditate temperatum veſcantur frigidis tantummodo, quibus humidum, ſed calore, & frigore temperatum veſcãtur ſiccis, quibus calidũ, & ſiccum, veſcãtur frigidis, quibus frigidũ, & humidũ veſcãtur ſiccis, quibus prorſus temperatum, veſcantur, ijs, qui temperatum, & bonum ſanguinem procreant, ſed animaduertendum eſt, cum aeris qualitas fuerit mutata, aut putredo in eo exiſtat, non affatim mutetur victus ratio monitu Cornelij celſi in lib. 2. cap. 10. quibus ſeruatis ex reliqua victus conſuetudine, quã minimum mutari debet. Si tenuis cibum ſubſtantiæ ederit, aut tenui victu vtatur, vbi aer tantum peccat corporis, tunc habitus rarefit, & laxior euadit, ex qua raritate virtus imminuta minoratur, quo fit, vt etiam rarefactum corpus, tunc ad contrahendas aeris impreſsiones magis præparatum ſit, in percutanea ſpiramenta rarefacta, & corporis meatus, ac per anhelitum aer putris recipit, vnde ſanguis, & ſpiritus putreſcunt, quia virtus debilis facile noxam ſuſcipit, igitur ab aſſueta victus ratione non temere declinandum eſt, ſed caute, & paulatim, ſi vero pleniori, & craſsioris ſubſtantiæ cibis veſcantur, vt condenſetur habitus, & corroboretur, tunc ſuboriuntur ex humorum copia obſtructiones ingentes, ac putredines, quibus inde moriuntur, ergo non expedit bonum immutare victum, vel in pleniorem, vel in tenuiorem, ſed in antiquum potius remanere, ſed ſi interim corpus malis ſuccis oppletum eſſet, tunc ex corpore, cum medicamentis potius benedictis ſubducentibus, quam exoluentibus purgentur humores, ſed ſi virium robur extiterit, ac aliquod timendũ indicium ex futuro malo, & peſsimo appareat, quod ex praua uictus ratione euenturum ſit, tunc ex virtutis robore, medicinę acriter ſoluentes ſcãmoneatę propinandę

ſunt

ſunt, quæ licet à proprietate quadam principalibus membris noxam præbeant, earum tamen facultas ad ea peruenit, vt illud cum corruptis, ac putridis humoribus educat venenum, quod cor ambire paratum eſt, his tamen medicinis ſcamoneatis, ea tamen, quæ eorum venenoſitati, aut eorum noxã oppugnent, ac principalia mem bra validiora reddant, commiſceantur. Nec non exhibenda poſtea ſunt ea, quorũ qualitate occulta, aut lata, aut à proprietate ſubſtantię talis exiſtat uis, qua membra, & ſpiritus potentiores efficiantur, quales ſunt iacinti, ſmeraldi, margaritę, theriaca, metridatum, electuarium euforbij, & alia ſimilia, de quibus infra. Ita corpora, quæ humorum copiam collegerunt, purganda ſunt, quiſquis enim humor à ſanguine diuerſus medicamento deeſt, ſanguiniſq; copia, qui etiam ex boni ſucci cibus oriatur, vena inciſa minuenda eſt, talem enim corporis oppletionem, quo ad vaſa, hæc inſinuant, tumidiores, ac tenſiores non calefacto corpore nulloq; præmiſſo exercitio venæ dolor, cum inflãmatione, & hęc ſępius euenit, vbi quis multi ſucci nutrimento vſus ocioſam, & tranquillam vitam duxerit, ſi aquæ dulcis balneis poſt cibum vſus fuerit, ſi excretiones fluere conſuetę retentæ fuerint, ſi repletionis vitio excitatis morbis infeſtati aſſueuerit, ſi in regione temperata, vel non admodum ab illa remo ta, & in medio veris tẽpore, hæc namq; ſi vna coierint, non paruum huiuſce rei dant teſtimoniũ, ſed inter has huius plenitudinis notas pulſus magnitudo, & vehementia quoq; reponitur, oppletio aũt quo ad vires, ita noſcitur, nam eam conſequuntur grauitas, ac pigritia, præſertim cum particulæ ſenſu prædite afficiuntur. Repletio num vero quantitas, & magnitudo, ex concomitantium eas ſymptomatum magnitudine, dignoſcitur, veluti peccantium humorum qualitas ex colore, & dignoſcitur ex ſymptomatibus, vel in vno membro, vel in toto, ſi corpus pallidius, aut ſolito flauius, flaua bile abundat, ſi fuſcius, aut nigrius atra, ſi albidius, pituita, ſi rubicundius ſanguine, ſi puſtulæ flauæ per totum corpus diſperſę fuerint, bilis flaua exuberat, ſi fuſcæ vel nigræ, atra, ſi albæ pituita, ſi rubeæ ſanguine, ſi ventriculus quodam morſu male afficiatur, cibi faſtidio, ſi magis ſitiat, quam eſuriat, ſi ſapit nidorem, ſi ructuat, ſi excrementa bilioſa, vel ſponte euomat, aut aluus reddat, ſi in eſcis, vel potationibus amaritudinem ſentiat, ventriculus tunc oppletus eſt flaua bile. Si vero alicubi eryſipelas, vel ſacer ignis, ſilien turgeat, ſi cancer, ſi lepra, ſi ſcabies, ſi hæmorhoides, ſi varices nigræ, atræ indicant bilis copiam, ſi mentis, & corporis ſignities, ſi ſom nus profundus, ſi capitis grauitas, ſi ructus accidus, ſi alicubi tumor albidus, laxus pituitæ copiam demonſtrant, ſi plenæ venę tument, ſi alicubi inflãmatio ſanguis prę ter modum excedet, has etiam oppletiones declarant morbus, anni tempus, Regio, cæli ſtatus, corporis temperamẽtum, ars, victus ratio, morbus, ſi febris tertiana bilis flauæ copiam inſinuat, quartana atrę, quotidiana pituitæ, continens ſanguinis, tempus in uere corpus pluſculum ſanguinis colligit, æſtate flaue bilis, autumno atræ, hyeme pituitę, Regio, quę ſi temperata erit, ſanguis ſubit, ſi calida, & ſicca flaua bilis, ſi frigida & humida, pituita, ætas, ſi pueri, ſi adoleſcentes ſi ordinate vixerint, ſanguine abundant, ſi iuuenes flaua bile, ſi ſenes pituita, ſi ſeniores atra, cęli ſtatus nam ſi temperatus erit, ſanguis exuberabit, ſi calidus, & ſiccus, bilis flaua, ſi frigidus, & humidus pituita, ſi frigidus, & ſiccus atra, temperamentum corporis ſi fuerit temperatum, ſanguinem, ſi calidum & ſiccũ bilem flauam, ſi frigida & humida pituitã, ſi frigida, & ſiccca atram procreant, ars, qui venas metallorũ excoquunt, & opera me tallica fabricantur, & fabriferrarij bilem colligunt, doctrinarũ ſtudioſi atram bilẽ, pi ſcatores pituitã, & alij pariter ſecundũ eorũ artes humores colligũt, victus ratio, de ea copioſius, infra deſcribam, cum diuerſa ſint genera ciborũ, diuerſi etiam ab ipſis

humores in corpore procreantur,& ſecundum eorum ingeſtionem talis humorum fit copia. Quamobrẽ cum contingat ex his oppletio,vel quo ad vaſa, vel quo ad vires,tũc minuendi ſunt humores,vel in particulari mẽbro,vel in toto accubẽtes, vel venę ſectione,vel pharmacijs eligentibus ſuos proprios humores, ſed ſi contingeret,quod cõſtitutio aeris eſſet calida, & humida,& putris, & humores eſſent in corpore deprauati,cauendum,ne confertim euacuentur,quia in febrem peſtilentialem repente incident. Nam hanc experientiam compertam habemus,cum anno. 1528. qui confertim purgabantur;omnes moriabantur, quoniam primo agitabantur humores,quemadmodum Gal. 2. de victus ratione in pleureſi teſtabatur ,quia neſcimus ex arte purgare,vel nimis,vel parum,deſtruitur virtus,illius,quod reſidet,auge tur putredo,& ad viſcus aliquod nobile tranſit,quia mouetur,& nõ euacuatur, quia omne pharmacum ſoluens, & attrahens eſt venenoſum. Ideo Cornelius cœlſus in lib.2.cap.10. de obſeruatione in peſtilentia admonet,quod neq; ieiuno, neq; cęna to vomendum eſt,neq; mouenda eſt aluus,atq; ſi per ſe mota eſt,comprimenda eſt, attamen ſi corpus purgari contigerit, cũ confertim euacuando agitantur humores, & rarefiat cor,ipſiuſq; facultates imbecilles reddantur, quod periculoſum ſatis eſt, operęprecium erit Auicennę doctrinã ſequi,inquit in pręſeruatione,quod cum cor pora humoribus plena euacuanda ſint,euacuanda ſunt parum pro uice,ſed ſæpe,vnde non euacuãda cũ his,quę virtutum mineras deſtruunt,ſed aloe,myrrha,& croco, Ruffi admirandum pharmacũ,Teſte Raſi:de Rufo, qui fuit ante Auic. Ego hoc medicamentum expertus ſum,quia habet omnem methodũ , & ſemper bene ſucceſſit, & conficitur ſimili modo, Rec. aloe partes duas,croci mirrhę an. p.i.ex vino odori fero diluitur. In præſeruatione datur mane in forma pillulari, in vino citius mẽbra penetrat,ſed Ruffus neq; Auic.ſcribunt doſim,quia ætates & temperaturas diſſimiles viderũt,ſed tuto.ʒ.1.poſſit exhiberi,aloe.n.purgat,putredinem, prohibet myrrha etiam illinitione eius corpora à putredine conſeruantur, aperit obſtructiones, crocus cor,corroborat, innouat ſpiritus,cũ. n. cordis ratio habenda ſit,hoc Ruffi:dignum pharmacum expedit,cũ corroborat,aperit, remouet exiccando cauſas intrinſecas, & extrinſecas,cum ſumma etiam cura peſtilentialium morborum exiccatio, Vnde ſi aeris qualitas declinet ad nimiam caliditatẽ,tunc cuſtodiatur, cum frigidis non intenſe frigidis,& tunc ſubducantur humores bilioſi,ſi corpus illis fuerit opple tum,ſi ad nimiam humiditatem humores pituitoſi,ſi exuberant, purgentur, vt corpus exiccetur, & tunc vtatur victus ratione, quæ vim exiccandi in ſe contineat, ſic intelligatur de cæteris anni tẽporibus ac corporis humoribus, inſuper in alijs etiã omnibus obſeruandũ ac conſiderandũ eſt,an peſtis graſſari incipiat,an ipſius ſuſpitio dumtaxat ſit futurę peſtis, quamuis nondũ incœperit. Quoniã nonnulla expediunt, cum ſola futuræ peſtis ſuſpitio ſit, quæ non conueniunt, cum adſit, ſicuti exercitium, & nonnulla inferius deſcribenda. Interim cauendum etiam erit ab omnibus rebus, tam non naturalibus, quam præter naturam, quę extra ſanitatis modum, immo extra ſui latitudinem temperamenti homines ducere valerent, qnę extra ſanitatis latitudinem tempore non peſtifero raro duxiſſent, aut quæ alias ad neutralitatem, aut ad morbum ſanabilem duxiſſent. Hoc tamen peſtis tempore conſentiente aeris malignitate ad morbum deducerent inſanabilẽ, inter reliqua etiam ſumoperęprecium erit,ſi in omni peſtis genere, cum rebus frigidis,aut calidis ſecundum cauſę peſtilentiæ exigentiam,cui debent admoueri,intus & extra,cordis,& ſpiritus facultates validiores reddantur, vtendo rebus putredini,& venenis reſiſtentibus,ac proprietatem habentibus inferius deſcribendis.

4. ad alm. de peſtilentialia.

Reſtat,ut methodum eam, quam medicinalis ſcientiæ interpretes de medicinalibus prę̨ſeruatiuam nuncupant,hoc in loco per neceſſariam perſcrutari incipiam, in primis admonet Auic. in cap. de prę̨ſeruatione à peſtilentia, primum annotandum eſt,oportet,ut extrahantur à corpore humiditates ſuperfluæ, & inclinetur regimen eius ad exiccationem ex omni modo, quæ exiccatio tribus methodis ſcilicet venę ſectione,victus ratione,& congrua medicamentorũ adminiſtratione perfici poſſe exiſtimatur. In primis inſpectis conditionibus quas 4. primi cap. quinto Auic. ſcribit in his carminibus collectis.

Ars,ætas,virtus,regio,complexio,forma,nec non ſymptoma,repletio,tempus & vſus,ex quibus colligitur,non omnia corpora à peſte prę̨ſeruanda euacuatione indigere,corpora.n.optime ſana,quorum cibi fuerint boni ſucci, & facilis cōcoctionis,corpora ſimul laudabilium humorum euacuatione non indigent, at cum alterantibus dumtaxat peſtiferis cauſis contrarijs cuſtodienda ſunt, ut ſi peſtiferi morbi,& calido contraxerunt cauſam,prę̨ſeruentur cum frigidis,& ſiccis,& ſic de alijs, virtus imbecillis,temperies calida, & ſicca, vel multum frigida, ac macies magna ſuperflua pinguedo,ætas pueritiæ,decrepitatis ſymptomata mala,euacuationes cōſequentia,tempus anni, vel regio multum calida, uel multum frigida, euacuandi conſuetudo artes laborioſæ corpus multum reſoluentes. Hæc nempe neq; purgationem,neq; venæ ſectionem fieri admittunt,ex quo infertur male,& inepte operati illos,qui quoſcunq; prę̨ſeruandos indiferēter euacuant,aut ſanguinem minuunt, nulla habita ſuper his conſideratione,præterea ſi his exceptis quos purgare,aut minuere non oporteat,alia namq́; exiſterent,quæ eſſent cacochyma, aut pletorica,vel quorum vaſa,vel eſſent oppleta,aut corporis vires eſſent oppreſſæ, ad ea prę̨ſeruanda,tunc animaduertendum erit,an purgandum ſit corpus,an minuendus ſit ſanguis, an ad vtrumq́; intentio ſit, diuerſas, ac diſtractas auctorum opiniones comperio, nonnulli,quibus hoc forſan negotium breuius abſoluere animus fuit,venę ſecandę mentionem taciti omiſerunt,reliquos bipartitos offendi,inter quos Matthę̨us gradienſis, vbi ætas cōcedit,natura, & virium robur admittunt, ſanguinis minutionē per oportunam ſemper exiſtimauit,huius opinionem lib. vi. qui colliget vocatur, capite nouiſſimo Auer. hanc eandem ſententiam comprobauit, ſed aeri corrupto in ſubſtantia ſimiliter reſiſtendũ eſt euacuationibus vniuerſalibus.Hæc Auer. Gentilis autem,ac prę̨eminentium aliqui ſanguinis tunc minutionem neceſſariam dũtaxat neceſſariam eſſe iudicant,vbi ę̨quam reliquorum proportionem ſanguineus humor ſuper excreuerit,at ſi ſecus fuerit, tunc laxatiuũ pharmacũ propinari iubent, vti prę̨uincentis natura humoris expetierit.. Hę̨c eadem Auic. ſententia fortaſſis exiſtimatur,qui de peſtilentialium febrium curationibus capite tradit, ſanguineo exuberante humore ſanguinem tunc minuere ſalubre erit, reliquis uero humoribus iuſta proportione exauctos pharmaco eos expurgare cōducet, ſi quandoq́; peſte laborantes venam ſecare non expedit, neque ſanum illum, quem præſeruare volueris,ſanguinis miſſione cuſtodies,ad hę̨c de prę̨ſeruatione cap. idem aſſerit ſuperfluos humores eijcere opus eſt,qua de re, ſi ſanguinis moles æqua fuerit,eadem intenſiori qualitate, haud afficiatur, tum ſanguinem mittere detrimentum affert, nec ambigendum eſt,quin hæc Auic.fuerit opinio,at hoc magis ſubuereri oportet, an hæc ſententia recta exiſtimanda ſit. Nam quippe quam maxime auctoritatis vir Auenzoar horum contrarium imperat,qui lib. 3. trac. eodem cap. 1. planius referat,ſanguinis miſſionem opportunam ſemper eſſe cenſendum. Ita.n. ſcribit, & ſic iam diximus curam epidemiarum,quæ eſt cum frigidis,& ſiccis,& cum his, quę ha-

bent,aperire, & abſtergere, & trahere malos humores, ſed antequam fiat vniuerſalis purgatio,& hoc cum venę ſectione,& ſubtiliando regimen,quam fieri poteſt. Hęc ille,cuius & ſi ad magnificandam auctoritatem,& in parte,quę de negotio operatiuo potiſſimum eſſe arbitror,attamen quæ rationi conformantur, ſcripta firmiora ſemper habentur,mihi nec imbecilla ratio in mentem venit, qua Auenzoar, ac Matthęi gradienſis rationem ſtabilire poſſum. Nam nemo ambigit, quemadmodum,& ſupra peritorum ſententia ſtatuimus peſtilentialem inde exoriri febrem,ex putridi aeris cordi frequenti immiſſione,quæ inde ipſius humores ſanguine reddundantes putres efficit,cum cordi ſanguis vbertim affluit, cum ergo putri aere cordis ſanguinem infici extimeſcimus,quem inculpatum conſeruare animus eſt, hunc vero ſanguinis minutione in primis cuſtodire conabimur, cum etiam ipſam cordis ægritudinem,quemadmodum demoſtrat Auic. can.3.cap. 6. de curationibus vniuerſalibus ægritudinum cordis,quamuis febrem peſtilentialem quãdoq; biliosam, quandoq; pituitoſam,quandoq; ex atra bile comperi,conceſſum ſit,frequentius tamen ſanguineam peſtilentem febrem offendimus,quin immo Raſis ad Alm.lib.10. concluſam peſtilentem appellat. Quoniam ergo hoc tempore ſanguinis putredinem crebrius pręcauere ſtudemus,venę ſectionem ſępenumero efficere licebit,quãobrem ne differendo longiorem ſermonem faciam, tutius illud putauerim,ſi ętas, virium robur ac tempus admittant,vbi ſuperexcedens fuerit humor,ſanguinis miſſione pleraq; ſanorum corpora peſtilenti tempore pręſeruare poſſe, illamq; & parcius,& copioſius ſicut ſanguinis vbertas,aut penuria exigerit,efficere,vnde ſanguine refertis copioſam ſanguinis minutionem , reliquis vero congrua proportione ſteriliorem fieri expedit. Quibus uero venę ſectio conſueta eſt, ij ſanguinem minuere largius poſſunt. Quibus vero inſolita his moderatus,partiuſq; detrahendus eſt. Quoties autem venę ſectio repetenda ſit, Gentilis occurrit,& admonet,quidã ſingulo menſe denuo reiterandum eſſe , cum ſolaribus radijs directo intuitu luna propius exponitur,cuius rei fortem rationem non conſpicor, pertimeſcenda eſt. n. repetitio,toties ſanguinis hauſtu imbecilliores admodum uires efficiuntur, neque antiquorum quiſquam ſic nos inſtituit. Quamobrem cæteris conſentientibus,& veris,ac autumni tempore ſemel tantum id exequendum eſſe conſulo,uere ſiquidẽ, cum ſanguis,tum reliquorum commotio vehemens depręhenditur, autumnus corruptionem paſſim inferre traditur,quod ſi hyemantis anni , ac æſtiuo primordio ita pariter ſecure agendum aliquis iudicet,ob id quod Hipp. & Galeno auctoribus nõ ſolum ingens in diuerſas temporum qualitates viciſſitudo,uerum etiam,& ipſorum ſucceſſus,& ægritudines pariat,id à veritate haud prorſus alienum eſt , quamquam vere excepto,reliqua tempora pharmaci expurgantis auxilium malint. Quamobrem annuo curſu binam peſtilenti aere ſanguinis detractionem vena comuni inciſa ſaluberrimam eſſe cenſeo vere,ſed eaq; largior,autumno ſi partior fiet,id magis ſi lunæ incremento fiat,oportunius creditur,æſtate uero,ac hyeme licet non æque ſalutaris,modicula tamen,exiliſq; ſanguinis miſſio,opem aliquam præſtabit, ſi uero pletoricum fuerit corpus , & in omnibus membris ſuperioribus , aut in inferioribus , pletora fuerit æqualis , alijs non reſiſtentibus comunis brachij dextri vena incidatur,ſi uero talis repletio fuerit etiam in toto corpore,ſed maior in ſuperioribus membris,tunc humoribus exuberantibus,quieſcentibus dextri brachij ex cephalica ſanguis minuendus eſt,quoniam talis venæ ſectio eos fluere prohibet,& eos à ſuperioribus euacuat,ſi autem contingeret iam eos eſſe in motu,minuatur ſanguis ab eadem vena,prout videbitur plus,aut minus fluere, ſed ſi vaſa in toto corpore non

eſſent oppleta,ſed cordis ambientia loca magis eſſent oppleta, baſilicam brachij dextri ſcinde,à dextro.n.pręcipue cordis ventriculo,vbi plus ſanguis abundat,ſanguis diuertitur,at ſi in toto oppletio,ex maxima primo, ex ſaphena, quæ cum euacuet à toto,ac diuertat,ſanguis minuendus eſt,poſtea ex baſilica dextra quod ſi à ſiniſtro cordis ventriculo diuertere cupias, minuendus eſt ſanguis ex Baſilica ſiniſtra,maxime à corde,& ab arterijs euacuare intentio ſit. Nam ex dextri brachij vena baſilica ſanguinis copia minuitur,ſed ex ſiniſtri brachij baſilica vaporum cordis, & arteriarum copia diflant,vbi Auic. decima tertij trac.1.cap.9. de cura aſthmatis, in aſthmate inquit,& anhelitus conſtrictione ſatis propter vapores fumoſos dominantes in corde, & humores excernentes in arterijs cordis confert phlebotomia, & melior eſt illa,quæ fit in latere ſiniſtro,& vndecima tertij tract. primo in vniuerſalibus curationibus ægritudinum cordis,& repletio, inquit ſanguinea remouetur phlebotomia baſilicæ dextræ, & repletio vaporoſa phlebotomia baſilicæ ſiniſtræ, vbi tamen cautela habenda eſt,quoniam ſcribit Raſis 7.ad Alm.& in albucaſi eius, quod huiuſmodi venæ inciſio,quod ſit periculoſa,niſi minutor ſit peritus, quia habet neruum in latere,& arteriam ſub ſe,& ideo ſagitella debet eſſe non multum acuta,ſed lata,Auer. 7.col. cap. 16. nō conſentit Auic. hoc in loco,immo tenet, quod phlebotomia venę medianę melius operetur, omnibus alijs, & Gal. inde venæ ſectione ſumma ſecunda cap. 2. videtur tenere cum eo, ſed credendum eſt Auic. Siquis.n. ſcabiē habet, aut pruritum,ventoſetur in locis aptis,ſi autem hepar oppletū extiterit,dextram baſilicam aperi,admonet inſuper Auic. 4. primi cap. 20. oportet inquit,vt omnes tres ſcilicet baſilica, cephalica, & nigra ſupra iuncturam aperiantur,& non ſub ea,& neq; in ea, vt egrediatur ſanguis bene, taliter, ut ſaliat, & ut ſit ſecuritas à nocumentis neruorum,& arteriarum,& vult, quod ſcindatur ſecundum longum ſimpliciter,ſed parum tranſuerſetur, Damaſcenus ſecunda aph.ſenes in 75. annis admonet,quod baſilicam incidere deſinant. Huic inſuper loco adijcienda ſunt, quibus cum inciſa vena ſanguinem exhaurire non expedit, membrorum in primis colligantiæ cognitio,de qua Auic. ſecunda primi doct. prima cap. vltimo, mentionem facit,conſyderanda eſt, quoniam cucurbitulæ vices ſupplebunt. Nam humeris loco venæ baſilicæ ſectionis. Naribus loco venæ cōmunis ſcalpelo conciſa cute ſanguinem extrahentes applicabimus,cum autem intentio ſit,capitis ſanguinis oppletionem minuere,tunc minuetur, vel ſanguinis è naribus profluuij, vel loco cephalicæ ſectionis in nocria,ſiue fontanela colli,vbi capiti coniungitur collum, cucurbitulæ admotio pręſtabit. Si vero vaſorum membrorum ſpiritualium oppletionem minuere vellemus,tunc cucurbitulæ admouendæ ſunt humeris, ſi vero membrorum nutritiuorum vaſa inanire opus ſit, tunc rhenibus, vel adiacentibus locis admoueantur cucurbitulæ, in medio autem coxarum domeſtico, aut tibiarum,aut ſub talo,aut in poplitis curuatura,in partibus domeſticis appoſitio cucurbitularū vices venæ ſaphenæ ſectionis ſupplebit, ſi hę uero in partibus ſylueſtribus admoueantur,venæ ſchiaticę ſectionis fungētur officio. Narum loco hirudines electas, ani etiam orificio applicare conuenit, & hæc quantum ad corpus pletoricum, nunc ſupereſt, ut vertam orationem ad corpus cacochymum, vt ſubiectum, ideſt cor,& in eo contenta ita parentur, ne tale putre ſeminarium peſtiferum in ſe contrahant,ut cordis ſubſtantia ad reſiſtendum ſit validior, ac ſanguis cordis ſit ita mundus purus,& inculpatus,ne facillime putredinem admittat, ac cordis ſpiritus ita lucidus,& illuſtris fiat, ne aeris putredine ſe alterari, & immiſceri permittat.

In primo de differentijs feb. admonet Gal. quod quæcunq; munda ſunt, aut ſu-

perfluitatibus carent,nonnulla quidem nihil nonnulla uero minimum mali ſentire,ac facile,ad naturalem habitum habere regreſſum, monitu ergo Galeni nobis elaborandum erit,ut corpus ſuperfluitatibus careat,ne ex earum magna putredine, quam ad cor ſpirant febribus peſtilentibus,cor aut in eo contenta corripiantur,vnde ſanguis in primis, ad ęquam temperiem deducendus eſt, ac reliquorum cumulus humorum, quos ſanguini medicorum inſignis turma mixtos eſſe teſtatur, cum non leuem in hoc negotio varietatem efficiat,ad concoquendos eos his, quæ ſanguinis putredinem mirum inmodum cohibent,atq; ſpiritus purius illuſtrari queunt, medicamentis vtemur,ſcribit Gal. loco pręnotato. In peſtilenti vero aeris ſtatu inſpiratio plurimum eſt cauſa, fit.n. & aliquando ob eos qui ſunt in corpore humores, ad putreſcendum paratos, cum breuem aliquam occaſionem ad febris originem, ab aere ambiente acceperit animal,magna autem ex parte ex inſpiratione, incipit aeris circumſtantijs à putreſcibili euaporatione vitiari,quamobrem cęteris ęquandis humoribus ita aduertere ęquum eſt, vt quanto ipſorum alterius ſanguini grandior moles inſedit,eo validius ſanguinem refrigerare, & exſiccare expediat, nunquam ſanguinem humidiorem reddere iuuat,pręcipuam ſiquidem exiccandi intentionem eſſe tradidimus, congruis ergo medicamentis qualemcunque ſanguinem opportune diſponere oſtendam.

DE SYRVPIS.

SIQVIS addita bile incaluerit, huic ſeptenis diebus diluculo ſyrupum propinabimus, videlicet Reci. ſy. acetoſitatis citri, ac ſyrupi de granatis æque ℥. vi. ſy. de agreſta, ℥.iiii. aquarum Bugloſſę, acetoſę pariter oñ. 1. s.miſc. Rabi Moyſes in ſuis aph. par. xxi. dicit, quod ſyrupus acetoſus cum ſpeciebus triaſantalorum temporibus peſtilentiæ diebus ſumptus eſt bonus.

Verum ſi pituitoſi ſucci rigore remiſsius ſanguis ęſtuet, hic percommode pari numero ſyrupus aſſumendus eſt,accipe ſy. acetoſi.ſ.oñ.1. mellis roſacei ℥. v.ſy. ex ſucco endiuiæ ℥. iii. Aquarum meliſſę,endiuię,acetoſę,pariter oñ. 1. miſce.

At vbi atram bilem ſanguini vberius commiſtam depręhendimus, ſyrupum huiuſmodi conducibiliorem exiſtimo,ſummatur ſy. de pomis deſcrip. ſubor regis ℥. vi. ſy. acetoſi. s. ſy. de ſucco acetoſę ęqualiter ℥. iiii. ſy. granatorum ℥. ij. Aquarũ bugloſſæ,lupulorum ęque oñ. s. miſce.

Qui aliorum humorum ęqua proportione commiſta debitam ſuo iure ſanguini naturam reſeruat,liquorem hũc ſepties hauriet,accipe ſy.acetoſitatis citri oñ. 1. ſy. ex ſucco acetoſę, ac ſy. acetoſi ſcilicet pariter ℥. iiii. Aquarum acetoſæ, endiuiæ æque oñ. s.

Neque illud abſurdum fuerit, ſi hyemante anno minoris frigoris ſyrupos hauriendos eſſe,atq; temporum omnium quoquomodo rationem habendam quis exiſtimet,nam annotatorum nempe ſyruporum frigidiores aliqui ſunt,quidam remiſſiue rigent. Quamobrem ſi haud iudicij expers medicæ facultatis profeſſor fuerit, horum accurata cõmixtione ſingula opportune exequetur, quamquã, & alios hac in re congruos liquores minoris rigoris per multi compertum habeant,veluti roſaceus,ac ille,qui ex lupulorum ſucco conficitur, quiq; de cicorea vocatur, atq; illi, quos cordiales prorogatiua quadam appellamus,ac alij quam plures, quorum aliquos percurrere animo inſedit.

SYRVPVS DE BLAPTISECVLA, AVT DE CYANO.

Accipe ſuccorum Blaptiſeculæ, Bugloſſæ boraginis, acetoſæ, pomorum dul. endiuiæ, ſcariolę ſing. lib. 1. aceti albi, acetoſitatis citri ſing. oñ. 8. ſucci roſarum, florum nenupharis ſing. oñ. 6. ſandalorum citrinorum, coralorum rub. diptãni, carlinę ſing. 3. ij. florum violarum, bugloſſę, boraginis ſing. m. 1. camphorę 3. i. s. reubarbari optimi oñ. 2. miſce. & fiat ſyrupus cum ſacharo, & aromatiza cum ſcru. 2. vnicornu, aut cum 3. ij. cornu cerui. Iſte. n. ęquat bilioſum ſanguinem prohibendo venenoſam putredinem.

Alter mutuatur à Damaſceno, qui laudari poteſt, cum non tantum pręſeruat ab ipſa putredine, verum etiam peſtiferis morbis, & anthrace affectos curat. Accipe endiuiæ, lactucæ, ſcariolæ, acetoſæ, ſe. citri mundati, à cortice ſing. oñ. 1. roſarũ rub. violarum florũ nenupharis, florum boraginis, bugloſſæ ſing. 3. iiij. florum roriſmarini. 3. ij. in aqua roſata his duobus diebus maceratis per elambicum in balneo mariæ diſtillentur, cui aquæ ſtillaticiæ addatur ſacharum q. s. & fiat iulep. & acetoſetur, cum acetoſitate citri, vel ſucco granatorum, & aromaticetur cum puluere ſandalorum, roſarum, ſpodij, croci, & in fine addantur aquæ roſaceæ oñ. 3.

Alius huiuſmodi facultatis, accipe aquarũ meliſſæ, bugloſſæ, acetoſæ, nenupharis, violarum, boraginis ſing. lib. 1. ſuccorum pomorum dul. lib. 1. ſuccorum citrangulorum, limonum, acetoſitatis citri ſing. oñ. 3. s. in his macerentur per diem naturalem ſantalorum omnium ſing. oñ. s. cinamomi optimi 3. s. ligni aloes 3. 1. s. gariofilorum ſcru. s. capilł. v. ſcabioſæ, farfare ſing. m. 1. florum cordialium ſing. m. 1. corticum citri 3. ij. ſe. citri 3. ij. s. deinde bullito leui ebullitione vſq; ad conſumptionem tertiæ partis, deinde colentur, & exprimantur, tunc expreſſioni adde ſy. ieiubini, ſy. de bugloſſa ſing. oñ. 6. miſce. & compone iulep. clarificatum, quod inde aromatizetur cum ſpeciarum diamuſci dulcis ſcru. s. ſaphiri, ſmeraldi, granatę, rubini ſing. ſcru. 1. ſed hi lapides pręcioſi in primis pręparentur.

SY. DE ZEDOARIA.

In tempore hyemante is ſyrupus magnum ſubſidium pręſtabit, ſumantur betonicæ, ſcabioſæ, chamędryos, cicorij, calãmenti, maioranæ, ſing. m. 1. corticũ citri & ſe. eius mundatr ſing. oñ. 1. zedoarię, ben. albi, & rubei, calami aro: ſticados ſing. 3. 1. hæc omnia groſſo modo contuſa macerentur in lib. 6. aquæ per duos dies, deinde omnia ſimul cũ ipſa aqua diſtillentur in balneo mariæ, deinde omni librę iſtius aquæ ſtillaticiæ addantur ſachari albiſsimi oñ. 6. & aceti acutiſſimi oñ. s. & fiat iulep. & aromatizetur cum puluere gariofilorum, macis, cardamomi, & croci ligato in panno lineo raro, qui ſępe in tali decocto confricetur.

DE PVRGATORIIS MEDICINIS.

Poſtquam ex inſtituto pręnotatos congruos potus ebiberint, proximo die ſalubri pharmaco humores eos concoctos purgare decet. Qua propter id etiam memoratu maxime dignum videtur, peſtilenti tempore fortia pharmaca ſumme cuſtanda eſſe, ſicuti authores quidam admonent, & dumtaxat medicamenta, quę roborandi cordis facultatem ſortiuntur, atq; inde humores ſubducere poſſint, aſſumere

comoda fuerit veluti myrabolanorum ſpecies omnes,tamarindiq́;, ac roſarum ſuccus,agaricus cordis vires exauget,ac turbidos inde humores euocat, eijcit, Aloe, vt teſtatur Meſue,in ægritudinem inſanabilem eo vtentem non incidere, prçſeruat rès à putredine,quod idem mirrha facit. Nec non reubarbarum, ex hoc ergo loco huiuſmodi aluum ſoluentes medicinas conficiamus. Bile igitur refertum ſanguinem pharmacum hoc opportuna depurgat, accipe pruna Damaſcena numero xij. tamarindorum oñ.1. ſebeſten numero ʒ.6.iuiubas numero x. in aquis endiuiæ,acetoſæ,buglosſæ aliquãdiu ferueant,ut excoquantur,in fine autẽ decoctionis adijciãtur violarum ʒ. iii. quibus modice concoctis omnia valentius comprimendo pure excolentur. Deinde accipe huius decoctionis oñ. 4. ſucci roſarum puri oñ.1.Reubarbari probi ſcru.4.ſimul macerentur per horas xij.Deinde fortiter exprimãtur,& expreſſioni commiſceatur,& diſſoluatur triferæ perſicæ oñ. 1. quibus ſedulo commixtis potionem hanc horæ ſpatio ante ſolis ortum haurire proderit, proximo autem die ſachari roſei ʒ. iii. bugloſiniq́;. ʒ. 1.s.commixta aſſumet, eandem quoq́; potionem cuius corpus ſanguine refertus ſit,per commode ebibet, at pruna, iuiubas,ac violas demito,ſed eorum loco tamarindos, ac ſebeſten pro dimidio ſubſtitue adiuncta, proximoque die ex granatis acidis vini oñ. 1. ſachari roſei ʒ. iiii. propinabis.

Pituita autem tepeſcentes,ita expurgabimus,accipe triferæ perſicæ oñ.1.agarici ʒ.1.reubarbari probi ſcru.1.s. quibus commixtis ſacharo obuolutum pharmacum fruſtulis aliquot diſpartiendo prçannotato tẽpore ueluti bolos inglutiet, altera luce, accipe ſachari roſei ʒ. iii. confectionis diamuſci ʒ. s. miſce. & fiat bolus, quem ingerat.

Quibus atrabile ſanguis obſcuratur,his conſimili fermè medicina aluus ſoluenda eſt,accipe triferæ ex epithimo ʒ. iii. triferæ perſicæ ʒ.v. agarici oñ. 1. reubarbari probi ʒ. s. cum ſacharo fiat bolus,quod ſi ſeri caprini oñ. 8. ſubinde ebibere appetat,recte agetur,poſtero vero die bugloſini, ac roſei ſachari ſing. ʒ. ii. confectionis diamuſci dul. ſcru. 2. ſuperaditis comedere par eſt.

Huiuſmodi pharmaca prçbibitis ſeptenis ſyrupis annuo tempore repetenda conſulimus uere,ſcilicet & autumno,nec illud obeſſe cenſendum eſt, ſi hæc omnia quaternorum temporum initio ſemel exequi maluerint,id enim ſatius arbitror.

DE PILLVLIS.

PRAETERBA inter medio tẽpore ebdomadis ſingulis pillularũ comunium ʒ.1. pleriq́; bis inglutient. Quarum & ſi variæ deſcriptiones tradantur, quam tamen Raſis. 4. ad Alm. tract. ʒ. cap. 25. exarauit, Auerois, & complures alij imitantur auctoritate Ruffi. Accipe aloes partes duas,myrrhæ,croci,æque partem vnam,cõficiantur pill.teſtatur Raſis 17. continẽtis nunquam vidi aliquem deuorantem hãc medicinam, qui non liberaretur, aut prçſeruaretur ab epidemia, & nunquam eſt inuenta medicina ſibi compar,& iubet exhiberi ſingulis diebus quantitatem,trium granorum ordei cum ʒ. 1. vini. Auic. autem auget doſim dando omni die circiter ʒ. 1. hæc autem medicina frequentanda eſt de quarto in quartum, aut de tertio in tertium,aut ſingulis diebus,& ita in maiori,& in minori doſi ſecundum corporis repletionem,& uirtutis tolerantiam,& ætatis,& ſecundum minorem,aut maiorem aeris putredinem,& infectionem,vnde æſtiuo tempore ſalubrius eſt, ut trochiſcorum de cãphora ſcru.1. prçnotatis pillulis adiũgas, ſic namq́; ipſarum feruor miteſcet.

mitesſcet. Aeſtate etiam poſt ingeſtas pillulas ſæui caprini hauſtus,ubi modiculum aceſcat,ſatis commendatur,quod ſi congruam mellis roſei quantitatem addideris, commodius medicamen erit. Huic autem pill. compoſitioni poſſent addi bolus armenus,aut camphora temporibus calidioribus, aut humidioribus, ut agaricus mirabolani,indi,vbi humores pituitoſos,aut atros ſubducere opus ſit. In tempore autem frigido pro maiori cordis robore muſcus, ad reſiſtendum veneno zedoaria addi poſſunt, aut anthos, & cum vino albo ſubtiliato, eas reformare, aut cum aqua meliſſę. In ęſtiuo autem tempore cũ ſy. de acetoſitatis citri,aut aqua acetoſæ.

In tempore itaque frigido poſſunt tales conficere, accipe aloes hepatici ʒ. iij. mirrhæ ʒ.i.s. cruci ſcrup. ij. reubarbari ſcrup. i. agarici ʒ. s. formentur pillulę cum aqua bugloſſæ.

In æſtiuo autem tempore. Accipe aloes hepatici ʒ. iij. mirrhæ ʒ. i.s. croci ſcru. ij. reubarbari ʒ. i. camphoræ gra. ij. uel trochiſcorum de camphora ſcrup. i. cum aqua roſata, formentur pill. vel tales.

Accipe aloes hepatici,armoniaci ſing. ʒ.iij. mirrhę,croci,maſticis ſing. ʒ. i. boli arm. cum vino maluatico abluti ſing. ʒ. s. & cum vino maluatico formentur pillulę,pro qualibet ʒ. vij. doſis eſt tres vſq; ad quinque,uel tales.

Accipe aloes hepatici oñ. ij.s. mirrhæ oñ.i. maſticis ʒ. ij. croci, boli arm. præp. ſing.oñ.s. cum vino aromatico formentur pillulę,uel.

Accipe aloes ſuccocitrini oñ.i. ſcabioſę,zedoariæ,tormentillę, diptãni ſing. ʒ.i. xilaloes,roſarum rub.nucis moſchatę, chariofilorum, cinamomi, ſantalorum rub. ſpodij de cãna,mirrhæ electæ,croci orientalis ſing. gra. xv. agarici albi,leuis,ʒ. iij. ſalis gemmę ʒ.s. cum vino maluatico formentur pillulę,uel.

Accipe aloes ſuccocitrini ʒ.ij. mirrhę electę ʒ.i. croci orientalis ſcrup. ij. rheubarbari ſcrup. iiij. agarici albiſſimi ſcrup. ij. ſpicę indę gra. viij. corticis citri ſcrup. i. radicum tormentillę,granorum ribes ſe. acetoſę ſing. ſcrup.i.coralorum rub.ſandalorum rub. cãphuræ ſing. gra. x. boli armeni pręparati ʒ. i. cum ſy. de acetoſitate citri,formentur pillulę,uel

Accipe cinamomi,boli arm.pręp. terræ ſigillatæ,maceros, radicum tormentillę, agarici leuis,mannę granatę,croci orientalis ſing. ʒ.i.s. ſpicę indæ,ſpodij de canna, mirrhæ electę,xilaloes crudi,carpobalſami,maſtiches ſing. gra.xv.rhabarbari ſcru. ij. diagridij ſcrup. i. aloes ſuccocitrini ad pondus omnium cum aqua acetoſę formentur pillulę,vel.

Accipe aloes optimi ʒ. ij. mirrhę ʒ.i. croci orientalis ʒ. s. maſtiches,cinamomi interioris ſpodij de cãna,olibani ſing. gra. xv. agarici trochiſcati gra. x. ſpicæ indæ gra.v. cum vino maluatico,formentur pillulę paruulæ,uel.

Accipe aloes hepatici oñ.ij.s. mirrhæ ʒ.i.croci,boli arm. loti ſing. oñ. s. maſtiches ʒ.ij. cum vino arom. formentur pillulę, uel.

Accipe rhabarbari,theriacę elę foliorũ ſambuci,foliorum ſigil. ſalamonis,ſe.alchachengi,ſing. ʒ.ij.diagridij,maſticis,zedoarię,ſing. ʒ.s. cum melle roſato,formẽtur pillulę ex omni ʒ. xij.

Accipe aloes optimi loti oñ.i.mirrhæ lotę oñ.s. croci ʒ.ij.ſpicę ſcru. i. maſtiches ʒ.ij.cinamomi,ſpodij.olibani ſing. ʒ.i.agarici trochiſcati ʒ. s. myrabolanorũ chebulorum,indorum ſing.ſcrup.i.cum vino formentur pillulę.

Alię accipe pill. cochiarũ,de rhabarbari ſing. ʒ.i.pill. ſine quibus,agregatiuarũ ſing. ʒ. s.peſtilentialiũ,alefanginarũ ſing.ſcru.ij.vnicornu,theriacę,metridati ſing. gra.vij.cũ ſy.de ſuc. aceto.reformẽtur pro omni ʒ.vij.de quibꝰ omni tertia die ſum-

mantur vna.

Aliæ accipe Aloes ſuccocitrini ʒ. i.s. mirrhę ʒ.iij. croci, agarici boni, corticum citri ſing. ʒ. i.ſe. citri, rhabarbari, eľi. ſing. ʒ. ij. chariofilorum, ſpicæ ſing. ſcrup.i. boli armeni ʒ.i.s. camphurę gra. ij. formentur pillulæ.

Aliæ accipe aloes non loti ʒ.x. maſticis, mirrhæ electę, armoniaci eľi. ſing. ʒ.iiij. croci ſcrup. iiij. ſeparatim pulverizentur, poſtea miſce. Deinde accipe chelidoniæ maioris, fumariæ ſing. m. i.s. roſarum rub. cicorij, verbenę, acetoſæ, ſcabioſæ, ſing. mi.i.ſe. aniſorum, fœniculi ſing. oñ. s. glycirrizę raſę ʒ. vi. decoquantur in aquis fumiterræ, cicoreę, ſcabioſæ ſing. oñ. iiij. vel. q. s. vini albi odoriferi tantumdem ad conſumptionem tertiæ partis. Deinde colato forti expreſſione, poſtmodum accipe huius colaturę oñ. viij. in hac decoque vſq; ad tertiam partem agarici eľi. ʒ.vj. ſcrup. iiij. fiat fortis expreſſio, & cum hac expreſſione madefac ter ſupraſcriptos pulueres, & cómiſcendo exiccentur ter. in vmbra, donec in magdaleon conficiatur, deinde cum aqua fumiterræ cāphurata formentur pro omni ʒ. xv. pillulæ.

PILLVLAE IOANNIS DAMASCENI
DE TRIBVS HERBIS.

PRAESERVANT hominem ab omni peſtilentia ab apoſtemate, febre, ſyncope, & ab omni ęgritudine cordis, & non eſt res alia, quę inueniatur ita perfecta, contra aerem corruptum per naturam loci, ſicuti in inſula Sardinię, uti in Venetijs & Rauenę, & vti in omnibus locis paludoſis, tardant ſenectutem, & caniciem, inducunt hylaritatem, & gaudium in animo, accuent intellectum, conſeruant memoriam, & viſum corroborant, cor, & ſtomachum mundificant, ac inteſtina, à ſuperfluitatibus omnibus corruptis, & ſuperfluis membrorum dolores ventoſos remouent, & prę ſeruant illis vtentem ab omnibus doloribus, & ſuperfluitatibus articulorum, mirabiliter operantur contra cattarrhum antiquum, & nouum, mundificant pectus, & dolores coſtarum remouent, ſi ſummantur debito modo, prolongant vitam, quę breuiaretur, ob copiam prauorum humorum.

Modus ſummendi talis eſt, poſſunt ſummi ante, & poſt cibum, melius tamen eſt ſummere eas ſummo mane, vel quando itur dormitum, Doſis eſt vna, duæ, tres, vel quinq; vel viij. vel viiij. ſecundum neceſſitatem, ſed in longis morbis viiij. exhibeantur, quarum deſcriptio talis eſt.

Recipe Betonicæ, pimpinelę, añ. oñ.s. camedryos oñ. i. terantur ſubtiliſſime, poſtea recipe mirrhę electę ʒ.ij. aloes hepatici ʒ. i. s. croci ʒ. s. diſſoluantur in aqua vitæ, deinde optime colentur, & cum hac colatura admiſceatur puluis pręſcripta, & reformentur pillulæ cum oleo pomorum mandragoræ.

Accipe Reubarbari oñ. i. diagridij, coloquintidis ſing. ʒ. i. aloes, ſuccocitrini optimi ʒ.s. cinamomi, maſticis, ſpicenardi ſing. ʒ. s. formentur pillulæ cum aqua endiuiæ formentur piľľ. Doſis ʒ.i. Hę. n. ſubducunt humorem bilioſum, uel tales quæ appellantur piľľ. de mirabolanis.

Accipe aloes ſuccocitrini, reubarbari probi, mirabolanorum citrinorum ſing. oñ.i. diagridij ʒ. s. maſticis, ſpicę cinamomi, croci gariofilorum ſing. ʒ. s. confice piľľ. cum vino citoniorum, perſcrutandum tamen erit, ne medicinæ aloeticę exhibendę ſint habentibus iecur imbecille, vel tales vſuales mutuatę à Marſilio, quæ

vocantur

vocantur pillule de gemmis.

Accipe aloes electi on. vi. mirrhę on. iij. croci ʒ. i. s. reubarbari ʒ. ii. s. gariofilorum ſcru. ij. tormentillæ ʒ.i.s. ſandalorum rub. ʒ.s. boli armeni ʒ. iii. gemmarum, ſpecierum elij de gemmis, ſing. ʒ.i.s. margaritarum ʒ.i. confice piłł. cum ſy. de acetoſitate citri, uel tales, quæ contra uenenum uermes, & epidemiam operantur, ventriculi, & iecoris, & omnium corporis ſenſuum actiones ualidiores reddentes, caput purgant, eiusq; dolores ſedant, & alios ſimiles morbos curant.

Accipe aloes on.i. boli armeni ʒ. ii. terrę ſigillatæ ʒ.i. croci ligni aloes ſing. ʒ.i. been albi, rub. coralorum rub. ſing. ſcrup.i. cinamomi, ſquinanti, aſſari, xilobalſami, carpobalſami, gariofilorum, nuciſmuſ. macis ſing. ſcrup. s. ſandalorum alborum rub. ſing. ſcrup.s. mirrhæ ſcrup. i. diptami ſcrup. ij. tormentillæ ʒ.i. galangæ ſcrup. s. maſticis ſcrup.ij. ſcamonij ʒ. iij. conficiantur piłł. cum ſucco arnogloſſæ, & aciditate citri, uel tales.

Accipe aloes ſuccocitrini on. i. mirrhæ ʒ. ij. croci ʒ.i. folliculorum ſenæ, reubarbari probi, agarici optimi ſing. ʒ.ii.s. corticum citri, ſe. citri, zedoarię, ſalis gemmæ, tormentillæ, mumiæ ſing. ſcrup. i.s. ſubtiliſsime, omnia conterito, cum ſy. de acetoſitate citri, aut limonum, aut ribes, aut cum aquis acetoſæ, uel cicorij, vel vino aromatico magdaleon conficito, quibus cum opus eſt purgare Doſis eſt ʒ. i. cum præſeruare ʒ.s. pro vice, ſummendo bis, in ebdomada, vel tales mutuatæ à Marſilio.

Accipe aloes on. s. mirrhę, croci, ʒ.s. bedegar infuſi in vino albo ſubtili, & aqua roſata gra. xv. agarici infuſi in ſyrupo de acetoſitate citri ʒ.s. camphoræ gra.i. confice magdaleon, vel tales mutuatæ à Cermiſono.

Accipe aloes ſuccocitrini ʒ. vi. mirrhæ ʒ. iij. croci ʒ.i.s. reubarbari ʒ. ij. agarici ʒ.i. corticum citri ʒ. i. ſe. citri ʒ. ij. tormentillæ, granorum ribes, ſandalorum rub. ſing. ʒ. ii. & ſi non inueniatur ribes, ponantur ſemina acetoſæ, corallorum rub. ʒ.i.s. camphoræ, gra. ij. boli armeni ʒ. iij. cum ſy. formentur pro omni ʒ. piłł. viiij. vel tales mutuatæ à Gentile.

Accipe aloes hepatici ʒ.i. mirrhæ croci, ſing. ʒ. s. camphoræ ʒ. i. cum aqua endiuiæ formentur piłł. in hyeme amoueatur camphora.

Inſuper pillulis Ruffi poſſunt admiſceri pillulæ alefanginę, pillulę de reubarbaro.

Nonnulli ex neotericis de medicorum inſolentia admirantur, quod his Ruffi pillulis aliquid addere, vel diminuere audeant, ſicuti enim theriacæ facultas conſiſtit in quadam complexione merito proportionis miſcibilium reſultante experientia, aut forte reuelatione, magis quam ratione per Andromachum inuenta. Ita quod aliquibus additis, aut diminutis, vel etiam proportione miſcibilium variata, eiuſdem non eſt facultatis, nec efficaciæ, ut medicorum ſapientiſſimum Galenũ deludit Auic. quando caſu ille Andromachi theriacã permutari voluit, non propter neceſſitatem ſi comparet, ſicut Andromachus parimodo de hac cõpoſitione per Ruffum inuenta, deinde per Galenum Auic. Raſim, & per poſteriores medicos approbata. Huic autem opinioni reſpondendum mihi videtur, quod hæc Ruffi pillularum compoſitio contra peſtem non eſt, adeo approbata & valida, cui etiam non poſſint aliqua addi, quę eius vires roborare magis poſſent, non theriaca contra venena. Prętera iſta Ruffi compoſitio operatur merito qualitatum ſimplicium ingredientium, abſque quod fermentetur, & præter ſimplicium qualitatem noua reſultet temperies, ob quam cauſam addi poſſunt, quæ humorum, aut temperamenti, aut temporum, aut membrorum varietates proſpiciant. In quibus etiam

excrementa exuberant, Theriaca vero niſi poſt fermentationem, dum pręter miſcibilium qualitates iam nouam acquiſiuerit temperiem, haudquaquam propinatur, ipſa enim tempore magni ęſtus roſeo etiam ſacharo admiſta exhibetur, ita varia admiſcenda ſunt, ſecundum varias intentiones, quas quęrimus ex Theriaca, vt eſt Auic. cā. quinto cap. de Theriaca, quid ergo prohibet non poſſe tempore magni æſtus huius caliditatem compoſitionis refrangere cum camphora, bolo armeno, quæ & magis contra peſtem ſunt laudata? Hæc inſuper Ruffi compoſitio niſi bilem, & pituitam purgat, ſi igitur contingeret, humores atræ bilis purgare, quid prohibet ſecum miſceri myrabolanos indos, Agaricum qui membra ſpiritualia munda efficit, ac cordi contra venena uires præſtat. Verum animaduertendum eſt, ne pillulę validiores quemadmodum ſcamoneatæ niſi præparatis & concoctis humoribus exhibeantur.

Si autem quis pillulas abhorreret, harū loco ſubſtitui poteſt ſyrupus iſte, mutuatus à Petro tuſignanę, non infectis peſte doſis eſt oñ. j. s. infectis vero oñ. ij. s. in æſtate, cum aqua acetoſæ, in hieme cum aqua bugloſſæ, cor cerebrum corroborat, & corpus mundificat. Accipe corticum citri, corticum radicum capparorum, berbenæ, ſandalorum rub. ſpodij ſing. ʒ.ij. gariofilatæ, bugloſſæ, meliſſæ, acori, ſing. oñ. s. acetoſæ, hepaticæ, praſii, ſing. ʒ. iij. ſcariolæ agreſtis ſe. co. frig. violarum ſing. ʒ. ij. Thimi, epithimi, polipodij, ſenæ, mirabolanorum citrinorum, chebulorum ſing. ʒ. j. Agarici, reubarbari ſuccorum abſintij, ebuli, plantaginis, fumiterræ, ſing. ʒ. j. s. diagridij ʒ. ij. bulliant in s. q. aquæ, deinde cum lib. ij. ſachari fiat ſyrupus, vel talis mutuatus, à Gentili in eius conſilio de peſte, qui mundum tenet corpus à ſuperfluitatibus, cerebrum, & cor confortat, venenoſum humorem expellit ſubito ad exteriora rectificat humores, accipe corticum citri, radicum capparorum, berberis ſantalorum rub. ſpodij ſing. ʒ. ij. gariofilatę, bugloſſæ, meliſſæ, boraginis, cicoreæ ſing. m. j. acetoſæ, hepaticæ, praſii ſing. m. j. s. ſe. ſcariolæ agreſtis ʒ. ij. ſe. com. frig. maiorum. ſ. cucumeris, cucurbitæ, citruli, melonis, violarum ſing. oñ. i.

Et hæc quantum ad humores corporis, & cordis, tanquam unum ex contentis in corde, qui ſunt cauſa intrinſeca putredinis, quæ eſt effectus peſtilentialium morborum. Nunc autem reſtat, & contenta in eo cum ſit ſpiritus, & ſanguis, ut ita cuſtodiamus ſubiectum ideſt cor, ne fiat apta, ad recipiendam & in ſe contrahendam peſtilentem putredinem, quia ſi putredinem non concipiet, peſtiferis morbis minime corripientur, corroborandum erit itaq; cor, & contenta augendo calorem cum rebus odoratis, poſtea cibis, qui optime alant, cum vino odorato, poſtea propinentur, quæ corpora deſiccant, & ſi quæ eſſet, obſtructio, vtendum de obſtruentibus incidentibus ſine calefactione, ne corpus calefiat, cum ex calore humores liquefiant, quo fit, ut tunc colliquatis humoribus ad putredinem corpus paratur, vnde, quæ exiccant, & refrigerent idonea ſunt, vnde acida, & acetoſa, & alia ſimilia expediunt. Recipe thimi, epithimi, ſenę, polipodij, ſing. ʒ. ij. ſuccorum abſintij, fumiterrę, ebuli, plantaginis ſing. ʒ. vi. mirab. chebulorum oñ. i. citrinorum oñ. s. diagridij ʒ. ij. ſacchari albi lib. ij. fiat ſyrupus, thimus, ſena, epithimus, decoquantur ſecundum artem Doſis peſte affectis, & oñ. ij. s. non affectis oñ. i. s. in æſtate cum aqua acetoſæ, in hyeme cum aqua boraginis.

Exordium ergo erit à cordis ſpiritu, qui Teſte Galeno de vtilitate reſpirationis aere odorato nutritur, ad odorem ergo efficiendum tria concurrunt, calor, humiditas, & ſubſtantiæ tenuitas, calor qualitatem odora–

bilem

bilem in fumum aeri permiſtum conuertit & diſſoluit, humiditas diſſolutioni obedit, pariter, & ſubſtantiæ tenuitas, ſicut, è contra frigiditas conſtringit, & non permittit fieri diſſolutionem, pariter ſubſtantiæ craſſities reſiſtit difflationi, & diſſolutioni, ſimiliter dicendum de fętore, calor qualitatem fętentem in fumum fętidum aeri permiſtum diſſoluit, humiditas putredini, & diſſolutioni obedit, pariter, & ſubſtantiæ tenuitas. Nam cum ſpiritus aeris electi varietate ſemper ſit compoſitus, & cum aer, & odor, ceu ſpiritus eſſe videntur, ſpiritus ergo odorum varietate nutriendum eſt, cum odor bonus ad incolume latus ſpiritum declinare facit, animam enim dilatat, ſpiritus & virtutes reparat, virtutumque cordis mineram corroborat, quamuis grauis odor contrarium operatur. Pariter, & fętor, qui ſpiritum cordis corrumpit, cum enim cor ſpiritum creat, & ſpiritui alimentum procreat. Ideo ad alendum ſpiritum merito deſiderat aromata, quæ ſuo bono odore ſpiritus nutriunt, ac optimos reddunt, odores itaque ſuauitate flagrantes, qui ſpiritus refouent, & cerebro, & cordi ſolamen, ſpiritusque generantes, & nutrientes pręſtant, ſunt ex ambra, moſcho, ligno aloes, qui in ſpiritus ſubſtantiam conuertuntur, ſicuti alimentum in ſubſtantiam aliti, nam odor bonus principaliter ſenſitiuam facultatem corroborat, quæ eſt virtus odoratus, exinde ſenſum comunem, & alias facultates ſenſitiuas, alligatas, cuius ſenſus comunis ſecundum rei veritatem eſt cor, ex Ariſt. in pluribus locis, cum ergo bonus odor ſit obiectum immediatum, ſenſitiuæ facultatis, circa quam immediate cauſatur delitia, ob quam odor conueniens eſt, ut quando medicina eſt odorifera, & quando ſit inconueniens, ut fętor ex delitia ergo prius ſenſitiuam facultatem corroborabit, unde Ariſt. de pomo, & morte, anima ſenſitiua, quæ comunis eſt nobis & brutis bono fouetur odore. Nam etiam cum odor ſit tenuis ſubſtantiæ, qualis eſt ſpiritus, qui cum eo etiam in qualitate conueniat, per hanc conuenientiam ſpiritum confortat, dato etiam quod in ſpiritum non conuerteretur, tamen ſpiritum, & cor viuificant, & corroborant, exempli gratia, uti hyacinthus, quamuis in ſubſtantiam cordis non conuertatur, tamen ipſum validum reddit, præterea cum rei odorabilis vapor ad cor attrahatur, ſpiritibus ad partes minimas admiſcetur, cum eis conformis efficitur, ſi contingeret quod in ſpiritu eſſet mala diſpoſitio ſpiritum reſoluens, illi reſſolutioni materialiter ſe obijcit odor, tunc in ſpiritu deſinit reſolutio, pariter ſi contingeret, quod talis mala diſpoſitio, à re calida ſpiritum reſoluente ortum haberet, tunc rerum frigidarum redolentium odor reſolutioni materialiter obſtat, quia cum ſpiritu commiſcetur, & ex huiuſmodi rebus frigidis odoriferis minimis ſpiritus partibus admiſtus odor eam prauam caliditatem fundatam ſpiritum reſſoluentem alterat, parimodo ſi diſpoſitio praua lædens ſpiritum frigida fuerit, ſpiritus tenuitatem, ac motum prohibebit, ſi odorifera calida odorentur, primo quidem ſpiritibus eorum admiſtus odores mobiles, ac æquales efficit, ita ad uitæ munera obeunda habiles, & commodi efficiuntur, inſuper ſpiritibus caliditate frigiditati illis noxiæ reſiſtit, & alterat quamobrem odor, ſiue vapor rei odoriferæ in quantum naturæ delectabilis, in quantum calidus, in quantum frigidus corroborat naturam, cum talis ſit proportio rei odorabilis conuenientis animæ per eandem facultatem odorabilis qualis obiectorum proportio, ad alias ſenſitiuas facultates, cũ eis cõueniant illę proportiones, cũ ſint proprietates occultę, & eo pręſertim, cũ odoriferus uapor ſit quid ſimile naturæ cõpoſiti ex quatuor elementis magis conforme eſt, ut vaporis odoriferi, qualitas in ſpiritu exiſtẽs in id compoſitum agere poſſit, quam in aerem, compoſitum plus agit in compoſitum, quam ſim-

plex, vt ſummitur ab Iſaac primo elem. cap. 1. Itaq; vſq; ad minimas partes odor ſpiritui admiſtus permanere poteſt, cumq; ad cor cum aere ſimul attrahatur, Aer.n. ob calidi euentationem compellitur, & attrahitur. Quare aer odoriferus cum ſpiritu diu manet, & eum corroborat, & in eo contrariæ qualitatis actioni reſiſtit, aer autem ſua ſimplicitate hoc non patitur, nam ſtatim diſponitur, ad qualitatem, vel malitiam qualitatis, tam frigidæ, quam calidæ, quæ ſpiritui noceat, ſpiritus. n. aere nutritur, & odore nutrimento improprio, nam aeris, & odoris admiſtio, cum ſpiritu nutritioni ſimilatur. Itaq; in peſtilenti aeris ſtatu, cum talis aer inſpiretur, aut per cutanea ſpiramenta per arterias attrahatur, & primum, quod illi occurrit ſit ſpiritus tali aerea putri qualitate commiſtus, illius venenum ad cor deferat, bonis ergo odoribus ſpiritus oblectãdus, fouenduſq;, atq; quotidie recreandus eſt. Nam cum aer, & odor ceu ſpiritus ſunt, ideo in ſpiritũ facile conuertuntur, ad roborandũ ergo cordis ſpiritum in primis excellens peſtiferi aeris qualitas bonis ad temperamentum reducatur, & eius veneficæ putredini oppugnetur, cum his, quæ validas vires exiccantes habent, & bonos odores emittunt, incendãtur ergo aromata, & aquę odoriferæ fundantur, ſternanturq; loca arboribus, & rebus redolentibus, cum roſis, violis, malis citrinis, limonibus, malis aureis, cidonijs, piris, arborum floribus, folijſq; ſalicum, populeis frondibus myrti, quæ omnia colligũtur, poſtquam rorem ſuper his exiſtentem ſol exiccauerit, & hæc ęſtiuo tempore expedient, vt auræ noxã corrigant, putredinemq; abſumant, valentiſsimo ſui remedio, ne domeſtici aeris corruptio contingat. Hyberno autem tempore ſeruantur areæ rebus odoriferis deſiccantibus, & conſumentibus aeris, & uaporum commixtorum humiditatem, ut cortice citri, aranciorum, ozimo, maiurana, pullegio, meliſſa, ſerpillo, & ſimilibus ex iam commemoratis, habita tamen temporis aeriarum qualitatum impreſſione, regionumq; & hominum ætatis, ſexus, temperaturæ, proprietatis contemplatione, quoniam quę calida exiſtunt, frigidis, quæ humida ſiccis, rectificanda ſunt, ideo minime auſcultandum eſt illis, qui frigidis tantum, ac ſuaue redolentibus aeris excellentiam procurandam admonent. Id.n. à veritate alienum eſt, at ægrorum cauſa dumtaxat illud efficere par eſt, cum putri calore illorum intima calent febri, utque, propterea frigidis tantum ad aeris ſalubritatem vtemur, ex Gal. monitu in lib. 9. meth. med. vbi ſcribit, quippe quantum is a naturali habitu receſsit, tantum opus eſt, vt ægrum refrigeres, & humectes, ſanè ambiens ſi cõtrariam morbo temperiem habet, è prȩſidiorum numero vnus eſt, ſanis vero, quos conſeruare nitimur, cum calidis, tum frigidis, id exequi licet. Hæc Galeni, & Auic. rectaq; ſententia, cum prȩſertim Auic. de peſtilente febre cap. 4. hæc ſcribit, rectificationis autem peſtilentiæ pars eſt ſecundum ſanos, qui ſunt in ea, & pars eſt eius ſecundum ſanos, & ægros, illa vero, quę eſt ſecundum ſanos intentio eſt, ut exiccetur aer, & fiat boni odoris, & prohibeatur eius putredo, cum quacunque re ſit, & rectificetur, cum xilaloe crudo, & ambra, & ſimilibus. Hæc Auic. Auenzoar ſubſcribit, vbi in ęſtiuo tempore ſuffumigationem cum Kitrã, & ſimilibus, ut aer deſiccetur, & eius corruptio cõſumetur, fieri iuſſit, ſi uero aeris conſtitutio fuerit tepida, ac lætifera, omnia prȩſidia, ad mediocritatem ducantur, verum in omni aerio temperamento plurimum proderit aeris, ad ſiccitatem, frigiditatemq; declinatio, quod ſolæ hæ qualitates Authore Ariſt. putrefactionem non committunt, ſed intercipiunt, & prorſus excludũt. Quamobrem aeris inquinatio non dumtaxat illis, quibus areę ſternuntur, verum etiam ſuffitibus, & pilis manibus geſtandis tolitur, aer ergo ſuffitibus mane, meridie, & in media nocte factis, cum his horis aeris qualitas conuarietur, non ſolum

a mala

a mala qualitate aeris ambiens nos aer defecatur, & depurgatur, verum etiam, vt defecatus, & optimus conſeruetur & cubiculi, & aulę aer rectificatur, ex ſuffitu quemadmodum thuris, ſandaracę, mirrhę, laudani, ſtiracis, calā. maſticis, muſci, ambræ, croci quoque odoris, & gariofilorum, & xilaloes, quæ omnia, etiam ſi non concremerentur, plurimum tamen eorum odor proderint.

Cæterum quoniam æſtiuo tempore frigidis putredini maxime obſiſtimus, ſuaue olentia frigida, quandoque optare debemus, non mediocrem, itaque affert frugem, ſi opulentorum tapeta, linteę telæ, quibus parietes obuelātur, guttatim madefiant, ac pauimenta ipſa, & parietes ipſi, & areæ irrorentur aceto, vel ſimplici, vel aqua roſata admiſto, aut aceto camphorato, aut muſcato, vel compoſito ex floribus roriſmarini, aut maioranę, aut baſiliconis, vel roſarum, vel violarum, vel componatur aqua roſata cum ſandalis, roſis, violis, camphora, croco, xilaloe, gariofilis, yreos, ponanturq; in vaſe, quod deinde ſuper prunis, ad ſuffitum fiendum calefiat, adeo quod euaporent, vbi vero intenſior deſideratur ſiccitas, eo plus aceti attribuendum eſt, quo vero remiſſior exigitur, eo minus perfundere aceti oportet, manus, & facies, & oculi inſuper eiſdem eluātur, abſtergantur, obliniantur, aut infuſis in ipſis fruſtulis, vel bombice, aut ſpongia, aut formentur pilę, de quibus infra, quoniam commode accedit odoramentorum ſalutaris vſus, cum his venenum abigatur, Reliquorum maximę aromatum ſuffitu illorum, quæ oleaginoſa, odorifera, aquoſa debili aut vehementi caliditate, & adſtringenti facultate putredini aeri imbibitę aduerſantia, tanquam contraria aerem rectificant, at cum contingat, quod quis ob ſingularem diſpoſitionem, ac ob nimium cerebri, & cordis calorem, aut ob raram cerebri ſubſtantiam, aut quia cerebrum eorum oppletum eſt, calentium odorem ſufferre nequit, aut magis illorum membrorum temperaturas diſtemperent, minus tūc calida, aut frigida illorum membrorum temperaturæ conuenientia eligātur. Nam ſi cerebri temperatura frigida, & humida extiterit, & cor temperatæ temperiei, vel ad frigidum remiſſę, tunc calidorum aromatum odor ſibi competit, & è conuerſo, odorabilia tamen frigida à quorundam permixtione calidorum magni etiam ęſtus tempore expoliari minime debent, quoniam calida cum ſpiritu conuenientiam habent maiorem, & in frigidorum delatione opem præſtant, ac frigida calidis penetrandi gratia conſultiſsime fulciuntur. Nam odorem frigida quietant, calida vero mouent, & generant, ac frigida calidorum ope otius ad intima cordis penetralia perferuntur, & ſi adhuc eueniat, quod ſuffitus ſufferre nequeant, tum pomum citri, quod infectam auram purificat, vel limones, vel aromata ſaltem in camera reſeruentur, mirum quam hæc omnia vitalem ſpiritum, caloremq; genuinum refocillent, aut dum fiunt ſuffitus, à cubiculo recedant, & poſt horam in cubiculum ingrediantur. Ex his vero, quibus ſuffitus componuntur, quædam ſunt calida, quædam minus calida, quædā frigida, quorum ſecundū temporis conſtitutiones, ac corporum temperaturas fiat compoſitio. Calida ergo quæ ſua aromaticitate aeris inquinati ferentem vim venenatā remouent, talia ſunt, ambra cor, & cerebrum roborat, muſcus cor validius reddens, atram bilem ex ſolicitudine, & cordis tremorem ab eo remouet, nux muſcata, macis, gariofili, ſuffitus vero qui ex rebus oleaginoſis, ſiue vnctuoſis componuntur, ex his fiunt, ſed ex ſtirace cal. & liquida, cuius fumus teſte Yſidoro aerem corruptum, & omnem peſtilentię qualitatem fugat, thus, & eius cortex, maſtix, qui magis deſiccat, quam redoleat, ſandaraca, aloe, myrrha, therebentina, quę plus mundificat aerem ſua caliditate, & ſiccitate, quam à proprietate, reſina pini, cypreſſi, xilaloes, laudanum remollitum in vino, & oleo de ſpica, & incorporentur ei pul

ueres aromatici de ligno aloes,ambra, muſco, ſpica,gariofilis,& ſimilibus , Et mel, cum ex floribus exiſtat,non ſolum aerem, ſed alia multa ex cibis,& potibus a putredine præſeruat,liquefiat ergo in vino albo,& ſudaria calida in eo madefiant,& odorentur. Hæc enim in ſuffitus compoſitione commode ingrediuntur , nec non iuniperus,& eius baccæ,ſauina,ebanus,acorus,bdeliũ,cortex fiſticorom,henula,vſneæ, laurus & eius baccę, ſquināthum,crocus,gallia , lignum amigdalarum amararum, aſſarum, camphora; cortex , & arbor granatornm, quæ potius exiccando , quam aromatizando prȩſtant, cum etiam exiccandi principalis intentio ſit, hæc etiam alia prȩualent , quæ ſuo odore , & ſtipticitate copioſæ aerem humiditatis rectificant , quemadmodum ciperus , radix iunci triangularis , tamariſcus, ſi aerem craſſum attenuare quȩris , zinziber , cinamomum conueniunt , Raſis laudat boriculum, quod putatur eſſe braſilium , ſiue verzinum. Nam tertio ad Alm. loquitur de boritio , ſiue boriza, & eſt res aromatica , & confortatiua ſtomacchi, & arbitratur eſſe braſilium tinctorum, cortices citri , & eorum folia, & ſemina , meliſſa , menta, ſaluia , calaminthes , coſtus aromaticus dulcis, ſpica , cȩterum ſi calorem minuere intendis,tunc hæc frigida opem percommodam præbent, Karabæ,roſę,coralli albi,rub. omnes ſpecies ſandalorum,camphora,acetoſela,margaritę, acetum,aqua roſata, aqua cicoreȩ habentis ſtipites, & florem azureum , lanbruſca, balauſtiæ,folia coriandri , flores ſalicis,nenupharis, violarum,cytonia,mala aurea, limones, cum in cubiculo teneantur, areæ ſternantur, aut ex iſtorum aliquo fiant ſuffitus , & illi qui ex re vnctuoſa componuntur , & gũmoſa ſuper prunis non valde ignitis ponantur, ex his pro ſuffitibus trochiſci, vel pulueres cremandi componi poſſunt huiuſmodi.

TROCHISCI, PRO SVFFITV.

Accipe ligni aloes,cypreſsi ſing. oñ. s.thuris, ſtiracis. cal. gariofilorum ſing. ℨ.ij. contundito,& in ſubtiliſsimum puluerem redigito, cuius quantitas vnius coclearis in medio cubiculi ſuper prunis concremetur,vel.

Accipe granorum iuniperi oñ.ij. bacharum lauri oñ.j.ciperi,ſquinanti, ſing. ℨ.ij. contundantur, & modo vteris prȩnotato, at ſi fuerit conſtitutio ſicca , tunc huiuſmodi pulueres in aqua roſata macerentur,quæ inde cum puluere infuſo aſpergatur ſuper prunas, aut ponatur in vaſe ȩreo pleno iſtius aquæ ſuper prunis,& ex his pulueribus repleti poſſunt ſacculi ex ſyndone , & puluinaria in pannis lineis intermiſceri , approbantur inſuper,quȩ à Meſue traduntur compoſita ex calidis , quemadmodum puluis galliæ muſcatȩ,trochiſci de ligno aloes,nerȩ, alipitæ muſcatæ,de ciperis & compoſita à Raſi. 17. continentis.

Accipe bdelij lucidi. ſe. naſtorcij albi, gummi granorum viridium,ſiue terebenthinæ, ſtyracis,croci,blacæ biſantiæ,aſſati, ligni aloes,ſing. ℨ. iij. in puluerem redigantur, vt alcohol , & cũ aqua roſea trochiſcos conficito,qui deinde tunc ſuper prunis imponantur , cum expediet. Ex frigidis vero approbantur trochiſci de camphora meſuȩ,aut iſti, qui mutuantur à Marſilio.

Accipe roſarum rub. oñ.s. lambruſcȩ,coriandri,ſicci ſing. ℨ.ij. acetoſelȩ ſiccȩ.oñ. j. s. trium ſandalorum,corallorũ rub. ſing. ſcrup.ij.florum nenupharis ſiccorum. ℨ.ij. ſubtiliſsime conterantur,& adde Karabe gra. iij. Margaritarum non perforatarum, & nouarum ſing. gra. ij.& iterum ſubtilius contere,& incorpora,& fiant trochiſci,ſiue candelȩ cum aqua roſea,& vtaris ſuper prunis,vel tales fiant.

Acci

Accipe xilaloes ʒ.ij.galliæ muſcatæ oñ.s.cupreſſi oñ.s.ſtiracis cal. ʒ.iij. coſti dulcis ʒ.j. cimini oñ. ij. corticum citri ſcrup.j. maſticis, thuris ſing. ʒ.j. been albi rub. ſing. ſcrup.j.gariofilorum ſcrup.s. moſchi gra.vij ſachari albi. ʒ.vj.laudani oñ.j.puluerizentur,cum mucilagine draganti & ſtirace liquida formentur trochiſci,vel candelę,& his vti poſſunt in hyeme,in æſtate vero addantur roſarum rub. ʒ. j. s. ſandalorum alborum rub. ſing. ʒ.s.vel talis.

Accipe thimianæ lib.j.olibani,yreos ſing. ʒ.ij. gariofilorum ʒ.j.s. fol.lauri ʒ.iij. iuniperi lib. j. puluerizentur , & miſceantur cum aqua roſata, & inde exiccentur,& iterum fiat puluis ponendus ſuper prunis pro ſuffitu,vel talis.

Accipe ſtiracis cal. benzui ſing. oñ.ij. xilaloes , laudani ſing. oñ.j. gariofilorum cinamomi ſing. oñ.s. madefiant in aqua roſata,& exiccentur, &iterum puluerizentur , pro ſuffitu,vel talis.

Accipe iuniperi contuſi,baccarum lauri, ſummitatum abſintij,thimianę ſing. partes ęquales, fiat puluis pro ſuffitu, vel talis.

Accipe corticum baccarum lauri m.j.baccarum iuniperi. m.ij.ſumitatum abſintij, rutę foliorum lauri ſing.m.j. Roſarum rub.m.ij. thuris oñ.j.miſ.& fiat puluis pro ſuffitu, vel talis .

Accipe laudani oñ.s.ſtiracis cal. ʒ.j.mirrhę ʒ.ij. foliorum myrthi , gariofilorum , cinamomi electi , ſandalorm citrinorum,ciperi ſing. ʒ. j. calami aro. roſarum rub. ſing. ſcrup.ij. zedoarię,xilaloes ſing. ſcrup.j.ambrę moſchi ſing.gra.x.cerę terebentinæ, & aquæ roſatæ.q.s. fiant candelę pro ſuffitu.

Accipe thuris albi ʒ.ij. abſintij,baccarũ iuniperi,corticum citri,gariofili ſing. ʒ.j doronici,ſandaracę,xilaloes ſandalorum rub.ſing. ʒ.s.diptami ʒ.j. s. cum mucilagine ſe. citri,& aqua roſata fiant trochiſci pro ſuffitu,vel talis.

Accipe aſſę dulcis oñ.ij. cinamomi on.ij. moſchi gra. x. carbonum ſalicis oñ. iij. cum aqua roſata,& mucilagine tragacanti fiant trochiſci,vel talis .

Accipe laudani oñ.vj. thimianę oñ.vj.olibani,charabe ſing. quart.j.Galliæ mus. Alipte moſchatæ, ſtiracis cal. ſing.quart.j.ligni alo es oñ.j.gariofilorum,nuciſmus. ſing.oñ.s. carbonum tiliæ lib.ij.cum ſterace liquida,& muco draganti ex aqua roſa, miſ. & fiant trochiſci pro ſuffitu,vel talis non pro ſtremę notę.

Accipe benzoin ʒ.iij. ligni aloes oñ.s.ſachari candi oñ.j.s. moſchi finiſsimi gra. xj. cum muco draganti ex aqua roſata fiant rotulę depreſſę,pro ſuffitu uel tales.

Accipe mirrhæ , thuris,Galliæ moſchatę , aliptæ moſchatę ſing. ʒ.ij.laudani oñ.j. ſtiracis cal.oñ. j. ſtiracis liquidæ q.s. fiant trochiſci pro ſuffitu,vel talis.

Accipe ſtiracis liquidę oñ.iij.aſſæ dulcis oñ.j.bacc. lauri oñ.j. olibani oñ.v.bacc. iuniperi oñ.j.contundantur groſſo modo miſ. pro ſuffitu,vel talis.

Accipe laudani ʒ. s. diptami. ʒ. j. caſtorij gra. vj. cum ſtirace fiant trochiſci pro ſuffitu ,vel talis .

Accipe carbonis ſalicis oñ.iij. cinamomi, gariofilorum ſing. oñ.j.s.ſtiracis,calamitę,laudani,ligni cupreſſi,belzoini, ſachari fini ſing. oñ. iij. s. roſarum rub. ſiccarum, florum lauandulę, ſpicę ſing. oñ.j. ambrę, muſci, ſing. ʒ. j.gummi draganti in aqua roſata diſſoluti,& cum aqua vitæ.q.s.formentur trochiſci,vel tales.

Accipe laudani lib.j.benzuini on.iij. ſtiracis cal.on.j.s. corticis pomorum citri. on.s.ligni aloes on.ij.carbonum ſalicis lib.j. omnia ſubtiliter puluerizentur, & cũ glutine draganti formentur trochiſci pro ſuffitu,vel talis.

Accipe yreos ʒ. iij. gariofilorum.on.iiij. ſandalorum citrinorum,corticis pomorum citri,ſtiracis cal. ſingulorum ſcrup. ij.omnia puluerizata in aqua roſata mace-

rentur,vt ſupranatet, & pone in olla,quæ pro ſuffitu ſuper prunis ponatur.

Accipe terebentinę lotę,laudani, ſtiracis liquidæ ſing.ʒ.ij.foliorum myrti corticum arantiorum,citoniorum ſing.ʒ. iij.roſarum rub. violarum ſing. ʒ. ij.ſantalorũ omnium ſing.oñ.s.gariofilorum,croci ſing.ſcrup. i. contundantur omnia in mortario cum piſtello calido,formentur trochiſci,ad formam lupinorum pro ſuffitu.

Accipe thuris,chariofilorum,florum bugloſſę, doronici, ſandaracę ſing. ſcrup.ij. corticum citri,boli armeni ſing.ſcrup.ij.ambræ ligni aloes, ſing.grana.iiij.moſchi grana.ij.cum mucilagine ſe. citri, & modico terrebentinæ formentur trochiſci pro ſuffitu veſtium.

Accipe myrrhæ oñ.ij. abſintij, bacc. iuniperi corticum arantiorum, thuris albi, laudani, ſtiracis ſiccę, aſſę dulcis,ſing.on. i. aloes ſuccocitrini on. s.ligni aloes, ſantalorum rub. ſing.ʒ.ij.cum aqua roſata ſecundum artem formentur trochiſci pro ſuffitu.

Accipe diptami ʒ. i. laudani ʒ.s. caſtorij gra. vi. cum ſtorace liquida formentur trochiſci pro ſuffitu.

Siquis voluerit prȩſeruare infantes à peſte,ſuffumiget eos omni die, cum aliquibus ex his trochiſcis odoriferis, & propinent aliquas gutulas aliquarum harum aquarum, vel angelicæ, vel enulæ, vel pimpinelæ cum exiguo Theriacæ, vel mitridati.

DE PILIS MANV GESTANDIS.

QVONIAM admonet Galenus in lib. de theriacha, ad Piſonem authore Hyp. quod vnguenta pinguiſsima odorifera ignibus ſuperinfundi debeant, ut aerem purum hoc modo redditum homines in mali ſubſidium reſpirent, quamobrem in conſtitutione ſicca commodum erit etiam, ſi in cuiuslibet domus quęlibet loca his ſimilibus aſperguntur, Accipe aquę roſeæ.on.iiij. ſandalorum omnium bene tritorum ſing.on.i.s.commiſceantur, approbantur etiam trochiſci de camphora diſſoluti in vino, quibus aſpergantur parietes, aut intingantur, & madefiant ſudaria magna, & parietibus applicentur, perſcrutari tamen oportet temporum malitiam, & corporum temperaturas, vt amoueantur ab intemperamento, & diſtemperantia. Cum vero æſtas fuerit calida ſub ardente ſole, dum reſonant arbuſta cicadę, non debent omnino ſicca diſponi, ſtatis enim ea ſicca exiſtat conſtitutio, ſed tunc madefacienda ſunt linteamina in aqua veri frigoris, & ipſa in cubiculis circa parietes extendantur, aut aliqua humida ſunt adijcienda, & lymphato aceto cum aquis uiolarum, endiuię nenupharis, roſarum, lactucarum aſpergantur parietes, & areę, idem in ſicca autumnali conſtitutione intelligendum eſt. Et ſemper principalium membrorum cura gerenda eſt, & cordis, & ſpiritus. Et hæc aerem alterantia varias diei partes ſiue qualitates concomittantur, cum dies, videlicet, in caleſcit, frigidioribus, cum infrigidatur, calidioribus vtendum eſt, cum ſit temperatus, temperatis, quandoq; calida cum frigidis ad deferendam frigidorum virtutem commiſceantur, & cum aurora, ſiue hora diei matutina frigidiſsima contingit, calidis vtantur, cum meridionalis hora calidiſſima eſt, frigidis, & ſic de ſingulis diei horis operandum erit. Præterea thori habenda eſt ratio. Nam æſtate thorus pauperior ſit pluma, hyeme vberior, ſubucula, & lintea, & cætera lectiſternia hyeme acutiori lixiuio lauanda ſunt, cuius cinis ex laudatis lignis fiat, rebuſq; calidis prædictis lixiuium aromaticetur, horum optimum fiat in æſtate, mediocriter in tempore temperato

perato,& cum è lecto mane ſurgunt linteamina, & lectiſternia, ad ventum expo nantur, deinde rebus prænotatis ſuffumigantur, antequam reponantur, & cum decumbere volunt, eorum veſtes ſub oleo extendantur, & antequam eas induant, proportionali ſuffitu ſuffumigent, veſteſq; , & torum, cubiculumq; ſæpius, ac ſæpius, quantum fieri poteſt, mutent, cubiculumq; ſit nitidũ, ſpacioſum, puluis aſpergendus ſuper veſtibus. Reci. pul. yreos albi on. iiij. negellæ on. ij. gariof. on. i. benzuin, vel aſſę dulcis on. s. humectentur cum on. s. olei de ſpica odoriferi. Cum inſuper dominos non ſemper continere poſſumus, elaborandum tamen erit, vt perpetuo Domi, foriſq; , & vbique ſpiritui noſtro opportunum anhelemus aerem, cum ille ſit primus, qui tum ex aſpiratione per ſymboloitatem aeream, tum per arterias, quæ ad cutim pertinent, ex attractione ſpiritus inficitur, iſte ergo excolendus eſt, vt temperatus, & clarus ſit in aere, ergo ſemper electo cuſtodiatur, ſuauibuſq; odoribus augendus nutriatur, quoniam odor, & ſpiritus ſunt vapor quiddam. Vnde ſimili ſimile nutritur, ſpiritus ergo, & ſpiritalis homo ab odoribus ſuſcipit alimoniã, Auic. corpus dulcedine, ſpiritum vero aromaticis odoribns nutriri aſſerit, quoniã corporis craſſitudo non niſi craſſa natura, qualis eſt in dulcedine, coaleſcere valet, ſpiritus autem tenuitas non alio, quam fumo, quodam atque vapore, In quo aromaticitas ipſa viget, refici poſſet, ad hanc ergo intentionem nonnullæ ex aromatis conformandæ ſunt pilæ, continuo manugeſtandę, aut collo ſuſpendendæ, quæ mira potentia cor recreant, ſanguinem & ſpiritum exhilarant, & ſpiritus vires tuentur, & venenati, ac putris aeris vim abigunt, cum nota ſit aeris peſtilentis conditio, velocius, ſed interficere quam venenoſus cibus. Nam velocius, & minus alteratus, aer in cor fertur. Pilæ tamen ſecundum cerebri, & cordis temperaturas, & anni conſtitutiones componi debent. Aeſtate vero, & in cerebri, & cordis temperatura calida odoretur ſpongia in aceto mordaci madefacta, non tamen adeo mordaci, quod ſternutare faciat, in eoque addantur ſandali; & aqua roſata, & corali & ambra, & hæc ſpongia, vel aliæ pilę in pixide aurea, vel argentea in orbis figuram formata, & foraminum plena includantur, vel pixide ligni iuniperi, aut fraxini, aut cypreſsi concauata, feneſtrataq; incarcerentur, aut manu geſtanda, aut collo ſuſpendenda, ac quoties res poſtulat, naribus admoueantur, & olfaciendo earum odor excipiatur, aut ſi in pixide ſpongia madefacta fuerit incluſa madefacta in aquæ roſatæ partes duas, uini maluatici partem vnam, aceti dimidiam, & cum in loco, vel in aere peſtifero ſe continet, quoquomodo manu ſpongia ea extrahatur à pixide, & parum ſpongiam comprimat, & eo liquore nares liniantur, vt rerum odoratarum fumus cum aeris putredine commiſtus, eam valde minuit, quemadmodum rerum fœtidarum, ac putridarum fœdus, ac grauis odor eam adauget, Ex prænotatis poſſunt repleri ſaculi, vel puluinaria, ac in formam pilę redigi, quemadmodum.

Accipe roſarum rub. ſiccarum on. s. ſandalorum omnium ſing. ℥. i. s. camphoræ ſcrup. i. omnia groſſo modo contundito, cum granis iij. ambræ ligentur in panno lineo, uel ſerici, vel

Accipe ſandalorum alborum rub. ſing. ℥. s. comphorę ℥. s. boli armeni ℥. i. s. laudani ℥. ij. gariofilorum ℥. i. muſci, ambræ ana gra. v. draganti, gummi arabici ſing. q. s. laudanum diſſolue cum pauco oleo de been, & conterito cum piſtello calido, & proijce deſuper puluerem ſandalorum, roſarum, boli armeni, gariofilorum, deinde infunde deſuper dragantum, & gumum arabicum, miſceto deinceps conterendo ambram, camphoram, diſſolutos cum oleo de been, deinde aromaticentur cum mu-

ſco, & aqua roſata omnia incorporando, & formetur pila, vel talis.

Accipe corticis citri ʒ.iiij.calamenti, gariofilatę,ſampſuci,ozimi ſing.ʒ. i.doronici, been albi,rubei,ligni aloes ſing.ʒ.i.ſandalorum omnium ʒ.ij.mirrhæ,mentæ, gariofilorum ſing.ſcrup. iiij.roſarum ʒ.iij.camphorę ʒ.i.s.muſci ambræ ſing.ʒ.i.ſtiracis cal.ʒ.s.terebentinæ ʒ.ij.s.laudani oñ.iij. formentur ex his pilę cum aqua roſata, vel talis.

Accipe gariofilorum , xilaloes,macis,nucis muſcatæ ſing.ʒ.i.camphorę ſcrup.s. maſticis ʒ. ij. laudani q.s.formentur pilę,vel talis quæ eſt Galeni.

Accipe roſarum rub. ʒ.i.ſandalorum alborum rub. ſing.ʒ.i.s.camphorę ſcrup.i. ambræ ſcrupul. ſe. muſci grana. iiij. xilaloes ſcrup. ij. corticum citri ſcrup. s. cinamomi,macis,nucis muſ. ſing. ſcrup. i.ſtiracis cal.ʒ.s.laudani ʒ. i. pulueriza omnia, & incorpora cum ſtirace liquida,formentur pilæ, vel talis, quæ mutuatur ab Antonio Guainerio.

Accipe florum nenupharis,violarum , roſarum rub.florum bugloſſæ,ſandalorum omnium, ſpodij ſing.ʒ.i.s.camphoræ,ʒ.iij.corticum citri,macis nucismuſcatæ,maioranæ,ozimi,gariofilati,charabæ,ſtiracis cal.cardamomi,maſticis , zedoarij, ligni aloes,cubebarum ſing.ʒ.s.ambræ,muſci,ana,ſcrup.s. laudani optimi ʒ. iij. confice pilas perforatas cum mucilagine draganti diſſoluti in aqua roſata, & inde in illis foraminibus abſcondantur muſcus,ambra,& camphora deinde malaxentur,vel talis mutuata à Ioanne Arculano.

Accipe ſandalorum alborum,rub.ſing.ʒ.i.roſarum ʒ.ij.s.ſandalorum citrinorum ʒ.iij. camphoræ ʒ.s.boli armeni ʒ.viij.omnia præter camphoram,conterantur ſicut alchol, & agitentur conterendo cum aqua roſata,per ebdomadam, deinde miſceatur cum eis camphora , & fiant pilæ quatuor cum gummo arabico, & aqua roſata, & reſeruentur in loco humido in vaſe vitreo, vel talis mutuata à Gentile.

Accipe xilaloes, gariofilorum, macis,nuciſmus. ſing. ʒ.i. muſci tertiam partem, camphoræ ſcrup.s.maſticis ʒ.vi.laudani.q.s.ad conficiendam pilam,huic enim addi poſſunt ſandali,crocus , & ambra pro vt opus fuerit, ſed animaduertendum eſt, quod quandoq; ambra adulteratur , vnde docet Alquiſequi,vt eſt fruſtum ſuper ferrum ignitum ponatur,quod ſi liqueſcat, ambra vera eſt, ſi non quaſi pinguedo adulterata eſt, vel talis.

Accipe muſci, camphoræ ſing.ſcrup.s.maioranæ, calamenti montani, origani, ſquinanti,mirrhæ,ſpicæ,ſing.ʒ.iij.mentę,nuciſmus. pulegij, gariofilorum, calami aro. ſing. ʒ.ij. ſaluiæ,cimini, balſamitæ, anthos, radicum aſſari, roſarum albarum, corticum citri, mirtilorum, carni meliſſæ, bugloſſæ ſing. ʒ.i.foliorum lauri,abrotani,foliorũ calendulę,orimi , rutę,ſing.ʒ.s.anethi,yreos, ciperi, radicũ valerianæ,ſaturegiæ,mentaſtri,thuris,baccarum lauri, iuniperi, ſticados, diptamni , abſintij , ameos , miſceantur, & puluerizentur poſtmodum cum thure diſſoluto in aceto, & terebentina fiat pila perforata. in cuius foraminibus abſcondatur ambræ ſcrup. s. muſci gra.v. vel talis.

Accipe doronici,zedoarij,been albi,& rubei,ligni aloes, gariofilorũ , nuciſmus. cinamomi , cubebarum, cardomi,calami aro. macis ſpicænardi, galangę , maſticis, thuris.ſe.baſiliconis ſe.aneti maioris.ſe.peoniæ, carpobalſami,nigellę.ſe.roſarum, ſandalorum alborum,rubeorum,croci, folij,muſci, ambræ,ſing.ʒ.i.puluerizatis cũ laudano formetur pila,vel talis.

Accipe gariofilorum, ligni aloes, nuciſmus, cubebarum, corticis citri , zedoarij roſarum rub. ſandalorum alborum,rubeorum, foliorum nenufaris,violarum ſingu-

lorũ ʒ. i. cardamomi. folij Indi, macis, ligni cypreſsi, iuniperi, mirthi, aſſari, meliſſę, bugloſſæ, ſandaracæ, maſticis, thuris, charabæ, ſtiracis cal. ſing. ʒ. s. corallorum rub. cinamomi nigellæ, carpobalſami, ſing. ʒ. iij. camphoræ ambrę, muſci ſing. ʒ. s. omnibus puluerizatis, formetur pila cum laudano, & in fine adde ambram, muſcum, & camphoram.

In conſtitutione autem frigida, & illis, qui frigidam temperaturam potiuntur, hæc ſubſequentia per commodam opem præbebunt.

Accipe galliæ muſcatæ, lignialoes ſing. ʒ. i. ambræ crudę ʒ. s. muſci ſcrup. s. laudani. ʒ. ij. ſtiracis calamitę, gariofilorum ſing. ʒ. i. macis ʒ. s. draganti, gummi arabici ſing. q. s. ſtiracẽ, & laudanum diſſolue in oleo de been, & contere cum piſtello calido, & proice ſuper puluerem lignialoes, galliæ, gariofilorum, macis, poſtea adde gummum arabicum, & dragantum, & miſceto omnia conterendo, poſtea adde ambram diſſolutam in oleo de been, & muſcum, & aquam roſatam. Ita incorporando formetur pila, quæ in vaſe vitreo reſeruetur, ex his poſſunt cõponi trochiſci pro ſuffitu, vel talis.

Accipe laudani modice remolliti in vino quartali. i. lignialoes, ſtiracis cal. gariofilorum ſing. ſcrup. i. ambræ griſiæ grana xv. muſci grana viij. formetur pila, vel talis.

Accipe ſtiracis cal. oñ. s. thuris ʒ. ij. roſarum rub. ſandalorum citrinorum ſing. ſcrup. iiij. ambrę, muſci ſing. grana vi. contundantur, & formetur pila, vel talis, quæ eſt famoſa, & vſualis.

Accipe laudani puri oñ. i. ſtiracis cal. oñ. s. ſandalorum muſcacolinorum, ligni aloes, galliæ mus. gariofilorum ſing. ʒ. i. mirrhę, maioranæ, ſandalorum alborum, rubeorum ſing. ʒ. s. muſci electi ʒ. ij. ambræ olibani ſing. ʒ. i. s. aquæ roſatæ. q. s. formetur pila.

PRO PAVPERIBVS.

SI QVIS præ inopia, cui infelicior fortuna ſit, talia emere non poterit, ſat illis erit, herbas, aut flores odoriferos odorabunt hyeme, quemadmodum maioranam ſiſimbrum, ſaturegiam, rutam, yſopum, Aeſtate roſas, violas, flores nenupharis, aut ſolam aquam roſaceam aceto perfuſam, aut frigidiuſculam fontis ſcaturientis aquam addito aceto, & ſimili eorum habitaculum perfundere, & circumſpergere.

PRO MEDIOCRIBVS.

Accipe ciperi, thuris roſarum, ſing. ʒ. i. camphorę, muſci ſing. grana. ij. laudani. q. s. fiat pila, vel talis.

Accipe gariofilorum, croci, cinamomi, ſandalorum rub. ſing. ʒ. s. maſticis. ʒ. i. camphoræ, muſci, ſing. gra. ij. laudani. q. s. pila, vel talis.

Accipe ſtiracis calamitæ oñ. s. thuris ʒ. ij. roſarum rub. ſandalorum citrinorum ſing. ſcrup. iiij. contundantur, quibus adde ambrę griſiæ. ſing. gra. vij. vel talis.

Accipe laudani modice remolliti in vino quarti. i. ligni aloes, ſtiracis cal. ſing. ʒ. i. gariofilorum ſcrup. i. ambræ griſię grana xv. muſci gra. viij. fiat pila.

Pro principibus vero prętioſa adijciãtur fragmẽta, vt iaſpidẽ margaritarũ, & ſimilia, & ne uidear ſocordię alicuius nota inuri, hęc alia deſcribẽda nõ inutile fore exiſtimaui, ex quibus prudens medicus pro pauperibus, & pro diuitibus, & pro principibus, iuxta cõtingentiã & tẽporum cõſtitutiones, & corporũ tẽperaturas pilas ex his

manu geſtandas componere poterit,& pro ſuffitibus.

Accipe ſtiracis cal. ſtiracis liquidę , ſe.acetoſę , zedoarij , florum bugloſſæ, boraginis,mentę ſiccę,meliſſæ, ſaluię,cicoreæ , vincetoſici, ſe.ypericonis, anchuſæ vtriuſque peonię , aſſati ſanamundæ, imperatorię,ſerpilli, calaminthes,ſpicęnardi , celticę,liquiritię, anthos ſing.ʒ.i.s.gariofilorum,doronici,acori,been albi, & rubei corallorum omnium,ligni aloes, charabe ſing.ʒ.i.mirrhę, aloes, calami aro. nucis muſcatæ,carlinæ,diptãni,thuris,& corticum eius,ſandarecæ,maſticis, macis,trium ſandalorũ,trochiſcorũ de cãphora,iuniperorũ, corticũ,fiſticorum,tamariſci, ciperi, trochiſcorũ de ciperis,filipendulę,blacte,biſantię,valdebonę,balauſtiarũ,lãbruſcæ, florũ corticũ citri,limonũq; nenupharis,vtriuſque,florũ antipatris,ſquinanti,tormẽtillæ,ſpodij , braſilij, quod Auic. vocat boriculum,galliæ muſcatæ,alepitę ſing.ʒ.i. ſucci portulacę,ſucci citranguli,ſucci limonum,& citrorum ſing.oñ.s.roſarum rub. ʒ.vij.boli armeni,terrę ſigillatæ ſing. ʒ. v. trochiſcorum de ligno aloes , camphoræ croci,ſing.ʒ.s.oſsis de corde cerui,aut eius cornu.oñ.s.ambrę, margaritarum , moſci,ſing.ſcrup.i. coriandri correcti.ʒ.iij.s.contundito omnia ſimul præter moſcum , & ambram,quæ cum laudano diſſoluantur,naturalis , aut artificialis à pilorum ſordibus mundati oñ.s. quoniam aliqui arbitrantur , quod in una libra noſtri laudani non ſit ʒ.i.s.boni laudani,qui adulteratur,aut cum ſy. de acetoſitate citri, & laudanum prius in aqua roſata,& aceto maceratum , cum terrebentina immiſceto , & formetur pila manu geſtanda,vel trochiſci in igne cremendi,vel talis.

Accipe maioranæ, baſiliconis,florum anthos, corticum citri, corticum aranciorum,ſandalorum rub. ſing. ʒ.ij.ligni aloes ʒ.j.roſarum coriandrorum prępar.nigellę,ſticados arab. ſpicæ vtriuſque,gariofilorum,nuciſmuſcate,macis,cinamomi,gallię muſcatæ. ſing.ʒ,i.s.olibani ʒ.vi.ſtiracis cal. oñ.s. laudani oñ. i. ſtiracis liquide. ʒ.ij.fiat pila cum aqua maioranæ,& ſambuci,vel talis.

Accipe galliæ moſcatæ, olibani, mirrhæ , gariofilorum,ligni aloes,nuciſmus.macis,ſpicæ,nigellæ ſing.ʒ.s.maioranę,roſatum , corticum citri,coriandrorum prępar. ſtiracis calamite,ſandalorum rub.ſing.ſcru.ij.laudani oñ.s.camphoræ gra.iij.fiat pila cum aqua roſata, vel talis.

Accipe laudani, ſtiracis cal. ſing.oñ.s.ligni aloes,cardamomi,roſarum rub.ſing. ʒ.i.thuris albi,mirrhę,maioranę ſing.ʒ.i.s.ambrę ʒ.s.moſchi ſcrup.i.formetur pila, vel talis.

Accipe laudani puri oñ.ij.ſtiracis cal.oñ.i.thuris albi. oñ.s.benzuini ʒ.ij.ſtiracis liquidę oñ.i. gario filorum,maioranę ſing. ſcrup.ij.cum mucilag. draganti fiat pila, vel talis.

Accipe laudani puri oñ.i.s. ſtiracis cal.gariofilorũ ſing.ʒ.vi. camphoræ ʒ.ij.moſchi ʒ.i.ambrę ſcrup.s.cum mucilagine draganti fiat pila,vel talis.

Accipe radicum yreos oñ.s. gariofilatæ ʒ.iij gariofilorum ʒ. ij. maceros ʒ.i.croci ſcrup. s.maioranæ,lauendulæ,mentę,ſiccæ, ruthæ ſing. ʒ. s. ſandalorum omnium ſing. ſcrup.s.zedoarij ſcrup.s.moſchi gra.xij.zibeti gra.iij.laudani,ſtiracis cal.ʒ.iij. ſcrup.i.cum ſtirace liquida,formetur pila,vel talis.

Accipe ſe. citri,ſe. acetoſę.plantaginis ſing. ʒ. s.tormentillę ,zedoarij , doronici ſing. ſcrup.ij. terrę ſigillatę,boli armeni,vnicornu,macis,gariofilorum ſing.ſcrup.j. camphoræ ʒ.s.in tenuiſsimum puluerem omnia cõtundito , & cum laudano diſſoluto in aqua roſata, muſci,ambræ ſing. grana.ij.fiat globus,vel talis.

Accipe galliæ muſcatæ ʒ.ij.camphorę,oſsis de corde cerui, charabę,blactibiſantię ſing. ʒ. se.laudani oñ. s. ligni aloes oñ. i. ſtiracis cal. oñ. i. ſe. mirrhę. ʒ. ſemis

thu

thuris on. s. olei de been ʒ.iij.muſci, ambræ ſing.ſcrup.s.cum aqua maioranæ, fiat globus,vel talis in tempore calido.

Accipę roſarum rub. violarum,nenupharis, ſandalorum omnium ſing. ʒ. s. moſchi ſcrup.j.camphoræ gra.vi.cerę albe q.s.fiat globus,vel talis.

Accipe laudani oñ.s.ligni aloes oñ.i.ambrę ſcrup.s.galliæ moſchatę,ſtiracis cal. ſing.ʒ.i.s.moſchi gra.ij.cum aqua roſata moſchata,fiat globus, vel talis, qui eſt pro medico cum peſte affectos viſitat.

Accipe camphoræ ʒ.i.ſandalorum alborum,rubeorum ſing.ʒ. s. foliorum myrti & ſe.eius ſing. ʒ.ij.thuris,mirrhæ ſing. ʒ.i. laud.ʒ.ij. aceti fortis parũ,gummi arab. draganti ſing.ʒ.i. cum aqua roſata,fiat globus,vel talis.

Accipe ſtiracis cal. ʒ.i. ligni aloes ʒ.s.ſpicæ ſcru.i.gallię moſ.ʒ. s.moſchi ſcrup. s.zedoarij ſcrup.i. macis ſcrup.s.ſe. erucę gra.vij. nucis moſ.ſcrup.s.ſandalorũ rub. corallorũ rub.boli armeni ſing. ʒ.i. florum nenupharis ſcrup.ij. camphoræ ſcrup.s. ambræ moſchi ſing.gra.iij.diſſoluantur gummata in aqua roſata, deinde cũ piſtello calido prius omnibus pul.cũ colla gummi draganti,fiat globus, vel talis.

Accipe ſtiracis cal. ʒ. vi.gariofilorum ʒ.ij.macis.ʒ.i.cinamomi ʒ. iij. ſandali citrini ʒ.i.s.florum roſarum,anthos,maioranę,ſpicæ ſing.gra. ii. ſpecierum diamuſci, ambræ,aro. roſati,diacameron,ſing.ſcrup.i.ſticados arab.ſcrup.ii.camphorę ſcrup. i.galliæ moſchatæ, aliptæ moſchatæ ſing.ʒ.ii.laudani ʒ. iij. incorporentur cum ſtirace liquida, & mucilagine drachanti,& aqua roſata, & fiat globus in quo abſconde moſchi, & ambrę ſing.ʒ.s.vel talis.

Accipe mitridati ʒ.vi.boli arm. terræ ſigillatę,ſe. acetoſæ,ſpodij,florum lambruſcæ ſing.ʒ.vi.ambræ gra.iiij.moſchi gra.i.cum cera fiat globus,vel talis.

Accipe laudani on.i.s.ſtiracis liquidæ ʒ,iij.been:albi & rub.roſarum rub.ſing. ʒ. iij. mirrhæ,foliorum rutæ,gariofilorum ſing. ʒ. i. s. ſandalorum alborum rub. citrinorum ſing.ʒ.iij.camphorę ʒ.ij.ligni aloes, calami aro. ſucci valerianę ſing.ʒ.i. s. moſchi ambrę, ſing. ʒ.s.corticum citri ʒ.i.confice globum cum aqua roſata, & ſucco bugloſſę,meliſſæ,& cum modico vini maluatici,vel talis,qui ligetur in ſyndone.

Accipe ſpecierum diamuſchi dul. ſcrup.i.zedoarij ʒ.i.gariofilorum ʒ. ij.fol.lauri ſcrup. ij.cinamomi ʒ. i. rutę ſcrup. ij. conquaſſentur & ligentur in ſyndone rub. vel talis.

Accipe zibeti octauam partem,muſ.gra.iiij. ligni aloes gra. iiij. ambræ mediam octauam partem,pulueris de Cipro tantundem, puluerizentur omnia ſubtiliter, olei de geſomino q. s. cum glutine draganti diſſoluti in aqua roſata fiat globus, vel talis.

Accipe radicum angelicę, ſtrutij,zedoarij,tormentilę, diptamni ſing.p. i. roſarũ rub.m.ij.florum lauendulę,maioranę,ſing. ʒ. iij. camphoræ, ſcrup. i. aceti vini lib. iiij. incidantur, & imponantur in vaſe vitreo ſtricti orificij macerentur per aliquot dies in aceto clauſo ore uaſis, poſtea madefiat ſpongia in eo aceto, & feratur in pixide vt ſupra.

Recipe laudani oñ.i.been albi,rub. roſarum rub. ana. ʒ. ij. ſtiracis liquidę ʒ. iij. mirrhę,foliorum mentę,gariofilorum añ.ʒ.i.camphurę.ʒ.i. miſce, & cum aquis roſarum,bugloſſæ,meliſſæ,formetur pila.

DE ODORIFERIS AQVIS.

Prudens autem medicus,ex his globis,aut pilis poterit delectum facere,ſecundũ

corporum temperaturas,ac ſecūdum anni tempora,ac eius qualitates,& inconſtantiam,aut ſ'm maiorem,& minorē aeris putredinē diſtribue illis,qui cupiunt à peſte prę ſeruari,hyeme vero,quæ magis ex his ſolidiora ſunt,magis conferunt, cauendū tamē eſt,ne pleno capite,aut ventriculo pilæ illę frequenter odorentur, pilę quoq; in uaſe vitreo conſeruentur,& loco humido,& ſępius irrorentur, cum aqua roſata, permixtionis camphoræ, & ſandali citrini, deinde in ſindone inuolutæ manu geſtari poterunt,aut in pixide feneſtrata, vel aurea,vel argētea niliata incaſſatæ. Hoc loco mihi etiam ſcribendum occurrit de odoriferis aquis. In quibus madefieri poteſt ſpongia,quæ inde in pixide feneſtrata incaſſari etiam poſſunt.

Accipe corticum citri,ozimi ſing. oñ.s.gariofilatę.calamenti,ſampſuci ſing.ʒ.ij. gariofilorum,ſandalorum,macis ſing.ʒ.i.s.camphoræ ʒ.i.roſarum rub.ʒ.iij. muſci. ſcrup.s. ambrę gra. xij. ligni aloes ʒ.i.fiat puluis tenuiſsimus,qui vel ligetur in ſindone,vel infundatur in aquarum roſarum oñ.iiij.bugloſſæ,meliſſæ ſing.oñ.iij.aceti vini oñ.i.s.poſtmodum ſpongiam in his madefacito,& in pixide madefacta conſeruetur pro olfactu,vel talis mutuata a Montagnana,qua pulſus,facies,tempora,manus ſæpius cofricentur.

Accipe ambræ.ʒ.s.aniſi ſcrup.s.legni aloes laudani,been albi rub. ſingolorum. ʒ.ij.macis,corticum citri ſing.ʒ.ij.s.nucis muſcatæ,ſandalorum alb.rub.ſing.ʒ.i.foliorum lauri numero 6.aquarum baſiliconis, florū croci,aquæ roſatæ muſcatæ ſing. ʒ.vi.aceti cocleania duo, vini cretenſis cyatum vnum, ſimul diu concutias in amphiala cuius os obturetur,ne reſpiret, vel talis.

Accipe belzoin ʒ.i.ſtiracis cal.ʒ.iij.cinamomi.ʒ.i.gariofilorum ʒ.iij.camphorę. ʒ.ij.contundantur,& macerentur in aqua roſata,& bulliant in vaſe vitreo,obturato ore,ne reſpiret in balneo mariæ,vel talis.

Accipe aquæ roſatæ lib.i.gariofilorum ſcrup.ij.muſci chara. i. bulliant in duplicē vaſe,ore obturato,poſtmodum reſerua,vel talis.

Accipe aquæ roſatæ lib.s.gariofilorum oñ.i. gumi elemi char. i. belzoin char. i. miſ.& bulliant in duplici vaſe ut ſupra,vel talis.

Accipe aquæ roſatæ lib.s.cinamomi oñ.i. muſci ambræ ſing.char. i.bulliant vt ſupra, vel talis.

Accipe aquæ roſatæ lib.i.ligni aloes charati.i.belzoini char.i.ſandalorum alborum char.i.gariofilorum numero vi. bulliant vt ſupra,vel talis.

Accipe aquæ roſatæ lib.i.zibeti charati.i.gumi elemi charati ij. gariofilorum numero vi. bulliant vt ſupra,vel talis.

Accipe aquæ roſatæ lib.i.ſandalorum alborum,ligni aloes, ſtiracis cal. ſing. charati. i. gariofilorum numero.vi. omnia pulucrizentur,deinde ponas aquam in vna amphyala,ita quod ſit ſemiplena,& calefacias eam ad ſolem, vel in balneo mariæ obturato ore, & quum fuerit calida,adde ea aromata pulueriz ata, & ſic permittas per aliquot dies ſub ſole obturato ore, & ſi vis poteris addere moſchi chara. i. & hoc modo conſicias omnes aquas prę ſcriptas,vel talis.

Accipe muſci,zibetti,ſtiracis cal. belzoi, ambræ ſing. quantum uis, macerentur in aqua vitæ, quouſque extraxerit omnem odorem, poſtea adde aquæ roſ. quantumuis, deinde tot diebus maneat ſub radijs ſolaribus, quouſque clara fiat, vel talis.

Accipe aquę roſatæ lib.iiij.roſarum ſiccarum m.i.camphoræ oñ. s.diſtillentur in balneo mariæ vt ſupra.vel talis.

Accipe aquæ roſ.lib.i.aceti roſati oñ.iij trochiſcorū de cāphora ſandalorū rub. ci

trino

trinorum ſing. ʒ.j.camphoræ ſcrup.ij.miſce,& bulliant vt ſupra, vel talis.

Accipe aquæ roſatę lib.iij.florum lauendulæ m.iij. gariofilorum,cinamomi ſing. oñ.s.ſandalorum citrinorum ʒ.vj.macis ʒ.ij. florum ſpicę hortenſis m. i. belzuini, ſtiracis cal. ſing. oñ.s.omnia contundantur,& macerentur cum oñ.vij. vini maluatici,& aquę vitę oñ.i. ad ſolem per menſem,deinde per balneum marię diſtillentur, & huic aquæ diſtillatæ addantur zibetti,muſci ambræ ſing.gra. x. vel talis.

Accipe aquæ roſatę lib. iij. aceti roſati,vini maluatici ſing. lib. i. aquę ſolis oñ. iiij. laudani puri ʒ. iij. benzoini, ſtiracis cal. ſing. ʒ. i. florum ſpicę, roriſmarini, maioranæ ſing. ʒ. i.s. ſandalorum omnium ſing. ſcrup. ij.corticum citri, zedoariæ ſing. ʒ.i.cubebe,macis,nuciſmu ſ.gariofilorom ſing.ʒ.s. ligni aloes ʒ.s. ſpecierum diamuſci dul. ſcrup.iiij.moſchi,ambrę ſing. gra.iij. camphorę ʒ.i.miſ. & bulliant vt ſupra,& permitte ſub radius ſolaribus per dies 20. vel talis.

Accipe aquæ roſatę lib. s. corticis naranciorum recentium oñ. ij. corticum granatorum oñ.ij. florum lauandulæ ſiccę lib.s.vini maluatici lib.s.aceti fortis oñ.i.gariofilorum oñ.s.macerentur ſimul per 14. dies, poſtea diſtilla lento igne in balneo mariæ, vel talis.

Accipę aquæ roſatę q.s.moſchi gra.i.zibetti gra.i.benzoi.oñ.s.olei de ſpico odorifero gra.ij.macerentur ſimul per aliquot dies,poſtea exprimantur, & colentur per filtrum, vel talis.

Accipe aquæ roſatæ,violarum nenupharis ſing.oñ.i.s.ſandalorum citrinorum ʒ. i.s. trochiſcorũ de camphura ʒ.ij.camphuræ gra.v.moſchi gra.i.aceti oñ.s.ponatur in ampulla,& obturetur vas,ne reſpiret.

DE OLEIS ODORIFERIS.

Poſſunt & conficere olea odorifera. Accipe amigdalas dulces excorticatas, & eas optime contunde, poſtmodum adde aromata deſcripta in aquis tenuiſsime puluerizata, & permitte ſimul macerari per quinq; dies,poſtea oleum extrahe per torculare, vel tale.

Accipe aquę roſatę lib.s.belzoin oñ.iiij.puluerizati,deinde in balneo marię diſtillentur,& quum tota exiuerit aqua auge ignem,& muta recipientẽ,tunc exibit oleũ pretioſum,& ſic poteris extrahere oleum ab omnibus aromatibus.

DE SAPONE ODORIFERO.

Poſſunt conficere ſaponem pro lotione manuum, & ſtrophiala.

Accipe ſaponem Venetum,totiens eum in aqua tantum laua, quouſque ſaponis ſapor amittatur, poſtmodum facies bullire in aqua roſata,deinde extrahe & permitte ſiccari,tandem admiſce aromata ſupraſcripta, & formentur globi,& permitttantur exiccari, vel talis.

Accipe prędictum ſaponem ita præparatum,cui admiſce oleum de belzoin, vel de laudano, vel cum alio oleo odorifero, & confice globos, & permitte exiccari, vel talis.

Accipe ſaponem toties totum præſcrrptum,cui adde roſas pul. vel flores aranciorum, & confice globos, vel talis.

Accipe ſaponem præſcriptum præparatum contunde,& per ſetacium exprimito, & de iſto accipias lib. v. quibus adde yreos oñ. ij. ſandalorum alb. oñ. i. s. farinæ amili ʒ.iij. machalepij. ʒ. i. s. ſtiracis liquidæ oñ. ſe. olei de ſpica. drag. s. prius

omnia pulueriʒato,contundantur omnia ſimul in mortario,& in fine adde moſchi, zibetti, ſingulorum ʒ.i.formentur globi, vel talis.

Accipe ſaponem,vt ſupra,lotum, & paratum lib. iiij. macalope oñ.iiij.gariofilorum oñ.s. ciperi,ſandalorum citrinorum ſing.ʒ.ij. ſtiracis, calamitæ oñ. s.benzoini ʒ.ij. ſtiracis liquidæ ʒ.i.olei de ſpica ʒ.ij.incorporentur cum aqua roſata muſchata, formentur globi,vel talis.

Si vero placeret eo vti in forma liquida, accipe ſaponem album præparatum,vt ſupra,dimitte in loco humido per x. dies, deinde minutim incide, & per quinque dies permitte iterũ nõ in loco humido,poſtea contunde in mortario tenuiter cum aqua roſata,& aluminata, vt liquidum fiat, poſtea adde ſe. macalep oñ. ij. & munda ea à cortice,& contunde optime, poſtea adde pul. benzoin. ʒ. ij.yreos ʒ. s.olei de belzoin ʒ.i. aromatam oñ.i.muſci ſcrup.s.fiat mixtura,poſſumus conſtruere huiuſmodi ſapones cum his oleis.

Accipe belzoin oñ.ij. olei gariofilorum lib.i.olei roſati lib. s. aquæ roſatæ muſcatæ lib. ij. aquæ mortellæ lib.i. bulliant in olla quouſque deſiccantur,ad modum olei realis, poſtquam fuerit deſiccata,adde olei de cinamomo oñ.ij. moſchi ſcrup. s.& iterum parum ſimul bulliat, vel tale.

Accipe olei amig. dul.recentis lib.i.aquæ roſatæ lib.ii. ſtiracis cal.oñ.ij.bulliant ſimul in olla vineata ad conſumptionem duarum partium de tribus, poſtea adde ambræ ſcrup.s.algulij tantundem,& decoquantur, quouſque ambra ſit liquefacta, poſtea ab igne amoue, & per pannum lineum exprimito, poſtea oleum ſuper natans reſerua.

Quum inſuper ita ſtuduimus,vt ſanguis inculpatus eſſet, ac tum uenæ ſectionę, aut purgatione in eo putredinis aptitudo prohiberetur, parimodo ſpiritus cordis ita firmare conati ſumus,ne aeream putredinem admitterent. Nunc autem nobis elaborandum erit,vt cor ipſum etiam tales ſuſcipiat vires, vt contra qualemcunq; putredinem, ac vim venenatam à ſe repellere poſsit, & vt probum ſpiritibus alimentum prebeat,& illos tales procreet,vt qualicunque ui venenatæ reſiſtere poſſit, ſed hæc fient per hæc media, per has methodos. In primis quum contingat alium commouere, & humores ſubducere, tutius erit,cum illis ſoluentibus pharmacis, commiſcere ea, quæ cordis ſanguinem,& ſpiritum illuſtrent, vt expulſiua cordis facultas à corde noxium humorem validius propellat,ac nociuas fuligines ad cor effumantes repellat; Quo etiam fit,vt cerebrum iuuamen ſentiat, medicinæ autem tales ſunt,lapides lazuli,armeni, at quia eorum operatio naturæ ſatis moleſta ſit, quũ laborioſe,& copioſe tum per inferiora, tum per ſuperiora ſoluendo humores purgent,eorum loco,ſena,& epithimo vtamur. Quoniam omnis immodica,& humorũ violenta purgatio cordis,ac eius ſpiritus,ac totius corporis facultates imbecilles efficit,& quamuis medicinæ purganti,medicinæ etiam cordiales miſceantur. & aſſocientur, quę à ſubſtantiæ proprietate cor corroborant,& ſoluentis medicinę oppreſſioni,& impreſſioni occurrent;hoc tñ per quã difficillimum exiſtimatur conuenienter menſuram reperire poſſe. Pręterea animaduertendum eſt,quod medicinæ,quæ alium mouent, & humores ſubducunt, in frequenti vſu haberi non debent; diuerſis autem temporibus,diuerſas medicinas cor,& ſpiritum illuſtrantes,ut nõ purgantes propinare expedit; quoniam non ita in corde humor euacuationem indicans coaceruatur,quemadmodum ob cordis principatum, & robur malitia temperamenti ſuboritur,quo fit,vt elaborandum magis ſit cum medicinis illuſtrantibus & cor, & ſpiritum corroborantibus, quam cum purgantibus medicinis. Inſuper me

medicinæ,quæ ſudorem,ac vrinam cient,expedit illis,quorum cor ex humorum tenuitate à ſanguinis aquoſitate affectum ſit. Item venæ ſectionem conferre illis ex humore,uel ſuper abundanti ſanguine,calorem cordis innatum ſuffocante, cor habeat imbecille. Item quod in omnibus medicinis cordialibus admiſceri debet ea,quæ naturalium calorem ſpirituum corroborant,ac uerſus cor frigidarum facultates medicinarum penetrare faciant. Cum Auic. in cap. generali de curatione ægritudinum cordis,admoneat,quod illi qui abſtulerunt crocũ à trochiſcis de camphura,blaſmauerunt primos,qui fecerunt trociſcos de caphura pauci iuuamenti. Item quod cum medicinis cordialibus medicina attenuatiua aſſociari debet,in eo pręſertim affectu,quum cor afficitur turbido ſanguine, aut ex eius ſanguinis craſſitie,aut eius algore, ex quibus copioſi,& temperati ſpiritus generatio prohibetur. Item quod medicina aperitiua, & abſterſiua medicinis cordialibus aſſociari debeat, quoniam medicinas cordiales eius facultas ad cor ducit,quemadmodum Karabę,terra ſigillata,emblici:quæ ab eorum proprietate ſub id ſpiritus, & cordis ſubſtantiam vniunt,& corroborant. Inſuper aduertendum eſt,quod medicina flatuoſa medicinis cordialibus haudquaquam admiſceatur,cum triſti, & imbecilli cordi mirum inmodum noxia ſit, quum ſpiritus,& cordis ſubſtantiam vaporibus non proportionatis,ac intranſmutabilibus opplet,quare obtenebrat,grauitatq́; ſpiritus, ac ad actiones naturales ſpiritum, ac cor ſocordes, ſegnes efficit. Quare medicina adſtrictiua & congluti natiua in medicinis cordialibus admiſceri debet, vt ſpiritus ſubſtantiæ validiorem firmitatem,ac laudabilem continuitatẽ tribuat,ne leui quolibet motu velociter diſſoluatur,prohibentq́; ne venenoſus,ac putris vapor ſpiritũ, ac cordis ſubſtantiam male afficiat,ſicuti terra ſigillata,bolus armenus,quamuis humores incraſſant,attamen ex tenuitate ſpiritus,& ſanguinis,magis, quam ex craſſitie in corde maior fit imbecillitas. Quare ex eorum craſſitie quam ex tenuitate maior ſequitur vtilitas,necnon cordialibus medicinis aſſociari debet medicina,quam repellendi non habeat,cum cor ex intemperie aliqua calida effectum eſt,pariter medicina,quæ ſtupefaciendi uim obtinet,medicinis cordialibus admiſceri debet, ne medicinæ cordiales in uia,vſq; ad cor facultates corrumpantur. Pręterea conſiderandũ eſt,quod medicina,quæ difflãdi vim habet,quod non ſemper admiſcenda eſt cum medicinis cordialibus,quoniam cordis,& ſpiritus vires diminuit, niſi ſpiritus craſſus,& frigidus fuerit,& in corde humores craſſi fuerint coaceruati. Nam talis medicina cordis imbecillitatem auget,& ſpiritum tenuem,& exiguum efficit,& cũ digerit, ac euaporat,quicquid enim digeritur,& quæcuuq; fit eius ſnbſtantia ex vaporis flatuoſi genere eſt. Ita minuitur ſpiritus,& turbidus efficitur, quod ſi neceſſitas vrgeat eam medicinis cordialibus commiſceri,expedit tamen ei commiſcere medicinas alias corroborantes,aggregantes,continuitatem ſeruantes, dum tamen ſint ex his,quæ conueniunt cordi,qualia ſunt,mentaſtrum, myrabolani, chebuli, inſuper medicina,quæ ſputum facilitat,cordi conuenit, quoniam anhelitum alleuiat, quo fit,vt cor liberalius euentetur,ac tam frequens ſpirandi motus non fiat, deinde medicinę,quæ Theriacali proprietate naturam humanam corroborant,ſummopere expediunt,quum naturæ humanę principale membrum ſit cor,quod ab illis vigoratur,ut à venenis affici non patiatur,cum leui eorum caliditate,cor,& ſpiritus in temperamento ęquant,quemadmodum Doronicum,macis,ambra, moſcus, aut ſimilis eſt croco,in virtute viuifica,& eſt mobilior omnibus Theriacis, contra pręſertim napellum,ſed eius ignea qualitas,& eius ſiccitas roſis, vel violis remitti debet, ſimiliter medicinæ,quæ cor lętificant, & corroborant, ſunt cordis Theriaca,

quamuis omnis medicinæ,quę lętificant cor,non ſit Theriachales, quoniam quædam earũ calidiores ſunt,uti caſtorium,quædam frigidiores, ut cãphura ſe. lactucę portulacæ,& ſint quædam Theriacales illis indigentes,cum venenum, quod eſt cũ ſui ſubſtantia,ſpiritus ſubſtantiæ contrarium, efficitur etiam contrarium cum qualitate ſua, cum uero venenum eius dumtaxat qualitate ſpiritui aduerſatur, prædictarum qualitates tunc neceſſarię ſunt,& in Theriaca fortaſſe neceſſaria ſit caliditas vehemens ex multis cauſis,quæ ſunt ,ut ſpiritus ſit ualidioris motus, ac vehementię extenſionis,vel ſparſionis,vt ex longinquo aduerſetur cuicunque rei venenatæ ex Theriacali pręſertim proprietate,uel qualitate, qua ueneno reſiſtat, impugnando, & reſiſtendo,et propellendo ipſam,antequam cor inuadat,& attingat,& ut ſit ualidior ad corrumpendum,& comburendum in tempore modico venenum,in quo tẽpore cum hoc,quod dictum,ſpiritus inde conſeruetur in ſuo ſaluo eſſe theriachali, proprietate,pręterea pręſciendum eſt,quod ex medicinis nonnullę ſint, quæ cum à veneno cor liberent,tamen non modo ipſum cor ualidum non efficiunt,verum etiã ſi largiori menſura adhibeantur,maximè illi nocent,qualia ſunt alexiteria illa,quæ ſimilitudine totius ſubſtantiæ certum uenenum ad ſe attrahunt, prout ait Galenus in quinto de ſimpl. med. facul. additur etiam quod medicina,quæ ſubducit humores melãchonicos,numeretur inter medicinas cordiales, necnon,quod medicina vnctuoſa craſſando,tenaces reddendo humores, ac uaporibus venenoſis, ſe commiſcendo,unctuoſitate ſua ventriculi concentricam debilitando, qua fit vomitus, ne in eo imprimat malitiã ſuam, acuitatẽ reprimit. Hoc etiã ſcitu dignum eſt,quod cũ alteranda ſit cordis calida intẽperies,non audendũ eſſe frigidas puras medicinas propinare,quoniã teſte Auic. ſubſtantia,qua creatũ eſt cor,& ſpiritus ab ipſo effuſi, calida eſt,caliditate innata & non nociua,quæ minuitur,& digeritur,& cõturbatur, ob uitiũ intẽperiei calidæ in corde,quapropter eget,ut reſtauretur,& corroboretur, & hoc fit cum medicinis calidis,aſſociatis frigidis cor corroborãtibus à proprietate ſubſtantiæ, unde operępretiũ erit,cum intentio ſit calidã cordis intẽperiem tollere, medicinas calidas frigidis commiſcere,& inuicem coniungere, frigidæ autem puræ,cordis nocent radici, quæ eſt calor innatus extinguendo congelando ipſum. Vnde Gal. de uſu partiũ celerrime interimit animal,ſi cor ipſum refrigeres, ſi ipſum calidum ſerues,nihil patitur,quamuis medicinæ frigidæ cordis ſubſtantiæ conferant,permutando ipſius vitiatam intemperiem calidam. Tamen Auic. monitu perponderanda eſt magis radix,quam ramus,quoniam radix nobilior eſt, & in pluri ſe habet,quam ramus,quoniam extirpata radice ramus perit,& non è contra. Ideo in corde calor innatus,& ſpiritus,qui ſunt calidi,ſunt radices vitæ humanæ,temperies autem cordis,& cor ipſum ſunt rami. Galenus in v. de locis affectis porrò paniculus cor ambiens,quocunque modo affectus ſit; inter ignobiles partes reputatur, & in ſecundo de pręſagatione,ex pulſu inquit,quod intemperies cordis, non perinde exatialis,imò inflammatione longe mitior, cui ſiquidem imbecillitas comes eſt, quare ex hac parte concludunt,quod calidæ medicinæ frigidis commiſcendæ ſunt, frigida nanq; , ut cordis calefacti ſubſtantiam refrigerent,calida autem, vt conſeruetur ſpiritus,& calor innatus,& ut frigidæ,cum tarde penetrent,calidorum facultate ad cor citius ducantur,& ex hac cauſa addiderunt crocum trochiſcis de cãphora,quum autem ad cor medicinæ ita calidæ,ita & frigidæ permixtæ ad cor deuenerint,intereſt,tunc naturæ,ut eas ſuperet portionem calidarum ſpiritui, & calori innato portionem frigidarum cordis intemperiei calidæ diſtribuat. Inſuper cum alteranda ſit cordis intemperies,tunc medicinæ permutantes commiſceantur, cum

me

medicinis cordialibus duplici ratione, una cum medicinæ permutantes puræ noceant. Altera ut cordiales earum ſubſtantiæ proprietate alterantes medicinas ad cor deferant. Quæ autem numeroſos reddunt ſpiritus, ſunt uinum, aqua, & caro, & oua ſorbilia, quemadmodum teſtatur. Auic. in de viribus cordis.

Quæ autem ſpirituum ſubſtantiam illuſtrant, fertur margaritas hoc facere.

Quæ autẽ vniunt, & ſpiritus coaceruant, ac quæ prohibent, ne digerantur, & diſflent, emblicus, & Karabæ hęc faciunt.

Quę autem cordis ſubſtantiam vniunt, ac firmant, hoc facit ſericum combuſtum, aut crudum, & alcheſmes.

Quæ autem cor, & ſpiritum leui calore contemperant ſunt Doronicum, & macis

Quæ autem caliditatem ſuperfluam cordis minuunt, ſunt bugloſſa, borago, acetoſa, endiuia, & ſimilia.

Quibus autem nam delectatur, ſunt aromata.

Quæ autem atrum fumum à ſpiritibus expurgant, ſunt bugloſſa, lapis lazuli, lapis armenus, thimus, ſena epithimus.

Quę à proprietate ſubſtantiæ cordi conferat, ſunt Hyacinthus, Saphyrus, & apud Zoar Smaragdus.

Quæ autem contra venenum certant, ſunt Theriaca, & bezurtica omnia inferius deſcribenda, cortex citri, & ſemen eius, contrariantur omnibus uenenis ut f. 4. tract. 3. cap. 2.

Quæ autem cor validius efficiunt, aut hoc faciunt, vel à proprietate ſubſtantiæ, vel à qualitate, ex his etiam quædam ſunt ſimplicia, quædam compoſita, ex ſimplicibus ſunt plerę́q; gemmæ, vnum alterum quoq; corporis membrum corroborandi, mira ineſt facultas. Nam ut legitur, ſmaragdus cerebrum, ſaphyrus iecur, corallus, teſte Auenzoar primo theſir, & ſerapione à peſte prę́ſeruat cor & ventriculum maxime corroborans Hyacinthus, Smaragdus, teſte Plinio lib. 37. carbunculus, rubinus, ſaphirus cor corroborant, & à peſte prę́ſeruant, ſi in annulis, aut collo hæc fragmenta ſuſpenſa, teſte Ariſt. & Albertho deferuntur, ſubſcribit uel Auic. talem etiam effectum prę́ſtant, ſi ſuper nudam pectoris carnem afferantur. Cum hi pretioſi lapides nulla alia polleant, quam ę́ſtimatione, tum ob opinionem, & ſplendorem, qui cor lætificant, & corroborant, non paruum ſanitati momentum afferunt. Dicit Galenus in eo incantatione. Ego quoq; in antiquorum libris legi ſuſpenſa collo ſuffragari cum proprietate ex natura ſui.

Quæ etiam cordi robur addunt, ſunt gaudium moderatum, floridam facit ætatẽ, cum ſpecies intellectuales realium motuum ſint cauſæ, reuocatio, & approximatio, & frequens, & aſſidua rerum amabilium, ſine veneris, uel nimij gaudij exceſſu, aſſiſtentia cõſuetudo cum gratis, & dilectis, alui quotidiana excretio, ciborum, ac potuum parſimonia, medicinæque nonnullæ, tum ſimplices, tum compoſitæ ex ſimplicibus.

Zedoaria in ore detenta reſiſtit aeris putredini, ac contra eum cor, & ſpiritum optime firmat, citri cortex in ore detentus prę́ſeruat à peſte mãdendo, aut corticem conditam comedendo, aut ſuccum bibendo, & corticem odoran. & eius ſemen comedendo, gariofili, aut betonicæ minutiſsimæ attritę 3. conducere traditur, cum vino albo in hyeme, in ę́ſtate epota cum aqua roſata omni die 3.i. bugloſſę pull. cũ vino in introitu recti. 3.i. gariophij, muſcatinorum mane epota cum lactis capræ, ut cito penetrent, & corroborant cordis uires 3.i.s. maioranæ pull. cum oñ. iij. uini ſubrubei in introitu lecti, ſuccus enulę mirabilis eſt, ſi in principio, & in medio, &

in fine menſis propinetur on. s.pro uice i. cum luna illis temporibus faciat maio-
res impreſſiones,cum ſuccus enulæ ſit calidus cordialis,& mirabilis,propinatur ſuc-
cus non colatus,ut partes craſſiores ſimul ſint cum tenuibus,& aquis,neq; ebulliat,
ne pars aquea euaporet,& reſoluetur,unde minus penetraret,& cum,de ſe ſit tantæ
penetrationis,propinetur,ergo crudus,cyphea, ut Paulus Aegineta memorię tra-
didit non modo naribus ſuffita, proſunt peſtilentialibus morbis,ſed comeſta, myr-
rhidis radix Diaſcorides cum peſtil. cæli ſtatus fuerit, bis, ter die potum homini-
bus ſic prodeſſe,ut in morbum nó incidat,exhibere cum uino,ſcordion,thlaſpis,ſuc
cinum in puluerem pondus denarij cum uino epotum,radices aſclepiadis,ſmyrnij,
Chamæleonis albi,clauci,nardi, agreſtis,qua Ru uocant Peraſitæ, quinq; folij,cipe
ri babilonij, Zedoarij,diptamni,noſtratis,horum radices præſtant in peſte, uel cum
cibis in puluere,uel eclegmate pondere victoriati hyeme cum mero. Aeſtate cum
vino, & aqua roſata,foliaq; diptamni Cretenſis ſe. achanthi, calendulæ, Veronicæ
hortenſis,uerbenæ ſcabioſæ,cuiuſq; duo cyathi Ro. cornu: unicornis, cornu cerui,
& os de corde cerui,ſmeraldi octo gra. cum uino,ſed ex cæteris bolus armenus, &
terra ſigillata laudem recipiunt,ſi horum vnius tenuiſsime contriti ſingulo die 3. i.
vini albi ſubtilis on. i. s. aquæ roſatæ 3.vi. quis hauriet, miris modis opitulabitur,
de terra autem ſigillata proba ſæpiſsime haudquaquam reperitur. Ideo optime
perſcrutandum eſt eam eſſe rubei coloris,mundam non ualde leuem,guſtu nó mor-
dacem, ſed modice tenacem,& lubricam, ita ut in aqua reſoluta ſimilis fiat molli
ceræ, portatur ex lemno Inſula Greciæ, formulis paruis, quæ antiquitus Imagine
Dianæ ſigillabantur. De bolo autem armeno,vt aliqui exiſtimant,bonum non re-
periri,& ſeplaſiarios quodam cretæ genere loco boni armeni, uti, quod in alpibus
reperiri ſolet,unde nonnulli hęſitantes lauant talem lutum cum uino maluatico
ter,poſtea cum aqua roſata, bugloſſæ, & acetoſæ in æſtate, in hyeme abſinthij, &
tunc propinare audent, niſi quod timent de obſtructione uiarum ſpiritus, & conge-
latione materiæ pituitoſæ in membris ſpiritualibus diſſolutæ. Ex his colligi poſ-
ſunt duæ cauſę timoris in ſubminiſtrando bolo armeno,una quia timent ſe nó hunc
uerum bolum armenum Galeni,altera,quia habent tamen adſtringendum.

Nempe ſi id contingeret,quod ſeplaſiarij eo in alpibus collectũ uterẽtur, penitus
timendum eſſet,ne ſpiritus difflare,& digeri poſſent,& anhelitus anguſtia ſequere-
tur,quo fit ut frequentior euadat,poſtmodum cum adſtringentia, hoc tempore ſimi
li non conueniant, attamen nonnulli hac natura tempeſtate eum propinant,quam-
uis validum,tamen adſtrictionem in eo eſſe exiſtimant, & hac ducuntur ratione,
quamuis ſua in adſtringente illis non placeat,tamen quia proprietatem habet oc-
cultam,qua aduerſatur veneno feb.peſt. & ideo ex ea proprietate maius ſequi iu-
uamentum,quam ex facultate adſtrictiora nocumentum, & hanc eorum opinioné
corroborant ex monitu Galeni in lib. 3. de ratione uictus,de oximellite, vbi ſcri-
bit,quod raro reperitur medicina,quę ex aliqua parte non noceat,& licet huius bo-
li armeni noceat adſtrictio,tamen ex alia parte à proprietate iuuat. In utroque ui-
dentur,errare. Nam ut admonet Gal. 3. prognoſticorum ad duo confugiunt 170.
qui volunt docere,cum nil doceant,nempe ad proprietatem occultam & nomina
obſcura,ſed neutro utendum. Nam conſtat non operari à proprietate occulta, ſed
à qualitate manifeſta,ſed ſiccitate, quemadmodum teſtatur Galenus in lib. 9. de
ſimpl. medicamentorum facul. cap. de terra ſancta,ubi refert, quod mirum in mo-
dum operatur in putridis,& vlceribus humidis,cum miræ ſit ſiccitatis,unde in mor-
bis peſtiferis cómodius medicamen eo nullum reperiri poſſit,quod putrediné exic-
cat,

cat,ergo ratione ſiccitatis,& non occultæ proprietatis operatur; eiuſmodi ergo habet qualitatem,cuius intereſt feb. peſtil. cum validiſſime exiccet,& remoueat omnem putredinem,aſthmati conuenit. Quod autem etiam aſtringentem facultatem non habeat, id ex eius operatione, & ſubſtantia clarius oſtendere poſſum. Nam ex eius operatione. Nam conceditur aſthmaticis, qui non requirunt adſtringentia,cum exiccat,non adſtringit ex ſubſtantia.

Nam linguæ appoſitus ſtatim adhæret,ac ſi forfex eſſet, quod Acatia & galla, & alia aſtringentia,non faciunt,quum enim bolus armenus exiccat, linguæ humiditatem trahit,cum uiſcidus ſit,adhęret,& hoc ſignum ſiccitatis erit, & non aſtringentis. Cuius facultas eſt claudere,& obſtruere. Præterea bolus armenus ad ultimam contritionem teratur,ſemper erit pertinacis ſubſtantiæ,non ita ualde aſtringentis. Deinde habet in ſe quandam vnctuoſitatem,qua non iudicatur, eſſe aſtrictorie facultatis,quia omnia unctuoſa aſtrinctioni aduerſantur. Quamobrem Gal. recedit ab opinione Diaſcoridis, qui hirci adipem aſtringentis facultatis eſſe arbitrabatur. Cum fluori veneris reſiſteret, vbi credebat unctuoſum illud uim aſtringentem haberet. Cum tamen multi adipes exiccant,& tamen non ſunt aſtringentes, ut leonis,adeps,anſeris, hirci, & omnia calida tenuis ſubſtantiæ vnctuoſa in ſubſtantia calida,& humida fundantur,ſed aſtringentia in frigida,& ſicca. Vnde ex hoc loco concludendum erit,quod bolus armenus exiccat uehementer, & ſi aliquā aſtringentem facultatem poſſideat,eam leuem exiſtimandum eſt, quę tamen non dominetur. Ita ut timor ſit aliquis, ut inſigniter aſtringat,ſed parum, quę modica adſtrinctio potius iuuat ad penetrationem. Quo uero ad alterum timorem,an habeamus eum bolum armenum,& ille ſit cum antiquo, an ille ſit in incerto tamen aliquid dicere poſſumus de noſtro. Cum uerus bolus armenus coloris, & in pallore debet eſſe auri,facile ſolubilis,nihil arenoſi in ſe habens, mediocriter denſus, grauis,adeo,ut his bene conſideratis,uidentur, portari ex armenia contermina capadociæ. Itaq; ſi noſter non eſt talis,illi tamen propinquum eſſe exiſtimandū eſt,uel eiuſdem generis,& quod parum differt ab antiquo,non poſſumus tamen certo ſcire,primo audiatur Galenus vi. de ſimpl. med. facul. in prohœmio, vbi dicit, quod vult credere in hiſtoria ſimpl. Diaſcorid. & fatetur ibi ſe neſcire hiſtoriam ſimpl. methodum quidem cognouit. Ita commiſit totum iudicium illi inepto, qui attulit res, perpendere,ſed uires inquiſierat Galenus; cum Galenus in ſimp. hiſtoria non multum ſe implicuit. Gal. & Dioſcorides ſcribunt hunc bolum armenum inter capadociam,& armeniam colligi, vnde huius boli armeni, trium generum apud Plinium,& Theophilum eſſe conſtat,quē lutei coloris, & hunc depingit Galenus,qui coloris hepatis,quem tantum Dioſcorides annotauit, ſed aliorum Plinius, eum dicit Diaſco: maximam vim habere exiccandi cum modica aſtrictione,oppletigitur emplaſtica,quicquid eſt emplaſticum, non admodum aſtringens, cum apud Diaſcoridem nec vllos alios antiquos fit mentio iſtius boli armenici Gal. & apud Galenum non fit mentio rubricæ ſynopidæ eſt maxima coniectura, quod ſit idem, & noſtra rubrica ſynopidæ eſt ſimilis admodum iſti bolo,primo habet unctuoſitatē, ſtatim adhęret linguæ,& lingua arida permanet, & curat mirum in modum vlcera in aſthmate cū ſputo ſanguinis. Item pectoris vlcera exiccat, catharrum remouet, & ulcera conſolidat. Hoc emplaſticum eſt lenitiuum, & non exaſperatiuum,quare conſtat bolum armenum in tantum in cura præſeruatiua, ſed in ipſarum febrium peſtilentialium initio,medio,& in fine ratione eius qualitatis,non proprietatis occulte percommodam ſemper opem præſtare, non timenda eſt eius aſtrictio, cum

nulla in eo, aut parua ſit. Vnde Paul. lib. ſecundo, cap. 30. teſtatur armeniacam glebam potu ſumptam extremum eſſe remedium, pari etiam modo Theriacam, me hercle uigente in ipſa urbe Roma peſte, quibuſcunque horum alterum non profuit, ad unum omnes perierunt.

DE ELECTVARIIS.

INTER compoſita antidota prę omnibus occurrit Theriaca, & Mithridatum, quę incredibili quadam pręrogatiua omnibus pene innotuerunt, quibus nihil ſalubrius in formandis, firmandiſq; tum ſingulis membris, ac uiribus, tum ſpiritibus, cum vim habeant peculiarem, viſcerum ora obſtructa reſerrare, inuiſibilia cutis foramina impedita expedire, humoris putridi partem ſudore digerere; quamobrem Galenus ad Piſonem in lib. de Theriaca admonet, quod in ſumma theriaca, & extrinſecus impoſita, & epota, rabioſorum morſibus prędentanei medicaminis cuiuſdam inſtar exacte opitulatur. Cæterum nobis etiam in peſtifera lue, ſolum hoc antidotum malo correptis prodeſſe adeo viſum eſt, ut nullum aliud pręſidium tanto malo reſiſtere fuerit idoneum, & ſubdit theriacem, ceu ipſa ſimili ratione ignis quidam purgatorius exiſtat, pręſumētes in peſtifero aeris ſtatu, mentiq; malo corpori ſinere nouimus, correpti iam poſſe mederi, aeris inſpirati malitiam inalterantem, mutātemq;, ut quæ corporis temperaturam infici magis prohibeat. Quapropter conſilium eſt ob has tam repentinas aeris cōſtitutiones, aliaſq; noxarum cauſas obeuntes, in proſpera quoque valetudine crebro antidotum aſſumere, quo et externis accidentibus corpus reſiſtat, ac ubi iam fuerit affectum, illud curatu facile inuenias. Hoc enim veluti bonam quandam temperiem, ſalubremq; ſtatum corporibus inducit, dum humorum ſuperfluitates abſumit, partes refrigeratas recalefacit, & inſitam virtutem corroborat, ad hoc probe, & functiones obit naturæ, cū.n. natura ualida eſt, modo etiam ſine impedimento ventriculus cibos concoquit, ac uenę ipſos prompte in ſanguinem redigunt, iecur bilem ex facili ſegregat, cor purum ſanguinem ſuſcipiens, vniuerſo de inde, ut iam nutriri queat, corpori tranſmittit, excretiones illas moderate molitur, recrementa corporis per totam reſpirationem ſalubriter digerit, vnde eodem loco Gal. admonet, quod menſura alias alia recte utaris, interdum fabæ Aegiptiacæ magnitudinem cum duobus aquæ cyathis capies, ubi exiguum ad concoctionem ipſam interuallum fuerit, interim auellanæ nucis magnitudine bibes cum tribus cyathis temperatam, Auic. autē mithridati Paulo maiorem quantitatem iubet exhiberi, verbi gratia theriacæ ℥.i. mithridati ſcrup. iiij. Idq; aduertere decet theriacam illam ſalubrius propinari, cuius ſupra decimum annorum duorum numerus excesſerit, ſicuti de Theriacæ commoditatibus, libello docet Galenus huic autem ſententiæ ſubſcribit Auic. de viribus cordis cap. penultimo, atq; de Theriaca pariter imitari ſtudet, qui luſtrorum binorum tempore digeri, ac perfici theriacam aſſeruit, quamquam frigidis regionibus huiuſmodi tempus conduplicet, neq; exiſtimandum eſt idcirco, quod ſenis effluxis menſibus ab ipſa compoſitione infantem fieri theriacam. Auic. tradiderit, eumq; auxilij aliquid afferre, illud propterea animo concepiſſe, ut pari tempore exacto opportune eadem adminiſtrari poſſit, quinimo oppoſitum iudicat, præteritis annorum denis circulis cōmode Theriacam aſſummi, ut ſi urgente neceſsitate oppreſsus aliquis ſeptēnorum menſium theriacam hauſerit, opis aliquid inde recipere exiſtimat, quare Gentilis iudicio minime aſſentiendum crediderim per annualem Theriacam, & methridatū ebibere illos admonet,

net, qui à peſte & pręſeruari, & ſanari excupiunt, conſilio, quod de Ianuenſi ſcripſit, quoniam peſtiferi quippe febri theriaca potiſsimum obſiſtit ex eo, quod perfectam ſimplicium concoctionem uirtus quædam toti comunis conſequitur, theriacam ergo haurire tunc pręcipuam medellam afferet, cum abſolutam & integram concoctionem nacta fuerit, atque ob id pręſertim conducet, quando peſtiferi febri ingens, primarum qualitatum robur non uſque præſidium tribuit. Quamobrem quibus theriaca ſimplicibus conſtat, immenſus vigor minime expetendus eſt, quo mihi rectius eſſe uidetur binorum ſupre denos annorum theriacam propinandam eſſe, methridato duorum luſtrorum, aut octonorum annorum ſpatium pręfigimus, quoniam ipſum, vt Auic. monitu dignoſci facile eſt, ueloċiori concoctione completur, quapropter hebdomadę ſpatio bis antidotorum horum alterum aſſument, quod ſi frigida admodum temperie, ſeu ingraueſcenti ætate homo fuerit, ter idem repetet, commodiore hora iſtud agendum eſt, ubi concoctum uentriculo cibum perpendimus, quod ſeptenis horis perfici ſolet, præterea meliſſæ, & acetoſæ aquarum oñ. iij. ſeu ex granatis uini, aut ubi tenuisque meri totidem hauriet, ut calidioris, frigidioris ne temperaturæ homines fuerint, neque abſonum fuerit, ſi binis horis à cęna theriacam, aut mithridatum aſſumere malint, verumtamen ſi liquoris minus ebibendum, ſed tantillum certe, ut deglutiri antidotum poſſit, à cuius hauſu ſenis horis cibo vacuos eſſe decet. Inſuper adiungendum eſt, appetente æſtate, qui calent, à theriaca, & à mithridato abſtineant, id enim Galeni præcepto conſulimus, cui ſubſcribit etiam Auic. de viribus cordis, cap. penul. tunc frigida ergo antidota ingerere ſalubrius eſt, qualia ſunt ſaccharum roſeum, aut ex pręnotatis ſimplicibus, quod ſi theriacam, aut mithridatum ingerere aliquis compellere, ea acciditatis citri, aut limonum oñ. iiij. adhibitis, aut roſeo ſaccharo admixta commodius aſſumere poterit. Neque memoria excidat, pueros, qui quamdiu annum decimum, & quartum egerint, ambobus his antidotis frui minime iuuare. Galeni tamen inſtituto infantes theriacam prorſus omittant, qui uero adoleſcunt, naturalique calore largius exuberant, raro, ac modice antidota hæc deguſtabunt, ſed ingenij opibus adiuta natura medicamentis abundat. Nam & Diamoſcus, & quod ad conciliatorem authorem refertur electuarium, multaque alia ſalubritatem apportant. Quemadmodum Auic. de viribus cordis cap. penultimo, clarius aperit. Quamobrem, qui exiguis uiribus imbecilles ſunt, ſiue ætate, aut ſuapte natura eueniat, aut qui calenti temperatura æſtuant, eos mitioribus his medicamentis cuſtodire ſalubrius eſt, eo maxime, cum omnium probatorum uirorum turma non probam theriacam, nec probum mithridatum hac noſtra tempeſtate componi poſſe teſtatur, quemadmodum Conſtantinus ſcribit, quod theriaca ſit glorioſiſsimum Antidotum, ſed quod raro perfecta reperitur, horum igitur duorum antidotorum loco alia ſimilia ſubſtituam, quæ ſi non pares, tamen ſimiles facultates ad pręſeruandum à peſte, & ad eam curandam habebunt. Plinius hoc familiare deſcribit, quod habet ruthæ folia 20. nuces iuglandes duas, ſalis granum vnum, & caricas duas, & ſine liquore totum edatur, approbatur electuarium de gemmis Meſue, vel tale.

Accipe berillorum, hiacintorum, granatorum, ſmeraldorum, ſaphyrorum, ſing. ℥.s. auri, argenti, foliati, corallorum alborum, ſandalorum, roſarũ, ſpodij, terræ ſigil latæ, coriandrorum pręp. ſing. ℥.ij. margaritarũ, ſerici combuſti, croci, cubebarum,

cardamomi, limaturæ, eboris, charabæ, camphoræ, macis, corticum citri, ſing. ʒ. i. bugloſſæ, Doronici, zedoarij, been albi, rubei, gariofilorum, ligni aloes, ſing. on. s. cinamomi, zinz. ſing. ʒ. s. puluerizentur, & cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſata fiat electuarium, uel tale mutuatum à Marſilio, quod dicitur de lapidibus prętioſis.

Accipe ſucci pomorum dulcium, ſucci bugloſſi dupuratus ſing. ʒ. v. Doronici, corticum citri, florum boraginis, roſarum rub. been albi, rub. corallorum rub. raſuræ eboris ſingul. drag. iiij. ſpodij, macis, galliæ moſcatæ, carabæ, oſsis de corde cerui, ſandalorum rub. ſingu. ʒ. iij. folij myrtillorum ſe. baſiliconis, meliſſæ, coriandri, cinamomi, cubebarum, ſmeraldi, iacinti. ſardonis, ſaphyri ſingu. ʒ. i. margaritarum albarum ʒ. iij. foliorum auri, argenti ſing. ſcrup. s. ambræ ʒ. s. camphorę ʒ. i. moſchi ʒ. s. ſacchari diſſoluti in aqua roſea, quantum ſufficit, formetur elect. ſolidum, doſis eſt ʒ. ij. uſq; ad on. s. vel tale, quod mutuatum eſt à Montagnana, & dicitur elect. de frag. cum conſeruis.

Accipe conſeruæ roſarum, bugloſſæ ſingul. drag. i. s. Doronici oſsis de corde cerui, iacinthi, zaphiri, ſmeraldi, ſingul. ſcrup. s. ſandalorum citrinorum, pentafilonis, ligni aloes ſing. ʒ. iij. vini granatorum lib. i. ſy. de limonibus ʒ. vi. fiat elect. vel tale, quod eſt ab eodem mutuatum.

Accipe conſeruæ roſarum, bugloſſæ, uiolarum, boraginis, ſing. lib. s. Doronici, zedoarij, ſe. ozimi, macis, croci, capell'. v. ſingul. ʒ. i. oſsis de corde cerui, ſmeraldi, zaphiri, iacinti, ſingul. ſcrup. i. margaritarum non perforatarum drag. i. foli auri nume. vi. ſyru. de pomis, de corticibus citri, ſingul. on. ij. aquæ violatæ on. i. s. ſacchari ſecundæ coctæ on. iiij. decoquito aquas cum ſaccharo, & ſyrupis uſq;, ad cóglutinoſitatem conuenientem, poſtea alia optime trita addito, poſtea adiungito ʒ. ij. reubarbari per 24. horas macerati in uino maluatico, tandem miſceto moſchi, ambræ, ſing. gra. iiij. & fiat elect. quod in uaſe vitreo reſeruetur, doſis on. s. uſq; ad on. i. uel tale.

Accipe pimpinellæ, gentianæ, ariſtolochiæ rot. ſaluiæ, ruthæ baccarum lauri ſingul. drag. xij. radicum tormentillæ, ſerpentariæ, Doronici romani, diptamni albi ſingul. ʒ. xviij. florum bugloſſæ drag. vi. baccarum iuniperi, mirrhę ſingul. ʒ. viij. radicis enulæ campanæ ʒ. xx. boli armeni, terræ ſigillatæ ſingul. drag. vi. mithridati on. vi. theriacæ antiquæ on. xij. fiat elect. vel tale.

Accipe radicum tormentillæ, ſe. acetoſæ, endiuiæ, citruli, coriandrorum præp. ſingul. ʒ. i. s. ſandalorum omnium ſingul. on. s. boli armeni, terræ ſigillatæ, ſingul. ʒ. iij. margaritarum perforatarum, corallorum rub. alb. carabæ, limaturæ eboris ſingul. ʒ. s. ſpodij, oſsis de corde cerui, loti cum aqua roſata, been albi, rubei, Doronici, zedoariæ, cardamomi, macis, ligni aloes, cinamomi electi, croci orientalis, xilocaſſiæ ſingul. ʒ. s. ſmeraldi, iacinthi, granati, ſerici crudi ſingul. ſcrup. s. camphoræ gra. vij. ambræ, moſci ſing. gra. iij. conſeruæ roſarum, bugloſſæ, nenupharis ſing. on. s. ſacchari candi, roſati, penidiorum ſing. ʒ. ij. ſacchari lib. ij. diſſoluti in aqua bugloſſæ fiat elect. uel tale, quod eſt mirandi effectus, & appellatur elect. de opio.

Accipe camphoræ, carpobalſami, iuſquiami ſingul. ʒ. ii. s. mirrhæ opij, thebaici, ciperi, balſami, cinamomi optimi, folij indi, zinz. zedoarij, coſti, corallorum rub. caſsiæ ligneæ, euforbij, draganti, olibani, ſtiracis cal. ſaluiæ, cardamomi, ſileris montani, ſinapis, ſaxifragiæ, aneti, aneſi, xilaloes, reubarbari, ſpicæ nardi, alipitæ muſc. galangæ, opoponacis, maſticis, ſulfuris

viui

viui, ſingu. drag. i. s. peoniæ, roſarum, eboris, ariſtolochiæ longa, gentia-
næ, corticum mandragoræ, camedrios, valerianæ, baccarum lauri, piperis
longi, xilobalſami, carui, ancomi, petroſelini, leuiſtici, ruthæ, ſantolinæ,
aceti, ambræ, margaritarum, blaccæ biſantiæ, oſſis de corde cerui, ſingu. drag.
xiiij. limaturæ, calibisbene pręparatæ, calami aro. pirętri, ſpicæ celticæ,
ſingu. gra. vi. in ſubtiliſsimum puluerem omnia redigito, & ſaccharo taber-
zet, electuarium confice, & eo vtaris poſt ſex menſes, præſeruat enim à pe-
ſte, & affert maximum iuuamentum illis, qui iam peſte affecti ſunt, ſi cum
apozimate cito propinetur, quod apozima conueniat, iux. materiam, quæ eſt pe-
ſti coniuncta, uel tale, quo nullum pręſtantius eſt, & eſt de ſecretis, quibus non eru-
beſcimus.

Accipe gentianæ rubeæ, cancrorum aduſtorum ſingu. drag. iij. diptamni, uin-
cetoſici, ruthę, tormentilę, ſaphyri, ſmeraldi, corallorum omnium, ſe. citri,
ſe. acetoſę, xilobalſami ſingu. drag. s. ariſtolochiæ rotundę, mirrhę, oculorum
cancrorum aduſtorum, olibani, calamenti, baccarum lauri, herbę turcę, tu-
neſi, ſingu. drag. ij. s. opoponacis, boli armeni, terrę ſigillatę, nigellæ, cornu
cerui, agni caſti, mentæ, zedoarij, galbani, croci ſingu. ʒ. i. s. coriandrorum
pręp. ʒ. s. piſta, & cicotriniza, & fac electuarium cum melle, & oñ. vi. acidita-
tis citri, aut limonum, aut arancij, aut cum ſucco acetoſę, cuius doſis drag.
iij. mane, & ueſpere, & ieiunet horis tribus, hoc eodem medicamine curantur
morſicati à cane rabido, ſic de aſpide, operatur contra lumbricos, & uenena-
tis ſupremum pręſtat ſubſidium, ſeruatur per annos centum, imò quanto magis
ſeneſcit, validius fit, contra peſtem operatur à forma ſpecifica, quæ ex omnibus
alteratis, & in unam formam redactis, tandem conſurgit, uel tale quod mutuatur à
Manardo.

Accipe ſanguinis ſicci anatis maris, anatis fęminę, anſeris, hędi, ruthę ſilue-
ſtris, ſe. fęniculi, cymini, aneti, napi ſilueſtris, uel loco eius domeſtici ſingu.
ʒ. iij. radicis gentianę, nipholij, ſquinanti, thuris, roſarum ſiccarum drag. iiij.
piperis albi, longi, coſti, phu. aneſi, cinamomi, ſingu. ʒ. ij. mirrhæ, nar-
di, ſingu. ʒ. vi. benzoi, aſſari, amoniaci, ſingu. ʒ. iij. macis, agarici ſingu. ʒ. ij.
carpobalſami gra. nume. xx. yreos, croci, rheipontici, zinz. maſtichis, ſing. ʒ. i.
ſticados drag. v. fiat tenuiſsimus puluiſculus ex omnibus, & cum quadruplo mel-
lis electi beneque deſpumati, commiſceatur; & vaſe argenti puriſsimi, ueluti
theſaurus nobiliſſimus conſeruetur. Non ſolum in peſtilentia vtile, ſed & vene-
nis vniuerſis, ac ſerpentum morſibus, ſumme aduerſatur, ſequenti die ʒ. i. pon-
dus cum bono uino ex tali puluere, qui habet tormentilę ſe. citri, ſe. cardi benedi-
cti ſing. ʒ. ij. fiat puluis, vel tale.

Accipe rhabarbari, rhapontici, ex ponto aduecti, radicis phulcori, quem fal-
ſo calamum odoratum uocant, ciperi, quinque folij, tormentillę, ariſtolochiæ
rot. peonię, helenij, coſti, iridis illiricę, chameleonis albi cuiuſque drag. iij.
galangæ, imperatoriæ, dictamni albi, angelicæ, millefolij, filipendulæ, Do-
ronici, zedoariæ, gingiberis ſing. drag. ij. agarici drag. iij. ſe. citri mali, viti-
ci[illegible], croci inſectorij, fraxini, oxalidis, paſtinacę ſilueſtris, napi, nigellę,
[illegible] cimi, irionis, thlaſpis, fęniculi, ammi ſingul. dragm. ii. baccarum lauri,
iuniperi, hederę, aſperę ſmilacis, cubebę, ſingulis dragme. i. s. foliorum
ſcordij, chamedrios, chamepitijos, centaurij minoris, ſtechadis, nardi celtri-
ci, calamintę, rutæ, mentę, betonicę, verbenacę, ſcabioſę, cardui benedicti,

meliſſophyli, ſingu. ʒ. i. s. dictamni cretenſis ʒ. iij. ſampſuchi, hyperici, iun-
ci odorati, marrubij, galegæ, ſabinæ, pampinellæ cuiuſque. ʒ. ij. caricarum,
nucum iuglandum, piſtaciorum ſing. on. iij. mirabolanorum, emblicorum ʒ.
iiij. florum vtriuſque bugloſſi, roſarum, lauendulæ, ſaluiæ, roriſmarini, coro-
narij, cuiusque ſcrupu. iiij. croci ʒ. iij. caſſiæ odoratæ, quam hodie cinamo-
mum uocant. ʒ. x. cariofilorum, nucis myriſticæ, macis ſingu. ʒ. ij. s. piperis
nigri ac longi, ſantalorum omnium, agalochi ſingu. ʒ. i. s. cornu cerui crudi
ʒ. iiij. vnicorni. ʒ. i. oſſis cordis cerui, ramentorum eboris, virgæ ceruinæ, ca-
ſtorij, ſingu. ſcrupu. iiij. terræ lemniæ. ʒ. iij. opij. ʒ. i. s. margaritarum orien-
talium, ramentorum ſmeragdi, hyacinti, corali rubri ſingu. ʒ. i. s. camphu-
ræ ʒ. ij. maſtiches, thuris, ſtyracis, mirrhæ, gummi arab. reſinæ, terreben-
tinæ, ſagapeni, opoponacis, laſerpitij ſingu. ʒ. ij. s. moſchi odorati, am-
bari, cuiuſque ʒ. i. olei è calcantho confecti on. s. pulueris cordialis tempe-
rati, diamargariti, diamoſchi, diambari, electuarij de gemmis, paſtillorum ca-
phuræ, viperæ, ſcillæ, ſingu. drag. ij. s. ſucci, oxalidis, ſonchi, ſcordij, echij,
bugloſſi, meliſſophylli, ſingu. lib. i. s. hyppociſtidis. drag. ij. theriacæ electæ,
mithridati optimi, cuiusque on. vi. vini veteris albi odorati lib. iij. ſacchari,
è medera inſula, uel optimi mellis lib. viij. & on. vi. ex omnibus his ſumma
diligentia, & ratione inquiſitis, atque ſelectis fiat electuarium eo modo, quo the-
riaca, aut mithridatis antidotum conficiunt, ſumendi quantitas eſt ʒ. i. uſq; ad iij.
pro ætate, & patientis conſtitutione.

Aliud, quod aliqui nuncupant ſalutem populi.

Accipe radicum enulæ on. iij. drag. vi. baccarum iuniperi, zedoariæ, ſingu.
drag. x. Ariſtolochiæ rot. on. ij. s. radicum ariſtolochiæ longæ, foliorum hy-
periconis, ſcabioſæ, ruthæ, ſauinæ ſingu. drag. vi. betonicæ, ſaluiæ, praſsij,
ſpicæ Ro: baccarum lauri, gentianæ, diptamni ueri, tormentillæ, calami aro:
ſingu. on. s. radicum aſſari, phu. pimpinellæ, ſe. ameos, pręmorſiuæ, corui,
macis, angelicæ, aſtrucij, ſantalorum rub. ſing. ʒ. ij. foliorum meliſſę, mirrhæ opti-
mæ; ſingu. on. s. caſtorij drag. iij. corallorum rub. granatæ, pręp. abſintij, ca-
lamenti zinz. piperis nigri, ſingu. drag. i. caphuræ drag. i. s. nucum iugla-
dium nume. xiiij. oximellis ſcyllini on. ii. olei terrebentinæ on. i. mellis de-
ſpumati quantum ſufficit, fiat electuarium, quantitas danda talis eſt, illi, qui
eſt minor decem annorum propinetur, ſcrup. i. qui eſt ætatis infra. is. unum ʒ. s. qui
eſt intra 20. ʒ. i. qui eſt ultra 20. ʒ. i. s.

Aliud. Accipe granorum iuniperi drag. ii. s. gariofilorum, macis, nucis,
iugladium, zedoarij, ſingu. drag. ij. ariſtolochiæ vtriuſque rad. gentianæ ſing.
drag. s. tormentillæ, vincetoxici, diptamni, enulæ, campariæ, ſingu. drag.
ij. s. ſaluiæ, ruthæ, balſamitæ, mentę criſpæ, pulegij ienuini ſingu. drag. i. ocu-
lorum corui ſcrupu. i. baccæ lauri, Doronici, croci, ſe. acetoſæ, corticum
citri, ozimi, maſticis, olibani, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſpodij, oſſis
de corde cerui, ramentorum eboris, margaritarum, corallorum vtrunque, ſan-
talorum utrorumque, ligni aloes ſing. ʒ. s. conſeruæ roſarum, bugloſſi, uiolarum,
theriacæ probæ ſing. on. i. mellis diſpumati lib. iij. fiat electuarium cum aquis ro-
ſarum ſcabioſæ.

Aliud. Accipe conſeruæ roſarum, boraginis, bugloſſæ, violarum ſingu.
on. s. ſpecierum diamargaritonis, diarodon, abbatis, diatriaſantalorum, de
gemmis, de ligno aloes, mirrhæ ſing. drag. s. croci drag. i. fiat electuarium cum
ſyru

ſyrupo acetoſi. citri.

Aliud. Accipe ouum recens, & fac foramen, vt exeat albumen, poſtea loco albuminis impleas ouum croco orientali, poſtmodum aſſatur ſub cineribus, cumq; vitellus coctus, & induratus fuerit, tunc frangatur, & extrahatur à cortice, & conteratur cum his infraſcriptis. Accipe oculorum corui, tormentillæ, diptamni ſing. ʒ. ij. ſeminis erucę, ad pondus omnium terræ ſigillatæ on. s. poſtea adde theriacæ electæ ad quantitatem omnium, & commiſce, & redige ad formam electuarij, omni mane ad quantitatem piſi maioris ſummito, præſeruat ab omni peſtifera aura, ſi peſte correptus fuerit, ſummat ʒ. i. cum aquis fragariæ ſudabit.

Aliud. Boli armeni, terræ ſigillatæ ſing. on. ij. cinamomi on. s. zeduarij ʒ. ij. radicum tormentillæ, diptamni, pimpinellæ, ſantalorum rub. ſing. ʒ. ij s. raſuræ eboris ʒ. i. s. been albi rub. macis, cariofilorum ſing. ʒ. i. ligni aloes, xilobaſſami, carpobalſami, ſing. ſcrup. ij. caphurę ſcrup. i. zinz. ʒ. ij. ſpodij, antheræ ſe. acetoſę ſing. ſcrup. ij. corticis citri, margaritarum ſing. ʒ. i. ſmeragdi, rubini, hyacinti, ſaphiri, ſing. ſcrup. i. oſſis de corde cerui, ʒ. i. auri, argenti ſubtiliter limati, ſing. ſcrup. i. ſacchari diſſoluti in aqua bugloſſę, acetoſę q. s. fiat elect.

Aliud. Accipe theriacę optimę, mithridati ſing. ʒ. ij. ſpecierum electuarij de gemmis ſing. diarhodon abbatis, radicum tormentillę, diptamni, pimpinellæ, enulæ ſing. ʒ. i. baccæ lauri, ariſtolochiæ, utriuſq; ſing. ſcrup. i. boli armeni, terræ ſigillatæ, ſingu. ſcrup. i. blacæ biſantiæ, ligni aloes, Doronici, corallorum rub. zedoariæ, gentianæ ſing. ʒ. s. conſeruę roſarum, boraginis, bugloſſæ ſing. ʒ. vi. formetur electua. molle cum ſy. bugloſſæ, vtatur mane, ad quantitatem nucis auellanæ.

Aliud. Accipe cinamomi electi ʒ. i. vel ſcrup. iij. s. boli armeni ʒ. iij. mirrhæ lotæ, aloes loti ter in aqua ſcabioſę, ſe. acetoſæ, ſe. citri, corticis citri ſing. ſcrup. iiij. s. radicum, herbæ tunicæ, radicum diptamni, tormentillæ, limaturæ eboris, ſing. ſcrup. ij. oſſis de corde cerui, corallorum rub. ſing. ſcrup. i. omnium frag. lapidum prętioſorum ſing. gra. vi. theriacę on. s. mithridati on. i. conſeruę bugloſſę, boraginis ſing. on. s. ſacchari q. s. diſſoluti in ſucco aranciorum, valet contra peſtem, & uenenum, quantitas ſumenda eſt vnius fabę, ad te pręſeruandum, cum acceſſeris in locum ſuſpectum peſte, aut cum eris conuiua, ubi times venenum.

Aliud. Accipe mirrhę, ariſtolochiæ rot. gẽtianę, baccarum lauri, ſing. on. s. tormentillæ, diptamni, pimpinellę ſang. Draconis, corticis capparorum, citri, zinz. cornu cerui, boli arm. terræ ſigill. agarici ſing. ʒ. iij. zedoariæ, corticis mali citri, valerianę, florum boraginis ſing. ʒ. ij. ambrę, vnicornu, hyacinthorum, granatę, ſaphiri, ſe. citri ſing. ʒ. s. roſarum rub. ſcrup. i. moſchi gra. v. Hierę picrę gal. on. s. pulucrizanda, pulucrizentur ſubtiliter cui adde ſy. de acet. citri, & ſacchari q. s. adde ſalis p. & fiat electuarium.

Aliud. Accipe radicum tormentillę, ſe. acetoſę, ſe. end. ſe. citri non rancidi excorticati, coriandri pręp. ſing. ʒ. i. s. ſantalorum omnium ſing. ʒ. i. boli armeni, terrę ſigillatę ſing. ʒ. iij. margaritarum perforatarum, corallorum rub. alb. carabæ, limaturæ eboris, ſpodij, oſſis de corde cerui, enulæ, diptamni in aqua roſarum infuſi ſing. ʒ. s. been. albi, rub. Doronici, cardamomi, macis, ligni aloes, cinamomi, croci, zinz. xilocaſſiæ ſingul. ʒ. s. camphuræ grana vij. muſchi, ambræ ſing. gra. iij. ſmeraldorum, hiacinthorum, granatorum, ſerici crudi, minutim inciſi, ſing. ʒ. s. conſeruæ roſarum, bugloſſæ, nenupharis ſing. on. s. penidiorum, ſacchari candi ſing. ʒ. ij. ſacchari taberzet lib. ij. aloes hepatici on. i.

mirrhæ on. s. thuris ʒ. ij. theriacæ probæ on. i. cum aquis bugloſſæ, acetoſæ, fiat elect.

Aliud, quod mutuatur, ab Arnaldo de villa noua, Accipe baccarum iuniperi ʒ. ij. s. gariofilorum, macis, nucis conditæ zinz. Zedoarij ſing. ʒ. ij. Ariſtol. vtriuſque radicum gentianæ, tormentillæ, radicum herbæ tunicæ, diptamni, enulæ, camp. ſing. ʒ. i. s. ſaluiæ, ruthæ, balſamitæ, mentæ pulegij Montani ſing. ʒ. i. baccarum lauri, doronici, croci, ſe. acetoſæ ſe. citri, ozimi, maſticis, olibani, boli armeni, terræ ſigillatæ ſpodij, oſſis de corde cerui, raſuræ eboris, margaritarum, ſaphiri, ſmeragdi, corallorum rub. ligni aloes, ſantalorum omnium ſing. ʒ. s. conſeruæ roſarum rub. boraginis, nenupharis, theriacæ electæ ſing. on. ſacchari lib. iij. diſſoluti in aquis ſcabioſæ, & roſarum addatur parum caphuræ.

Aliud. Accipe theriacæ electæ antiquæ on. vi. mithridati on. iiij. terræ ſigillatæ, boli armeni, ſe. citri mundati, tormentillæ ſing. on. s. ſpodij, diptamni, been albi, rub. roſarum croci ſing. ʒ. s. corallorum alborum rub. margaritarum, oſſis de corde cerui, ſpecierum triaſantalorum, Diarodon Abbatis, ſpecierum electuarij de gēmis ſing. ſcrup. ij. s. foliorum auri, & argenti ſing. numero vi. ſacchari albi diſſoluti in aquis bugloſſę, roſarum q. s. in primis miſceantur, ſpecies, poſtea theriaca, fiat elect.

Aliud. Accipe theriacæ andromachi on. vi. mithridati on. iij. terræ ſigillatæ, boli armeni, ſe. citri mundati, tormentillæ ſing. on. s. diptamni, ſpodij, cardamomi vtriuſq; been: vtriuſque roſarum rub. ſing. ʒ. s. croci ʒ. s. corallorum alborum, margaritarum, oſsis de corde cerui, ſing. ʒ. i. s. ſpecierum, triaſantalorum, Diarodon abbatis, electualij degemmis, læticiæ Gal. ſing. ſcrup. ij. s. foliorum auri, & argenti ſing. nume. vi. Zuchari diſſoluti in aquis roſarum, & bugloſſæ q. s. fiat electuarium.

Aliud. Accipe metridati, theriacæ ſing. on. s. boli arm. terrę ſigil. ſing. ʒ. s. fungi ceruini ʒ. s. tormentillæ diptamni, pimpinellæ, ſcabioſæ ſing. ʒ. i. abſinthij, gentianæ, ariſtolochiæ rot. & longæ ſing. ʒ. s. baccarum lauri, iuniperi ſing. ʒ. i. zedoariæ ʒ. i. s. nucis maiorum numero iij. caricarum numero iiij. ruthæ viridis ʒ. i. ſalis gemmæ ſcrup. i. mellis q. s. fiat electuarium mediocriter liquidum.

Aliud, quod appellatur theriaca aurea, accipe terræ ſigillatæ, tormentillæ, ſing. on. i. boli armeni pręparati, diptamni, zedoariæ ſing. ʒ. ſmaragdi, foliorum probi auri ſing. ʒ. i. ligni aloes, oſſis de corde cerui, caphuræ ſing. ʒ. s. ſe. citri, ambaræ ſing. ſcrup. i. croci, ʒ. i. fiat puluis ſubtiliſsimus, qui maceretur, in ſyrupi, de acetoſitatę citri lib. i. per tres dies, deinde adde Theriacæ Gal. Metridati ſing. on. i. aquæ vitę, ʒ. i. s. fiat electuarium ſecundum artem.

Aliud, quod etiam appellatur theriaca aurea. Accipe theriacę, lib. j. aloe epatici oñ. ij. mirrhę oñ. i. croci, caphuræ ſing. ʒ. s. foliorum auri nume. xxx. fiat electũ ſacundum artem.

Aliud, quod vocatur theriaca pauperum, Accipe radicum enulæ, ʒ. xv. Ariſtolo: rot. ʒ. x. baccæ iuniperi, zedoarię ſing. ʒ. v. radicum Ariſtolo: longæ, foliorum hypericonis, ſcabioſæ, ruthæ ſilueſtris, ſauinæ ſing. ʒ. iij. betonicæ, ſaluiæ, praſsij, ſpicę Romanę, bacci lauri, gentianę, diptanni, tormentillę, calami aro. ſing. ʒ. ij. radicum men. phu. pimpinellę, ſe. ameos, cerui, macis, radicum argenti, ſantalorum rub. ſing. ʒ. i. foliorum meliſſę, mirrhę, ſing. ʒ. ij. caſtorij. ʒ. i. s. charabę ʒ. i. corallorũ rub. alborum, abſinthij, calamenti, zinz. piperis nigri ſing. ʒ. s. nucum iuglandium nume. vij. olei diſtillati per elambicum, glutinis albotoim oñ. s. mellis roſati. q. s.

fiat

fiat electu. quod ſi non eſt ęqualium virium theriacæ, aſſerunt tamen non eſſe minus operibus contra venena & ſi placet addere poteris ſpecierum electuarij de gemmis, diambrę, quod ſi continget hoc electuarium exiccari, ad molle redigito cum iſto ſyrupo. Accipe ſpecierum aro. roſati, gabrielis ʒ.i.s. pliriſarcoticon, diambræ elect. de gummis ſing. ʒ.i. cinamomi electi, fol. meliſſæ, ſing. oñ.s. dendrolibani, lauendulę, maioranæ, macis, ſing. ʒ.s. hæc omnia macerabis in aqua acetoſæ cum medietate aceti, & ſic vna maceratis & expreſſis poſt biduum expreſſioni adde mellis roſati, & fiat ſyrupus, quem miſceto cum Antidoto tempore ęſtatis, tempore autem hyemali, ſupraſcripta macerabis in vino, ſed antequam hoc electum iugerat, ſtudeat vel arte, vel natura prius excernat, ſi opus erit etiam venæ ſectio, prius pręmittatur, ſi poſtea dolor capitis inuadet, propinabis hoc electuarium hoc modo, accipe aquarum ſaluiæ, betonicæ, roſarum ſing. oñ. j. theriacæ pauperum ʒ.i. s. couperiatur, vt ſudet, ſi autem ſudor nequit prouocari, tunc accipe camomillæ m. iij. decoquito in aqua parum, & ita calidę admouebis m.i. pedibus, alterum dorſo, tertium ventri, vt trahatur humor ille putridus à centro, ad circumferentiam, ſi æger afficiatur cordis, & pectoris anguſtia, propinabis hanc theriacam cum aquis acetoſæ, boraginis, bugloſſę, & ſi poteſt ſudet, ſi autem tunc afficietur inteſtinorum torminibus, propinabis cum aqua rutacea, & abſinthij ſi hepate laborabit, exhibebis cũ aquis abſinthij agrimonij.

Aliud pro pauperibus, accipe nucum iugladium, granorũ iuniperi, fol. ruthę, ſing. oñ.1. caricarum nume.x. aceti vini q.s. fiat elect.

Aliud. Accipe radicũ diptamni, tormentillę, zedoarię, pimpinellæ ſing. ʒ.ij. boli armeni prępar. ʒ.s. terrę ſigil. ſuccini albi, ſing. ʒ.iij. croci orientalis ʒ.i.s. xilaloes. ʒ.i. margaritarum ʒ.s. vnicorum ʒ.ij. ruthę, corticum citri, ſe. eius ſing. ſcrup. ij. cinamomi ſantalorum citrini, ſe. acetoſę, ſing. ʒ.i. conſeruæ boraginis, bugloſſę roſarum ſing. ʒ.iij. ſpicæ oñ.i.s. rob. de ribes oñ.iij. theriacæ, mithridati, ſing. oñ.i foliorum auri puri num.iiij. aceti, vini oñ.i. cum ſy. de acetoſitate citri, fiat elect.

Aliud. Accipe theriacæ optimæ, mithridati ſy. de acet. citri, ſingulorum on. iij. per ſetacium tranſmittatur, & expreſsis adde zinz. albi oñ.s. cãphurę ʒ.ij. diptamni, tormentillę ſing. ʒ.i.s. corallorum rub. prępa. margaritarum roſarum rub. charabæ ſing. ʒ.i. omnibus ſubtiliſsime tritis fiat electuarium.

Aliud, Accipe theriacę, ſacchari ſing. oñ.ij. vini ſublimati lib.i. vel q.s. bulliant ſimul parum in balneomariæ in vaſe vitreo, cuius os obturetur, doſis, eſt coclear vnum mane, & ſero, ante cibum.

Aliud. Accipe conſeruæ bugloſſæ, boraginis ſing. on. i.s. ſpecierum cord. ʒ.i. liberantis ʒ. ij. de gemmis ſine ſpeciebus. ʒ.i. zedoariæ ʒ. s. boli armeni pręp. terrę ſigillatæ ſing. ʒ. i. croci gra. vij. gentianæ ſcrup.s. ſy. acet. citri q. s. fiat miſtura Doſis, eſt unum coclear.

Aliud. Accipe caricarum pinguium lib. i. baccarum iuniperi, nucum iuglandium ſin. quar. iij. foliorũ ruthę recentis quar.i. boli armeni on.iij. tormẽtillę, pimpinellę, diptamni on. i. limnulę on. s. pulverizentur, radicis rutha, & nucis, & ficus minutiſsime incidantur, iuniperi optime contundantur, ſachari diſſoluti in aceto fiat. elect.

Aliud. Quod vocatur elect. liberantis. Accipe radicum tormentillę, ſe. acetoſę ſe. citri mundati excorticati, coriandrorum pręp. baccarum iuniperi, ſing. ʒ.i. ſe. ozimi ſcrup. ij. ſantalorum omnium, roſarum rub. corallorum amborum, ſuccini albi, raſurę eboris, ſpodij de canna, oſsis de corde cerui, limaturę, auri puri ſing.

gra. xv. beē. vtriuſque, Doronici, ſe. cardi benedicti, ligni aloes, maceros, croci orientalis, interioris cinamomi, zedoariç, xilocaſsiç ſing. ſcrup.i.boli armeni prçparati ʒ.iij.terræ lemniç ʒ.ij.quinque frag. ſing. gra.v.caphurç, gra. iij. ſerici crudi gra. v. ambræ griſiæ. moſchi ſing. gra.j.s.ruthæ, ſe.nigellç, morſus diaboli, ſe. aquilegiæ ſing. ſcrup.i.vinceroſici oñ.s.radicum diptamni ʒ.x.ſpecierum diambrç, diatraſantalorum, diameron, diacameron ſing. ʒ.s. ſacchari roſatei oñ. i. mithridati, theriacç ſing. ʒ.i.conſeruç, bugloſſæ, boraginis ſing.oñ.i. ſacchari diſſoluti in aqua acetoſæ lib.i.fiat electuarium.

Aliud, liberantis Accipe boli armeni prçp.oñ.ij.interioris cinamomi oñ. s.ſpecierum diamargaritonis ʒ.i.radicum tormentillç, diptamni, ſantalorum, albi, citrini, ſing. ʒ.ij.s.maſtichis, ſe.pçoniæ, been vtriuſque, Doronici, ſe. acetoſæ, vnicornu, ſing. ʒ.s.raſuris eboris ʒ.i.s.ſpodij de canna, ſe.antherç, ſing. ſcrup. ij. corticum citri, margaritarum ſing. ʒ.i.croci orientalis, ſmeraldorum, hyacinthorum, rubini, ſaphiri, ſing.ſcru.i.oſsis de corde cerui ʒ.s.xilaloes, ſe.citri ſing.ſcrup.s. vel gra.v.foliorum auri numero x. ſacchari in aqua cardunzeli diſſoluti lib.s.fiat elect.

Aliud, liberantis, Accipe radicum tormentillç, coriandri, prçp. ſe. acetoſç, ſe.citri excorticati, endiuiç ſing. ʒ.ij.interioris cinamomi, ſantalorum omnium boli, armeni prçp.terrç lemniç ſing. ʒ.i.margaritarũ perforatarum, corallorum amborum, ſuccini albi, raſuræ eburis, ſpodij de canna oſsis, de corde cerui ſing. ʒ.s.been vtriuſque Doronici, cardamomi, macis, zedoariç, croci orientalis ſing. ſcrup.i. ſmaragdorum, hyacinthi, granati, ſerici crudi ſing. ſcru.s.caphuræ gra.vi. moſchi, ambrç ſing. gra.iij.foliorum auri, argenti ſing.fol.x. vel fiat puluis ſubtiliſsimus, vel fiat elect. cum ſaccharo diſſoluto in aqua bugloſſæ.

Aliud. Accipe tormentillç, diptamni zinz.vnicornu, nucis uomicç, cornu cerui, **electri candidi**, oſsis de corde cerui, radicum angelicæ, pimpinellæ, ſe. citri excorticati ſing. ʒ.i.camphurç ʒ.vi. theriacæ optimæ oñ.iij. fiat elect.

Aliud, Accipe mirrhç, croci, aloes hepatici, cãphurç ſing. ʒ. s. euforbij grana. v. miſce cum theriaca, fiat electuarium, doſis eſt ʒ.i.s.cum vino ſi euomat, morietur, ſi non, conualeſcet.

Aliud, quod appellant ſaluificans. Accipe aloes hepatici optimi oñ. xij. roſarum oñ.i.cinamomi zinz.macis, mirabolanorum citrinorum, chebulorum, Indorũ, ſe. fol.nenuph. ſubtiliſsimus: ſing. ʒ.i.florũ bugloſſç, boraginis, ſecados, arab.meuranç, lauendulç, anthos, ſing. ʒ.s.optime omnibus ſimul cõtuſis, addatur mellis lib. ij. deſpumati fiat electuarium.

Aliud. Accipe theriacæ oñ.i.zinz. drag.s.cãphurç ʒ.i.ſacchari candi drag.ij.fiat electuarium.

Aliud. Accipe nucum gallicarum nume.xx.caricarum nume. xv. ruthç uiridis m.i. gentianæ oñ.ij. ariſtol. rotundæ ʒ.i.s.baccarum lauri, ariſtol. longæ ſing. oñ.i. mirrhç. ʒ.i. croci, zedoariæ, cinamomi ſing. ʒ. s. ſalis communis oñ.i.mellis q.s. fiat electuarium.

Aliud, electuarium liberantis, reci. tormentillç, ſe. acetoſç, coriandri prçp. roſarum rub. corticis citri ſing. ʒ.i.s.cinamomi ʒ.iiij. been: vtriuſque ſing: ʒ. s. zedoariæ, diptamni, aniſi, fçniculi ſing. ʒ.i.cardamomi, zinz. galangæ maſticis ſing. ſcrup. ij. valerianæ, ozimi ſing. ʒ.s.gariofilorum. macis.nuciſmus ſing. ʒ.i.ſpicæ grana.vi. ligni aloes, rhabarbari ſing. ʒ.ij.xilocaſsiç, ſandalorum omnium ſing. ſcrup.ij. croci ſcrup. iiij. boli armeni, terrç ſigillatç ſing. ʒ. iij. vnicornu, limaturæ eboris, oſsis de corde cerui, ſpodij, carabæ ſing. ʒ. ſerici crudi, doronici, blactç biſantiç ſing.ſcrup.i.

margaritarum,corallorum vtriuſque,hyacinthi, ſaphiri, granati, ſmaragdi, rubini ſing. ʒ.i.caphuræ ſcrup. ij. limaturæ auri, argenti ſing. ʒ.i. vel fiat puluis, vel cum zucharo diſſoluto in aqua acetoſæ, fiat electuarium.

Aliud, Iuglandium nume. xxx. caricarum nume. xv- ruthæ viridis maceratę in aceto forti m.s.cum melle roſato fiat electuarium.

Aliud. Accipe nucum communium nume.x.caricarum nume.xx. ruthæ, abſinthij, aſſari, ſcabioſæ ſing.m.i.radicũ ariſtol. utriuſq;ſing.ʒ.i.s.corticum citri, diptãni, tormentillę, pimpinellæ, ſing.ʒ.ij.s.baccarũ lauri, fol.boraginis, galãgæ, oſsis de corde cerui, macis, mirrhę, boli armeni, ſing.ʒ.s.mellis diſpumati lib.iij.fiat elect.

Aliud. Accipe ſpecierum cordialium, diamuſci, electuarij de gemmis, diatraſantalorum, diacamerion ſing.ſcrup. i. radicum tormentillæ, diptamni, zedoariæ, ſing. ſcrup. ij. ſe. acetoſæ, meliſſę, ſing.ʒ.s.boli armeni loti in aqua roſata ʒ.ij.corallorum rub.ʒ.s.terræ ſigillatæ ʒ.i.croci ʒ.i.s.mithridati, theriacæ, ſing. oñ. s.ſacchari albi lib .i.diſſoluti in aqua ſcabioſæ fiat elect.

Aliud, quod appellant mithriditale. Accipe mithridati electi oñ.ij.theriacę optimæ oñ.i.pul. ruthæ ſcrup.ij.boli armeni oñ.i.tormentillæ ʒ. ij. terræ ſigillatę ʒ.ij.s.confectionis theriacalis ʒ.s.ſpecierum cordialium ʒ.i.ſpecierum el̄ij de gemmis ſcrup.s. ſtercoris columbini ſcrup.i.s.omnia iſta macerentur in butyro uacino q.s. cum ſy. de acetoſi. citri & aquis roſarum, & acetoſæ, fiat elect.

Aliud, Accipe mithridati electi ʒ.i.theriacę ſcrup.i. boli armeni ʒ.s.tormentillæ ſcrup. s. ſtercoris columbini. gra. ij. butiri vaccini, ſpecierum cordialium ſing. ſcrup.s.terrę ſigillatæ ſcrup. i. ruthę gra.ij. confectionis theriacalis ʒ. s. cum aqua roſata, & aceto, addito zucharo fiat elect.

Electuarium de croco. Accipe ouorum croco orientali impletorum num.ij.ſm artem aſſatorum, radicum diptamni, tormentillæ, mirrhę, terræ ſigillatæ, corallorum rub. ſing. on.s.ſcrup. ij. antherę ſcrup.vij.ſe.erucę oñ.viij.ſcrup. v. zuchari candi oñ.ij.boli armeni prę̨p.oñ. cornu cerui uſti, ʒ.v.vnicornu, ʒ.j.theriacę optimæ ad pondus, omnium, cum vino fiat elect.

Aliud de croco, accipe ouum vnum, depone albumen, & cum croco impleas, & aſſabis ouum, vt teſta erubeſcat, tunc ab igne depone, & pulueriza optime, & adde tantundem de eruca puluerizata poſtea accipe pulueris tormentillæ, diptamni ſing. ʒ.ii.antherę. ʒ.i.theriacę ad pondus omnium.fiat elect.

Aliud de croco. Accipe ouorum num.ij. imple croco aſſabis, vt prius erucę ad pondus omnium puluerizatæ, deinde adde pul. radicum diptamni, tormentillę, antherę, terræ ſigillatę, corallorum rub. ſing. oñ.s.ſcrup. ji. zuchari candi oñ.ij.boli armeni oñ.i.cornu cerui vſti ʒ.ij. vnicornu ʒ.i.theriacæ ad pondus omnium vini maluatici q.s. fiat electuarium.

Aliud, de croco Reci. ſe. crucæ ʒ.i.s.diptamni, tormentillę ſing. ʒ.i. nucis vomicę ʒ.i. boli armeni, terræ ſigillatę, mirrhæ electę, ſing.ſcrup. i.doronici, corticis citri. oſsis de corde cerui, coralli rub.ſantalorum rub. ſing.ſcrup.i.cinamomi ʒ.s.cornu cerui vſti ʒ.s.ſe. acetoſę ʒ.s. ligni aloes ſcrup.i.margaritarum, roſarum albarum ſing. ſcrup. i. ſpecierum electuarij de gemmis ʒ.i. zedoarię ʒ. s. fiat puluis ſubtiliſſimus, poſtmodum, Accipe ouorum nume. iiij. à quibus ita in vitella remaneant, & impleant croco integro, deinde foramen oui obſtruito, & lento igne aſſato, poſt aſſationem, adde theriacę ad triplum eius, quantum ponderant ſpecies, & in mortario componatur electuarium.

Aliud de croco. Accipe oua recentia num.iij. & in acie aperiantur, emittaturq;

omne albumen, deinde impleant cum croco orientali integro, deinde obſtruantur foramina, deinde aſſentur, donec cortices croceſcant, & erit perfecta aſſatio tunc addere pulueres. Accipe puľ. ſe. erucæ ad pondus ouorum cum croco, & bene ſimul piſtentur, deinde adde diptamni cretici, tormentillę, ſing. ʒ. vi. gentianę ʒ.ii. zedoariæ ʒ. angelicę ʒ. vi. pimpinellę ʒ.ij. nucis vomicæ oñ.i. vnicornu, cornu cerui pręparati ſing. ʒ.ij. pulueris bezuartici oñ.i. fiat omnium puluis theriacæ ad pondus omnium fiat elect.

Aliud, de croco. Accipe ouorum cum croco, vt ſupra præp. nume. iiij. pulueris ſe. ſinapis oñ. iiij. radicum diptamni, tormentillæ ſing. oñ. ij. zedoariæ oñ.i. cinamomi, corticum citri, ſing. oñ. ſe. acetoſæ, ſe. citri excorticati ſing. ʒ.ij. terræ ſigillatæ, boli armeni ſing. oñ.i. mithridati oñ. xx. miſ. & fiat elect. deinde accipe huius electuarij theriacæ optimæ ſing. oñ.i. miſ. ſiquis peſte affectus fuerit, omnibus ſex horis ingerat de huiuſmodi eľio ʒ. i. pro vice cum aquis acetoſæ roſatæ, & continuet quinque vicibus de ſex horis, in ſex horis.

Aliud, quod vocatur diacrocum maius, accipe eľij de croco. ʒ.i. ſpecierum eľij liberantis ſcrup.i. diambrę gra. vi. trociſcorum de camphora ſcrup.s. incorporentur cum ſyrupo de ſucco acetoſę miſ. fiat elect. pro vna doſi.

Aliud, quod præſeruat à venenis, acccipe xilobalſami, carpobalſami ſing. ʒ.ij. zedoariæ oñ.i. cinamomi electi, caſsiæ ligneæ ſing. ʒ.ij. nucum caricarum ſing. oñ.i. cum ſy. de acetoſi. citri fiat electuarium.

Aliud, Accipe theriacæ electę ʒ.i. mithridati electi, electuarij liberantis, puľ ſudarini ſing. ʒ.vi. conſeruę boraginis q.s. fiat electuarium Doſis ad quantitatem caſtaneæ cum vino calido.

Aliud, Reci. theriacæ finæ, mithridati, añ ʒ.iij. eľij de ouo ʒ. ii. boli arme. præp. terrę ſigillatæ, radicum diptamni añ. ſcrup.i. ſpecierum cordialium ſcrup. ij. cum ſyrupo de betonica, fiat mixtura optime incorporata.

Aliud. Accipe caricarum lib.s. iuglandium à corticibus interioribus mund. oñ. iiij. foliorum rutæ domeſticæ oñ.s. ſalis ʒ.i.s. contundantur in mortario, & cum ſy. de ſucco acetoſæ, fiat electuarium.

Aliud. Acccipe theriacę, mithridati ſing. oñ.ij. zinz. ʒ.ij. gra.ij. tormentillę, diptāni ſing. ſcrup. iiij. caphuræ, zuchari candi ſing. ʒ.i. oſsis de corde cerui ʒ. s. vnicorni ſcrup.i. gra.ij. pimpinellæ angelicæ, boli armeni, terræ ſigillatæ, nucis vomicę ſin. ſcrup.i. frag. prętioſorum ſing. ſcrup. s. fiat elect.

Aliud, Accipe theriacæ oñ. iiij. zinz. albi oñ.ij. tormentillę, diptamni, vnicornu ſing. ʒ.ij. nucis vomicæ oñ.s. ſachari candi, caphuræ ſing. oñ.i. fiat elect.

Aliud, Accipe carnium vuarũ paſſularum oñ.iij. ʒ.i. croci ʒ.i. calami aro. bdelij vtriuſque ſing. ʒ.iij. caſsiæ ligneæ ʒ.ij. ſpicę nardi ʒ. iij. iunci odorati ʒ.iij. mirrhæ. oñ.s. baccarum iuniperi ʒ.ij. terebētinę ʒ.iij. aſphalti, ramenti ʒ.ij. mellis ʒ.xvi. uini q.s. ad rigādum vuas paſſas, bdelium, & mirrhā, poſtea liquefacias cum nulle, & fiat electuarium liquidum

Aliud theriacale. Accipe theriacę antiquæ oñ.vi. mithridati oñ.iij. boli armeni pręp. terrę ſigillatę, ſe. citri excorticati, radicum tormentillę ſing. oñ.s. ſpodij, cardamomi vtriuſque, been vtriuſque, croci corallorum amborum pręp. margaritarum pręp. oſsi de corde cerui, ligni aloes, ſpecies lib. gal. diarodon, diatriaſantalorum, electuarij de gemmis letificantis Alm. ſing. ſcrup.ij.s. foliorum auri, & argenti ſing. num. x. ſachari q.s. diſſoluti in aqua acetoſæ buliant ad perfectionem, deinde adde theriacam, & mithridatum, & formetur electuarium.

Aliud

Aliud, theriacale, Accipe conſeruæ roſarum oñ. ij.boraginis,bugloſſæ, violarũ, ſing. ʒ. i.theriacę,methridati ſing. iiij.elect. de croco oñ.i.ſpecierum de gemmis, diamargaritonis,diambræ,diarodon, ſing. ʒ. ij.ſpecierum ſaracenorum oñ.i. radicum angelicę, zedoarię, tormentillæ, valerianę ſing.ʒ.ij. s. morſus diaboli ʒ. iij. cinamomi ʒ. s.ſulphuris viui præparati oñ.iij.s.caphurę ſcrup.s.zinz. albi oñ.i.cum aqua vitę,& ſyrupo de acetoſitate citri fiat electuarium.

Aliud. Accipe theriacæ electæ oñ.i.s.caphurę ʒ.ij.croci ſcrup. i. cum aqua ſolis,& ſy. de acetoſitate citri fiat elect. quæ appellatur theriaca caphurata.

Aliud,de caphura. Accipe caphurę ʒ.vi. zinz.albi, theriacæ electę ſing.on.i.s. nuces comunes nume.vi. fiat elect. Doſis ʒ.i.in affecto.

Aliud, theriacale. Accipe lapidum prætioſorum ſing. ſcrup.i. s. margaritarum pręparatarum, corallorum amborum præpar. ſpodij, raſurę eboris, ligni aloes ſing. ʒ .s.oſsis de corde cerui nume.ij.vnicorni.ʒ.ij. ſantalorum omnium ſing. ʒ.i.radicum diptamni,zedoarię,Doronici ſing. ſcrup.ij.boli armeni in aqua roſata præpar. oñ.i.s.terræ ſigillatæ optimæ pariter in aqua roſata præparata oñ.i. croci orientalis ʒ.i.s.corticum citri ʒ.iij.carabæ albę ſcrup.ij.been, vtriuſque ſing. ſcrup. i. fiat puluis,cuius medietas cum ſacharo diſſoluto in aqua roſata fiat confectio in morſelis, alteræ vero medietati addantur conſerueę roſarum,boraginis ſing.oñ.ij. theriacæ antiquę, mithridati ſing. on.i.folia auri num. vi.aceti on. i.s. ſyrupi de acetoſitate citri fiat electuarium.

Aliud, electuariũ theriacale cum caſtorio. Accipe mithridati on. iiij. theriacæ, on.viij.electuarij croci on.ij.s.pulueris caſtorij on.i.baccarum lauri. on.i.s.Ariſtolochiæ rot.ʒ.s.gentianæ,nucis vomicę ſing.ʒ.i.quinque lapidum pretioſorum,margaritarum prępar.ſing. ſcru.ij.oſsis de corde cerui,corallorum amborũ ſing.ſcrup.i. terrę ſigil. ſcrup.i.vnicorni gra.ij.camphurę.ʒ.i.s.olearum ſpicę,iuniperi, terebentinæ ſing. ſcrup.ij.fiat electuarium.

Aliud. Accipe radicis ſerpentarię,liguſtici, Angelicę,tormentillę,diptamni puluerizentur, deinde commiſceantur cum theriaca ad pondus pulueris,& fiat electuarium,omni mane capias ad quantitatem vnius fabę,ſi iam apparuerit abſceſſus,tunc ęger ſubito ad pondus vnius rhenenſis ingerat de iſto electuario,& deſuper nõ dormiat intercupedine 12. horarum, ſed potius agitet ſe,vel ſudet.

Aliud. Accipe theriacę antiquę,ſacchari roſei ſing.ʒ.i.vini albi odoriferi ʒ. i.s. detur mane,& diflerat prandium horis ſex.

Aliud. Accipe diaboraginati on.ij. bugloſati on.iij.roſati on. iiii. violati on. ij. terrę ſigillatę on.i.s.ſpecierum triaſandalorum ʒ. ij. gemmarum electi electuarij de gemmis ʒ.iij.boli armeni ʒ.iiij.cum ſy. violato fiat elect.quod inauretur.

Aliud. Accipe tormentillę ʒ.ij. diptamni ʒ.ij.zinz. albi on.ij. ſacchari candi on. i.vnicorni ad quantitatem medię nucis maioris, nucis uomicę ʒ. ij. oſsis de corde cerui ʒ.ii.caphurę.on.i.theriacę on.iiij. fiat electuarium,de quo detur pueris,quantitas piſi maioris,ſenioribus 12.anñornm ʒ.s.adultis.ʒ.i.prouocetur ſudor ʒ.uel 4. horis,abſque ſomno,vel fac pillulas,& detur vna pueris,adultis vero ʒ.i.cum aquis appropriatis.

Aliud. Accipe been albi,& rub. ſing. on.s.corticis citri.on.i.doronici, meliſſę, mentæ,polipodij,peonię,ſtecados,zedoarij,ſing.on. s. florum bugloſſę, boraginis, violati,nenupharis,ſing.on.i.ſe.4. com. frig. maiorum ſing.ʒ.ii.granorum mandragorę ʒ.i.contundantur groſſo modo & bulliant in s.q.aquę, deinde colentur,& exprimentur, deinde accipe huius decocti, & ſacchari ſing.q.s.ad conficiendum eſm,

& fiat iulep. cui adde pulueris frag. omnium ſing. ʒ.iij. auri, & argenti in farinam molliti, ſing. ʒ.s. cinamomi ʒ.ij.s. conſeruę roſarum, boraginis, bugloſſæ, violarum, diacitonite ſine ſpeciebus, mirabolanorum, embicorum conditorum, fiſticorũ ſing. ʒ.i. ſpecierum electuarij de gemmis, diamoſchi dulcis, diambræ ſing. ʒ.i. miſ. & in mortario abſq; igne formetur elect.

Aliud, Recipe boli armeni, campeſtrium roſarum ſucco abluti oñ. vi. terrę ſigillatæ eodem roſarum ſucco ablutæ, radicis angelicæ, tormentillę, dictamni albi añ. ſcrup.ij. baccarum iuniperi, ſe. lapatij acuti, ſe. ſcabioſæ añ. ſcrup.i. corallorum rub. ſandalorum rub. roſarum rub. añ. ſcrup.s. cinamomi ʒ.i. croci, florum meliſſę, raſurę eboris, lapidum pretioſorum añ, gra.vi. fol. auri, argenti añ. nume.iiij. diamarinati, conſeruę roſarum añ. oñ. iij. rob. berberorum oñ. ij. conſeruę florum violarum gariofilorum, florum herbę tunicæ añ. oñ.i. commiſceantur cum ſucco limonum, & acetoſitate citri q.s. formetur miſtura Doſis ʒ. ij. aliquando propinatur cum vino maluatico, vel aqua roſata, vel accipiatur de puluere iſtius electuarij, & aſpergatur ſuper pane toſto infuſo in aceto, præſeruat mirabiliter, liberat à peſte.

Aliud electuarium exhibendum poſt venæ ſectionem reci. tormentillę, diptamni albi añ. oñ.i. carlinę. ʒ.i. zedoarię ſcrup.i. theriacę bonę oñ.s. radices pulueriʒentur, & in lib.i. mellis albi bulliant, ad ignem, paulatim pulueres intropone, cum agitatione molli, & vltimo adde theriacam, & fiat electuarium in præſeruatione, Doſis eſt ad granum piſi omni die, & in curatione oñ.s. cum ʒ. ij. triferę perſicę, diſſoluantur cum ſy. roſato trium infuſionum.

Aliud in forma morſelorum. Reci. diatriaſantalorum ʒ.ij. ſpecierum diarhodon abbatis ʒ.s. trochiſcorum de terra ſigillata ʒ.s. gemmarum, margaritarum electuarij gemmati ſine ſpeciebus, boli armeni añ. ʒ.ij. ſacchari albi lib.i. diſſoluti, in aqua bugloſſæ fiat confectio in morſellis, qui ponderent ʒ.iij. pro ſingulo, vel fieri poteſt in tabulis, cum aqua acetoſæ.

DE PVLVERIBVS.

VARIA quoque ex his mediocris vir ingenij doctis approbata uiris medicamenta addere, et ipſe denuo conficere poterit, reſpiciendo ætates, temperauras, tempus anni, & vbi calentium antidotorumuis obeſſe putetur, eiſdem frigidiora medicamenta commiſcere expediet, ſubuenient, veluti bugloſsinum, boraginatũ, ſaccharum, ſed preſtantius omnium eſt roſaceum nenupharinum. conſeruæ capil. v. violarum, meliſſę, vel cum his commiſcere pulueres hos infraſcribendos, & eo preſertim, cum probam theriacam, neque verum mithridatum habeamus; quæ, ſi ea conficere poſſemus, nullo alio indigeremus antidoto, vnde ſatius mihi viſum fuit colligere pulueres ſimiles theriacales, qui ſint eius, & eiuſdem, vel ſimilis facultatis in hac ſerie, & addi poſsint ipſi imperfectę theriacę, quemadmodum florum cicorij, nodati coloris cęleſtis, qui ſemper ſolem ſequuntur quos Haly in com. artis paruę & Guielmus in lib. 4. mirabiliter laudant, vel tales pulueres.

Reci. florum bugloſſæ ʒ.i. zedoarię, Doronici, añ.iij. terantur, omnia & in tenuiſſimum puluerem redigantur, doſis. ʒ.i. propinetur ter in menſe, uel.

Reci. charabę, caſtorij, añ. ʒ.i. ozimi, gariofilati, gariofilorum, galliæ moſ. añ. ʒ.i. in tenuiſsimum puluerem redigantur Doſis ʒ.s. cum ʒ.iij. ſucci melliloti non colati, neque bulliti, ſed ex reſidentia facta.

Accipe diptãni albi,tormentillæ,zedoariæ,terrę ſigillatæ,boli armeni,herbę turcæ ſing. ʒ.i.cardui benedicti ʒ.i.s.trochiſcorum de caphura,ſpecierum elect. de gẽmis Meſuæ ſu ana ʒ.s.ſe.citri,ſe.acetoſę,roſarũ rub.cornu cerui,chriſtalli,ſing.ſcru. ij. xilaloes,croci,xilobalſami,margaritarum, coral. rub.alb. nigrorum,hyacinthi, caphuræ,ſing.ſcrup.i.foliorũ auri,argenti,ſing. num.iij. in tenuiſsimum puluerẽ redigito,& conſerua in vaſe argenteo, vel alabaſtri, cuius pulueris effectus mirandi ſunt,& experientia cõprobatum eſt, cum quis de eo ingerat ʒ. ij.ſingulo mane cum vino albo non potenti inculpata uictus ratione aſſeruata à peſte præſeruatur, & peſte affectis opitulatur.

Alius, Accipe boli armeni p̃parati, triturati ʒ.s.aquę roſatæ ʒ. i. vini aro. ʒ. iiij. potui vna vice tribuito.

Alius, accipe corallorum vtriuſq; boli armeni, diptãni albi, gentianę, terræ ſigil. tormentillæ ſing.ſcrup.i.fiat puluis ſubtiliſsimus, & hoc totũ eſt doſis vna, cũ aquarum roſarũ bugloſſæ ęndi. acetoſæ on.i.aceti albi fortis on.s. miſceto,& potui exhibito, fertur, hæc experientia: ſi ante 12.horã ægrotanti, propinatũ hunc puluerẽ per ſudorem digerendo humores eum ſanare, necnon à peſte preſeruat, doſis talis eſt, qui maiorem 18. annorum agit numerũ exhibeatur tota illi hęc doſis qui vero à 12. vſque ad 18. illi exhibeatur ʒ.i.cum oñ.iij.aquis p̃ſcriptis,& aceti duo coclearia, ab annis vero vſq; ad 12.ſufficiat ſcrup. ij. cum oñ.ij. pręſcriptarum aquarum cum vno cum dimidio cocleari aceti, ꝙ ſi ſudor excederet, & ægri vires imbecilles efficeret, tunc ius gallinæ, aut vinum propinetur, ab annis vero vſque ad ſex, exhibeatur illi ſcrup.i.cum oñ.i.aquarum pręnotatarum cum tribus gutis aceti.

Alius, mutuatus à montagnana. Accipe boli armeni ſubtiliſsime cõtriti oñ.i.radicum tormentillæ, doronici,ſantal. rub. ſing. ʒ.i.raſuræ eboris, corticũ citri ſpodij, ſing.ʒ.s. margar. ſplendidarum ſcrup.i.frag. rubini, granati, ſmeraldi, ſaphiri, hiacinti ſing. ſcrup.i.radicum anthorę,oſsis de corde cerui ſing. ʒ.s.raſuræ,vnicorni ſcrup.s.fiat puluis cui ſi addaretur, Doſis eſt à ʒ.s.vſq; ad oñ.i.omni mane cũ vino tenui,datur.n.cum vino,cum vinum vires pulueris defert ad cor, vt teſtatur Auic.2. can. tract. 2.cap.306.aqua roſata,aut acetoſę cõmixto, & ſi placet addere ſaccarum ad pondus oĩum hauſtus ſuauior erit, ſic Doſis duplex eſt danda ſepluſiarij animaduertant, ꝙ anthora nõ eſt roſarũ ſemẽ, ſed eſt quędã radix, quæ iuxta pernitioſiſsimũ venenum, quod hora dicitur, naſcitur, ſeu iux. napellum, cuius multa quantitas naſcitur in valle Sextina,& in alpibus Salutiarũ, feruntq; uenatores, ꝙ cerui cum ſagittis thora, ſiue napello tinctis vulnerati lęduntur,& moriuntur, ſi herbã anthorã cerui reperiant, & comedant, ſoſpites euadunt, ſin minus ante 20. horã moriuntur, aſſimiliatur ea anthoræ radix nucleis oliuarum,& dactilorum.

Alius puluis, qui dicitur de ſemine citri, experientia viſum eſt ꝙ à peſte p̃ſeruat. Accipe ſe. citri, acetoſæ ſing. ʒ.ii.radicum diptãni, gentianę, tormen.ſin. ʒ.ii.s.boli armeni oñ.i.cinamomi electi ʒ.s.margaritarum, ſaphyrorum, oſsis de corde cerui ſing. ʒ.iij.omnium ſantal.ſe.ozimi ſing. ʒ.i.s.fiat puluis,& bibatur cũ aquis acetoſę.

Alius puluis, qui imperialis nuncupatur, qui præſeruat à peſte, & operatur cõtra venenum,& morſum ſerpentis, Accipe diptamni, pimpinellę ſing. ʒ.ij.boli armeni, terræ ſigillatæ ſing. ʒ.i.piſtentur ſubtiliſsime,& cribelentur.

Alius, Acci.coral. rub.margaritarũ p̃p: ſing. ʒ.i.gẽmarum elij de gẽmis ʒ.s.folio. auri nu.vi.limaturæ eboris, oſsis de cor.cer.ſing. ʒ.s.muſci, amb. ſing.gra.v.corticũ cit.beẽ: vtriuſq; ſin.oñ.s.boli ar.zed.ſin. ʒ.i.cuius pul.doſ.ẽ ʒ.s. ꝓ vice cũ vino albo:

Alius, Accipe boli armeni loti ter in vino, deinde in aqua roſata vel acetoſę in

æſtate,in hyeme autem cum aqua ſcabioſę on. i.s.cinamomi on.i. radicum tormen
tillę,diptamni ſing. on.s.radicum farfarę,tunicę,coriandrorum p̄p̄. ſing.ʒ. iij. cara-
bę,macis ſing.ʒ.i.reubarbari electi ʒ.ii.s.croci,terrę ſigillatę,corticum citri, been:
vtriuſque corallorum rub. ſantalorum,citrinorum, limaturę eboris, margaritarum
electarum,centonici per diem naturalem in aceto infuſi ſing.ʒ.ij.ſe.acetoſelæ ſe. ci
tri plantaginis,ozimi,endi. portulacę,ſpodij ligni aloes, oſsis de corde cerui, ſing.
ſcrup.ij. ſerici combuſti frag. omnium ſing. ʒ. s.auri,argenti ſubtiliſsime limatorū
ſing. ſcrup.i. ambræ gra. vi. ſpicæ gra. iij. moſchi gra. ij. cornu cerui combuſti ʒ. s.
vnicornu ſcrup.i.doronici,zedoarię,ſing.ʒ.s.cubebarum gra. xv. roſarum rub. flo-
rum violarum.bugloſſę,meliſſę,ſing. gra. vij. meliſſę ſcrup.i.calami aro.ſcrup.i.ſpi-
cę nardi,gariophilorum ſing. ʒ. s. miſ & fiat puluis in ęſtate loco moſchi addatur,
camphorę ſcrup.s. doſis eſt à ʒ.i.s.vſque ad duas,in hyeme cum vino,in æſtate cum
aqua acetoſę propinetur.

Alius puluis,qui vocatur rubeus. Accipe cinamomi,croci, zedoarię,valerianę,
pimpinellę,tormentillę,corticis citri,ſing.on.i.diptamni,vincetoxſici, ſantalorum
vtriuſque,charabę albi doronici terrę ſigillatę,ſe. & ſumitatum baſiliconis, ange-
licę,meiuranę,enulę,campanæ, roſarum rub. gariofilatę, ſcabioſæ ſing. ʒ.ij. florum
boraginis,bugloſſę,anthos cornu ceruj uſti,ruthę, calamenti ſing. ʒ ij. boli armeni
lib.s.ligni aloes oſsis de corde cerui, ſpetierum de gemmis,lętificantis, alm. lętifi-
cantis Galeni diarodon abbatis ſing.ʒ.i.margaritarum hiacinthi,rubini,ſmaragdi,
ſaphiri ſing.ʒ.s.moſci,ambrę ſing. gra. v:fiat puluis.

Alius,puluis aureus, Accipe radicum diptamni,pimpinellę,boli armeni, terræ ſi
gillatæ ſing. oñ.s. vincetoxſici oñ.i.tormentillę, valerianę, ruthæ,enulę,campanę,
baccarum lauri ſing. ʒ.ij. ſe. acetoſę ʒ.i.nucum inglandium nume. viij. draganteæ,
rubeę almæ,& portulacę,ariſtolochiæ, mentæ balſamitę, cornu cerui vſti, roſarum,
corticum coriandrorum,hypericonis, ſpodij, baſiliconis, coriandrorum p̄p̄. ſanta-
lorum vtriuſque ſing. ʒ. i macis, nuciſmuſcatę, zedoarij, galangę, gariophilorum,
zinz. cinamomi ſing. oñ.s.baccarum,iuniperi oñ.ij.mirrhæ oñ.i.oculorū cancri ʒ.
s.croci ʒ.i.margaritarū ſcrup.s.fol.auri,& argenti num.x.ſacchari lib.s.fiat puluis.

Alius qui appellatur puluis de ligno aloes. Accipe ligni aloes oñ.s.zedoarij zin.
galangæ,cinamomi,cubebarum ſing. ʒ.iii.gariophilorum, macis, boleti cerui,vin-
cetoxſici corticū citri ſin. ʒ.i.ſerpentarię,diptamni,ariſtolochiæ vtriuſque,oſsis de
corde cerui,oculorum cancrorum,roſarum,margaritarum perforatarum,& non per
foratarum corallorum rub. ſing.ʒ.s.fiat puluis.

Alius, Accipe manus chriſti perlati ſpetierū triaſantal. diarodon abba.aromati
ci roſati gabrielis,letitiæ gal.ſing.oñ.i.ſpetierū de ligno aloes ʒ. i.s. cinamomi ele
cti,coriandrorum p̄p̄. corticum citri,ſing.ʒ.i.s.foliorum auri num.iij. fiat puluis.

Alius. Accipe ſpetierum de ligno aloes,morſellorum theriacalium ſing.ʒ.ij.bo-
li armeni prępa. biſtortæ,tormentillę ſing.ʒ.s.fiat puluis ſubtiliſsimus.

Alius puluis aureus, Accipe ligni aloes,xilaloes,carpobalſami,been, vtriuſque,
granorum ribes,boleti cerui,cornu cerui uſti,ſe. citri,acetoſæ,ozimi,florum roſarū,
anthos,hypericonis,diptamni,bugloſſę,boraginis,meliſſę,carabæ,ſpicę vtriuſq;,ve
ſicarū hirci,leporis boli arm.terræ ſig. baccarū iuniperi in aceto infuſarū,valerianę,
pimpinellæ,enulę,paucedani,ſerpētarię vtriuſq; ariſtolo. rot. torm. diptāni,verbe-
næ,agrimonij,ſcabioſæ,cęleſtis,ruthę, abſinthij, ſaluiæ,betonicæ,pulegij,cētaureę,
maratri,baccarum lauri,maſticis,mumię,gentianę,macis,cubebarum,cardamomi,
italicacabi ſing.ʒ.ij.ſantalorum amborū,ſtecades vtriuſq;,zedoarij,galangæ,gario-
philo

philorum, calami aro. croci ſing. on. s. corticum citri, ſpodij, raſuræ eboris, ſquinanti, doronici, ſerici crudi, corallorum vtriuſque ſing. ſcrup. viij. margaritarum vtriuſque, rubini, hiacinthi, ſmaragdi, ſaphyri, camphoræ, ambrę, ſing. ſcrup. ij. cinamomi zinz ſing. on. ij. foliorum auri num. xv. ſacchari albi lib. ii. fiat puluis.

Alius, puluis ſolitiuus. Accipe zedoarię, gariophilorum zinz. nucis moſcatę, cinamomi, piperis longi, calami aro. baccarum lauri, mirrhę, aloes epatici, radicum, been, angelicæ, pimpinellę, agarici ſing. on. s. fiat puluis, doſis ſcrup. iiii.

Alius, pro pauperibus. Accipe diptamni on. viii. pimpinellę, tormentillę, valerianę, ſing. on. ii. zinz. on i. calami aro. on. s. fiat puluis omnium de per ſe, deinde miſceto.

Alius, admirabilis contra peſtem. Acccipe tormentillę on. ii. ſandalorum rub. diptamni albi recentis, aut non multum antiqui, cornucerui uſti, margaritatum albarum, boli armeni, ariſtol. rot. ſing. on. i caphurę, on. iii. zuchari albi ʒ. ij. fiat puluis. doſis ʒ. i pro uice cum aqua acetoſę, uel endiuię, vel roſarum, ad oñ. iij. & in vna ex his aquis admiſceatur theriacę ad quantitatem nucis auellanę, & detur, antequam ſit completum ſpacium 12. horarum ab initio ęgritudinis, quia tunc validius operatur, ſi autem detur tranſacto 12. horarum ſpatio, non ita validius, neque ita cito operatur, poteſt tamen bona ſpes haberi, ſed infra 12. horis certiſſime ad liberationem perueniet ęger, & nota ſi ęger non euomuerit hunc antidotum, non timendum de eius morte, ſi vero euomuerit, timendum eſt, bona tamen ſpes tunc habenda ſi per aliquod longum ſpacium tenuerit, & nota quod ſi æger ſit in puerili ętate exhibeatur ʒ. s. huius antidoti cum on. i. s. aquę acetoſę, & cum quinta parte prędictę theriacę, valet etiam is antidotus contra venenum uel epotum, vel comeſtum; & in peſtilentialibus febribus expertum eſt.

Alius theriacalis. Accipe tormentillę, pimpinellæ, diptamni, cinamomi, paucedani, ariſtolochiæ longæ, & rot. ſolſequij, baccarum lauri, iuniperi, ſcabioſæ, abſinthij, ſing ʒ. ij. biſtortæ, conſolidę maioris, boli armeni, terræ ſigillatę, ualerianę ſing. ʒ. iij. ſe. baſiliconis, portulacę acetoſę, gariofilatę, zedoarię, ſing. ʒ. ij. s. macis, ligni aloes, gentianæ, croci zin. caſtorij, mirrhæ, caphurę ſing. ʒ. i. ſe. ruthæ, corticum citri, ſing. ʒ. i. s. fiat puluis, qui aſſumatur cum aqua acetoſę.

Alius, Accipe tormentillę, enulę, campanę, ſing. ʒ. iij. herbę tunicę, diptamni pimpinellę, gentianæ, ſcabioſæ, ſing. ʒ. i. charabæ ʒ. i. s. boli armeni ʒ. v. terræ ſigillatæ ʒ. ij s. ſe. erucæ ſcru. iiij. ſe. acetoſæ, ſe. citri ſe. cardi benedicti, ſing. ʒ. s. granorum paradiſi iuniperi, coriandrorum præp. ſing ſcrup. ii. cinamomi ʒ. vi. diacoralli ʒ. ij. ſpetierum tria ſantalorum ſcrup. vii. macis, croci, caſtorij, ſcrup. ij. s. moſchi, ambræ ſing. gra. ij. fiat puluis doſis à ʒ. s. vſque ad vnam cum vino decoctorum boraginis, centaureæ, ſummatur in aurora, poſt hunc hauſtum per quattuor horas tunc ſummat iterum parum de diamargaritonæ, uel lectificantis Galeni, cum ſucco bugloſſę.

Alius, Accipe boli armeni oñ. iij. cinamomi, oñ. i tormentillæ, diptamni, ſantalorum rub. ſing. oñ. i s. raſuræ eboris, ſpodij, antheræ ſin. ſcrup. ij. s. corticis citri, margaritarum, ſmaragdorum, hyacinthi, rubini, ſaphiri, ſing. ſcrup. i. ariſtol. rot. terrę ſigillatæ, mirrhæ, valerianæ ſing. ʒ. i carabæ, on. s zedoariæ ʒ. iij. corallorum rub. pimpinellę, gentianæ, ſe. erucæ, enulæ, campanæ, ſing. ʒ. ij. iuniperi, agarici, granorum paradiſi ſing. ʒ. i. fol. auri nume. iiij. fiat puluis.

Alius, Accipe cinamomi, croci, zedoariæ, valerianæ, pimpinellæ, tormentillę, corticis citri, diptamni, vincetoſici ſing. ʒ. i. ſantalorum omnium carabę, doronici, terrę ſigillatę, ſe. baſiliconis, & fol. meliſſæ, maioranæ, enulę campanę,

roſarum rub. gariofilorum, macis, nucis moſcatę ſing. ʒ. s. florũ ſcabioſę, boraginis, bugloſſæ, anthos, cornu cerui uſti, ſing. ſcrup. i. coriandri prępa. ſe. acetoſæ, ruthæ, calamenti, ſing. ſcrup. i. boli arm. oñ. i. s. ligni aloes, oſsis de corde cerui, ſpetierum electuarij de gemmis, lętificantis Gal. lętificantis alm. diarodon abbatis ſing. ſcrup. s. margaritarum, hiacinthi, ſmaragdorum, rubini, ſaphyri, ſing. gra. vi. moſchi, ambrę ſing. gra. i. fiat puluis ſecundum artem.

Alius, Accipe baccarum iuniperi ʒ. ij. s. tormentillæ, diptamni, gentianę ſing. ʒ. ij. terrę ſigillatę, boli arm. pimpinellę ariſtol. longæ, ſing. ʒ. i. s. valerianę, ſerpentarię, ſaluiæ, ruthæ ſing. ʒ. i. baccarum lauri, pulegij, centinodiæ, herbæ ruberti, millefolij, maioranæ ſing. ʒ. s. fiat puluis.

Alius, Accipe boli armeni præpa. oñ. s. cinamomi, terræ ſigillatæ, tormentillæ, ſing. ʒ. i. s. radicum diptamni, enulæ, phu, ſing. ʒ. i. ſe. citri acetoſę, betonicę, xilocaſſię, ſantalorum vtriuſque ſing. ʒ. s. ſaphyri, granati, hyacinthi ſmaragdi, ſing. ſcrup. s. foliorum auri num. iij. ſacchari ad pondus omnium, fiat puluis doſis ſcrup. i.

Alius, Accipe boli armeni præp. ʒ. iii. terræ ſigillatæ ʒ. ij, diptamni, pimpinellæ, ſing. ʒ. i. enulæ, zedoariæ, ſing. ſcrup. iiij. ſe. citri acetoſæ, coriandri præpa. ſing. ʒ. i. ſantalorum omnium ʒ. i. corallorum amborum ſing. ʒ. s. corticum citri, xilaloes ſing. ſcrup. ij. oſsis de corde cerui in aqua roſacea infuſi, caphuræ ſing. ʒ. s. raſurę eboris ʒ. i. ſpodij, cubebarum, croci, ſing. ſcrup. ij. aniſorum carui ſing. ʒ. i. cinamomi ʒ. ij. ſpetierum de gemmis diacameron, diatriaſantalorum ſing. ʒ. i. foliorum auri puri nume. xij. moſchi gra. vi. fiat puluis doſis a ſcrup. s. vſque ad ſcrup. i. ſtomacho ieiuno bis, vel ter in hebdomada, cum aquis acetoſæ, & bugloſſæ, & differat prandiũ horis tribus, vel quattuor.

Alius, Accipe cinamomi, zedoariæ boli arm. prępar. ſing. ʒ. vi. ſe. acetoſæ, corticis citri ſing. on. iij. radicum tunici, diptamni, tormentillæ, limaturæ eboris ſing. ʒ. i. s. frag. omnium ſing. ſcrup. i. fiat puluis.

Alius, expertus, Accipe cinamomi ʒ. s. coriandrorum prępa. ʒ. ij. s. gariofilorum cardamomi, nucis muſcatę tormentillę diptamni omnium ſantalorum ſing. ʒ. s. croci ſcrup. ij. ſacchari pro libito, fiat puluis.

Alius, Accipe boli armeni præpar. on. i. s. cinamomi on. s. radicum tormentillæ diptamni, tunici ſing. on. s. coriandrorum præpar. on. iij. rabarbari electi ʒ. i. s. croci, terræ ſigillatę, corticum citri, been vtriuſque, corallorum rub. ſantalorum citrinorum, raſurę eboris ſing. ʒ. s. fiat puluis.

Alius, Accipe boli armeni prępara ti ʒ. iij. ſe. acetoſę. ʒ. ij. tormentillę, pimpinellę ſing. ʒ. i. s. cinamomi ʒ. ii. ſantalorum citrinorum, xilaloes, corticum citri, ſing. ʒ. i. roſarum rub. oſsis de corde cerui ſing. ſcrup. i. croci ſcrup. s. ſpetierum electuarij de gemmis frig. ʒ. s. ſacchari albi on. iiij. fiat puluis.

Alius, mirabilis, Accipe pimpinellæ, tormentillę ſing. on. s. corticum citri ʒ. i. terræ ſigillatæ ʒ. vi. boli armeni on. i. croci ʒ. i. maſticis ʒ. ij. gliciriciæ on. s. ſacchari on. iiij. fiat puluis.

Alius, Accipe boli armeni prępara ti on. i. cinamomi ʒ. ij. s. tormentillę, diptamni ſantalorum rub. ſing. ʒ. i. s. raſuræ eboris ʒ. s. ſpodij ſcrup. i. ſe. antheoræ ſcrup. i. ſpetierum diarodon, dialacæ arom. roſ. ſingu. ʒ. i. corticum citri, margaritarum ſingu. drag. ſemis, frag. lapidum præcioſorum, hyacinti, ſaphyri ſing. ſcrup. i. oſsis de corde cerui ſcrup. ij. zuchari ad pondus omnium fiat puluis.

Alius, mirrifice valens, Accipe tormentillæ, pimpinellæ, ariſtol. longę cinamomi,

momi, boli armeni prępa. terrę ſigillatæ ſing. ʒ. i. s. ſe. acetoſę, ſe. citri ſing. ʒ. i. s. croci ſcrup. iiij. mirrhę electæ ʒ. ij. aloes ſucocit. on. i. s. rhabarbari ʒ. iii. margaritarum, corallorum rub. hiacinthi rubini, ſing. gra. vj. ſmaragdi. ſcrup. s. grana ij. foliorum auri, & argenti ſing. nume. iiij. fiat puluis doſis eſt ʒ. s. cum uino odorifero, aut cum aqua vitæ mane ante cibum.

Alius, Accipe boli armeni prępara ti, terrę ſigillatæ ſing. ʒ. i. ſandalorum alborum rub. ſing. ʒ. ij. tormentillæ, ruthæ, diptamni, ſerpentarię ſing. ʒ. i. boleti cerui. ʒ. i. xilaloes, oſſis de corde cerui ſing. ſcrup. ij. corallorum amborum ſing. gran. viij. ſmaragdi, hyacinthi, margaritarum perforatarum ſing. gra. vij. ambrę gra. x. zucchari albi oñ. iij. fiat puluis.

Alius, Accipe boli armeni prępara ti, radicum tormentillæ, diptamni, ſantalorum rub. ſing. ʒ. i. raſurę eboris, ſpodij, corticis citri, anthorę ſing. ʒ. s. margaritarum ſcrup. i. granati, ſmaragdorum rubini, hyacinthi ſing. ſcrup. i. fiat puluis propinetur hyeme cum vino, in ęſtate cum aqua roſata, uel acetoſę doſis ʒ. s.

Alius, Accipe cinamomi oñ. s. Radicum tormentillę, pimpinellę, gentianę, zedoarię, diptamni ſing. ʒ. i. fungorum cerui, clempni, phu, ſchabioſę, ariſtol. rot. ſe. citri, ſe. acetoſæ ſing. ʒ. s. boli arm. prępara ti, luti ſigillati, corticum citri ſing. ʒ. i. ſantalorum rub. corallorum rub. ſing. ʒ. s. oſſis de corde cerui, ſpecierum elect. de gemmis ſing. ſcrup. ij. fiat puluis, doſis. ʒ. s.

Alius, Accipe zinz. albi ʒ. vi. zuchari candi oñ. s. camphorę ʒ. i. fiat puluis Doſis ʒ. i. propinetur cum decoctione milij.

Alius de euforbio, Accipe gentianę, diptamni, croci ſing. ʒ. i. euforbij. ʒ. iij. maſtiches ʒ. vi. ſacchari q. s. miſce, & fiat puluis doſis ʒ. i. cum vino, aut cum aqua carduncelli.

Alius, Accipe diptamni, tunici, tormentillę, gentianę, ſchabioſę, cardui benedicti ſing. on. i. boli arm. on. ij. corticum citri, raſurę eboris ſuccini terrę ſigillatæ ſing. ʒ. iij. croci on. i. fiat puluis doſis ʒ. i. cum vino.

Alius, Accipe radicum tormentillę ʒ. i. diptamni, gentianę ſing. ſcrup. ij. zinz. albi ʒ. i. s. croci, caphuræ, oculorum cancri ſing. ʒ. s. euforbij ʒ. i. maſtiches ʒ. i. s. cornu cerui, vſti ʒ. iij. boli arm. ʒ. ij. terrę ſigillatę. ʒ. i. ſacchari candi. on. ij. fiat puluis.

Alius, Accipe euforbij ʒ. ij. florum ſpicæ odoratę, maſtiches ſing. ʒ. i. foliorum ruthę, boli arm. ſing. ʒ. s. tormentillæ, gentianę ſing. ſcrup. i. corallorum rub. prępa ratorum ſcrup. i. croci ſcrup. s. ſacchari q. s. fiat puluis.

Alius, qui eſt mirabilis contra venenum, Accipe ſacchari candi on. iij. zinz. albi on. ij. caphurę on. i. ſaccharum, & zinz. ſimul conterantur, deinde commiſceto caphuram minutiſsime inciſam, & ſeruentur in vaſe vineo bene obturato doſis eſt ʒ. i. s. propinetur cum vino, & aqua, & ſudet epoto puluere horis vi. Si vero venenum aſſumpſerit, accipiat cum vino decoctionis raphani minoris, inuenies venenum quod commaculabit linteamina, diuerſis coloribus, & videbis vngues illius, qui aſſumpſit venenum, manuum, & pedum nigras, ſed propinetur peſte affecto, antequam tranſeant 24. horæ.

Alius, Accipe ſe. citri, ſe. acetoſę, ſing. ʒ. i. radicum diptamni albi, gentianæ, tormentillę ſing. ſcrup. iiij. boli armeni ʒ. iiij. cinamomi elect. ʒ. v. ſpecierum elect. de gemmis ʒ. i. oſſis de corde cerui ſcrup. s. ſantalorum omnium ſe. ozimi ſing. ʒ. i. ſpecierum letificantis Galeni, dianthos cum moſcho ſin. ſcrup. i. ſpecierum aro. roſati gabrielis ʒ. i. fiat puluis doſis ʒ. i.

Alius, Accipe boli arm.oñ. i. terræ ſigillatę ſing. on.s. carabæ ʒ. ij. tormentillæ, zinz. albi ſing. ʒ. ij. cinamomi oñ. s. ſpetierum electuarij de gemmis oñ. s. fiat puluis.

Alius, Accipe radicum diptamni,tormentillę, terræ ſigillatæ, mirrhæ, corallorũ rub. ſing. ʒ.ij. ſe. anthorę. ʒ. s.ſe. erucę. ʒ. iiij. boli arm. oñ. s.cornu cerui uſti ʒ.ij. Vnicornu ʒ. s. ſpetierum cordialium oñ. i. foliorum auri nume. iiij. ſacchari oñ. i. fiat puluis.

Alius,qui dicitur aureus ſaluificans, Accipe boli arm. oñ.ij. zedoariæ on.i.cinamomi oñ.s.tormentillæ,diptamni ſing. ʒ. ij.s.raſuræ eboris ʒ.i.s.ſantalorum rub. ʒ. ij. s. ſpodij,anthorę ſing. ſcrup. ij. corticum citri, margaritarum ſing. ʒ.i.ſmaragdorum,hyacinthi,rubini,ſaphyri ſing. ſcrup.j. cornu cerui uſti, carabæ ſing.ſcrup.s.oſſis de corde cerui ʒ. i. foliorum auri,& argenti ſing. num. iiij. ſacchari ad pondus omnium, fiat puluis.

Alius, Accipe mirrhę,ligni aloes,maſtiches,aloes loti,terræ ſigillatæ,boli arm. cariofilorum,macis,croci,orientalis,ſing.oñ.j.cinamomi electi. oñ. iij.fiat puluis, doſis ʒ.i.

Alius, Accipe radicum diptamni,tormentillæ ſing. on.s.pimpinellæ, gentianæ, angelicæ ſing. ʒ.ij. radicum ſcabioſæ. ʒ.s. valerianæ ʒ. i. ſe. coriandorum preparatorum ſe. acetoſę ſing. ʒ.iij. ſe. citri mundati,baccarum iuniperi,berberorum ſing. ʒ.ij.myrtilorũ oñ. s.cornu cerui uſti, raſuræ eboris pręparati,ſing. oñ. s. vnicornu, oſsis de corde cerui,ſing. ſcrup.s. nucis moſcatæ, cariophilorum ſing. ſcrup.iiij. cinamomi electi ʒ.iij. trochiſcorum de caphura, ʒ. ij. s.boli arm. prępar. ʒ.vi.terrę ſigillatæ ſcrup.ij. ſantalorum albo. citrinorum,roſarum,zedoarię croci, ſin. ʒ. i. corticum citri ʒ.ij.granatorum pręparatorum oñ.s. caphuræ ſcrup. s. fiat puluis.

Alius Accipe boli armeni pręparati oñ. iij. ligni aloes, oſsis de corde cerui,ſpetierum electuarij de gemmis , electuarij letificantis Gale. ſpetierum letificantis Alm. diamargaritonis ſing. ʒ.s.Margaritarum,rubini,ſmaragdi,hyacinthi,ſaphyri, preparati ſing. ſcrup. i. ſantalorum rub. citrini,charabæ, terræ ſigillatæ, doronici, foliorum,& ſe. baſiliconis, meliſſæ,ſampſuci,enulæ campanę,roſarũ rub.chariofilorum,macis,nucis moſcatæ,croci ſing. ʒ.i. ſe. acetoſę ſe. ruthę, ſe. citri mundati,calamenti,florum anthos,boraginis, bugloſſæ, ſcabioſæ, coriandrorum pręparatorũ, cornu cerui uſti,ſing. ʒ.i.cinamomi probi,zedoariæ,pimpinellæ, valerianæ,tormentillę,corticum citri, diptamni albi, herbę tunicæ cum floribus ſing. ʒ. iij.s.moſchi, ambræ ſing. grana.iiij. puluerizentur ſecundum artem,fiat puluis alcohol, ſeruetur in vaſe vitreo.

Alius, Accipe Radicum tormentillæ,ſantalorum rub. diptamni albi, cornu cerui uſti,margaritarum,boli armeni,ariſtolochię ſing. ʒ. i. caphuræ ʒ. s. mirrhę pimpinellæ,ſing. oñ.i.ſmaragdorum,terræ ſigillatæ, ſing. ʒ. ij. zedoarię, ſe. citri , croci ſing. ſcrup. i. vnicornu hyacinthi ſing. ʒ.s. ſpecierum elect.de gemmis,cordialium ſing. ʒ. i. s. fiat puluis ſubtiliſſimus.

Alius, Accipe quinque lapidum precioſorum ſcrup. i. s. margaritarum pręparatarum, corallorum amborum ſpodij, raſurę eboris,ligni aloes,ſing. ʒ.s. oſſis de corde cerui num.x. vnicornu ʒ. i.s.ſantalorũ omnium ſing. ʒ.i.Radicum diptamni,tormentillę,pimpinellæ,zedoarię,valerianæ , betonicę ſing. ſcrup. ij. doronici ſe. acetoſæ, ſe. citri,portulacæ, baſiliconis ſing. ſcrup.i. boli armeni præpar. oñ.i.s.terrę ſigillatę pręp. oñ.i.croci orientalis ʒ.i. s. corticum citri ʒ. ij. s. been alb. rub. ſing. ſcrup.i.carabæ albę ſcrup.i. mirrhę ſcrup. s. cinamomi oñ. s. caſsiæ ligneæ ſcrup.i.

fiat puluis.

Alius, accipe cinamomi oñ.s.chariophilorum,roſarum,ſe. portulacę,coriandri, leuiſtici, ſe. citri,ſe. aranciorum,vel limonum ſing. ʒ.vi. ligni aloes,nucis muſ. ſe. aniſorum, cardui baccæ iuniperi, oſsis de corde cerui ſing. ʒ. i. radicum tormentillæ,tunicę ſing.on.s.diptamni,radicum bugloſſæ ſing. ʒ.i.boli arm. ʒ. iiij.ſantalorum omnium ſing. ʒ.i.fragmentorum cordialium ſing. ſcrup.ij.fiat puluis.

Alius, Accipe cinamomi electi ʒ.iij. boli arm.prępar. ʒ. ij.s.terræ ſigil. ʒ.i. s.radicũ diptãni,enulæ campanę ſing. ʒ.i.s.pimpinellæ ʒ. i. baccarum iuniperi ʒ.i.s.radicum angelicę, gentianæ, doronici ſing. ʒ.s.ſantalorum omnium ſing. ʒ.i.zedoariæ ʒ. s. ligni aloes,oſsis de corde cerui,raſurę eboris ſing.ſcrup.s,moſchi gra.i.croci ſcrup.i. foliorum auri num. ij. ſacchari oñ.iiij. fiat puluis.

Alius, Accipe ariſtol. longæ,ſerpentariæ,gentianę, boli arm. prepar. terrę ſigillatæ, Diptamni, enulæ campanę,zedoariæ,ruthæ ſing. ʒ.s.radicum pimpinellę, tormentillæ,corticum aranciorum, matris perlarum ſing. oñ. i. ſacchari oñ. viij. fiat puluis.

Alius, Accipe ariſtolochiæ longæ,radicũ ſerpentarię,gentianæ, diptamni, enulæ campanæ,ruthæ,boli arm. prępar. terræ ſigillatę,tormentillæ ſing. ʒ.s.radicum pimpinellæ,corticum citri,arantiorum zedoarię, matris perlarum, cardonis benedicti ſing. oñ.i.fiat puluis.

Alius, Accipe aloes,tormentillę,boli armeni ſing. oñ.i.s.mirrhę on.i.croci oriẽtalis,terrę ſigillatę ſing.on.s.ſe. acetoſæ,aquilegiæ,ſantalorũ rub. citrinorum ſing. ʒ.ij. cinamomi,coriandri,aniſi, ſing. ʒ. iij. been vtriuſque ſing. ʒ. i. ſe. baſiliconis, caſsiæ ligneæ,ligni aloes,margaritarum,corallorum rub. oſsis de corde cerui, raſuræ eboris,rhabarbari optimi, ſing. ʒ.i.fiat puluis.

Alius, Accipe baccarum iuniperi oñ. iij.foliorum querci oñ.i. s.ruthę oñ. s. chimiamatitis ʒ.i.s.terræ ſigillatæ,boli armeni ſing. ʒ.ij.corticum citri,cinamoni, doronici,olibani,ſandaracæ ſing. ʒ.iij. ligni aloes ʒ. ij. zedoarię,tormentillę, diptamni ſing. ʒ.i.s. ambarę gra. v. moſchi gra.viij. puluerizentur groſſo modo.

Alius,Accipe boli armeni,terræ ſigillatę,tormentillę,ſing.oñ.i.gentianæ diptamni ſing.oñ.s.croci, ſpetierum diamoſchi ſing. ʒ.ij.foliorum auri,argenti ſing. num. vi. ſacchari ad pondus omnium.

Alius, Accipe radicum ariſtol. longę,ſerpentariæ,ſing.oñ.s.pimpinellę,tormentillæ corticis citri ſing.oñ.i.boli armeni,terræ ſigillatę, diptamni, enulæ campanæ ſing.oñ.s.zedoariæ on.i.ruthę oñ.s.matris perlarum on.i,gentianæ on.s.fiat puluis.

Alius, Accipe boli arm. oñ. ij. zedoariæ on.i.cinamomi on.s.tormẽtillę,diptamni,ſantali,rub. ſing. ʒ.ij.s.raſuræ eboris ʒ. i. s. ſpodij,anthorę ſing.ſcrup.ij.corticum citri,margaritarum ſing. ʒ.i.ſmaragdi,rubini,hyacinthi, ſaphyri ſing. ſcrup. i. vnicornu, charabæ ſing. ſcrup.s. oſsis de corde cerui ʒ. i.foliorũ auri,& argenti, ſing. ſcrup. i. ſacchari ad pondus omnium.

Alius, Accipe ſulphuris partem vnam,cerę p.ij. diſſoluantur ſimul, deinde infundantur in aqua frigida ſimul,ſulphur facit formulas in modum digiti,& ſeparabitur à cera,quod ſulphur colligitur,exicca. Item adde duplũ cerę huic ſulphuri,accipe huius ſulphuris rubificati,ſanguinis taxi oñ.i.s. Croci orientalis. oñ. i. s. nucis vomicę. ʒ.i.raſuræ cornu cerui extremitatis prope caput.diptamni ʒ.ij. fiat puluis,propina cum theriaca, antequam dormiat.

Alius, Accipe aloes hepa.mirrhę,cinamomi,boli armeni,pimpinellę,diptãni,tormentillæ,ſing. ʒ.ij.croci,gentianæ, macis ligni aloes,maſticis ſing. ʒ.s.fiat puluis.

Alius, Accipe radicum pimpinellæ,tormentillæ,valerianæ,zedoariæ, diptamni, corticum citri, cinamomi, croci ſing. oñ. i. radicum enulæ camp. doronici, cornu cerui,ſantali vtriuſque,ſe. baſiliconis,marubij,meioranæ,meliſſæ,calamenti,ruthę, ſcabioſæ,roſarum rub. florum boraginis,bugloſſæ, anthos,chariofilorum,corallorũ rub. terræ ſigillatæ ſingulorum ʒ.ij.boli arm. oñ.s.ligni aloes,oſsis de corde cerui, ſpetierũ de gẽmis ſpetierũ lętificantis alm. lętitiæ Gal. diarodon abb.ſing. ʒ.i.frag. ſmarag. hyacinthi,ſaphiri,margaritarum, ambræ moſchi, ſing. gra. v. fiat puluis.

Alius,Accipe gentianæ,diptamni albi,tormentillę,carlinę,boli armeni ſing.ʒ.i. ſantalorum rub. cornu cerui vſti, zedoariæ corallorum rub. ſing.ʒ.s.caphuræ grana iiij. fiat puluis. Doſis eſt ʒ. ij. cum on.iij. aquæ ſcabioſæ,vel endiuiæ,& cum theriaca ad quantitatem fabæ,cum iam peſte affectus ſit.

Alius, Accipe radicum tormentillæ ſantalorum rub. diptamni albi cornu cerui vſti,margaritarum boli arm. ariſtol. rot. ſing.ʒ.i.caphuræ ʒ. s. mirrhæ, pimpinellæ ſing.ʒ.i.ſmaragdorum,terræ ſigillatæ ſing.ʒ.ij.ſe.citri, croci ſing. ſcrnp.i.vnicornu, hiacinthi,ſing. ʒ.s.ſacchari ʒ.ij. fiat puluis ſubtiliſsimus.

Alius curatiuus veneni, Accipe radicum tormentillæ.ʒ.i.s. biſtortæ,diptamni, gentianæ,aſſari,baccaræ,milij ſolis, hypericonis ſin. ʒ.sg.ellebori albi ʒ.ij.fiat puluis ſubtiliſsimus, doſis ʒ.i.cum vino.

Alius contra venena, Accipe boli arm.on.iiij.terræ ſigillatæ on.i.liquiritiæ raſę, corticum citri,ſe.citri,raſuræ eboris,cornu cerui crudi, radicum tormentillæ, ſing. on.s.corallorum rub.ſe. acetoſæ coriandri præpar. ſing.ʒ.ij.fiat puluis.

Alius, Accipe tormentillæ ſantalorum rub. diptamni, cornu cerui uſti, margari tarum prepar. boli arm. prępar. ſing.ʒ.i.caphuræ,mirrhæ,pimpinellæ, ſmaragdorũ, terrę ſigillatę, ſe. citri excorticati ſing. ſcrup.i. ariſtolochiæ vtriuſque ʒ. i. hyacinti ʒ.s. fiat puluis.

PRO PAVPERIBVS.

Acipe foliorum ruthæ,verbenæ,cardui benedicti,ſcordij ſing. ʒ. iij. radicum ce lidoniæ maioris,pimpinellę,helemi ſing.on.s.diptamni ʒ. iij.tormentillæ on.i.ariſtolochiæ rot. ʒ.vi. boli arm.on.i.s.mirrhę optimæ,cornu cerui præparati.on.i.fiat puluis doſis eſt on.s.

Alius bezuarticus, Accipe boli arm. on. ii. roſarum rub.ʒ.i. ſe. acetoſæ, ſe. citri excorticati,cornu cerui uſti,ruthæ,doronici,ſuccini, ſe.cardonis benedicti,corallo rum vtriuſque,ligni aloes, ſerici crudi, ſantalorum omnium, margaritarum perforatarum,oſsis de corde cerui ſing.ʒ.i. ſmaragdorum ſcrup. ſpetierum, diamargaro. frig. tormentillę, diptamni, tunici, ſcabioſę coriandrorum præpar. terræ ſigillatæ ſing.ʒ.ij. caphuræ ſcrup.ij. croci grana xv. ambaræ ſcrup. ij. moſchi ſcrup. iiij. fiat puluis.

Alius, Accipe pimpinellæ,tormentillæ,ſerpentariæ,ſing. on.i. ſigilli ſalamonis, diptamni ſing.on.s.praſsij,raphani maioris ſing.ʒ. ii. radicum ſtrutij, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſing. on.i. s. nucis vomicæ, vnicornu, cornu cerui prępar. margaritarum croci,ſing.ʒ.i.fiat puluis.

Alius, Accipe pimpinellæ,tormentillæ ſing. on. s. diptamni ʒ. iij.terræ ſigillatę. ʒ.iij.boli armeni on. s.been vtriuſq; ſing.ʒ.ij.margaritarum ʒ.i.ſmaragdi ʒ.ii.oſsis de corde cerui,ligni aloes ſing.ʒ.i.ſacchari on.i.fiat puluis doſis ʒ.i.cum aqua acetoſæ,aut cum vino albo.

Alius,qui preualet omnibus alijs contra peſtem,& eſt expertus, cuius ſi ſumatur omni die ſcrup. i. pręſeruat,ab omni peſtilentiali morbo,& prohibet omnem putredinem gigni in corpore,ſed cor,& eius contenta corroborat,& refrigerat, & ſi peſtis incipit,aut quis iam affectus ſit peſte,propinetur ʒ.i.cum aqua valerianæ,aut vino,poſtea ſudet bene & ſudorem abſtergat. Accipe caphurę ʒ.iij. zinz.oñ.i. s. croci ʒ. ij. diptamni oñ. i.s. aloes ſuccocitrini ʒ.i. vnicornu ʒ.iij.s. nucis vomicæ,pul. liberantis,ſaluificantis,bezuartici ſing. ſcrup. ij. foliorum auri, argenti, ſing. num. iij. fiat puluis ſubtiliſsimus.

Alius, Accipe terræ ſigillatæ ʒ. ij. boli armeni ʒ. i. s. ligni aloes ʒ. i. baccarum iuniperi ʒ. i. ſe. citri ſcrup. ij. cinamomi ʒ. ij. roſarum rub. ſantalorum amborum croci ſing. ſcrup. i. fiat puluis.

Alius qui eſt optimus,& in omni cardiaca paſsione. Accipe zedoariæ, doronici,florum boraginis,bugloſſæ,meliſſæ ſing. ʒ.s. corallorum rub. margaritarũ frag. omnium ſe. citri excorticati,been vtriuſque,croci,ſing. ʒ.i. miſ. & puluerizentur, doſis eſt,a ʒ.i.vſq; ad duas,cum vino,aut aqua bugloſſæ.

Alius, validior,in omni cardiaca paſsione,Accipe ſe. citri mundati à corticę oñ. j. zedoarij,doronici been vtriuſque ſing. ʒ.i.s. florum boraginis, bugloſſæ meliſſæ ſing. ʒ.i. corallorum rub. margaritarum,rubini,granati,hyacinthi,ſaphiri ſing. ʒ.i. auri limati ʒ.s. ſmaragdorum ʒ.ij.s. croci ʒ.i.s. coriandrorum prępar. ʒ.i. oſſis de corde cerui,vnicornu,ſing. ʒ.s. terræ ſigillatæ, boli arm. ſing. ʒ.ij. ſpecierum diamuſci dulcis ʒ.ij.s. doſis a ʒ.i.vſq; ad duas, cum aqua bugloſſæ.

Alius, Accipe ſe. citri excorticati ʒ.i. corallorum rub. ſcru.i.ſmaragdorum ſcru. j. croci gra.v. redigantur in puluerem tenuiſsimum, & propinetur vna vice ideſt in vna doſi.

Alius Rec. Maſticis oñ.i. ſpicæ oñ.s. euforbij electi quartam vnam puluerizentur ſubtiliter,& miſceantur,doſis a ʒ.s. vſque ad ʒ.i.plus,& minus,ſecundum vires, & ętates,cum aqua cardi benedicti,deinde ęgrum cooperiat,ſudabit, aut purgabit per ſeceſſum,aut per vomitum,autem omnia ſimul facit exire,& bubonẽ,ſiue antracem,& venenum ab intimis,ad extimas partes propellit, epoto puluere pri. die ſe feſſum,laſſum,defatigatum ſentiet,non autem ſic diebus ſequentibus, & ualet in principio.

TRAGEA CONTRA PESTEM.

Rec. ſpecierum electuarij liberantis on.i. tormẽtillæ,diptamni,an.ʒ.iij.pimpinellæ ʒ.ij.s. doronici,cinamomi,ſe. citri,zedoariæ an. ʒ.ij.ſacchari ad pondus omnium fiat trazea,hæc propinetur nutricibus tempore peſtis lactantibus mane & ſero,ad quantitatem exagij.

DE CONFECTIONIBVS.

Ex his pulueribus,vel ſimilibus electuaria,pillulas,trochiſcos,confectiones,morſelos,tabulata, aquas conficere poſſumus,vt exempli gratia.

Accipe ſpecierum triaſandalorum ʒ.ij. diarodon abbatis ʒ. s.terræ ſigillatæ ʒ.ij. gemmarum omnium ʒ.ij. margaritarum ʒ.i.s.boli arm. ʒ. iij. ſacchari albi oñ. vi. diſſoluti in aqua bugloſſę,formetur confectio in morſelis ʒ.iij. ſed in tempore frigido addantur ſpecies elect. de gemmis,aut ſpecies diamoſchi.

Alia, quæ eſt admirandi effectus, & vocatur confectio de terra ſigillata, Accipe boli armeni probi ʒ.i. terræ ſigillatæ ʒ.s. ſe. citri excorticati ʒ.ij. cinamomi optimi ʒ.vi. coriandrorum prępar. ʒ.iij. galangæ, zedoariæ ſing. ʒ.i. pulueris cordialis ʒ.iij. ſacchari taberzet quantum ſufficit diſſoluti in aquis bugloſſæ roſarum, & acetoſæ, turcæ, in quibus aquis infuſi fuerint ſantali, formetur confectio in morſelis, in febrientibus auferantur cinamomum, galanga, & zedoaria.

Alia, Accipe boli arm. oñ. ij. cinamomi oñ. s. zedoariæ ʒ. ij. radicum tormentillæ, diptamni ſing. ʒ.ij. s. croci ʒ.i.s. ſpodij ſe. acetoſæ, ſing. ſcrup.ij. corticum citri, margaritarum ſing. ʒ.i. ſmaragdorum rubinorum, hyacinthorum, ſaphirorum ſing. ſcrup.i. carabæ vnicornu corallorum rub. ſing. ſcrup.i. oſſis de corde cerui ʒ.i. auri, & argenti limati, ſing. ſcrup.i. ſacchari in aquis roſarum, ſcabioſæ, diſſoluti, lib. fiat confectio in morſelis.

Alia, theriacalis, Accipe ſpecierum triaſandalorum, diarodon abbatis diamargaritonis, de xilaloes, ſing. ʒ.ij. mirrhæ, croci, ſing. ſcrup. s. theriacæ ʒ. iij. ſacchari albi lib. i. diſſoluti in aqua diptamni, fiant morſeli.

PRO PAVPERIBVS.

Accipe pulueris aurei, aloes hepatici citrini, mirrhæ ſing. ʒ. i. croci, caphurę ſingu. ſcrupu. s. theriacæ oñ. s. ſacchari diſſoluti, in aqua vitæ, lib. i. formentur morſeli.

Alij, Accipe ſpecierum diamoſchi dulcis, triaſantalorum ſing. oñ. s. ſpecierum diamargaritonis ʒ. iij. ſpecierum diacamareon ʒ.vi. ſpecierum diarodon abbatis, ſpecierum elect. de gemmis ſing. ſcru.ij. rhabarbari, croci, oſſis de corde cerui ſing. ʒ. iij. ſquinanti ʒ.i.s. radicum tormentillæ ſe. acetoſę, portulacę, ſcariolę, zedoariæ, corallorum rub. boli arm. terrę ſigillatæ ſing. oñ. s. radicum diptamni oñ. i. s. moſchi ʒ.i. theriacę oñ. ij. mitridati oñ. i.s. foliorum auri num. xv. ſacchari diſſoluti in aqua acetoſæ q. s. fiat confectio in morſellis.

Alia, accipe ſpecierum letificantis Gal. ʒ. ij. s. ſpecierum elect. de gemmis ʒ. iij. diamoſchi amari ʒ. i. s. theriacę ʒ. ij. raſurę vnicornu ſcrup. i. terræ ſigillatę boli armeni, ſing. ʒ.s. corallorum rub. ſcrup.s. pulverizentur tenuiſsime cum lib. i. s. ſacchari diſſoluti in aqua acetoſæ formentur morſelli, ponderis ʒ.ij.

Alij, accipe ſantalorum omnium ʒ. i. cinamomi ʒ. s. oſſis de corde cerui ſcrup. i. margaritarum, raſuræ eboris, ſaphiri, ſmaragdi, hyacinthi, rubini, granati ſing. ſcrup. ij. cornu cerui vſti ſcrup. i. s. been vtriuſque limaturę auri, & argenti ſcrup. i. foliorũ auri num. xv. ſe. acetoſę, ſe. citri ſing. ſcrup. i. s. corticum citri ʒ. i. muſci, ambrę ſing. gra. v. boli armeni, terrę ſigillatæ ſing. ʒ. i. radicum diptamni, pimpinellæ, piperis longi ſing. ʒ. i. s. ſacchari diſſoluti in aqua roſata q.s. fiant morſelli.

Alij, accipe tormentillę, diptamni, pimpinellę, boli arm. præpar. terræ ſigillatæ Ariſtol. longę, cinamomi ſing. ſcrup. iiij. ſe. acetoſę, ſpodij, ſing. gra. vij. omnium ſantalorum ſing. ſcrup. i. ſe. citri, raſurę eboris, mirrhæ ſing. ſcrup. ij. aloes oñ. s. rhabarbari ʒ. i. ſpicę gra. iij. margaritarum, corallorum rub. hyacinti, rubini, vnicornu, ſing. gra. ij. ligni aloes ſcrup. s. oſſis de corde cerui gra. vij. croci ſcrup. i. ſmaragdi gra. iij. ſaphiri ſcrup. i. s. caphuræ gra. viij. foliorum auri & argenti num. iij. fiat puluis cum s. q. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea, formentur morſelli.

Alij, accipe tormentillę, diptamni, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſing. ʒ. ij. gentianæ ſaluię, ſerpentariæ, betonicæ, pimpinellæ, corallorum amborum clempni ſingu.

ʒ.i.

ʒ.i.caſtorij,caphuræ,zedoariæ,coriandrorum præpar. ſerici vſti,xilaloes croci ſing. ʒ.s. oſſis de corde cerui vnicornu mirrhæ ſing.ſcrup.i.morſus diaboli ʒ.i.ſpicę,ſpodij,ſantalorum omnium ſing. ſcrup.s. ſacchari in aqua acetoſę diſſoluti q.s. formetur ponfectio in morſellis.

Alij,Accipe boli armeni ʒ.ij.s. tormentillæ, tunici, diptamni, ſandalorum rub. pimpinellæ ſing. ʒ.s. raſuræ eboris,ſpodij,corticum citri ſing. ſcrup. ij. s. vnicornu ſcrup.i.s. corallorum rub. ſcrup.ij.s. terræ ſigillatæ ʒ.i. margaritarum ſcrup.ij. frag. rubini, ſmaragdi, ſaphiri,granati hyacinthi ſing. ſcrup.i.croci ʒ.s. caphuræ gra. iij. moſchi ſcrup.s. ambræ gra.iiij. foliorum auri num.iiij. cinamomi ʒ.i. ſacchari lib. ij.s. in aqua ſcabioſæ diſſoluti,q.s. fiat confectio in morſellis.

Alia,Accipe diptamni,tormentillæ,zedoariæ, pimpinellæ, cinamomi, ſing. ʒ. ij. raſuræ eboris, ſuccini albi, boli arm. præpar. luti ſigillati, ſing. ʒ. i. s. . . . . . . ruthę,iuniperi ſing. ʒ. i. aloes,mirrhæ,croci ſing. ſcrup. ij. Maſtiches ſcrup. ij. ſacchari oñ. xx. In aqua acetoſæ, carduncelli diſſoluti quantum ſufficit fiat confectio in tabulis.

Alia,Accipe granati,ſmaragdi ſing. ʒ.s. ſaphiri, margaritarum ſing. ʒ.i.s. xilaloes ſcrup. iiij. cinamomi oñ.i. roſarum ʒ.i. corallorum amborum ſing. ʒ. s. ſerici crudi,oſſis de corde cerui ſing. ſcrup. i. tormentillæ,boli armeni ſing. ʒ. ij. been albi,rubei,ſing. ſcrup.i. terræ ſigillatæ ſcrup.iiij. vnicornu ʒ.i. radicum valerianæ,betonicæ,diptamni,zedoariæ ſing. ʒ. s. foliorum auri num. v. ſacchari diſſoluti in aqua roſata q.s. fiat confectio,in rotulis.

Alia ſpecierum liberantis ʒ.ij. radicum ſerpentariæ, diptamni, pimpinellæ, ſing. ʒ.i.s. ariſtolo. ro. ʒ.i. zedoariæ ʒ.iij.cinamomi ʒ.i.s. xilaloes ʒ.i.s. luti ſigillati ʒ.i. boli armeni ʒ. ij. mirrhæ rub. ʒ.i. rhabarbari oñ.s. ſpicæ ſcrup. i. croci ſcrup. ii. ſe. ſancti. ſe. citri,acetoſæ ʒ.s. corallorum rub. ʒ. ij. oſsis de corde cerui ʒ. i. puluerizentur,& miſceantur,& pro qualibet oñ. s. huius pul. cum oñ. vi. ſacchari diſſoluti in aqua roſata formetur confectio in tabulis.

Alia Accipe trochiſcorum de caphura oñ.s. ſacchari albi lib.s. diſſoluti in aqua roſata formetur confectio in morſellis peſte affecto detur cum aqua acetoſæ,& parum ſudet,& hoc per quatuor dies.

Alia,Accipe conſerue roſarum oñ.ij. ſantalorum omnium ſing. ʒ. s. cinamomi ligni aloes ſing. gra. xv. oſſis de corde cerui , been albi rub. ſing. ſcrup. tormentillę,boli arm. terræ ſigillatæ,corticum citri ſmaragdorum ſaphiri,granati , hyacinthi ſing. ſcrup. i. moſchi,ambræ croci ſing. gra. iiij. ſacchari oñ. viij. diſſoluti in aqua roſata,& fiant morſelli.

Alia,Accipe cinamomi ʒ.ij. zedoariæ ſcrup. iiij. tormentillæ,diptamni ſing. ʒ.i. raſuræ eboris ſcrup. ij. s. pimpinellæ,cornu cerui vſti,ariſtolochiæ rot. ſcrup. ij. boli armeni,ſe. acetoſæ ſing. ʒ.s. ligni aloes,ſe. citri ſing. ſcrup.i. ſpecierum diarodon diambræ ſing. ſcrup. ij. s. ſacchari diſſoluti in aqua roſata lib.i. formetur, confectio in tabulis.

Alia , Accipe ſpecierum confectionis præſcriptæ theriacalis ʒ. ij. ſpecierum diambræ,roſatę nouellæ,ſpecierum elect. de gemmis frig. ſing. ʒ.s. ſpecierum diamargaritonis,diatriaſantalorum,corallorum rub. ſing. gra. xv. gemmarum electuarij de gemmis ſcrup. s. ſacchari oñ. vi. diſſoluti in aqua roſata , formetur confectio in tabulis.

Alia ſmaragdorum,ſpodij,cinamomi,tormentillæ,boli arm. ſing. ʒ.i.s. ſantalorum alborum,& rub. roſarum rub. ſing. ʒ.i. hyacinthi, granati, ſaphiri , corallorum

rub. radicum valerianæ,betonicæ,diptamni,zedoariȩ ſing. ℨ.s. terrȩ ſigillatȩ, ligni aloes ſing. ſcrup. iiij. ſerici crudi oſſis de corde cerui, been vtriuſque ſing. ſcrup. i. foliorum auri num. xv. moſchi gra.v. ſacchari diſſoluti in aqua roſata q.s. fiat confectio in rotulis.

Alia, Accipe boli arm. oñ. i. terræ ſigillatȩ oñ. s. carabȩ ℨ. ij. tormentillȩ zinz. albi ſing. ℨ.ij. cinamomi oñ. s. ſpecierum elect. de gemmis oñ. s. ſacchari diſſoluti in aqua roſata q.s. fiat confectio in tabulis.

Alia, Accipe boli armeni,terræ ſigillatæ ſing. oñ. s.mannȩ,tormentillȩ ſing. ℨ. ij. cinamomi on.s. zinz.macis ſing.ℨ.s. cariophilorum ſcrup.i.florum boraginis, bugloſſȩ,roſarum,anthos,carabȩ, ſpodij,corallorum rub. ſantalorum rub. been albi rub. corticis citri,oſsis de corde cerui,raſuræ eboris, calami aro. ſing. ſcrup.i. ligni aloes ℨ.i margaritarum,ſaphyri,ſmaragdi,ſe. acetoſæ,ozimi ſing. ſcrup. i. ſacchari albi,q.s. diſſoluti in aqua roſata,fiat confectio in tabulis.

Alia, Accipe boli arm. prȩpar. ℨ.vi. cinamomi electi ℨ. iij. radicum tormentillæ on.s. ſe. citri,hyacinthi,ſmaragdi ſing. ſcrup ij. cariophilorum ℨ.i.macis ſcru. s.ſacchari diſſoluti in aquarum tormentillæ,diptamni,meliſſæ,ſcabioſæ,ſing. on. i. roſaceȩ on.i.s. fiat confectio in rotulis.

Alia, Accipe ſmaragdorum,margaritarum,ſpodij,cinamomi interioris, tormentillȩ,boli armeni ſing. ℨ.i s ſantalorum alb. rub. roſarum, vnicornu ſing. ℨ. i. hyacinthi,granati,ſaphyri corallorum alborum rubeorum,radicũ valerianæ,diptamni, zedoariȩ ſing. ℨ s. ligni aloes,terrȩ ſigillatæ,ſing. ſcrup iiij. ſerici crudi, oſſis de corde cerui,been albi,rub. ſing. ſcrup. i. auri fini,& foliati,num. xv. ambrȩ,moſchi ſing. gra.v. ſacchari diſſoluti in aqua roſata q.s. fiat confectio in tabulis.

Alia, Accipe boli armeni,terrȩ ſigillatæ ſing. ℨ. iij tormentillæ diptamni,ſe.acetoſæ,end, citri,coriandri prȩparati,ſantalorum omnium ſing.ℨ.i. margaritarum,corallorum alborum rub. raſuræ eboris, carabæ, ſpodij, oſsis de corde cerui, been vtriuſque,doronici,cardamomi,macis,ligni aloes,caſsiæ lignee̜,zedoariæ,ſing. ℨ.s. ſmaragdi,hyacinthi,granati,ſerici crudi inciſi,ſing. ſcrup.i. caphuræ gra.vij.ambrȩ, moſchi ſing. gra.iij conſeruæ roſarum, nenufaris, ſing. on. s. ſacchari diſſoluti in aqua roſata lib.ij. formetur confectio in morſellis.

Alia, Accipe cinamomi electi ℨ.ij. radicum bruſci,aſparagi,diptamni ſing.ſcru.i. gentianæ ſcrup. s. zedoariæ,cardamomi,ſe. ſandi, aniſi, feniculi, hyacinthi, ſmaragdi,ſaphiri,granati,ſerici crudi ſing. ſcrup. s oſſis de corde cerui ℨ. s. ligni aloes ſcrup.i. croci gra.vi. aloes,ſuccocitrini ℨ.ij. s. ſacchari diſſoluti in aquis cicorij, & feniculi q.s fiat confectio in rotulis.

Alia, Accipe ſpecierum triaſantalorum ℨ.ii.diarodon abbatis ſing ℨ.s electuarij de gemmis ſiue ſpeciebus, gemmarum ſing. ℨ. ij. boli armeni ℨ. iij. terræ ſigillatæ ſcrup. ij. ſacchari diſſoluti in aqua bugloſſæ lib.i.s. fiat confectio in morſellis ad pondus ℨ. iij.

Alia, accipe hyacinthi,granati,ſaphyri ſing. ℨ.i. ſantalorum alborum, rub. ſing. ſcrup. i ſpodij,boli arm ſing. ℨ. iiij. terræ ſigillatæ vnicornu, ſing. ℨ.i. foliorum auri,& argenti,ſing ℨ. ij. ſacchari diſſoluti in aqua acetoſæ quantum ſufficit fiat confectio in rotulis.

Alia liberantis, accipe radicum tormentillæ mundatæ, ſe. acetoſæ, end. ſe. citri excorticati,coriandri prȩparati ſing. ſcrup. ij gra. v. omnium ſantalorum ſing. ℨ. s. boli arm. terrȩ ſigillatȩ ſing. ℨ.i.s. margaritarum,corallorum rub. alb.electri candidi,ſpodij,diptamni,helemij,oſſis de corde cerui, been, vtriuſque doronici, zedoariȩ.

riæ,cariophilorum, cardamomi, xilaloes, macis ſing. gra.xv. cinamomi ſcrup. iiij. gra. v. croci ʒ.i. frag. hyacinthi,ſmaragdi,granati,ſaphyri,ſerici crudi,galliæ moſchatę ſing.gra.v. moſchi, ambræ ſing. gra. 15. in ſubtiliſsimum puluerem omnia redigantur,poſtmodum accipe harum ſpecierum oñ.i. conſeruæ roſarum oñ. s. penidij ʒ.ij. ſacchari lib. i.diſſoluti in aqua roſata, & formentur morſelli.

Alia regia,Accipe cinamomi ʒ.iiij. cariophilorum,roſarum rub. ſe. portulacæ, coriandri pręparati,raſuræ eboris ſing. ʒ. iij. raſuræ cornu cerui, ſe. citri mundati, ſe. arantiorum,vel limonum ſing. ʒ.vi. ligni aloes,nuciſmuſ. marani,aniſi ſe.bombacis,ſerici crudi,baccarum, iuniperi, oſsis de corde cerui ſing. ʒ. i. radicum tormentillæ,radicum tunici,ſeu cardui benedicti, ſing. ʒ. iiij. diptamni cretenſis,ſcabioſę,corticis,radicis bugloſſæ,ſing. ʒ.i. boli armeni pręparati on.iiij. ſantalorum rub. lutei,albi ſing. ʒ.ii. margaritarum albarum ʒ.vi.ſaphyri,hyacinthi,ſmaragdorum,granati,ſardi ſing. ʒ.i. ſacchari diſſoluti in aqua roſata q. s. formetur confectio in tabulis.

Alia,accipe margaritarum ʒ.i. hyacintorum ʒ.s. cinamomi,gariophilorum,macis,ſing.ſcrup.ii. corallorum rub. ʒ.i.s. limaturæ auri,& argenti,ſing. ʒ. i. ſacchari in aqua roſata diſſoluti q.s. formetur confectio in tabulis.

Alia,quæ eſt delectabilis,rec. margaritarum ʒ.i. hyacinthorum ʒ. s. cinamomi gariophilorum,macis an. ſcrup.ii. corallorum rub. ʒ.i.s. limaturæ auri, & argenti añ. ʒ.i. ſacchari albi diſſoluti in aqua cinamomi quantum ſufficit,formetur confectio in tabulis.

Diamoſchum dulce, de quo Serapion 2. breuiarij cap. vltimo, doſis ʒ. i. cum aqua bugloſſæ,pariter Auic. trac. v. lib.i.cap.42.ſub titulo p. confectionis de moſcho, doſis eſt ad pondus ciceris cum vino odorifero,dicit, quòd talis confectio facit, ad pulſum cordis, ad meliam, & ad anhelitus difficultatem, & eſt medicina confortans animam.

Diamoſchum amarum Auic. cap. 45. in trac. primo v. lib. valet ad pulſum cordis, & alguesues,& ad apta epiglottis, exiccat humoroſitates ſtomachi doſis ʒ.ij. cum oñ.iij. aquę boraginis.

Confectio diambra meſuæ ſublimiter cerebrum,cor confortat,doſis ʒ. s.

Confectio de gemmis meſuæ,confectio de hyacintho. Auic. lib. v. tract. v. pro regibus.

Confectio diamargaritonis. Auic. doſis eſt ʒ.i. cum vino.

Confectio diamargaritonis Nicolai.

Auenzoar, primo Theyſi,tract. 12. cap. 2. proponit hanc confectionem,quę recipit margaritarum ſetæ crudæ,ſe. baſiliconis,gariophilati,ſe. boraginis, bugloſſę, añ. aureos x. corticis citrorum,ſcedes indi,gariophilorum,macis añ. aur. iiij. purę ambrę,atque perfectę,aut.ij.

Terrantur vnaquęque medicinarum optime per ſe.

DE PILLVLIS NON PVRGANTIBVS.

Ex illis etiam pulueribus, ſi non placent confectiones illæ præſcriptæ, confici poſſunt pillulæ,uel trochiſci,quemadmodum huiuſmodi ſunt.

Accipe ligni aloes ʒ.s. tormentillę ſcru.ij.diptamni ſcrup.i. zedoariæ,xilobalſami,ſing. ʒ.s.croci ſcru.i. chariophilorum ſcru.v. verbenæ ʒ. s. cornu cerui ſcrup. ij,

ſantalorum rub. ſcrupu. i. corallorum omnium, ſe. acetoſę ſingu. ʒ. s. boli armeni prępararati oñ. iij. gemmarum, ſpecierum electuarij de gemmis ſingu. ʒ.i.s.caphurę gra. iiij. formentur pillulæ cum acetoſitate citri, aut uino de ribes, nam iſtæ pillulæ, appellantur pillulę de ligno aloes.

Alię, accipe ligni aloes, zedoariæ, xilobalſami, verbenę ſing. ʒ. s. tormentillæ, diptamni, cornu cerui, ſantalorum rub. ſing. ſcrup. ij. croci, cariophilorum ſing. ſcrup. i. corallorum rub. ſucci acetoſæ ſing. ʒ. s. margaritarum ʒ.i. caphurę ʒ. iiij. formentur pillulæ, cum ſy. de corticibus citri.

Accipe ſe. citri, zedoariæ, cinamomi, ſing. oñ. s. croci, meliſſæ, oſsis de corde cerui, ſing. ſcrup.i. pinearum, terræ ſigillatæ, ſing. ʒ.i.s. foliorum auri num.iij. diptãni, valerianæ ſing. ʒ.s. pulueris liberantis ʒ.iij. ſantalorum rub. alborum ſing. ſcru. ij. incorporentur ſimul cum ſucco roſarum, & cum colla gummi tragachanti, pro omni ʒ. formentur pillulæ xi. & vocentur pillulæ liberantes.

DE TROCHISCIS.

De trochiſcis ex illis pulueribus huiuſmodi ſimiles componi poſſunt.

Accipe terrę ſigillatę oñ.i.s. boli arm. mirrhæ, ſe. citri, ſing. ʒ. i. ſmaragdi, zedoariæ, diptamni, pimpinellæ, caphuræ ſing. ʒ. iij. croci ſcrup. i. tormentillæ ʒ.i. conterantur omnia, & cum modico theriacæ, & ſy. de acetoſitate citri formentur trochiſci, & iſti appellantur trochiſci de pimpinella, vel talis.

Accipe xilaloes ʒ.s. croci ʒ.s. cornu cerui ʒ.ij. tormentillæ, terræ ſigillatę ſing. ʒ.s. ſe. acetoſæ, diptamni ſing. ʒ.i. zedoariæ ʒ.s. gemmarum electuarij de gemmis ʒ.i.s. xilobalſami ʒ.s. margaritarum ʒ.i. ſantalorum rub. ʒ.i. corallorum rub. ʒ.ij. cum ſyrupo de citro, & ribes formentur trochiſci, qui etiam poſſunt ſummi, cum vino albo, & aqua roſata, & iſti appellãt trochiſci ex xilaloes, uel tales, qui appellantur trochiſci ex criſtalo.

Accipe emblicorum, carabæ, ſtecados arabici, ſe. citri excorticati corallorum rub. ſpodij, raſurę eboris ſing. ʒ. s. ambræ, margaritarum, myrtilorum, croci ſingu. ʒ.i. terrę ſigillatæ, boli arm. ſing. ʒ.i.s. caphuræ ʒ.s. cinamomi ʒ.s. criſtalli optimi triti ʒ.ij. caphura, & cinamomum, ſimul contundantur, reliqua uero per ſe, poſtea vero cum ſy. de acetoſitatæ citri formentur trochiſci, vel tales.

Accipe boli armeni prępararati ʒ. i. thęriacę oñ. s. ſe. citri oñ. s. mirrhę pręmorſæ, zedoariæ, diptamni, pimpinellæ, ſing. ʒ. ij. s. croci, ſmaragdi caphuræ, margaritarum ſing. ʒ.i. tormentillæ ʒ.vi. cum ſyrupo de acetoſitate citri formentur trochiſci cum aqua uitæ, bezuartica, doſis oñ. s. exhibeatur, antequam eat dormitum, vel talis.

Accipe boli armeni, diptamni, mirrhę, zedoariæ, pimpinellæ ſing. ʒ. iij. theriacę oñ. iij. croci ſcrup. i. ſerici crudi ʒ.i. caphuræ margaritarum, ſmaragdorum, corallorum amborum ſing. ʒ.i. tormentillæ ʒ. vi. ſcrup. ij. ſe. citri oñ. s. ſe. acetoſę, ozimi ſingu. ʒ. ij. oſsis de corde cerui, ʒ. i. carpobalſami, xilobalſami, been vtriuſque ſing. ſcrup. ij. cariophilorum ʒ. ij. cum aqua theriacali, & ſyrupo de acetoſitate citri, formentur trochiſci, & deaurentur, uel tales, qui prouocant ſudorem.

Accipe radicum, tormentillę, pimpinellę, ſe. end. acetoſę ſing. ʒ. ij. corallorum rub. alb. vnicornu, oſsis de corde cerui ſing. gra. v. boli arm. terrę ſigillatę, omnium ſantalorum ſing. ʒ.i. ligni aloes crudi, mirrhę, maſticis, calamenti, croci, zedoarię,

caſſię

caſsię ligneę ſing. ʒ.s.caphuræ grana xij. & theriaca formentur trochiſci,quorum vnus ponderet ʒ.i. Da pro vice trochiſcum vnum cum aquis boraginis,bugloſſę, acetoſæ, aut meliſſæ, vel talis.

Accipe boli arm. oñ.ij.terræ ſigillatæ oñ.i.croci, mirrhæ ſing. ʒ.i.ſpetierum diamargaritonis frig. diambræ,diarodon ſing. ſcrup. i. diapapaueris ſcrup. s. theriacæ q.s.ad incorporandum formentur trochiſci,vel talis.

Accipe boli arm. terrę ſigillatę,gentianę rubeę baccę, lauri, tormentillę, enulę campanę,diptamni ſing. ʒ.ii.ariſtolo.rot.abſintij,mirrhę rutę coſti,caſtorij, iuniperi ſing. ʒ.i.s.cum theriaca formentur trochiſci,qui ponderent ʒ.i.s.pro ſingulo.

DE AQVIS.

INSVPER ex horum compoſitione, et craſsiori mero; quadam ad ignem diſtillatione aque exprimi poſſunt, quibus ſpiritus ſub anguſtioribus craſſorum humorum comprehenſi meatibus uehementiore, ob unitatem in primis calore maxime tenuantur, vnde arctiores meatus expreſſi tenuiores erumpunt, ſecundo calidiores pariter,atq; eadem ratione lucidiores,tertio motu agiles actione vehementiſſima, quarto ſolido, ac ſtabili humore iugiter emanantes actioni diutiſsime ſeruiũt,talis autem facultas ſpiritus vitalis obſequio freta aeris peſtiferi putredini reſiſtere poterit, eo maxime cum res,quæ à proprietate ſubſtantjæ,ac earum qualitate operantur, cum ea aqua in diſtillatione exprimantur, quales ſunt, quæ ſequuntur, & in primis ex theriaca Gentilis exprimitur,quæ hæc habet.

Accipe terræ ſigillatæ on.s.boli arm. ſe. citri condiſi,ſing. oñ. iij.radicum zedoariæ,gentianæ,diptamni albi ſing. oñ. i. tormentillæ oñ.i.s. ligni aloes,ſe. ozimi,gariophilorum cinamomi ſing. ʒ. ij. ariſtol. longæ & rot. galbani,caſſiæ ligneæ, ſing. ʒ.iiij. carabæ,emblicorum ſing. ʒ.iij.pulegij,montani, hoc eſt politrichum ʒ.s.moſchi electi ſcrup. ij. conſeruæ roſarum, diaboraginati. diabugloſati ſing. oñ. vi. conſerue violarum lib.i.ſy. de pomis,de acetoſitate,citri ſing. oñ.vi. oſsis de corde cerui ʒ. i. ferici combuſti ʒ. i. ſe. granæ ʒ. ij. belliricorum, ſmaragdorum, hyacinthorum,ſaphyrorum ſing. ʒ.s.auri argenti foliatorum ſing. ʒ.iij.margaritarum non perforatarum,& perforatarum ſing. ʒ.i.s.theriacæ optimæ antiquæ oñ.iiij. talis eſt autem modus conficiendi,vt piſtata omnia ſimul cum theriaca incorporentur,& in uitreo elambico , & eis tantum aquæ vitæ ſubtilis ex optimo vino factæ commiſceantur,vt per duorum digitorum menſuram ſupra excedat, cucurbitula vinea lutetur, & eius os ita obturetur,ne reſpiret,& permitte per aliquot dies ſimul macerari, poſtmodum deobſtrue os cucurbitulæ, & admoue roſtrum, vna cum ſuo recipiente, & ita liga iuncturas,& roſtri & recipientis ne reſpirare poſsit, poſtmodum extrahatur aqua per cineres ſuppoſito igne,cum autem aqua fuerit extracta, & feces,quæ ſuper ſunt,ſint relictæ,abſque humore,tunc per quatuor dies ponatur in balneo marię obſtructo ore vaſis,ne reſpiret,poſtmodum iterum eam aquam diſtillatam infundas ſuper illis fecibus , & ita macerentur ſimul per duos dies ſemper ore vaſis obturato, ne reſpiret,poſtmodum denuo diſtillabis appoſito roſtro,& recipiente , & ita facies tribus vicibus , poſtmodum hanc diſtillatam aquam ſeruetur in vaſe vitreo, vel argenteo,cuius ita obturetur, ne reſpiret Doſis ſanis eſt ʒ.i. copora cum aqua meliſſæ , vel cum vino,peſte affectis , Doſis eſt ʒ.ij. cum aquis conuenientibus,poſtmo

dum affecti ita ſe cuperiatur, ut ſudent.

Alia eſt aqua, quæ & ſanum prȩſeruat à peſte, & peſtilentem liberat, ſi cito propi-
netur, & hanc aquam appellant benedictam, & eſt digna laudi. Quemadmodum
teſtatur Antonius Guainerius in tractatu ſuo de peſte.

Accipe radicum tormentillȩ uiridium, ſi haberi poſſunt lib. i. radicum herbæ
tunici, diptamni ſingu. lib. s. radicum enulȩ campanæ oñ. iiij. acetoſȩ cum ſe-
minibus lib. ii. bugloſſȩ, boraginis cum earum floribus, roſarum rub. ſylue-
ſtrium ſingu. lib. i. pimpinellæ, ſcabioſæ, ſingu. lib. s. ſucci limonum lib. i.
theriacȩ optimæ lib. s. aquȩ ardentis ex bono vino diſtillatæ pluribus vicibus oñ.
ij. terrȩ ſigillatȩ, boli armeni ſing. on. ij. ſandalorum alb. rub. ſpodij, been
vtriuſque, margaritarum ſplendidarum ſing. on. i. s. oſſis de corde cerui on. i.
raſurȩ eboris on. s. croci ʒ. iij. caphurȩ ʒ. ij. foliorum auri on. s. quȩ inciſa ſint
cum forfice in fruſta minuta, deinde ſuper porphiro cum mellȩ diu ducas, ita
vt in puluerem non tactu perceptibilem ea rediges, poſtea pone, & in aqua ar-
denti in vaſe, cuius obturetur os, ne reſpiret, & ſic permitte ſimul per 15.
dies, deinde accipe margaritas ſubtiliſsime tritas, & ipſas impone in alia am-
pula cum ſucco limonum, & eius os ita obturetur, ne reſpiret, & ita ſimul
maneant per 15. dies, interim radices omnes optimo vino lauentur, vt ſint
bene mundatæ à terra, demum in umbra à uino exiccatȩ, in mortario con-
tundantur. Similiter herbæ, & flores, & roſȩ cum ſeminibus conquaſſentur,
poſtmodum omnia iſta, in vaſe quodam uitreato terreo infundantur. In quo
adde theriacam, cum illis alijs puluerizatis, & contuſis, & aquam ardentem,
cum folijs auri, & ſucco limonum, cum margaritis. Inde vaſis os obturas,
ne reſpiret, poſtea facias foueam in terra, in loco humido profunditatis trium
pedum, & in fundo fouȩ ponas viuam calcem ad altitudinem medij pedis,
deinde vas illud deſuper pone, inde impleas totam foueam fimo equino, poſt-
modum aquȩ duas ſitulas aſpergas, & ſic per 12. dies vas illud ſepultum permit-
tas, & in omnibus tribus diebus fimum illum equinum abijcias, & nouum im-
ponas, quibus expletis ab eo vaſe magdaleon illud extrahito, & eo impleas
cucurbitam vitream, & appone caput uitreum cum ſuo roſtro, cum ſuo recipien-
te & indutas omnes ita ſigilla, ne reſpiret, & per balneum mariæ aquam extra-
he lento igne, poſtmodum extractum aquam denuo hanc ſuper fecibus infun-
das, & iterum diſtilla, tertia vero vice aquam ſecunda vice diſtillatam, ex ſe
ſola diſtillato, tandem eam tertia uice diſtillatam in vaſe vitreo cuius os obturetur,
ne reſpiret, ſeruato, doſis eſt coclear vnum per ſe, vel cum alijs theriacalibus confe-
ctionibus, pulueribus. Hȩc namq; aqua ſpiritus multiplicat, ipſoſque clarificat,
membra omnia firmat, ipſaq; ita diſponit, vt cuiuſcunqne putredinis impreſſio-
nem peſtem inducere potentis nequaquam ſuſcipiant, ac peſtis venenoſitati mirum
in modum reſiſtit.

Alia, Accipe radicum tormentillæ viridium ſi haberi poſſit, lib. iij. radicum
herbȩ tunici, diptamni, enulæ campanæ, zedoarij, doronici, anthoræ, ſingu.
lib. i. s. pimpinellæ, bugloſſæ, boraginis, ſcabioſæ, berbenæ, acetoſæ, been
vtriuſque, ſcordion, thlaſpis, cardi benedicti, gentianȩ rubeæ, vincetoxici, an-
gelicæ, ſing. m. ij. roſarum rub. baccæ myrtillorum, roriſmarini ſing. m. i. omnia
hȩc groſſo modo contundantur, atq; in lib. 200. vini potentis odoriferi calidi ma-
cerentur, ſpatio temporis, trium dierum, deinde hȩc omnia ſimul diſtillentur ut ſu-
pra. Cum autem tota ferè aqua ex uino diſtillata fuerit, tunc feces per torculare
fortiter

fortiter exprimantur, cui expreſſioni adde eam aquam diſtillatam ex vino, quibus poſtmodum adde ligni aloes, gariophilorum, cinamomi, caſsiæ ligneæ, corticum citri, ſpicæ, ſpodij, ſantalorum omnium, oculorum cancrorum, ſe. acetoſe, ozimi ſe. citri, ſe. granæ, plantaginis, portulacæ, coriandrorum præparatorum, ſing. on. i. s. theriacæ finæ on. i. deinde omnia ſimul per balneum mariæ diſtilla, & cum tota ferè exiuerit aqua, tunc iterum hanc aquam diſtillatam ſuper fecibus infundas, & ita ſemper reiterabis, vſque ad nouem vices, poſtea feces per torculare fortiter exprimantur, deinde hanc expreſſionem, vna cum aqua diſtillata commiſceto, poſtmodum adde terrę ſigillatæ on. ij. boli arm. on. i. margaritarum on. s. frag. omnium ſing. ʒ. ij. foliorum auri num. centum, foliorum argenti, num. 50. oſsis de corde cerui on. i. raſuræ eboris on. s. corallorum omnium ſing. ʒ. ij. cornu cerui, vnicornu, ſing. ʒ. i. s. omnia puluerizata ſubtiliſsimæ, & ita per duos dies ſimul macerentur in uaſe ſtricti orificij, cuius os obturetur, ne reſpiret. In balneo mariæ, poſtea pone omnia hæc in cucurbitula, ut ſupra, in balneo mariæ diſtillabis, & aqua quæ exiuerit denuo infundatur ſuper his fecibus, & permitte ſic macerari in vaſe ſtricti orificij, cuius os obturetur, ne reſpiret. In balneo marię per duos dies, deinde iterum per balneum mariæ diſtilletur, deinde cum ferè tota aqua fuerit diſtillata, iterum commiſcebis cum illis fecibus, & permitte macerari per duos dies in balneo mariæ, ut ſupra, & iterum diſtillabis, tandem, hanc aquam diſtillatam, denuo ex ſe ſola, diſtilletur cum moſcho & ambra, & floribus cordialibus, & in vaſe argenteo, uel uitreo ſeruetur, in ęſtate peſte affectis cum aqua roſata ʒ. ij. propinabis, in hyeme ʒ. ij. cum aqua meliſſæ non affectis ʒ. i.

Alia, Accipe aquę vitę optimæ ex uino optimo confectæ lib. iij. s. cariophilorum, piperis longi, granorum paradiſi ſing. ʒ. i. s. nucis moſchatæ ʒ. i. macis ʒ. ij. cinamomi zinz. albi, galangæ, ſing. ʒ. ij. cubebarum ʒ. i. ligni aloes ʒ. i. zedoariæ, diptamni albi gentianæ, angelicæ, cardui benedicti, cardopacij ſing. on. i. ſantalorum alborum citrinorum ſing. on. s. theriacæ, metridati ſing. on. s. miſce in vaſe vitreo, cuius obturatum ſit os, ſimul macerentur per duos dies in balneo mariæ, poſtea per tres dies maneat ſub radijs ſolaribus in æſtate. In hyeme poſt fornacem calidam per octo dies, omni die ſemper bis commiſcendo, commouendo, & agitādo vas, poſtea per balneum mariæ, ut ſupra diſtillentur, tunc guſtabis aromata, ſi acredinem propriam adhuc ſeruant, ſi nullum ſaporem proprium habuerint, ſerua eam aquam diſtillatam in vaſe vitreo, vel argenteo, cuius os bene obturetur, ne reſpiret, ſed ſi feces illæ, ſiue aromata ea, adhuc ſeruauerint ſaporem ſuum tunc repone denuo ſuper ea aromata eam aquam diſtillatam, & diſtilla & tocies facies, quouſq; aromata amiſerunt totum proprium ſaporem, ſed in fine liga moſchi gra. ij. camphoræ gra. iij. in fine roſtri, ita aqua deſcendendo madefaciat moſchum, & caphuram doſis eſt oñ. s. cum aquis cordialibus.

Alia, Accipe theriacæ finiſſimæ oñ. iiij. radicum galangæ oñ. i. tormentillæ, diptamni boli armeni pręparati, terrę ſigillatæ ſing. oñ. s. zinz. maceros ſing. oñ. i. radicum pimpinellæ, zedoariæ, piperis longi, calami aro. gentianæ, cinamomi interioris ſingu. oñ. i. confracta groſſo modo macerentur hæc in. s. q. aquæ vitæ ex optimo vino confectæ, & pluries diſtillatæ, & denudatæ à ſuo phlegmatæ, hęc enim operiat res has, & ſuper excedat per quatuor digitos, & macerentur ſimul per 21. dies ſemper omni die agitando duabus vicibus, ſed vaſis os ſit ita obturatum ne reſpiret, poſtea diſtilletur, doſis eſt oñ. s. cum vino, aut

aqua cordiali,ſiquis eam validiorem conficere voluerit, obſeruet modum pręſcri-
ptę aquæ.
Alia,Accipe tormentillæ oñ.iij. theriacæ optimæ,methridati ſing. oñ.s. boli ar-
meni,terræ ſigillatæ ſing. oñ.s. caphuræ ʒ. ij. ambræ griſię ſcrup.i. piperis longi oñ.
i. gentianæ,diptamni,ſpecierum diamargaritonis,radicum ariſtolo.vtriuſque ſing.
ʒ.iij. pulueris liberantis ʒ. iij. macerentur in aqua uitæ ut ſupra diſtillentur, doſis
on.s. cum aquis ſcabioſę,valerianæ,acetoſę.

Alia,Accipe foliorum lauri on.iiij. florum anthos on.ii. foliorum indi, nepite
ſing. on.s. abrotani,ruthæ ſing.on.i.thimi,ſerpilli,origani, menthę, abſintij ſing.ʒ.
vi. radicum angelicę on.ij. valerianæ,pimpinellæ,gentianæ, diptamni, tormentil-
læ ſing. on.i. enulæ campanæ, on.ii. lapatij acuti,raphani ſing. on.i. s. corticum ci-
tri arantiorum ſing. on.i.radicum leuiſtici,aſtrucij.cælidoniæ,ciperi ſing. on.s.me-
iuranæ m.ij. ſtęcadis arab. ſquinanti, ſpicæ ſing. ʒ. iij. florum roſarum, boraginis,
bugloſſæ,violarum ſing. on.s. ſaluiæ, lauendulæ ſing. on. i. granorum iuniperi on.
iij. carpobalſami,cimini,coriandri præparati,ſing. ʒ. ij. cardamomi cariophilorum
ſing. ʒ.iij. cinamomi electi on.i. croci on.s. ſe.acetoſæ,latucæ,ſing. ʒ.ij.baccæ lau-
ri on.i.s. maceros,ligni aloes,ʒ.iij. nucis moſchatæ on.i. mirrhæ electæ on. i. s. ſe.
ameos amomi,agni caſti,erucæ ſing. on.s. rhabarbari electi on. i. rhapontici on. s.
caricarum num. xv. ſacchari candi on.iij. gummi ſerapini, bdelij ſing. on. i. inci-
denda incidatur, conquaſſanda, conquaſſentur,deſuper proice vini maluatici lib.
viij. vini ter diſtillati lib.vi. macerentur ſimul per menſem,ſub ſolaribus radijs om-
ni die agitando,deinde colentur,& fortiter per torculare exprimantur, & expreſ-
ſioni adde theriacæ antique bonæ,on. viij. methridati optimi on. iiij. & diſtillen-
tur in balneo mariæ ſecundum artem lento igne,deinde huic aquæ diſtillatæ adde
ſpecierum electuarij de gemmis frig. on.ij. diamuſci dul. diambræ,diarodon abba-
tis, diacameron ſing. ʒ.i. aro. ro. ʒ. i. s. caphurę ʒ. s. moſchi boni ſcrup. i. ambræ
ſcrup. s. foliorum auri, & argenti ſing. num. xv. ligentur in panno raro ſindonis
rubei,& ſuſpendatur,ſuſpendendo in aquam dictam diſtillatam, & in vaſe vitreo,
vel argenteo ſeruetur cuius os. obſtruatur,ne reſpiret,doſis eſt on.s. cum aquis cor-
dialibus.

Alia,Accipe radicum tormentillæ, valerianę, pimpinellę, ſing. on. i. ſerpenta-
riæ, diptamni albi ſing. on.i. terrę ſigillatę, boli armeni, ſpermatis cetæ ſing. on. i.
galangę, piperis longi,zinz. cariophilorum,zedoariæ ſing. on.i. gentianæ on. i. s.
macis ʒ.vi. croci ʒ.ij. theriacæ on.ij. aquæ uitæ quantum ſufficit ut ſuper ſpeciebus
natet per duos digitos,& in vaſe vitreato macerentur, per.15. dies ſub ſole omni
die agitando ore uaſis bene obturato, deinde colentur, doſis eſt à ʒ. iij. uſque ad
quatuor.

Alia, Accipe radicum tormentillæ,ualerianæ,pimpinellæ,zedoarię,terrę ſigilla-
tę,boli arm.prępa. cinamomi, nucis moſci ſaluiæ, abſinthij, ruthæ, florum boragi-
nis, bugloſſæ,ſampſuci ſing. ʒ.i.zinz.albi baccarum iuniperi ſing. ʒ.ij. moſchi gra.i.
theriacæ veteris oñ.i.s.miſ. hæc omnia pulueriżata,adde vini ſublimati lib.iiij.ma
cerentur ſimul in vaſe vitreo eius ore obturato, ſub Sole in hyeme in ęſtuario cali-
do,ſeu in balneo marię per x. dies ſemper omni die agitando & vſui ſeruetur.

Alia,quæ dicitur aqua ſolis,Accipe radicum tormentillę,valerianæ,ſerpentarię,
abſinthij,diptãni,gentianę,premorſæ ſing. oñ.iii. cardui benedicti. oñ.ij.s.radicum
gariofillatę,angelicę,zedoariæ vincetoxici,enulæ,campanæ ſing. on.i. baccæ iuni-
peri oñ.ij.s.liquiritię raſæ ʒ.x.arancıorũ minutim inciſorũ num. ʒ. baccarũ lauri ʒ.
iij.

iij.cinamomi electi oñ.i.s.nucis vomicæ ʒ.ij. ſulphuris viui preparati oñ. i. s. croci integri ʒ.i.corticum citri on.s.ſantalorum citrinorum ʒ.ij.ligni aloes ʒ.i.s.ſe.aniſorum,ſeniculi,coriandri præpar. ſing. ʒ.ii.s.zinz. macis, nucis moſ. cariophilorũ ſing. ʒ.ii.piperis longi,granorum paradiſi ſingu. ſcrup.iiij.maiurane abſintij,ſaluie, foliorum lauri,florum boraginis,bugloſſæ,violarum,anthos ſing.m. s. cõtundenda contundantur,incidenda incidantur,macerentur in lib.vi. aque vitæ boni vini,muſcatellini lib.xij.per dies 15. poſtea colentur,& exprimantur, & expreſsioni adde theriace,methridati ſing.on.i.s. trochiſcorum de caphura on. s. diſtillentur ſecundum artem in balneo mariæ,aquæ tandem diſtillatæ, adde ſpetierum electuarij, de gemmis diambre, diamoſci dul. diarodon,diamargaritonis ſing.ʒ.i.moſchi gra.v. ambræ ſcrupu.s.foliorum auri num.xx.rhabarbari electi ʒ.ij.s.ſpicæ ſquinanti ſing. ſcrup.s.ſacchari candi oñ.ij.ſucci pomorum citri lib. iiij. caphuræ ʒ. ii. boleti cerui on.s.croci integri ʒ.i.s.ruthe,roriſmarini. ſing. m.ii.s. aceti lib.i. s. macerentur ſimul in vaſe vitreo,cuius os obturetur ne reſpiret, per 15. dies poſtea iterum in balneo marie diſtillentur,& aqua,quæ exibit. Iterum infundatur ſuper dictis fecibus, & ita iterum in vaſe,cuius os poſtea ſit obturatum, & ita macerentur ſimul per duos alios dies,poſtea iterum diſtillentur,& aqua,que exibit reſerua in vaſe vitreo,vel argenteo cuius os ita obſtruatur,ne riſpiret.

Alia que appellatur aqua nucum, Accipe ruthe,ſcabioſæ,boraginis,bugloſſe,acetoſæ ſing.m.i.nuces immaturas num.vi. miſ. & ſimul diſtillentur.

Alia aqua nucum, Accipe ruthe,ſcabioſe,hypericonis ſing. m.v. calendule,diptamni ſing.m.ij.s. roſarum rub.m.iij.s.cinamomi oñ.i.acetoſe boraginis, bugloſſæ ſing. m.ij. s. nucum viridium nume.xxv. omnia contundantur & ſecundum artem per balneum marie diſtillentur.

Alia, Accipe,enule campane,tormentillle ſing.ʒ.ij. pimpinelle, diptamni, cinamomi boli armeni ſcabioſæ ſing.ʒ.i.theriace,methridati ſing.ʒ.i.caphure ʒ.s.foliorum auri num. v.aquæ vitæ optime ex vino confectæ lib. iiij. miſ. & macerentur ſimul in balneo marie in vaſe vitreo ſtricti orificij,cuius os obturetur,ne reſpiret per duos dies,poſtea per octo dies ſub Sole macerentur omni die bis conquaſſando vas poſtmodum in balneo mariæ ſecundum artem diſtillabis.

Alia Accipe aquæ vitæ lib.iij.nucis indice quarte partis vnius, Ariſtol. rot. on. iij. diptamni albi ʒ.i. s. gentianæ centauree maioris, acetoſele agreſtis, ruthe, tormentillæ,radicum ſcabioſe ſing.on.i.nucum communium num.xij. conterenda,cõterantur,macerentur inde omnia ſimul per 7. dies in balneo marie,in vaſe ſtricti orificij, & obturetur os,ne reſpiret,poſtea diſtillentur in balneo marie ſecundum artem,ſed antequam diſtillentur adde alijs rebus theriace optimæ on.i. Doſis eſt unus ciathus,prouocat ſudorem.

Alia, Accipe tormentille,diptamni,zedoarie,carlinæ.i.cardopacij, angelicæ ſin. ʒ.i.cardui benedicti,caphuræ,ſantalorum citrinorum rub.ſing.ʒ. ij. moſchi optimi ʒ. s.hæc omnia pulverizentur,& macerentur per octo dies in aqua vite, deinde in balneo marie diſtillentur ſecundum artem, doſis eſt ſanorum coclear,ægrorum on. i.cum theriaca propinetur,ſi patiens non fuerit iuuenis,prouocat vomitum,& ſudorem. ſi autem iuuenis ſudorem dumtaxat prouocat.

Alia, Accipe tormentillæ ʒ.i.diptamni, vincetoxici,pimpinelle,valerianæ,doronici, angellicæ,ſing.ʒ.s.corticum citri,ſe.citri ſe.acetoſe ſing. ſcrup.ii. ſantalorum omnium ſing.ſcrup.i. caphuræ ſcrup.s.cinamomi ʒ.i,s. ligni aloes ʒ.i.theriace,mithridati ſing.ʒ. ij. hæc omnia contuſa macerentur in aqua vite per octo dies,poſtea

diſtilla per balneum mariæ ſecundum artem.

Alia, Accipe cinamomi cariophilorum,zinz. nucis muſ. piperis longi, ſing. on. s.dactilorum ȝ.i.cubebę, granorum paradiſi,macis, aniſorum, galangæ, ſing. oñ.s. ſaluiæ on.xij. puluerizentur omnia, & macerentur per octo dies in. xij. libris vini maluatici, in vaſe, cuius os obſtruetur ne reſpiret, deinde in balneo marię ſecundum artem diſtillentur.

Alia,quę in animi deliquio multum pręſtat, Accipe vini pluribus vicibus ſublimati vini maluatici ſing. lib.ij.s.cinamomi electi oñ. iiij. zinz. zedoarię, galangæ, hyſopi ſing.on.i.s.chariophilorum,nucis muſcatæ conditę,benedictę,chariophilatę ſing.on.i.cubebarum on.s.meliſſę,yreos,mente ſing. on.i.florum, lauendulę, roriſmarini ſing. on.s.roſarum albarum rub.ſing. on. i. miſ. & puluerizentur,puſ. reliqua conterantur, & conquaſſentur,& pone omnia in uaſe vitreo, deinde adde ſacchari on. iij. ſacchari candi on. i.paſſularum lib. s. caricarum oñ. iiij.caphurę ȝ.ij. aquarum roſarum, endiuiæ florum ſampſuci ſing.lib.i.macerentur omnia ſimul per 20. dies ſub radijs ſolaribus in vaſe ſtricti orificij,cuius os obturetur,ne reſpiret omni die conquaſſando, poſtea in balneo marię diſtilletur.

DE IVLEB.

CONTRA ſitim,Rec. cicoreæ,endiuię, latucę portulacę, acetoſę, trifolij, roſtri porcini, boraginis,bugloſſę,florum earum añ. m. i. roſarum rub. uiolarum, florum nenufaris añ. ȝ.iij. ſe. end. ſcariolæ,portulacę, acetoſę, añ. ȝ. vi. ſe. cotti mundati oñ.i. ſe.com. frig. maiorum,florũ roriſmarini añ. ȝ.ij. ſandalorum omnium,berberorum añ. ȝ.iij. macerentur omnia in ſex lib.aquæ fontis per duos dies,deinde omnia diſtillentur in balneo mariæ,& cum aqua inde, quę exierit, & zucharo q. s. fiat poſtmodum iuleb,& acetoſetur,cum aceto,& aromaticetur, cum ſpodio, & pauca camphora,& in fine decoctionis addantur aquæ roſatæ oñ. iij. & parum diamoſchi dulcis,& fiat iuleb,doſis ȝ.ij. pro uice.

Aliud cordiale extinguens ſitim.

Rec. Aquarum bugloſſæ,endiuiæ,meliſſę añ. oñ. vi. aquarum graminis roſarum añ. oñ. iij. aquæ fontis lib. s. zuchari lib. i. fiat iuleb, longum quod aromatizetur, cum ſandalis citrinis ȝ.ij. cinamomi,ligni aloes añ. ȝ.i.croci ȝ.s. ambrę ſcrup.i.

Nota quod aqua graminis, bugloſſę,decoctio ſe. citri,& florum cordialium habent proprietatem reſiſtendi putredini aeris.

Ex his etiam componi poſſunt,iuleb, quemadmodum iſte qui curat cor à quacunq; cardiaca paſsione.

Accipe aquarum meliſſæ oñ. i.s. bugloſſæ lib.i. betonicę violarum ſing. lib. s. in his macerentur per diem naturalem,cinamomi electi ȝ. ij. ligni aloes, cariophilorum,ſtęcadis ſing. ȝ.i. capill. v. ſcabioſæ,farfarę ſing. p.i. corticum citri, ſe. eius, ſantalorum citrinorum ſing.ȝ.ij.florum violarum p.i.s. Deindè buliant leui ebulitione,vſque ad conſumptionem tertię partis,& colentur,cui colaturę, addantur ſy. iuiubini, de bugloſſa ſing. on. vi. fiat iuleb. clarificatum, quod aromaticetur, cum his ſpetiebus diamoſchi dulcis ȝ.i.ſaphyri, ſmeraldi, granati, rubini ſing. ſcrup.i. hęc fragmentata primo pręparentur.

Aliud, Accipe ſucci pomorum dul.lib.i.ſuccorum citrangulorum,limonum,acetoſitatis citri,ſing. oñ.ij. aquarum bugloſſæ,meliſſæ, violarum ſing. on.vi. Macerentur ſimul per diem naturalem cinamomi electi, ſantalorum, citrinorum ſing. ȝ. ij.

ij. cariophilorum on. ſ.macis,corallorum,margaritarum,ſing. ſcrup.ij. deinde buliant vnica ebulitione, cum s.q. ſacchari fiat iuleb,clarificatum,& aromatizetur,cũ ſpetiebus electuarij de gemmis ʒ.i.ſ.triaſantalorum ʒ.i.

Aliud, Accipe ſyr. de acetoſitate citri, ſucci acetoſæ facta reſidentia ſing. on.vi. Aquarum acetoſæ,nenufaris ſing. on.ij. aquarum cicoreæ, lupulorũ,bugloſſæ,ſing. on.ij.ſ.vini granatorum on.i.ſ.miſce, & fiat iuleb, & aromatizetur, cum ſandalis citrinis.

Aliud accipe ſucci meliſſæ,ſucci acetoſę facta reſidentia ſingule quartale i.aquarum roſarum,end. ſing. lib. ſ. aceti albi ʒ.ij. ſantalorum alb. rub. pul. ſing.ʒ.ij.caphurę on.i.ſacchari on. vi. fiat iuleb, & clarificetur.

Aliud,Accipe aquarum acetoſæ,ſcabioſæ roſarum,nenufaris,bugloſſæ ſing.ʒ.vi. manuschriſti perlati on. iiij. cinamomi electi ʒ.v. trochiſcorum de caphura ʒ. ij. miſ. & fiat iuleb.

Aliud, Accipe conſerue roſarum,bugloſſæ, boraginis ſing. oñ. i. ſpetierum triaſantalorom ſing. ʒ.i.ſpetierum electuarij de gemmis ʒ.ſ.florum anthos ſcrup.ij. cõ ſerue liqueſiant in aceto,& exprimantur,& expreſſioni cętera addantur,& aqua roſea, & cum iuleb roſato fiat iuleb longum.

Aliud,accipe aquæ roſatæ, ſucci pomorum acetoſorum,ſucci pomi citri,aquæ bugloſſæ ſing. on. ij. ſacchari albi lib.ſ.fiat iuleb.

Aliud quod bibitur poſt quartum horæ fleb. Recipe conſerue roſarum, bugloſſę, boraginis,ſucci aranciorum acetoſorum,ana ʒ.ij. ligantur in pecia rara,& macerentur in aquæ bugloſſæ, acetoſæ ʒ. iij. & per mediam horam poſtea exprimantur, & potui propinentur.

Et hæc quantum ad medicinas per os ingerendas, quę cor firmandi uim habent, modo ſupereſt,vt hic percurremus extrinſecus admouenda, quemadmodum, ſunt olea,ſaculi,vnguenta epithimata,quę etiam corroborandi cor facultatem habent, quamuis nonnulli hæſitant ea cordi admouere,hac ducebantur ratione, Nam ſi poſueris extra,vel actu,vel potentia frigidum,ſi frigidum actu, conſtimpabis cutanea ſpiramenta,vt ne vapores diffient, quo fit vt cordis euentatio prohibeatur, ad hoc dicerem, quodquod hoc fatendum eſſet,ſi quę extrinſecus admouetur,eſſent cõpoſita ex puris frigidis aſtringentibus,ſed exiſtũt,quæ non ſunt ita frigida actu,ſed moderate, immo optime penetrant, quia ob motum arteriarum fit attractio, nec eſt illa frigiditas quæ obtundat caliditatem,quia frigida moderate,& aſtringenti à modice,adiuuant ad penetrationẽ,ſed quę multum excedunt in frigiditate,& quę craſſæ ſubſtantię incommoda ſunt,ſiue fuerint frigida actu,aut liquida, aut vnctuoſa,vnde quę cordi admouentur,caleſieri quoquomodo debent, frigiditas.n.remiſſa non impedit penetrationẽ, quo ad potentiam admoueantur frigida ceruiarum partium, vt ſuccus limonum, aqua roſata acetoſa, quia penetrat, & citius refrigerant,quam quæ per os propinentur, ſed cum frigidis, quemadmodum dictum eſt, admiſceri etiam debent calida cordialia,quemadmodum maluaticum vinum, & crocus, & ſimilia,ideo exordium erit ab oleis.

DE OLEIS.

QVAE cordis ſubſtantiam à quacunque re veneſica tueantur, ſunt quoque illinitiones vtpotè manuum,& pedum pulſus,ac temporum, & cordis extimę partis de tribus,in tribus horis, Accipe olei antiquiſsimi lib. iij. foliorum hyperici virentis

contuſi m. iij. ſimul macerentur per 12. dies in arenam quę ex Sole ferueat clauſo ore vaſis ne reſpiret, deinde pone uas in balneo marię per horas 24. mox oleum ab herba exprimatur, poſtmodum accipe hyperici, chamedrios, calaminthę, cardui benedicti ſing. m. i. quę omnia contundantur, & miſceantur cum oleo, & macerentur ſimul tribus diebus in balneo marię, deinde exprimantur, poſtmodum accipe florum hyperici m. iij. Contundantur, & macerentur per triduum cum oleo in balneo marię, deinde exprimantur, & ita fiat quater, vſque quo oleum ſanguineum apparet, poſtmodum accipe ſe. hyperici m. iij. contundantur, & macerentur in vino aliquantulum, in oleum iterum infundantur, poſtmodum in arena calidiſsima abſcondantur per octo dies, poſtmodum per tres dies macerentur in balneo marię, ore uaſis obturato, poſtea colentur & exprimantur, ita quatuor vicibus macerabis hyperici noua ſemina, deinde accipe ſcordij recentis, calaminthæ, centaurij minoris, cardui benedicti, verbenacæ, dictamni cretenſis ſing. m. s. tundantur omnia, & mergantur in oleum prędictum, & per biduum macerentur ſimul in balneo mariæ, deinde colentur, & exprimantur, poſtmodum ſumantur zedoarię, radicum diptamni albi, gentianæ, tormentillę, ariſtolochiæ rot. ſing. ℥. iij. ſcordij m. i. contundantur omnia & macerentur in balneum per tres dies continuos colentur, & exprimantur, infundantur denuo ſtyracis cal. laſeris, ſing. ℥. vi. baccarum iuniperi ℥. iiij. melanthij ℥. ij. cinamomi ℥. viiij. iunci odorati, cyperi ſing. ℥. i. s. ſantalorum alb. oñ. s. infundantur omnia in eodem oleo, per triduum continuum in balneo macerentur, demum colentur, & exprimantur modo quo ante dictum eſt, poſtremo 300. ſcorpiones in diebus canicularijs collectos in vaſe vitreo ponantur, quod vas ponatur ſuper cineribus calidis, & cum ſudant, & iraſcantur, tunc ſuper infunde oleum in dicto vaſe, caue ne cineres calidi frangant uas ſuo calore obturato uaſis orificio, macerentur ſimul tribus diebus, deinde colentur, & exprimantur, proiectis ſcorpionibus, rurſus in dicto oleo infundantur rhabarbari, mirrhę, aloes hepaticę ſing. ℥. iij. nardi indi ℥. ij. croci ℥. i. theriacę electę, mithridati ſing. oñ. s. contundenda contundantur, vltimo infundantur in oleo, quod per triduum continuum macerentur in balneo, deinde oleum non amplius percoletur, ſed recondatur perinde, ac carpobalſamum.

Aliud, Accipe olei oliuarum veteris lib. i. ſcorpiones num. 100. vel circa bulliāt in dicto oleo aliquantulum, deinde per pannum lineum colentur, ac diffundantur in amphyalam vineam miſcendo rhabarbari oñ. i. per dies 40. Ita maceretur ſub radijs ſolaribus feruentibus, cum quo oleo, antequam recedas è domo, inungat aliquantiſper tempora, brachiorum, & pedum pulſus, & regionem cordis.

Aliud ſummatur bocia capacitatis 24. librarum, & impleas eam vſque ad medietatem cum floribus ſampſuci, & lib. ij. florum altheę tunc macerētur in duplici vaſe, in balneo mariæ, vaſis ore obturato, ne reſpiret, poſtea adde florum hyperici lib. ij. deinde infunde oleum antiquiſsimum, poſtmodum in ipſo vaſe obturato ore ſimul infimo ſepulta per x. dies macerentur, deinde maneant, ad ſolem per totam æſtatē, poſtmodum per torculare exprimant, & vſui ſeruetur oleum illud.

Aliud, Accipe florum ſampſuci cadentium ex agitatione, maparum lib. vi. florū alteæ, ebuli ſing. lib. i. s. florū hyperici lib. ij. olei antiquiſsimi q. s. ad cooperiendum flores deinde buliant in vino potenti, vſq; ad ſpeſſitudinem mellis, deinde fortiter exprimantur, & diſtillentur, & in ipſo oleo infunde ſcorpiones num. 200. vel imponas aſpidem viuum, & vnum ſtellionem viuum in ipſo oleo, tam in tanta quantitate, ut ipſi uiuerę poſſint, et ſe mordeant, et cum mortui ſunt collentur, et angues eos abijciantur et oleum ſeruetur ſub radijs ſolaribus per totam ęſtatem, his autē oleis, ſi vo

ſi volueris preſeruari à peſte inunge cordis regionem, ſi vero quis infectus iam ſit inunge cordis regionem,& circa apoſtema,ſi aut perſona ſit tibi chara, vnge totum eius corpus quoniam ſudabi,ſudore fętido malo, & cito.

OLEVM AD ATTRAHENDVM ANTRACEM AD LOCVM quem volueris.

Accipe Olei de terrebentina lib.i.de lachryma abetis,olei laurini ſing.lib.s. olei de ſcorpionibus,gummi elemi oñ.iij.olibani,ligni aloes,laudani,ſerapini,caſtorij,ſing.oñ.i.s.galangæ,cinamomi, nuciſmuſcatę,cubebatum, zedoarię opoponacis ſing. oñ.i.reſinę pineę,picis naualis ſing.oñ.s.terantur groſſo modo,& macerentur ſimul,& diſtillentur per arenam per diem,& noctem continuo.

Cum in febre peſtilentiali commoueantur vermes, vtantur iſto oleo inungatur venter.

Recipe oleorum abſintij,de amigdalis amaris,de citonijs ana ℥.s. roſarum,corallorum,lupinorum,cornu cerui uſti,ſe.endiuiæ,plantaginis,portulacæ,ana ℥.i.aloes ſucco citrini ℥.ij.miſ abſque cera.

Aliud Reci. oleorum abſintij, citoniorum, amigdalarum amararum ana oñ. vi. ſucci ſantonici, abrotani,matricalis,mētę,caulium, abſintij ana on.i.lactis nucleorum perſicorum,ceraſorum,prunorum ana on.s.roſarum,corallorum,farinę lupinorum, cornu cerui uſti ana on. iiij.aloes hepatici,& ſucco citrini ana on.s. foliorum perſici, fellis taurini ana on. i. cum cera, fiat vnguentum, cum quo inungatur venter.

DE SACVLIS CORDIALIBVS.

Saculi his componantur,quæ exceſſiuas non habeant qualitates, ſed cū temperatis rebus, ſed audendum plus in corporibus ſanis eſt componere ſaculos cum calidis,quam cum frigidis,& in infirmis magis cum frigidis, quam cum calidis tamen ſemper commiſceantur calida cum frigidis, Ita obſeruetur in Epithimatibus, & vnguentis,ſaculi ex purpurea ſyndone conficiendi ſunt,& ſupra cor,ſub mamilla ſiniſtra imponendi ſunt.

Accipe florum bugloſſij,echij,cirſij,ſtecadis,foliorum apiaſtri,roriſmarini,ozimi ſing.p.i. corticis citri,coralli rub. albi,oſsis de corde cerui, caphuræ ſing. telę bombicinæ combuſtæ ℥. ij. moſci grana iiij. croci grana ij. puluerizentur, & fiat ſaculus.

Alius, Accipe roſarum rub. violarum,florum bugloſsę,echij, cirſij ſing. p.i. folij myrthini,corticis citri,corallorum rub. alborum,ſuccini candi, ſantalorum alborū ſing. ℥.ii.puluerizentur, & fiat ſaculus.

Alius, Accipe florum,& foliorum bugloſſę ſing.℥.ii.s.hyacinthi,ſmaragdi ſing. gra.iiij. foliorum auri,& argenti ſing. ſcrup.s.fiat ſaculus, vaporandus eſt, ex vaporibus aquarum roſarum,cum pauco aceti,& croci, quæ ſupra tegula calefacta aſpergantur,vel calefiat inter manus,quoniam nullum actu frigidum admouendum regioni cordis,nihil enim eſt calori naturali conuenientius, quam calor ipſe naturalis.

Alius temperatus, Accipe ſe. & foliorum meliſſæ ſing. ℥.ij. roſarum rub. ſcrup.

ij. margaritarum nouarum gra.vij. ligni aloes non ſophiſticati,neque vetuſtate cor rupti, cariophillorum optimorum ſing. ſcrup. i. been vtriuſque ſing. ſcrup. s. croci gra.iij. piſta ſubtilirer,& in ſaculum pone,quæ vapora cum decoct. meliſſæ, enulæ, zedoariæ, & cubebarum, aut cum ſandalis, & corallis, & cum calidis, & frigidis ſecundum neceſſitatem.

Alius, Accipe ſuccini electi ʒ.ij.foliorum myrti,corticis citri,florum nenupharis roſarum rub. violarum,croci, macis,ſantalorum citrinorum ſing.ʒ.i.caphuræ, aſſæ dulcis,ſing. ſcrup.i.ambrę moſchi ſing.ſcrup.s.& fiat ſaculus.

Alius frigidus, Accipe roſarum rub.ʒ.s.coriandrorum pręparatorum,ſpodij,corallorum rub.ſantalorum ſing. ſcrup.i.margaritarum gra.ij.fiat ſaculus vaporandus cum aqua roſea,& pauco croci.

Arſenicum vero,qui his in ſaculis cordi admouent, neque probatorum auctoritate virorum,neque ratione commotti illud peragunt, quapropter ab eo abſtinendum cenſeo.

Reci. margaritarum ſcrup.i.corallorum rub. ſandalorum rub. ana ſcrup.ij.ſpodij ʒ.v.coriandrorum præparatorum ʒ.i.roſarum rub.m.i.corticum citri ʒ.i.s.camphoræ gra.iiij. fiat ſaculus.

In dolore capitis in feb. peſtil. ſaculi apponendi fronti.

Recipe roſarum rub.q.s. non puluerizatarum, fiant duo ſaculi interbaſtati,cum duplici baſta,decoquantur in aqua,quouſque incipiant bullire,tunc deponantur ab igne,poſtea comprimantur cum manibus,& applicetur fronti,tamdiu quod fuerint calidi,videlicet pro tēpore, quo diceret Pſalmum Miſerere mei, poſtea alter apponatur,tribus vicibus vtantur in die alternatis vicibus,ſi dolor ſedatus fuerit, calefaciendo eos in eorum expreſſione, cum opus fuerit reiterare. Cęterum,cum amouentur iſti ſaculi,tunc admoueant hunc alterum, qui ſequitur,& tunc dormiat ſi poſſet Rec. roſarum rub.on.ij. florum nenupharis on.s.terantur groſſo modo,& fiat ſaculus,in pāno lineo raro, pro fronte, poſſunt addi ʒ. ij. ſe. papaueris albi applicetur fronti,abſque calefactione.

In dolore ſtomachi in ſimilibus febribus tēpore paroxyſmi,ſaculus Recipe roſarum rub. on.i.s.pſidiarum,balauſtiarum ana on.s. coriandri pręparati ʒ.ij.corallorum rub.ʒ.iij. panis aſſi infuſi in aceto on.i.pul.omnia groſſo modo, & fiat ſaculus applicetur ſtomaco tepefactus aſperſo vino ſuper tegulam,vel aqua roſata,cum modico aceti,ſed ſi contingeret,quod talis dolor eſſet ex flatu eleuato à cholera groſſa, & flegmate vti ex cholera vitulina,is ſaculus non tollet dolorem,tunc fienda eſt talis fomentatio.

DE EPITHEMATIBVS.

Epithemata fiant,cum candida ſyndone duplicata cum aquis ſtillaticijs frigidis, vel calidis cordialibus,quemadmodum.

Accipe aquę roſatæ on. v. aquę bugloſſæ ʒ.i. triaſandalorum ſing. on. i. pulueris roſarum, ſpodij, corallorum rub. ſcrup.s. & ſi uis magis infrigidarę adde camphora, vel.

Accipe aquæ acetoſæ on.vi.ſucci pomorum aranciarum,vel eius aquæ ſtillaticię, ſucci,vel aquę citri mali ſing.ʒ.i.corallorum rub.ʒ.s.croci gra.iij.coriandrorum ſiccorum ſcrup.i.adde caphuram,ſi expediet.

Calidum autem tale. Accipe aquæ meliſſæ oñ.v. aquæ bugloſſæ oñ.i. zedoarię ſcrup .i. moſchi, ambræ. ſing. gra.ij. terenda terantur, & fiat epithima, vel.

Accipe aquæ ſtillaticiæ enulæ, ac meliſſæ ſing. oñ. iij. aquæ ozimi, gariophillati oñ.i.s. cinamomi, cubebarum ſing.ʒ.i.s. gariophllorum oñ.i. corticis citri ſcru. iiij. fiat epithima, vel.

Tale quòd eſt temperatum.

Accipe aqnæ bugloſſæ oñ. vi. foliorum, & florum bugloſſæ ſing.ʒ.ij.ſmaragdi ſcrup.s.hyacinti gra.iij. foliorum auri ſcrup.s.fiat epithima.

Accipe aquæ ſtillaticiæ apiaſtri, ſtęcadis, roriſmarini ozimi, vini maluatici, ſing. Cyathos tres, aquæ bugloſſę, cirſij, aceti ſing. Cyathum vnum, corticis citri, ſe. ozimi, zedoariæ corallorum rub.alb.oſsis de corde cerui, caphuræ, ſuccini, candidi ſing. ſcrup.j. croci grana iiij. moſchi grana ij. fiat epithima, vel tale.

Accipe aquarum roſarum, cichorij, floris ſalignei, ſing. Cyathos duos, aquarum bugloſſi, echij, vini maluatici aceti ſing. Cyatum vnum, ſantali flaui, rub. alb. cit. corallorum rub. alb. oſsis de corde cerui, ſing. ſcrup. s. croci gra. ij. moſchi gra.i. fiat epithima.

Accipe aquarum acetoſæ, boraginis, pomorum dulcium ſing. oñ. ij. roſarum oñ.iij.ſpetierum electuarij de gemmis, diambræ ſing.ʒ.s.oxyroſei oñ. ij. croci ſcru. s. camphoræ gra. iiij. fiat epithima, uel.

Accipe aquarum roſarum, meliſſæ, ſing. oñ.viij. vini veteris potentis oñ. i. aceti on.i.s.corticis citri pulverizati oñ.i.roſarum rub. ſpodij, carabę omnium ſantalorum, ſerici combuſti ſing. ʒ.i.s.charyophillorum, nucis moſchatæ ſing.ſcrup.i.moſchi gra.vi. omnibus pul. fiat epithima, vel tale.

Accipe aquarum roſarum, bugloſſæ, acetoſę, ſing.oñ. iiij. vini antiqui potentis oñ.ij. boli armeni ſubtiliſsime triti ʒ.ij.fiat epithima, de quo etiam mane, & ſero bibere poterit on.ij. pro vice, vel tale.

Accipe aquarum boraginis, bugloſſæ, ſin. oñ.i.s.roſarum oñ.ij.quercinæ, acetoſæ ſing. on.iij. ſpetierum diamoſchi dulcis, diamargaritonis frig. ſing.ʒ.i. diambrę ſcrup.i. croci ſcrup.ij. aceti vini on. iij. fiat epithima.

DE VNGVENTIS.

Nec non vnguenta cordialia conuenire poſſunt, quamuis non ſint in vſu, quæ tamen fieri poſſunt tum calida, tum frigida ex pulueribus præſcriptis, vel theriaca, vel metridato, Illinire cordis regionem & ſtomachum illorum, qui ætate immatura, aut virium adminiſtrantium imbecillitate ab huiuſmodi medicamentorum hauſu longius arcentur, Reges vero, & Principes inungant balſamo, alij vero inungant huiuſmodi vnguentis, videlicet.

Accipe theriacę optimę on. i. ſucci limonis on.s.croci ſcru.i.caphurę gra.ij. miſce, & omnia ſimul miſceantur cum medio cocleari vini maluatici, quouſque fiat linimentum quod extendatur ſuper ſyndone, & applicetur cordi, Aliud.

Accipe olei de ſcorpionibus, theriacæ electę ſing.on.ij. ſe. citri ʒ.i.diptamni, corallorum rub. oſsis de corde cerui vnicornu, boli armeni, fragmentorũ ſmaragdi ſing. ʒ. s. croci gra.iij. cere parum, formetur linimentum pro corde.

Poſſunt etiam percõmode inungi, ſtomachus, iecur, & teſtes, ut omnia membra contra talem luem ſit ita firmata, ne eius uis uenenata in corpore uires ſuas ſeminare poſsit.

Accipe olei roſati omphacini on. ij. olei de ſpica on. s. pulueris cinamomi,
chariophillorum ſing. ʒ.s. roſarum rub. ſantalorum citrinorum ſing. ʒ.i. cum mo-
dico ceræ, & aceti roſati, fiat vnguentum.

His expoſitis reſtat modo, cum iam demoſtrauimus in principio cum cor-
pus fuerit cacochymum, autem plethoricum, quid agendum eſſet, vt ſanguis
cordis Illuſtrior, & inculpatus exiſtat cum ſit vnus ex contentis in corde, qui
cum purus non ſit, uim venenatam ſuſcipit, poſtmodum oſtendimus, quo-
modo ſpiritus cordis debeat conſeruari peruius, lucidus, clarus, illuſtris, cum
ſit vnus ex contentis in corde, & ſit ex illis, qui pręoccurrunt ui uenenatæ, &
qui primo afficitur, oſtendimusque ea quibus firmatur cor, ita vt reſiſtere va-
leat, huic rei peſtiferę, nunc noſtra intereſt, vt declaremus ea, quæ ſangui-
nem ſpiritum, & ipſum cor ab ipſa ui venenata pręcuſtodiant, quæ autem fient,
cum obſeruetur inculpata victus ratio, qua quidem corpus euchymum confice-
re poſſumus, quod peſte minime corripitur, ſicuti inferius declarabimus. Ita-
que deo duce ſeriem noſtram ſequemur, Iam cum ſatis commemoratum ſit de
aere nos ambiente, de eo hoc loco non longiorem ſermonem habuero, ſed
dumtaxat dicam, quòd conſultius cum peſtis graſſari incipiat, videtur ſequi illud
prouerbium, cito, longe, & tarde. Quoniam cum peſtis inoleſcit, nemini parcit,
quandoque tam putridę, ac veneficę qualitatis eſt, vt antidotorum potentiæ
minimę cedit, quo fit, vt non dumtaxat de homine in hominem, de ciuitate,
in ciuitatem, ſed de regione in regionem veneficam qualitatem ſeminans
tranſit inſequens aeris mutationem in putredinem, aut in peſſimam qualitatem
pernicioſam ſecundum plurimam interficiem, Itaque cum tam dira, ac peſtife-
ra bellua, ac aere inquinatus tantarum putridarum virium, ac vehementis vio-
lentiæ plenus ſit, quibus non modo ex corporibus munda plura uerum etiam
omnia ferè depaſcens animantia rapiat, & abſumat, inficiat, occidat, & eius
viribus præſertim cum antidota non reſiſtant, tunc ab ea citius fugienda eſt re-
gione, in qua peſtis graſſatur, & quam talis aer ambit, citius, & procul ad aliam
regionem ſanam petendum eſt, cum poſt diuinum auxilium fuga, nullum tu-
tius ſit remedium, quoniam venefico contagio lues iſta peſtifera eos maxime
inuadit qui ſub infecta cęli conditione perſeuerant, finitimaúe incolunt lo-
ca, quę etiam peſtifera morbi uis pertingit, inoleſcente itaque peſte fuga, haud
quaquam diu tardetur, ſed celerrime præ omnibus in aliam à peſtifero viru im-
munem longinquam regionem, commigrandum erit, Pleraque animalia fri-
gore laceſſita, latebras, ac calidos ſpecus, in penetralibus terræ ſibi inueſti-
gant, aliqua æſtatis tempore calore anhela ſeſe in aquam frigidam conijciunt
& in vmbroſis locis, uentoque peruijs immorantur, grues, aquilæ præ longo
uſu, ad ultimos terrarum terminos uolatu partim frigus, partim æſtum euitan-
tes, quo contraria contrarijs ſemper propulſent, & earum naturæ contraria fu-
giant, Varro ſecundo de re ruſtica cap. primo ſcire oportet in grege quòd reijcu
læ ſunt alienandæ.

Reijculæ oues ſunt quæ ætate, uel morbo reijciuntur.

DE FVGA.

TERRA autem, in qua fuerit antrax, & peſtilentia omnino fugienda eſt.

Nonnulli inſuper temerarij, & ita contentioſi reperiuntur, qui mori potius, quam fugam dare, aut ab alijs peſte affectis ſegregari volunt, quoniam argumentantur, cum peſtis datur a Deo, eam ergo non fugiendam eſſe, quia arbitrantur ſemper, à Deo eſſe, cum firmiter credant, quòd peſtis, fames & gladius ſint ſemper flagella Dei, ſed decipiuntur, Mirum, quò iſtorum cordis improbitas procedat, dura mentis inuitata ceruice, hic enim ſpectari poteſt eorum naturæ toruitas, dura, & inflexibilis, ouium enim naturam, & morem ſequuntur, cum earum vna in flumen ſe proijcit, aut è monte ſe præcipitat, omnes aliæ ſequuntur, ex iam commemoratis memoriam refricent, vbi prænotatum eſt, peſtis triplicem eſſe cauſam vniuerſalem, vnam ex fatali numine, alteram ex ſyderibus, tertiam ex elementorum corruptione, & rerum ſquallore, Cum ex fatali numine ob mortalium ſcelera peſtis graſſetur, fatendum eſt nullam fugam tutam eſſe, Cum præpotens Deus nos vbique reperiet. Sed ſi à ſyderibus, aut ab alijs inferioribus cauſis eam regionem illud clima, in quo peſtis inoleſcit, relinquendum eſſe, & ad aliud commigrari tutius, ac conſultius eſſe non negandum erit, quoniam, vt experientia docet, contactu inficimur, vitiato aere coinquinamur ea tandem lue hac commorimur, Exemplum ſummamus, ex animalibus, cum ex ſyderibus aer pollutus ſit, animalia, quæ in montium cacuminibus habitare ſolent, ea relinquentes infima petunt, ne tali venefico aere labefiant, ſi autem ab inferioribus aer coinquinetur, animalia, quæ prope terram, aut in illis latebris degunt, loca depreſſa deſtituunt, & ad altiora montium cacumina curſant, volant, Nam à natura illis hoc inſitum eſt. Itaque ſecus hoc loco concludere nequeo, niſi, quod hi viri cum ſponte mortem fugere nolint, nec à natura, nec ratione ducantur, quo fit, quemadmodum fatui, & amentes ab omni inſtinctu naturali, ab omni ratione denudati haberi merito poſſint, cum bruta animalia haud quaquam ſint, cum inſtinctu naturali duci non admittant, Animalia minus rationabilia exiſtimari debent, cum ratione minime vtantur, Nam contentioſis iſtis præ oculis experimentum in dies occurrit, ſi qui ab ea regione, in qua peſtis graſſetur, celerrime aufugiant, illi ſoſpites fiunt ſi peſtis omnis data eſſet à Deo, cum, qui fugit, Deus cum ſit Dominus vitæ & mortis, proculdubio reperiret, ſed cum ex fuga, quis ſoſpes conſeruetur, omnis ergo Peſtis non data eſt à Deo, Ita hi contentioſi quemadmodum oues è Montibus, ac vti fatui, amentes, qui quandoque ſe ipſos occidunt, ſe in peſtem voluntarie præcipitare volunt, Reperiuntur etiam nonnulli, qui aſſerunt, vbi quis vult fugere aerem peſtiferum, ſtatim eam regionem, quam peſtis depaſcit, fugiat, opinio hæc approbanda eſt, ſed eorum ratio negligenda eſt, & hanc cauſam in medio ducunt, quia ſi diu protrahat fugam, & poſtea, ad ſalubrem aerem proficiſcatur, citius peſte corripietur, & morietur, tutius eſt ergo in peſtifero aere manere, & vtuntur pro confirmanda eorum opinione experientia loco rationis, & teſtantur ſe aliquos cognouiſſe, qui cum ab aere peſtifero in ſalubriorem aerem ſe contuliſſent, ſtatim peſte correpti perijſſent, & in hac experientia, rationem hanc eſſe dicunt, Nam dum vbi iſte in peſtifero aere ſe continebat, Natura humores aggredi minime audebat, enormis nempe hæc ratio eſt, quia tam eſſet dicere, ꝙ quaſi natura haberet prouidentiam, qua dixiſſet in aere peſtifero te non tentabo, ſed vbi poſtea in ſalubrẽ aerẽ veneris, aggrediar te, & dicam tu es hic, & cõmouebo tuos humores, & tũc

natura materiam aggreditur, & hominem interficit, quod forſan non feciſſet in aere peſtifero, cum materiam aggredi non auſa fuiſſet natura, cum in aere peſtifero natura habeat duos hoſtes, ſcilicet aerem, & humorem, & in aere ſalutifero vnum dumtaxat ſed humorem, & hanc rationem comprobant experientia. Galenus autem in ſimplic. medic. facul. lib. ſecundo capitulo ſecundo terzo & octauo. Inquit, nec cuique experientię, nec cognitioni credere oportet. Vnde ex horum opinione videtur, quod natura habeat prouidentiam, quandoque humores attentat, & humores & tempora, quandoque eligat, quandoque audeat, quandoque non, Cum ita tamen non intelligendum ſit, Nam naturales facultates ſunt ſine imaginatione, teſte Ariſtote. ſecundo de anima, cauda lacertæ neque appetit, iam cum imaginatione fugæ proprium ſenſum habent, & virtus naturalis non habet ſenſum, Nonnulli vero inſtant, dicentes primo actiones tamen agere ſecundum naturam, Contra quod agit à forma mera naturali, tantum ſecundum vnum modum agit, ſi ſurſum mouetur, ſemper ſurſum mouet, ſi deorſum, ſemper deorſum, ſed operationes naturæ in corpore diuerſe agunt, deorſum, ſurſum, tranſuerſum, Præterea actiones naturales non tantum trahunt, ſed eligunt, quemadmodum conſtat ex magnete, facultatem enim habet vnum attrahendi, & non aliud, ſed ex hoc arguitur, quòd adhuc omnes reliquæ actiones naturales magis in infinitum agant, tamdiu enim ignis comburit, quouſque ſubiectum habeat, ſed actiones natutales non agunt indeterminate ergo &c. iſtæ rationes aliquid eſſe quamuis appareant, tamen nihil ſunt, Nos vero ita dicere poſſumus, quòd nulla facultas naturalis in corpore exiſtens agat magis vno tempore, quam alio, ſed ſemper agat, quando ſcilicet poteſt, & non agit ſecundum electionem, ſed ſemper agit tantum, quantum poteſt, aliud enim eſt agere à præpoſito, aliud eſt agere ſecundum electionem, quia vnicuique formæ datum eſt agere, ad certum finem, & iſtæ naturales eodem ſemper modo agunt, non electiue Galenus tertio de naturalibus facultatibus, inquit, quatuor ſunt virtutes, quæ diuerſæ agunt, ſed ſibi concinunt, tanquam chorus, & harmonia nuſquam à fine diſcedunt, attractiua ſemper attrahit ſecundum uim naturalem, niſi, vel ſubiectum non habeat proportionatum, vel impedita ſit, vel non ſana, aliter ſemper agit quouſque proportionatum habet, ſic de retentrice, retinet quantum debet, ſecundum quod ita retinendi proprietatem habeat, illi inſitam, ſic aliæ concoquunt, expellunt, ſed non quòd cogitent velle expellere, ſed virtus illis inſita ſingula iſta facit, non ergo proppter cognitionem aliquam, ſed per naturam, quia agunt naturaliter, ſic eſt etiam in plantis, ex quibus nulla eſt differentia, vbi illis ſic etiam quatuor illæ virtutes præſupponuntur, quemadmodum Galenus de formatione fœtus, & Ariſtote. ſecundo de anima, facultates naturales agunt ſecundum vnam formam, vel vnum modum, animales ſecundum diuerſum, ſed ſiquis diceret cur vnum magis, quam aliud eligunt, illa non eſt vera electio, neque propria. ſed methaphorica, ſed quia conuenit ratione formæ propriæ, trahit, quod ſibi conuenit, quia eſt mera actio naturalis, Nam pharmacum non ſolum, quod ſurſum, aut deorſum, ſed ad omnes differentias elegit, trahit, verum quod ſibi proprium, ſic de magnete cum ferro. Ita pharmacum ad ſe trahit humores, & ſemper attrahit, quando, & quandocunque poteſt, ab attractione numquam ceſſat, niſi cum in ſe debilitetur, vel obiectũ proportionatum non

habeat

habeat, vel ipſius actio impedit, non expectat tempus, ſic magnes ferrum ſemper attrahit, niſi ferrum rubigine, uel ſimili non fuerit proportionatum, uel impeditum, ſic dummodo non ſit, quod impediat, facultates naturales ſemper agunt, quare non eſt dicendum, quòd nunc non audeant, nunc iterum iam audeant, cum continue agant, niſi ſit, quod eas impediat, Vnde non ſolum concoquunt in corpore humano, ſed etiam plantæ concoquunt, fructificant, & ceſſant, vbi peruenerint ad proprias formas, ſic eſſet dicere plantas quandoque coquere, quandoque non coquere, quod eſt abſurdum, ſemper enim concoquunt, niſi obſtaculum ſit, ſed aliquis diceret, quod arbores hyeme fructum emittere non audent, ſed veris, aut æſtatis dumtaxat tempore, hæc intelligantur metaphorice dicta, ſicuti dicimus prata rident, luxuriant ſegetes, ſed philoſophi proprie loquuntur, non quia timent arbores frigus, & Ideo nolunt folia & fructus emittere, aut timent, ac ſi in eis eſſet intelligentia & prouidentia, quę in ipſis non ſint, ſed hoc ex natura illi contingit, cum in meatus arborum in aere frigus vigens penetrat, meatus tunc reſtringuntur, & calor fugiens ſibi contrarium, ad profundum arborum concentratur, vnde pori obſtruuntur, Veris autem, & æſtatis calefacto aere dilatantur meatus, pori deobſtruuntur, cum calor dilatet, ac ſecum humidum prolificum trahit, tunc folia, & flores creantur, pariter etiam in humoribus corporis euenit, vbi calor naturalis, qui à diuerſis humoribus augumentatur, retrahitur, ſe ipſo fortior redditur, vt flamma aeri frigido occurrens contorquetur, non quod imaginetur, neque timeat, ſed eſt naturalis reſiſtentia, vt contrarium contrario pellatur, ſic fortior fit, verum inſurgit, vt vincat, vel vincatur, ſic de humore, calor frigiditatem percipiens retrahitur, vnde concentratur, & fortior redditur, non ex hoc quieſcit, ſed ſemper agit, quia eſt agens naturale, at ſi humor ſuperat calorem, calor extinguitur. Nam ſiquis venenum ſumpſit frigidum, venenum non ceſſat ſuo motu ad cor, venenum illud frigidum arteriæ trahunt, cauſa ſui interitus, quia cogitur, Ergo non agunt niſi naturaliter, quia non intelligunt, ſed calor ſępe rediens cogitur incidere ramos, & apparent ſigna, tunc animal fiet ſanum, & omnes motus iſti ſunt naturales, & vix videntur nobis non agere, tamen agunt, & hoc eſt, quia virtus, & calor imbecilliter operantur, reſiſtentia enim plurimam, vel in ſe debilem habent, & non faciunt operationem ſenſibilem, non tamen dicendum: quod non agunt, quod non ſentimus, quia videntur poſtea in aliquot diebus ſani, Ergo ſemper agit, calor vno tempore, vno loco magis quam in alio bene operatur, vel quia locus calidior, vel tempus calidius ſit, vt æſtate, non quod calor innatus id eligat, ſed quia iuuatur ab extrinſeco calore, iunguntur ſimul, & citior fit operatio, & manifeſtior, quia virtus fortior fit, quæ iuuatur à ſimili 7. phy. & ſecundum agentis, vel reſiſtentis vires, celeriores, vel tardiores fiunt actiones, quare concludendum, ac dicendum, quod ea opinio ſit erronea. qua creditur, quòd natura quandoque audeat, quandoque non audeat, ratio autem talis eſt, cum ille relicto peſtifero aere, & ad ſalubrem ſe contulerit, cum ad eum venerit, ſtatim peſte moriatur, Dum in morboſo aere humores illius uitiati, multi ac quieti erant, natura non poterat in eos cõfortim agere, quamuis actiones ſint occultę, cum in fuga tales humores agitati fuerint, cum ex retroceſſu caloris humores magis pręcipitantur, & putreſcunt, ſic ex tali humorum putredine, pręcipitatione, & copia ſic natura ſuperatur, vnde breui, aut in inſtanti pereunt, ſed non ob aeris mutationem, ſed quia in morboſo aere humores aggregauit, & ob motum agitari putreſcunt in ſalubri aere, ſicut dicit Hip-

po. ergo quam citius fieri poteſt, fuga ab aere morboſo danda eſt in aerem ſalubrem.

TARDE.

Ad eam inſuper regione, quam peſtis depaſcit, tarde reuertendum, quoniam in angulis eius reliquiæ diu aſſeruari ſolent, Itaque ſalubri inuento habitandi loco, iſtic expectandum eſt, quouſque domi teterrima lues ceſſet, & longo temporis interuallo neminem tollat, & necet, aureſque apertæ cum aſtu ita tenendæ ſunt, quem admodum faciunt vulpes, quæ vt, ſcribitur, in Thracia ſolerti auditu amnes, vel lacus congelatos, non niſi ad paſtum ituræ, redituręque tranſeunt. Obſeruatum enim eſt, eas aure ad glaciem oppoſita coniectare craſſitudinem gelu, vt vltro tranſire tute valeant, quoniam nonnulli ſunt, ita inuidi, pariter, & maligni, qui mendacia ſemper referant, aliquando eam regionem à peſte (cum non ſit) ſoſpitem eſſe affirmant, ſed ad eam regionem peſtis (licet iam incolumis eſſet) & à peſte libera diceretur, omnes Medicinę Periti non reuertendum conſulunt, quouſque iam ſex menſibus eam regionem ſæuiens peſtilitas diſtituerit, auraque ab omni peſtifero veneno ſit perpurgata, nec aliquod peſtilentiæ veſtigium relictum ſit.

DIGNOTIONES CVM PESTIS IAM VIRES SVAS remittit.

Cvm Peſtis vires in vna regione vigent, quicunque morbus, qui tunc acciderit, ſi bene pueri vermibus moleſtarentur, peſtifer erit, ſed cum inde complures ſeorſum à peſte diſſimiles morbi contingant, tunc peſtem vires ſuas remittere inditium erit.

DIGNOTIO EX AERE AN EFFECTVS SIT ſalubris.

In primis conſiderandum erit, an ambiens illam regionem aer fuerit tenuis, vel craſſus, ſi tenuis corruptionem facillime ſuſcipit, & breuius purificatur. Si vero craſſus, cum difficultate corrumpitur, ſed diutius putredinem peſtilentialem retinet, ad hanc ergo regionem tardiſsime reuertendum erit. Inſuper cum reuerſi fuerint, attentis oculis bene reſpiciant, ſi adhuc aer frequenter turbidetur, & craſſetur, quod ſi ita continget ab ea regione iterum, & protinus recedant, quoniam, cum quis in aere ſano, & mundo habitauerit, & vti aduena ad aerem infectum ſe conferat, velocius inficietur, quam ille qui tanquam incola in ſalubris auræ conſuetus, ac in aere infecto conuerſatus, cuius cauſa eſt maior inter ipſum, & aerem infectum contrarietas, ob quam maior, & potentior accidit actio. Qui autem à principio in aere infecto commoratus eſt, ex aſſuetudine, & ſymboleitate acquiſita, non ſic ab illo tam cito inficitur, tunc autem aer craſſus dicitur, cum ſtellæ paruę non videntur ab eius craſſitiem, aer cum non mouetur, craſſatur, & illi vapores craſsi admiſcentur, & aer craſſus non eſt humidus, quia aer humidus ſuis

par

partibus eſt ſimilis, & reſoluitur ex eo aliquid tenue, quod remanet in ſuo ſtatu, quo reſultat vapor humidus, & aer craſſus ex vaporibus æqualiter eſt permixtus.

LONGE ET DELECTV AERIS.

In primis in omni cœli ſtatu, & aliorum mutatione de aeris natura corpora humana ſollicita eſſe debent, ipſe enim inter non naturales res nos ambiens vnus eſt, qui quam maxime animantia commutare ſolet, & ambiens eſt vero is, ſine quo nec tolli morbus, nec tueri ſanitas poteſt, nec alimentorum, nec rei vllius delectum magis ad vitam, quam aeris nobis accommodari cenſendum eſt. Aer enim, & inferior, & cœleſtium qualitatibus facillime ſemperque affectus, & immenſa amplitudine circunfuſus, perpetuoque motu, nos vndique penetrans ad ſuam nos mirabiliter reddigit qualitatem, prẹſertim ſpiritum vitalem in corde vigentem. In cuius intima conceptacula, ac penetralia tum aſſidue influit, tum repente ſic protinus afficiens ſpiritum. Ideo, cum praua quædam aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & homines cum reſpirationis neceſſitate periculum euitare nequeũt, ipſum veluti venenoſum quiddam ad ſe per os trahunt, quod veneficum protinus cor principem animi partem interimere molitur, cum venenum inſita quadam proprietate cordi ſit inimicum è veſtigio ad ipſum prouehitur. Dicit Hip. de reſpiratione & inſpiratione peſtilentis conſtitutionis tempore, haud exiguam tribuit cauſam, quoniam mortalibus hæc cum vitẹ, tum morborum cauſa deprẹhenditur, attrahentes itaque morboſis infecta inquinamentis aere neceſſario lædimur, in ſuam naturam illico nos rapit, & trahit Gal. 2. de Criſſi fiat ſpiritus, qualem nos haurimus, aerem lẹdit talis vitalis cordis ſpiritus, mox & humores ipſos perturbat, quibus in ebullitionem actis conſcendunt. Inque tumorem attollunt, quæ febrem eſſe liquido conſtant, Raſis lib. de Peſte. Peſtis fit putreſcente ſanguine, efferueſcenteque ad efflandum rapidam redundantiam. Vnde, & Lucretius Canit.

Et cum ſpirantes mixtas hic ducimus auras. Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt, Conſimilis, ratione venit Bubo, quoque ſæpe Peſtilitas etiam pigris halitibus ægris.

In primis igitur cum à regione infecta longius abeundum ſit, ad eam regionẽ commigrandum erit, vbi optimus tum natura, vel arte aer ſpiret, in eodem enim humorum, & ſpirituum in nobis mutatio fiet, pro vt eſt mutatio aeris nos ambientis, quia cum aer ſit clarus, ita ſpiritus, & humores fiunt cum ſit turbidus, vaporoſus parimodo, & ipſi erunt. Quare admonet Galenus in primo de tu. ſanit. non modicum ineſſe vim tuendæ ſanitatis in boni aeris electione, hac tamen peſtifera tempeſtate pro comperto habeatur, exceſſiuam nos ambientis aeris qualitatem, qua membrorum principalium, & ſpiritus facultates imbecilles redduntur, omnino fugiendum eſſe, aeremque fœtidum, qui cõprimendo, & ſpiritum corrũpendo debilitat, ac uallium aerem, in quibus non ludunt uenti, ac ab ſubſolani et Auſtri flatibus nos cuſtodire operẹpretium fore, Item Gal. ſcribit, quod aeris ſubſtantiæ, quam inſpiramus, habenda ſit cura, vti ſcilicet tum optima temperie ſit, tum ab omni inquinamento puriſsima, nec aliquid ex metallis, aut caminis, aut barathris ſibi admiſceatur, aut aliquid ex putredine leguminum, vel olerum, vel animalium, vel cuiuſcunque rei contrahat, aut halitus ex ſtagnis, vel paludibus, vel fluuio recipiat.

His itaq; omnibus proſpiciat,oportet qui vires illęſas tueri volet,quoniam illud, quod comedimus,aut bibimus,eſt corporis nutrimentum,aer vero ſpiritū alit, qui primo in peſte afficitur,cum habeat etiam aer in ſe inſpiratus fumi reſolutionem cū eo exitu,& ipſius exalatio cum ſuo ingreſſu,quod eſt de cauſis prohibentibus putrefactionem. Itaque boni aeris nos ambientis pro ſanitate aduerſus tam diram labē tuenda latitudinis,ventorum ſitus temperaturę regionis ſitę in poli oppoſitę ratione regio,ad quam fugere conamur,omni ſtudio induſtria examinanda erit, & eius temperatura in primis,& proprietas,& venti,qui aerem in ſuam mutant temperaturam, & in corporibus morbos efficiunt, qui ab altero non efficiunt,proſpicienda erit.

DIGNOTIO REGIONIS AD QVAM PETENDVM EST TEMpore peſtis.

Ad eam itaque regionem peſtis tempore confugiendum erit, in qua flant venti Boreales cum ſuis literalibus,aut in qua flat ventus vulturnus ſubſolani lateralis, aut in qua ſpirat ventus circius fauonij lateralis,vt aer ſit temperatus, & ad frigidū, & ad ſiccum declinans,ſit clarus,purus,& fuliginibus ac vaporibus pollutis quantū poſſibile ſit mundus,denudatus,ſit boni odoris, & à ſole illuminatus,& ventatus,is enim aer corpora confortat,indurat,ſpiritus clarificat,cerebrum ſanat,humores, & ſenſus mundificat,motum attenuat,appetitum inducit,& auget,concoctionem perficit,defluxiones prohibet, corporum exteriorum ſpiramenta ſpiſſat,calorem innatum ad intima conuertit,vnit,membra, & ſpiritus ad interiora roborat.

DE DELECTV SITVS ET LOCI ET AQVAE PRAESCRIPTAE Regionis.

Cicero lib. primo de fato inter locorum naturas, quantum interſit, videmus alios eſſe ſalubres,alios peſtilentes,circumſpiciendus erit ergo ſitus, locus in hac regione,& ſolis exortus, quoniam ſecundum longinquitatem, & propinquitatem ventorum intemperiem, ac qualitates quibus proximus ſit, aer ſequitur comparticipat,et ab illis diuerſimode conuariatur,et non ęquales ſunt uires ad ſeptentrionem ſitę,& ad auſtrum vergentes,neq; eius,quę ſolem ex orientem,& quę ſecundum occidentem ſpectat, ſitus vero, & locus eligatur ille, qui ſeptentrionem, aut eam in qua orientis laterales venti, aut occaſus, aut boreas cum eius lateralibus plagam verſus ſpirant, ſit ſublimis, diſcopertus, in Orientem Septentrionemque ſpectans, ab omnibus fœtidis, ſqualidis metlalorum officinis longiſsime ſepoſitus, quem nulla putrentium aquarum illuuies ambit, nullæ cauernæ tetros eructantes fumos perturbant, in libero ergo, & amęno integro non effoſſo ſitus ſolo, atque à ſolis ortu, atque à ſeptentrione ventorum flatus ſuauiſsimos liberrime tranſmittere poteſt, ſi modo contigerit hunc locum eſſe in alia regione ſeorſum, à ſeptentrionali, & montes ſua altitudine auſtralium ventorum flatum impedirent. Iſte autem locus commodus erit. Et ſi montes tam magni non extiterint, qui eorum mole auſtralium ventorum flatum impedire nequeant, tamen

& ſi per loca dummodo niuoſa Auſtrales venti tranſeant, locus & iſte expediet. Cęterum ſi ſeptentrionales venti ad hunc locum, ad hanc regionem in qua peſtis graſſetur ſpirare nequeant, locus iſte inſalubris erit. Si uero montes tam alti inter vtrumque ſe interponant, per commodam opem præſtabunt, vaporum putridorum, & aeris corrupti prohibebunt acceſſum, ne uentorum flatu, vel aeris dilatatione infecti locum illum inficiant, & talis ſit ſitus, & locus, in quo cum uenti, nubes, pluuiæ contigerint, ſpirare dilatari libere poſſint. Admonet enim Paulus lib. primo, quòd vitioſus quiſq; locus eſt in valle vndiq; celſis montium iugis incluſus, nullam omnino ſuſcipiens auram.

DE DELECTV LOCI ET SITVS CVM PESTIS SIT EX ſyderibus.

Cvm ex ſyderum conuentione mortiferum hoc malum à ſupernis inquinamentis ortum habuerit, tunc eligatur locus depreſſus, ſed apertus, qui non humeat, neq; craſſo nubilo ſpiritu fumet, nec putrentem exhalationem excipiat, nec fętorem immunditiæ ſordidæ alicuius artis participet, nec fętentes, atroſúe putres alicuius alitus loci intromittat, nec cloacis, ſtagnis, paludibus, lauacris obſitus, nec perpetua aeris obſcuritate obducatur. At talis ſit, in quem iam commemorati venti ſalubres libere flare queant. Nec locus iſte ſit ſub eodem climate, cuius cauſa contigerit peſtis, & tunc inter duo pauimenta, aut prope terram habitandum eſt.

DE DELECTV LOCI AVT SITVS CVM PESTIS EX CAVSIS, inferioribus.

Si vero infernarum rerum ſquallores peſti cauſam prębeant, tunc locus grumorum, aut collium apricorum ſublimis, non depreſſus eligendus eſt.

DE DELECTV LOCI, ET SITVS CVM PESTIS SIT EX SVPERIORIBVS, & inferioribus.

Tvnc locus altus, non depreſſus eligendus eſt, quoniam in loco alto aer eſt tenuior, in depreſſo aer eſt craſſior. Tenuior vero ex ventis facillime inficitur, facillime etiam rectificatur, craſſus autem initio reſiſtit, tardiuſque inficitur, ſed cum ſuſcipit vitium, id diutius retinet. Aquę etiam perſcrutandæ ſunt, num paluſtres, aut molles, aut durę, an ex ſublimi loco prolabantur, an ſcaturiant ex petris, ſiue ſalſis marinis, aut ex crudis, aut ex mineralibus locis.

DE CONDITIONIBVS DOMVS HABITANDE TEMPORE Peſtis.

In iſtis ergo locis approbatis reperiatur, aut conſtruatur domus ampla, thala-

mos habens amplos,nitidos, omni fętore, & omni immunditia carentes, quarum ſpeculę orientem,& ſeptentrionem verſus aſpiciant,quarum, cum temporis conſtitutio fuerit frigida aperiantur illæ feneſtræ,quæ orientem aerem ſuſcipiunt. Si vero fuerit calida,tunc quæ ſeptentrionem aſpiciant,aperiantur,et ſi quæ meridionalem ſuſcipiant,claudantur, quia huiuſmodi aer, vt prænotatum eſt ad putredinem diſponit,niſi ex montibus,in quibus continuè nix exiſtat, diflauerit,qui eius frigore alteratus,non calefiet, ſed refrigerat, & ideo ubi niue montes non ſint onerati. Nothus cum humidus,& ęſtuoſus ſit,corpora calida,& humida reddit, & putredini maxime obnoxia. Italię inimicus,fędi halitus cauſa eſt, qui oriente canicula mouetur,quo aer commutari ſolet,obſeruatum.n.eſt. Teſte Plinio lib. 7. cap. 50. in meridianis partibus ad ſolis occaſum peſtilentiam ſemper ire. Inſuper per illas ſpeculas in ſolis ortu radios ſolares ingredi admittant,vt exterę auræ craſſities diſſoluatur,& abſumatur. Ita aperte vſq; ad veſperas denuo claudantur, ne domus aer ad calidum nimis diſtemperetur,niſi interim aliquis orientalis, aut ſeptentrionalis,qui putredinem prohibeat,difflaret aer,& tunc ex tali peſtis cauſa in cameris ſuperioribus commorandum erit,hyberno uero tempore radij ſolares meridie etiã vndiq; domum ingrediantur,& iſte ordo omni die obſeruetur,ne aer, qui eſt in cameris,cuius non de facili patet introitus,& exitus,obtundatur, & in toto corrumpatur,qui inde humores,magis putres redderet, quam thalami liber aer, qui tunc deſiccat.

Pręterea pręcaueant,ne in thalamis lunæ radij ingrediantur; mirum in modum enim obſunt,domum inſuper non hominibus plena patiantur, & illos dumtaxat admittant,qui inculpata victus ratione vtantur,& laudabilis temperaturæ exiſtãt.

Item ad id etiam aduertere operępretium erit,ne conſtruatur, vel conſtructa ſit domus vicina paludibus,ſtagnis,vel planitiei multarum foucarum,vel mineris, neque malarum arborum frequenti poſitione circumſepta ſit, quales ſunt,ficus,nuces, caules,erucę,canabi,aſpalus, linum,ſohac,taxus barbaſſus,ſambucus,ebulus. Nec non ab ea amoueatur,quę aerem putridum conficere queant,quemadmodum cloacarum,laminarũ,ſentinarum,aut laniorum, aut inacellatorum ſordes, ſepulchrorũ vicinitas,& loca cauernoſa,ex quibus aer putris egreditur,fœdum odorem ſeminans,quoniam nulla res eſt caloris innati magis inimica,quam malus fętor. Admonet Gal. in primo de tuenda ſanit. quod neque ſit aër ille,qui ex animalium, olerũ, aut leguminum putredine,aut fimo inquinatur,nec qui ob ſtagnum, aut flumen vicinum nebuloſus ſit,nec qui editis vndique montibus in cauo loco clauſus nullum recipit flatum,ſuffocans,putris,qualis in domibus quibuſdam eſt incluſus. In quibus ob putredinem & per flatus defectum plurimum coaceruat. Poſtremo quam maxime curandum erit,ut habitationis aura omni tempore pura,ſyncera, delectabili odore redolens conſeruetur. Quæ omnia prępotens deus dirigat ad laudem, honorem ſuæ diuinæ Maieſtatis,& ad ſalutem corporum, & animarum naturarum. Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

EPICEDIVM

NOBILI AC ECCELLENTISSIMO DOMINO D. ANDREAE DE GALLIS

Tridentino S. C. M. Conſiliario, & Se-
reniſs. Archiducis Ferdinan-
di &c. Archiatro,
in memoriam perpetuam, & veri ſui amoris teſtimo-
nium ſcriptum à Doctore Laurentio
Span à Spanouu.

ERGO iaces venerande ſenex, & inane cadauer
Exuto veteri nomine torpet humi?
Quiq; alios morti poteras ſeruare propinquos,
Iuſſus es in rigidæ cędere iura necis?
Nec te Pæonij quidquam iuuere liquores,
Nil & Apollineæ profuit artis opus?
Qua velut alter in hoc florebas orbe Machaon
Cæſaribus charus, Principibusq; viris:
Sic viſum eſt Superis, per quos Vitæ arboris vſum
Ales fulmineo flammeus enſe vetat,
Ex quo diuinæ transgreſſor legis Adamus
Exul ab Elyſiis hæc tenet arua locis:
Sic morimur: nec, quæ pugnacis ſpicula mortis
Arceat, in noſtro germinat, herba, ſolo.
Cumq; rudi Doctor vulgo quoque tendit in illas,
Quas loca ſufficiunt inferiora, caſas:
Immunes etenim Medicos ſi redderet ipſa
Ars, & mortis onus hæc inhibere queat,
Vnus eras primos pater inter Galle futurus,
Perpetuos poſſes qui numerare dies.
Namq;, quod Hippocrates Cous, quod in vrbe Galenus
Auſonia, abſtruſo ſcripſit vterq; ſtilo:
Quodq; Arabes docuere, Auicennas, Rhazis, & ille,
Quem dedit à cunis clara Damaſcus Adæ:
Hoc memori totum voluebas pectore præſtans
Viribus ingenij, conſilijsq; potens.
Hinc, improuiſo quamuis occurreret æger,
Debilis & promptam ſollicitaret opem,
Haud aliter morbi cauſasq;, ſtatumq; recenſens,
Quam quis ab oppoſito ſi legat iſta libro,
Omnia dicebas autorum congrua verbis,
Quos Medica ſummos ſcimus in arte duces.
Et, quia curari cupiunt; non voce doceri,
Aegroti, quoties hos premit vlla lues,
Prompta ſalutifera ſcribebas pharmaca dextra,
Qualia vix alter par tibi nouit homo,

Non velut Empiricis, adſunt ſi quando togati,
Compoſito vultu concio longa fluit:
Deliquium ſtomachi, Iecoris, fluidumq́; Catharrum,
Et ſermone tenus nomina nota ſonant.
Cum tamen ignorent formamq́; , locumq́; doloris,
Neſcia turba ægri, neſcia turba ſui:
Mox, vbi debebat fieri medicatio ventris,
Ponunt in ſanum fors cataplaſma caput.
Frigida miſcentes calidis, humentia ſiccis,
Dum modo charta ſuis turgeat ampla notis.
Vtq́; rudes aſini ſint, fumos venditat omnes,
Fucat & inſcitiam, blandula lingua, leuem:
Infœlix genus, impunita homicidia patrans,
Quos manet æternus poſt ſua fata rogus.
Longe alia, & melior noſtri ſententia Galli,
Sanctior inq́; ægri corpore cura fuit.
Omnia perpendens ad amuſſim ſigna relinqui
Inueſtigatum cenſuit ille nihil.
Et, num temperies ſimplex, coniunctaue cauſa
Ad varium curę cogeret ire genus:
Quæ ratio victus, quæ conſuetudo, vel ætas,
Quæ regio, & porro quæ didiciſſe iuuat.
Ex his conſtruxit Methodo medicamina pulchre
Cuncta volens certa cum ratione geri.
Nil intermittens, quod prouida cura periti
Poſceret in tali conditione viri.
Nam ſcibas, vituli non hic de tergore ludi,
Galle, ſed eſſe Deo corpora chara ſuo:
Hoc Patauina tibi peperit ſchola, quæq́; ſtudenti
In Mediolano cura peracta fuit.
Doctorumq́; frequens id conuerſatio iuuit,
Qua premit Adriacos vrbs oppulenta ſinus.
Quæ cum fama pij de te peruenit ad aures
Cæſaris, Imperij qui modo ſceptra tenet,
Vrbe Tridentina votis te exciuit amicis,
Natabus Medicum conſtituitq́; ſuis:
Bis tribus hic annis, vbi ſpumifer æſtuat Oenus,
Functus es egregio ſtrennuus officio.
Cumq́; fidelis in hoc ſemper documenta laboris
Integer aſſidua ſedulitate dares,
Tradidit in curam Cęſar ſua pignora natum
Archiducem: quo quid maius habere daret?
Nominis hic hæres patrij, virtutis, & olim
Regnorum fidam te ſibi ſenſit opem:
Dum bis ſex annos noſtra regione moraris,
Boiemumq́; pia protegis arte Ducem:
Non Medicus tantum, ſed & in pars lecta Senatum,

Con

Conſilium factis vnde Monarcha petit.
Has tamen inter opes, & raros inter honores
Nulla ſupercilij ſigna fuere grauis.
Sed facies hilaris, mens æqua, benignus in omnes
Adfectus, Scytica candidiorq; niue.
Nomen vt ignotos quoq; deuinciret, & inde
Plurimus à doctis alliceretur amor.
Quid referam? menſæ quod prodigus, inq; medendo
Quod facilis cuiuis, quodq; paratus eras.
Teſtatum facit hoc Satraparum cœtus, & ordo
Nobilium, quotquot Cæſaris aula fouet.
Quid? quod & in miſeros comis, ſi quando rogabant,
Cæſareas ſupplex auſus adire manus,
Illorum iuſtas infracto pectore cauſas
Es ſolitus contra vim prohibere grauem
In dominos fidus, ſummis acceptus, ab omni,
Cultus honorifice cum pietate, bono.
Et ſic vita licet tibi ſuauiter omnis abiret,
Quæ tranquilla quidem, non oneroſa fuit:
Attamen optabas canam finire ſenectam
Nil horrens Parcæ fila ſeuera Deæ:
Nam memini, quia vix annus, mihi tale loquentem,
Annus erit vitæ tempora tota meæ:
Quærentiq; mihi nuper, mutatio morbi
Quæ ſperanda foret, talia dicta dabas:
Finis erit morbi, mens quando recedet in auras,
Cum tumulabor humo, tum bene ſanus ero:
Sic equidem reuocante DEO te corporis huius
Exuuias placide depoſuiſſe ſcio:
Vt non ſit lachrymis ſublatum flere neceſſe,
Triſtiaq; emerito dicere verba ſeni,
Qui plenus vitæ, canis maturus, & annis
Veneris Elyſii promptus ad arua ſoli.
Nos tamen hoc iuſte rectore dolemus adempto,
Artis Apollineæ qui quota membra ſumus:
Luget Alexandri cognomine Iulius ille,
Cui corpus Cæſar credidit ipſe ſuum.
Ferdinandi Archiducis medicus quoq; mæſtus oberras
Matthiolus, curis plenus vterq; nouis.
Inq; Tridentina lachrymas Hyeronimus vrbe
Inuito frater non tenet ore tuus:
Qui columen Iuris, doctrina ſummus, & vſu,
Iuſtitiæ cultor relligioſus agit.
Quiq; fuit minimus natu, Franciſcus in arte
Phœbea ſtudijs, iudicioq; valens.
Hi fratrem plorant, illi abſceſſiſſe laborum,
Et curæ ſocium, non niſi flere queunt.

Et caritura ſuo poſthac pia turba parente
Tres nati mortis triſte queruntur opus:
Iulius Italiæ procul huc aduectus ab oris,
Cui dedit in Canonum regula ſede locum:
Atq; Duci Auſtriacam præſens Guilielmus ad arcem,
Qua Cataphractorum perſonat haſta virum:
Et Ludouicus adhuc feruens iuuenilibus annis,
Nil præter gemitus, mæſtaq; verba ſonant.
Hos ego connumeror merito non vltimus inter,
Et deſiderij miſceo vota mei.
Cui te dilectum Præceptoremq;, Patremq;
Eripuere nimis fata inopina cito,
Per te dum ſummos ſtudiorum carpere fructus
Conor, & à tanto doctior ire viro.
Sed, quid ad has lachrymas? bona verba loquamur, & omnis
In ventos hilari cedat ab ore dolor:
Indigetiq; nouo, qui nunc ſedet incola cœli,
Gallo dicamus proſpera verba pio.
Rettulit in cœlum quondam, Diuoſq; vetuſtas
Eximios Medica fecit in arte viros,
Atq;, quod in vitam veluti reuocare ſepultos
Sint ſoliti, vere credidit eſſe Deos.
Quid prohibet grates noſtro quoq; reddere Gallo,
Illius & placida mente fauere bonis?
Quem bene promeritum niueis ſua fama quadrigis
Euehit, & pietas ætheris arce locat.
Salue chare ſenex, fatui qui turbine Mundi
Liber Olympiacæ ſcandis in alta plagæ:
Et rides hominum fedato pectore curas,
In quas nos animi raptat arundo leuis:
Salue noſter amor meritis memorande per æuum,
Et fruere æterni commoditate boni.
Siq; alio ſenſus ſupereſt animabus in orbe,
Nos animo labi non patiare tuo,
Donec in Elyſiis ſimul ex ſpatiabimur hortis,
Nullus vbi in toto corpore næuus erit.
Interea Aſsyrios tumulus tibi ſpiret odores,
Vrnaq; Balſameo tota liquore fluat.

EPITAPHIVM.

Cæſaris,& prolis Medicus celeberrimus omnis
Cæſareæ,patriæ ſplendor,honosq; ſuæ.
Quin & Cæſareæ,Gallus,pars lecta Senatus.
Conſilium rebus quando capit grauibus.
Nuper ob eximias notus ſuper æthera dotes
Hic iacet exigua contumulatus humo:
Vrbe Tridentina genitum Ducis aula Bohemi
Fouit,at extinctum Praga decora tenet.

FINIS.

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA DE LA FACULTAD DE MEDICINA

BRIXIAE,
EX OFFICINA IO. BAPTISTAE
BOZOLAE.
M. D. LXV.

